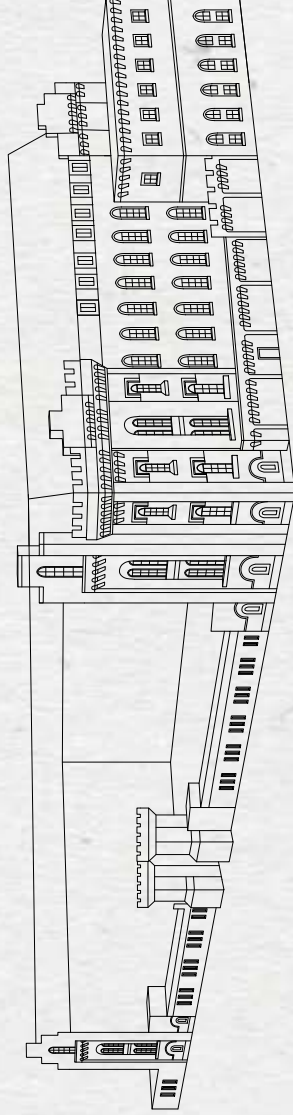

FEDASIL BOUWT! Onderzoek naar de non-architectuur van Fedasil zoals ontstaan in periodes van vluchtelingcrisis
FEDASIL BUILDS! Explorations into the non-architecture of Fedasil as emerged in times of refugee crisis

Fedasil Bouwt! Onderzoek naar de non-architectuur van
Fedasil zoals ontstaan in periodes van vluchtelingencrisis

Ella Vanden Houte

Promotoren: prof. dr. ir.-arch. Maarten Delbeke, dr. ir.-arch. Luce Beeckmans
Begeleider: Nele De Raedt

Masterproef ingediend tot het behalen van de academische graad van
Master of Science in de ingenieurswetenschappen: architectuur

Vakgroep Architectuur en Stedenbouw
Voorzitter: prof. dr. ir. Arnold Janssens
Faculteit Ingenieurswetenschappen en Architectuur
Academiejaar 2016-2017

Inhoudstafel

Voorwoord	12
Abstract [English]	13
Abstract [Nederlands]	14
Introductie	15
Methodologie	17
Lexicon	19
A. Definities	19
1. Statuten	19
2. De belangrijkste wetten	20
3. Verschillende vormen van bescherming	20
4. Belangrijke organisaties	21
5. Veelgebruikte afkortingen	21
B. Thema's	22
1. Superdiversiteit	22
2. Transnationaliteit	23
3. Integratie	24

Deel 1 - Beleid **28**

1/ Historiek migratie naar België	29
2/ Ontstaan van het opvangnetwerk	35
A. Vluchtelingencrisis n°1 – vanaf 1986	35
1. Opvanginfrastructuur	35
2. Organisatie	38
3. Kort	38
B. Vluchtelingencrisis n°2 - vanaf 1993	38
1. Opvanginfrastructuur	38
2. Organisatie	38
3. Kort	39
C. Vluchtelingencrisis n°3 - vanaf 2000	39
1. Opvanginfrastructuur	39
2. Organisatie	39
3. Kort	42

D. Vluchtelingencrisis n°4 – vanaf 2009	42
1. Opvanginfrastructuur	43
2. Organisatie	43
3. Kort	43
E. Vluchtelingencrisis n°5 – vanaf 2015	46
1. Opvanginfrastructuur	46
2. Organisatie	48
3. Kort	48
F. Overzicht opvanginfrastructuren voor asielzoekers in België	49

3/ De non-architectuur van het collectief opvangcentrum **50**

A. Migratiebeleid België	50
1. Vermijden van 'te' aantrekkelijke opvang	50
B. Criteria voor een collectief opvangcentrum: de minimumnormen	52
1. Evolutie van de normen: van een bottom-up naar een top-down beleid	52
1.1 Uitbreiding opvangnetwerk vòòr ontstaan Fedasil: een bottom-up beleid (1986-2002)	52
1.2 Oprichting Fedasil, Europese Opvangwet en ontstaan normen voor partners (2002-2007)	52
1.3 De goedkeuring van de normen voor collectieve opvangcentra (2015)	53
2. Inhoud van de normen	54
2.1 Voorloper normen collectieve centra geeft reeds gebrek aan architecturale visie weer	54
2.2 Fedasil stelt voor het eerst zelf normen op (voor LOI's en OOC's, 2004)	56
2.3 Normen voor collectieve opvangcentra (Fedasil, 2015)	57
3. Harmoniseren van het opvangnetwerk door implementatie van de normen	59
C. Werkwijze Fedasil bij keuze, verbouwing en ingebruikname collectieve centra	60
1. Algemeen	60
1.1 Verschillende typologieën	60
1.2 Architectenteam	63
1.3 Criteria	63
1.4 Programma	63
1.5 Fedasil en superdiversiteit	64
1.6 Werkmethode	64
1.7 Inplanting	64
2. Specifieke selectieprocedure tijdens een vluchtelingencrisis	65
2.1 Bestaande centra	66
2.2 Ministerie van Defensie (gebouwen)	66
2.3 Regie der Gebouwen	66
2.4 Ministerie van Defensie (terreinen)	67
2.5 Akkoorden met patrimonium van een provincie, VDAB, ING,	67
2.6 Locatie voor één jaar	67
2.7 Overzicht	68
3. Ingebruikname van het collectief opvangcentrum: huisreglement	68

Deel 2 - Ruimtes

70

1/ Introductie 76

A. Nood aan het ontwerpen van asielzoekerscentra	78
1. Leegstaande institutionele gebouwen als basis, minimumnormen als ontwerptool	78
2. What buildings do: effecten van de strenge institutionele architectuur	79
B. Consequentie van de non-architectuur van Fedasil: hypothekeken van een thuis	80
1. Legale status	80
2. Ruimtelijke aspecten en regime	80
2.1 Exclusie van de samenleving	81
2.2 Gebrek aan autonomie	81
3. Gebrek aan privacy	82
4. Machteloosheid, onzekerheid over de procedure	82
C. De huidige collectieve asielzoekerscentra: ethisch verantwoord?	83
D. Structuur deel twee	83

2/ Schaal gebouw 88

A. Gebouw	94
1. Algemeen	98
2. Historiek	104
3. Conversie	118
4. Regimes	134
B. Inplanting	148
1. Isolement	150
2. Interactie	158

3/ Schaal deelruimtes 172

A. Onthaal	178
1. Disciplineringsregime	180
2. Gebruikersregime	190
3. Nabeschuwing	197
B. Sanitair	200
1. Disciplineringsregime	202
2. Gebruikersregime	212
3. Nabeschuwing	217
C. Keuken	220
1. Disciplineringsregime	222
2. Gebruikersregime	234
3. Nabeschuwing	247

D. Ontspanningsruimte	250
1. Disciplineringsregime	252
2. Gebruikersregime	262
3. Nabeschuwing	271

E. Slaapkamer	274
1. Disciplineringsregime	276
2. Gebruikersregime	286
3. Nabeschuwing	303

4/ Conclusie 306

Bibliografie 313

Interviews en *participant observations* 320

Bijlagen 321

A. Het voorbeeld LOI - Fedasil	321
B. Normen voor reguliere centra - Fedasil	323
C. Huisreglement - Fedasil	333

Voorwoord

Het schrijven van deze thesis is verrijkend geweest op veel gebieden. Ik heb, voornamelijk via omwegen, een stevige onderdompeling gekregen in de wereld van het asiel in België. Ik heb mensen gesproken op alle niveaus: rechtstreeks werkend voor de staatssecretaris voor Asiel en Migratie in de hoofdkantoren van Fedasil te Brussel, lokaal personeel in de collectieve opvangcentra en ten slotte de bewoners of asielzoekers zelf. Ik kan concluderen dat er op elk van deze niveaus voldoende *goodwill* aanwezig is om meer van de centra te maken dan ze nu zijn, maar dat een heldere architecturale visie ontbreekt. Ik hoop dan ook dat er in de toekomst zo'n visie zal worden ontwikkeld, die zelfs tijdens periodes van crisis blijft standhouden.

Ik dank

Fedasil, om mij de kans te geven interviews af te nemen en deel te nemen aan rondleidingen in verschillende centra. Ik heb veel interessante werknemers ontmoet, met een visie, die de realiteit van de huidige centra overstijgt. Ik hoop dat zij in de toekomst een kans zullen krijgen om deze visie te laten gelden, en dit vanaf het ontwerpproces.

Cinemaximiliaan, het fantastisch project van Gwendolyn en Gawan, waarbij onder andere vrijwilligersteams elke week films projecteren over tientallen asielcentra in België, om zo dichterbij de asielzoekers te komen. Ik maakte gedurende een jaar deel uit van hun vrijwilligersgroep in Gent.

Nele, Luce en professor Delbeke, voor hun kritische blik en de vele leerrijke begeleidingen die hieruit volgden. Ook wil ik Nele en professor Delbeke bedanken voor de boeiende ervaring van de tussenjury in het Kunsthistorisches Institut in Firenze, en Luce voor het aanraden van de summerschool 'After Belonging' op de Architectuur

Triennale in Oslo.

Bruno Meeus om mij de kans te geven deel te nemen aan de conferentie 'Arrival Infrastructures'. Dankzij hem heb ik belangrijke contacten gelegd en kon ik mij een weg banen door de bestaande literatuur over migratie-infrastructuren.

Hala, om mij rond te leiden doorheen de burgerinfrastructuren voor vluchtelingen in Brussel en voor de toelichtingen over haar werk bij het Plateforme Citoyenne de Soutien aux Réfugiés de Bruxelles. Uiteindelijk heb ik deze informatie niet gebruikt, gezien het te ver zou leiden.

Alle bewoners die mij vertrouwden en zo open waren om hun ervaringen en gevoelens te delen over de omgeving waarin ze verbleven. Omwille van deze vertrouwelijkheid zijn namen weggelaten of vervangen, en zijn gezichten in foto's gepixeld.

Mijn ouders, vrienden en Niek, voor de steun en afleiding die nodig was om deze studie tot een goed eind te brengen.

In wat volgt

Abstract (Engels/Nederlands)

Introductie

Methodologie

Lexicon

Deel 1

Beleid - Het opvangbeleid in België: het collectief opvangcentrum

Deel 2

Ruimtes - Het collectief opvangcentrum: socio-ruimtelijke analyse

Bibliografie

Abstract [English]

Fedasil is the Belgian agency responsible for the architecture of the arrival of asylum seekers since 2002, but a clear vision concerning this very specific kind of architecture for newcomers is absent.

In the course of the 20th century, ‘the asylum seeker’ became increasingly prominent in Europe, including Belgium. When arriving in Belgium, one had to submit an application for asylum, of which the waiting time quickly reached up to months and even years. Consequently, shelter had to be granted to asylum seekers during the period of the administrative procedure. A first solution provided by the Belgian government was to contribute financial support in order to allow for independent housing, but soon it became clear that this formed a lure for slumlords and human traffickers. Therefore, the government switched to the system of material reception. A first material infrastructure to accommodate asylum seekers opened its doors in 1986, in a former military barrack in Brussels. ‘Het Klein Kasteeltje’ offered 844 reception places. In the years after, more and more centres opened, in response to the growing influx of asylum seekers. Due to this increase, the infrastructures for asylum seekers started to evolve into a whole network. In 2002, Fedasil was founded to provide an overarching coordination on all of these locations.

Fedasil is thus, since 2002, the Belgian agency for the architecture of arriving, but there’s a lack of architectural vision. When we look back to how the accommodation network was established, we see that it was formed by the necessity to intervene rapidly during a series of refugee crises around the change of century, missing architectural concerns. This resulted in an accommodation network consisting of a gigantic diversity of infrastructures, provided by different actors. The refugee crisis of 2015 created a momentum for changing the way the agency was operating: Fedasil composed norms for collective reception centres, with the aim of

harmonizing the chaotic reception network. These norms however, again did not posit an architectural vision, but only covered minimum square meters, safety guidelines and recommendations concerning the social organization within the accommodation.

This thesis will examine the non-architecture of Fedasil, as emerged in times of refugee crisis, and will focus more specifically on the collective accommodation centres. Hereby, two very different case studies of such collective accommodation centres will be discussed comparatively. The first one being ‘het Klein Kasteeltje’ – the biggest and oldest permanent federal accommodation centre, the second one ‘Reno’ in Ghent – a temporary accommodation centre completely outsourced during a refugee crisis. These case studies will be compared on two levels. Firstly, on a global level, whereby the significant differences between the two buildings in terms of their architecture, history and implantation, will be emphasized. Subsequently, the aim is to highlight the striking similarity with regard to the (superficial) conversion to an accommodation centre for asylum seekers. The latter stems from the use of minimum standards that do not take into account the specificity of the buildings or their surroundings. This part will be followed by a more detailed study of five specific spaces (reception, bathroom, kitchen, recreation room and bedroom). Hereby, once again, the analogy between the two buildings in terms of their (non-)architectural approach will be stressed, this time accompanied by a discussion of the problems that arise due to this. Based on this comparative analysis, I aim to draw a conclusion including specific recommendations, proposing an incentive for an architectural vision when transforming buildings into collective accommodation centres.

This thesis is framed within the overarching theme of ‘Architecture and Ethics’.

Abstract [Nederlands]

Fedasil is sinds 2002 de Belgische bouwheer van de architectuur voor de aankomst van asielzoekers, maar een duidelijke visie betreffende dit specifiek soort architectuur voor nieuwkomers ontbreekt.

In de loop van de 20ste eeuw werd ‘de asielzoeker’ een steeds prominenter figuur in Europa – en dus ook in België. Bij aankomst in België moest men een asielaanvraag indienen, waarvan de wachttijd al snel opliep tot maanden en zelfs jaren. Asielzoekers moesten bijgevolg op een of andere manier onderdak krijgen gedurende de loop van deze administratieve procedure. Een eerste oplossing voorzien door de Belgische overheid, was financiële steun zodat ze zelf in hun onderdak konden voorzien, maar al snel werd het duidelijk dat dit een lokroep was voor huisjesmelkers en mensensmokkelaars. Bijgevolg schakelde de overheid over op het systeem van materiële opvang. Een eerste materiële opvangstructuur voor asielzoekers opende zijn deuren in 1986, in een voormalige kazerne in Brussel – Het Klein Kasteeltje: een collectief opvangcentrum met een capaciteit van 844 opvangplaatsen. In de jaren daarna openden steeds meer centra, naar aanleiding van een steeds groter wordende influx van asielzoekers. In 2002 werd Fedasil opgericht om coördinatie te voorzien over al deze locaties, die op dat moment een heel opvangnetwerk begonnen te vormen.

Fedasil is sinds 2002 dus de Belgische bouwheer van de architectuur van de aankomst, maar er is een gebrek aan architecturale visie. Als we terugblikken naar hoe het opvangnetwerk zijn huidige vorm kreeg, zien we dat het ontstond door de noodzaak telkens snel in te grijpen gedurende een reeks vluchtelingencrisissen rond de eeuwwisseling, zonder architecturale bekommernissen. Dit resulteerde in een opvangnetwerk bestaande uit een gigantische diversiteit aan infrastructuren, voorzien door verschillende actoren. De vluchtelingencrisis van 2015 creëerde een momentum voor het veranderen van hun werkwijze: Fedasil stelde

normen op waaraan collectieve opvangcentra moesten voldoen, met als doel het chaotische opvangnetwerk te harmoniseren. Deze normen geven echter opnieuw nergens een architecturale visie weer, maar beslaan enkel minimum oppervlaktes, veiligheidsrichtlijnen en aanbevelingen inzake de sociale organisatie binnen een opvangstructuur.

Deze thesis zal de non-architectuur van Fedasil onderzoeken, zoals ontstaan in periodes van vluchtelingencrisis, en zal meer specifiek inzoomen op de collectieve opvangcentra. Hierbij worden twee casestudies besproken: enerzijds het Klein Kasteeltje – het grootste en oudste permanent federaal opvangcentrum – en anderzijds de Reno in Gent – een tijdelijk opvangcentrum volledig uitbesteed aan een privépartner tijdens een vluchtelingencrisis. Deze casestudies zullen op comparatieve wijze worden onderzocht, op twee niveaus. Ten eerste op een globaal niveau, waarbij de significante verschillen tussen de twee gebouwen in termen van hun architectuur, geschiedenis en inplanting zullen worden benadrukt. Vervolgens zal de gelijkaardige aanpak in (oppervlakkige) conversie tot asielzoekerscentrum worden belicht, voortvloeiend uit een normenpakket dat geen rekening houdt met de specificiteit van gebouw of omgeving. Dit deel zal gevolgd worden door een meer gedetailleerde studie van vijf specifieke ruimtes in de centra (onthaal, sanitair, keuken, ontspanningsruimte en slaapkamer). Hierbij zal opnieuw de gelijkenis in (non-)architecturale aanpak naar voor komen, deze keer vergezeld van de problemen die hieruit volgen. Op basis van deze comparatieve studie wordt afgesloten met een conclusie waarin aanbevelingen worden geformuleerd, als voorstel tot het ontwikkelen van een architecturale visie bij het omvormen van gebouwen tot collectieve opvangcentra.

Deze thesis kadert binnen het overkoepelende thema ‘Architectuur en Ethiek’.

Introductie

Sinds 2002 is Fedasil dé Belgische bouwheer van de architectuur van de aankomst. Momenteel voorziet het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers niet minder dan 27 500 opvangplaatsen voor asielzoekers in België. Maar in hoeverre wordt er gereflecteerd over de architectuur van opvangcentra voor asielzoekers, indachtig houdend dat België sinds de oprichting van het eerste asielcentrum vluchtelingen crisis na – crisis heeft ondergaan? Na vijf vluchtelingen crisis over een tijdspanne van twintig jaar kunnen we wel stellen dat Fedasil zijn ruimtelijke impact heeft nagelaten. Telkens opnieuw moesten er op korte termijn duizenden extra plaatsen voorzien worden. Op deze manier zijn tal van infrastructuursoorten en opvangpartners ontstaan, die in de loop der jaren geculmineerd zijn tot een opvangnetwerk gekenmerkt door chaos.

Overheidsorganisatie van het jaar

Maar ondanks deze chaos, is Fedasil er wel in geslaagd om tijdens de laatste opvangcrisis het aantal opvangplaatsen te verdubbelen in minder dan een half jaar tijd. Om deze reden werd het agentschap bekroond tot overheidsorganisatie van het jaar:

“De jury roemde de dynamische en flexibele manier waarop Fedasil omgaat met een crisissituatie. Dit toont de sterkte van deze organisatie aan en maakt hen de verdiende winnaar van de award.”¹

Een voormalig spilfiguur binnen Fedasil, Bob Pleysier – die directeur van het Klein Kasteeltje en later directeur-generaal van Fedasil was, betreurt echter deze manier van werken. Hij verzet zich tegen het huidige Belgische asielbeleid dat dan wel razendsnel kan groeien tijdens crisissituaties, maar zowel aan coherentie als aan visie ontbreekt.²

1 Fedasil. “Fedasil Verkozen Tot Federale Overheidsorganisatie Van Het Jaar.” Fedasil. June 29, 2016. Accessed November 28, 2016. <http://fedasil.be/nl/press-release/fedasil-verkozen-tot-federale-overheidsorganisatie-van-het-jaar>.

2 Pleysier, Bob. “25 Jaar Asielopvang.” Samenleving En Politiek, January 2011, 4-12. January 2011. Accessed November 18, 2016. <http://www.sampol.be/samenleving-en-politiek/interviews/38-2011/>

Gebrek aan visie

En dat gebrek aan visie zet zich voort tot op architecturaal vlak, wat het duidelijkst wordt in de niet-mobiele infrastructuren die de vluchtelingen crisis overleven: collectieve opvangcentra. Waar het Fedasil al sinds de opening van het eerste opvangcentrum aan een architecturale visie ontbrak, was de ultieme uiting hiervan de officiële goedkeuring van minimumnormen voor collectieve opvangcentra in december 2015. Deze normen worden stelselmatig geïmplementeerd met als doel op langere termijn de harmonisering van het hele Belgische opvangnetwerk. In de normen wordt nauwkeurig beschreven hoeveel vierkante meter slaapruiimte er per persoon moet worden voorzien, hoe de praktische inrichting van een grootkeuken er moet uitzien, enzovoort. Naast het feit dat er nergens een uitspraak te vinden is over architecturale kwaliteiten van de ruimtes, lijken ze tevens opgesteld voor nieuwbouw. Nochtans bestaat er tot op heden geen enkel nieuwbouw opvangcentrum in België - de collectieve opvangcentra zijn allen gesitueerd in (gedeeltelijk) leegstaande gebouwen.

Effect op de architectuur

Deze thesis onderzoekt de ruimtelijke en architecturale neerslag van het opvangbeleid van Fedasil, en zoomt meer specifiek in op de collectieve opvangcentra. Ik argumenteer dat het gros van de infrastructuren die het opvangnetwerk vandaag vormen snel en ondoordacht ontstaan zijn tijdens een acute situatie, en vervolgens bleven voortbestaan. Dit zorgt ervoor dat niet alleen tijdens een crisis, maar ook erbuiten, de collectieve opvangcentra kampen met allerlei problemen voortvloeiend uit een gebrek aan architecturaal ontwerp. Dit argument zal op twee manieren gestaafd worden: in deel één van deze thesis zal een historisch en theoretisch kader betreffende het opvangbeleid van Fedasil worden gevormd. In deel twee wordt dit kader in praktijk gebracht en wordt onderzocht op welke manier dit beleid zich weerspiegelt in de opvangcentra zelf.

januari-2011/19-25-jaar-asielopvang.

Structuur thesis

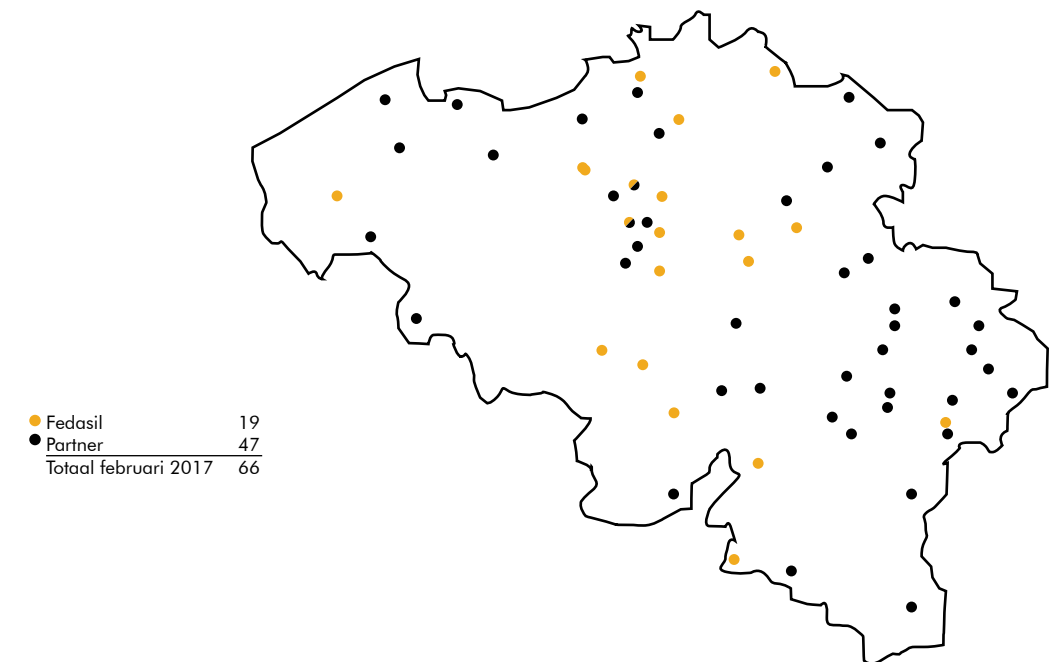
Deel één is opgebouwd aan de hand van drie hoofdstukken. Na methodologie en lexicon zal in een eerste hoofdstuk een kort overzicht gegeven worden van het fenomeen migratie naar België in de 20ste eeuw, om het geheel in zijn (recente) historische context te plaatsen. De tijdsspanne loopt van de 20ste eeuw tot een sleutelmoment in 1986, namelijk de opening van het eerste opvangcentrum voor asielzoekers in België. Gedurende de periode die hier zal worden beschreven bestond er dus nog geen geïnstitutionaliseerd opvangnetwerk. In hoofdstuk twee wordt migratie naar België rond de eeuwwisseling toegelicht. In deze jaren waren vluchtelingen crisis schering en inslag, en hebben deze zo goed als het hele opvangnetwerk vormgegeven. Het laatste hoofdstuk van deel één handelt over de selectieprocedure voor nieuwe asielcentra van Fedasil en de criteria waaraan zo'n gebouwen moeten voldoen, tijdens en buiten momenten van crisis.

Deel twee zal het opvangbeleid van Fedasil toetsen aan de praktijk aan de hand een comparatieve studie van twee casestudies. De twee casestudies die vergeleken zullen worden zijn enerzijds het Klein Kasteeltje – het grootste en oudste permanent federaal opvangcentrum – en anderzijds de Reno

in Gent – een tijdelijk opvangcentrum volledig uitbesteed aan een privépartner tijdens een periode van crisis. Deze centra zullen besproken worden aan de hand van een globale studie, gevolgd door een detailstudie van vijf ruimtes. Met behulp van de comparatieve studie, zullen gemeenschappelijke spanningen die de non-architectuur voortbrengt getraceerd worden, waarna door middel van aanbevelingen suggesties zullen gegeven worden tot het ontwikkelen van een architecturale visie bij het omvormen van gebouwen tot collectieve opvangcentra.

Hieruit volgt volgende algemene opbouw:

- **Introductie**
- Methodologie
- Lexicon
- Deel 1
- Beleid - Het opvangbeleid in België: het collectief opvangcentrum
- Deel 2
- Ruimtes - Het collectief opvangcentrum: socio-ruimtelijke analyse
- ▼
- Bibliografie

Afb 2 Overzicht opvangcentra voor asielzoekers in België van Fedasil en partners op 07/02/2017

Methodologie

Bronnen deel één

Om het historisch en theoretisch kader van deel één te vormen, heb ik in eerste instantie gebruik gemaakt van secundaire literatuur over migratie in België (Geldof, Caestecker, Loobuyck...), aangevuld met eigen onderzoek door middel van krantenartikels, brochures (Fedasil, Vluchtelingenwerk, Expertisecentrum migratie Brussel...), websites (Fedasil, Vluchtelingenwerk, CGVS...) en interviews met verschillende werknemers van Fedasil (architecte, medewerker dienst Studie & Beleid, voormalig werknemer Klein Kasteeltje). Deze interviews zijn afgenomen in de hoofdzetel van Fedasil, begin 2016, wanneer de meest recente vluchtelingencrisis op zijn hoogtepunt was.

Bronnen deel twee

Deel twee toetst vervolgens het opvangbeleid van Fedasil aan de praktijk. Met behulp van twee casestudies wordt de concrete ruimtelijke vertaling van het opvangbeleid onderzocht. Waar tevoren de secundaire literatuur de basis vormde, aangevuld met primaire bronnen, zal in deel twee de omgekeerde beweging plaatsvinden en wordt er vertrokken vanuit eigen onderzoek, dat getoetst wordt aan bestaande wetenschappelijke literatuur. Daarbij is de gebruikte secundaire literatuur anders van aard dan die van deel één. In het eerste deel wordt namelijk een context geschapt, waar vooral boeken en artikels met een historische inslag voor zijn geraadpleegd. In deel twee wordt de impact van het beleid uit deel één onderzocht, met zijn concrete ruimtelijke vormgeving en de relatie tot het gebruik, waarbij grotere thema's over de regimes die de architectuur voortbrengt, eerder dan historische gegevens de kern vormen. Voorbeelden van zulke thema's zijn toe-eigening van een gebouw, huiselijkheid, architectuur als machtstool, controlemechanismen en disciplineren... Hiervoor raadpleegde ik zowel auteurs die specifiek onderzoek naar asielcentra of migratie-infrastructuren verrichtten (Cairns, Hauge, Fontanari, Szczepanikova, Ghorashi...), als auteurs die over bredere filosofische, sociologische en/of politieke thema's schreven (Foucault, Augé, Goffman...).

Veldwerk

Betreffende mijn eigen onderzoek, heb ik in eerste instantie deelgenomen aan een aantal geleide groepsrondleidingen van asielcentra: Sint-Truiden, Poelkapelle en Brussel. Ook heb ik een aantal informele burgerinfrastructuren, voorzien voor asielzoekers, bezocht in Brussel. Ten tweede heb ik deelgenomen aan conferenties rond het thema migratie en architectuur: *Arrival Infrastructures* eind 2016 te Brussel, het Vluchtelingendebat in Gent en *After Belonging* in Oslo. Ten slotte, ben ik van maart 2016 tot maart 2017 vrijwilliger geweest in het opvangcentrum Reno in Gent. Het feit dat ikzelf vrijwilligerswerk heb verricht in een asielcentrum, maakt dat ik geen volledige buitenstaander meer ben en dat dit bijgevolg mijn onderzoek zal beïnvloeden. Ik heb bewoners geïnterviewd en het personeel gesproken, en ben er mij van bewust dat dit de conventionele afstand tussen onderzoeker en subject kleiner maakt. Desalniettemin zal ik trachten de inzichten en kennis die ik er verworven heb op een positieve manier te gebruiken in deze thesis. Enerzijds zal het mij toelaten het geheel meer toegankelijk te maken, met theorie en veldwerk die op elkaar inspelen, anderzijds biedt het ook een inkijk in de 'andere kant', namelijk de invalshoek van het subject zelf. Op die manier wordt het niet enkel een beschrijving van buitenaf, maar ook van binnenin.

Keuze casestudies

De keuze van de casestudies volgde enerzijds uit het select aantal gebouwen waar ik toegang tot kreeg: van de dertig aanvragen die ik indiende voor bezoeken aan collectieve opvangcentra, kreeg ik slechts vijf positieve antwoorden. Anderzijds moesten de gebouwen ook voldoende van elkaar verschillen om interessante casestudies naast elkaar te kunnen plaatsen. Vandaar de keuze om enerzijds het grootste en oudste asielcentrum te bespreken (het Klein Kasteeltje in Brussel) en anderzijds het asielcentrum waar ik vrijwilligerswerk heb gedaan (de Reno in Gent). Het ene permanent, grootschalig en eigendom van de overheid, het andere tijdelijk, kleinschalig en uitgebaat door een privépartner. De

methodologie van de casestudies zelf verschilt ook aangezien ik het Klein Kasteeltje één enkele keer bezocht heb en het nemen van foto's niet toegelaten was, en ik tientallen keren in de Reno ben geweest. Voor de plananalyse van de Reno tekende ik bijvoorbeeld simpelweg het evacuatieplan over, voor de historische plannen en geschiedenis van Klein Kasteeltje raadpleegde ik de stadsarchieven van

Brussel en secundaire literatuur; de huidige plannen kreeg ik pas na een jaar. Een ander voorbeeld is hoe de informatie over toe-eigening van bewoners verliep: in de Reno heb ik zelf gezien hoe dit gebeurde, voor Brussel raadpleegde ik het boek *Transit 51* en interviewde ik een medewerkster van het Klein Kasteeltje en een erkend vluchteling die in het Klein Kasteeltje verbleven heeft.

Afb 3, 4, 5 Groepsrondleiding in een opvangcentrum van Fedasil te Poelkapelle

Afb 6, 7, 8, 9

Vrijwilligerswerk in het opvangcentrum Reno te Gent

Lexicon

Door de enorme toename van asiel en migratie in de vorige eeuw zijn er heel wat nieuwe termen ontstaan in dit verband, die vaak door elkaar gebruikt worden of voor verwarring zorgen. In dit lexicon zal ik de belangrijkste begrippen kort toelichten. Deze lijst ambieert geen volledigheid, maar schiept een achtergrondkennis bij het lezen van deze thesis. Eerst komen een aantal korte definities van cruciale termen aan bod, vervolgens worden drie grotere theoretische thema's belicht: *superdiversiteit*, *transnationaliteit* en *integratie*.

A. Definities

1. Statuten

1.1 Kandidaat-vluchteling of asielzoeker

Een kandidaat-vluchteling of asielzoeker is een persoon wiens asielaanvraag in verwerking is. Gedurende de periode van deze verwerking krijgt de persoon in kwestie materiële (geen financiële) steun en wordt hij gehuisvest in een opvangcentrum of lokaal opvanginitiatief (LOI).

1.2 Emigrant en (im)migrant

Iemand die migreert (verhuist naar een ander land) wordt een migrant genoemd. Een immigrant betreedt het land, een emigrant verlaat het land.

1.3 Vluchteling

Erkende vluchteling of statushouder

Een erkende vluchteling of statushouder is een asielzoeker wiens asielaanvraag goedgekeurd is. De voorwaarden om erkend te worden als vluchteling zijn opgesteld in de Conventie van Genève in 1951: "Een persoon die uit gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich bevindt buiten het land waarvan hij de nationaliteit bezit, en die de bescherming van dat land niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil inroepen, of die, indien hij geen nationaliteit bezit en verblijft buiten het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, daarheen niet kan of, uit hoofde

van bovenbedoelde vrees, niet wil terugkeren."¹

Politieke vluchteling

Een persoon die vlucht naar aanleiding van één van de voorwaarden opgesteld in de conventie van Genève (cf. supra).

Economische vluchteling

Een persoon die niet vlucht om politieke redenen, maar in de hoop elders een betere levensstandaard te kunnen opbouwen. Deze benaming heeft een negatieve bijklank, omdat dit soort mensen vaak als onechte vluchteling gepercipieerd worden. In praktijk blijkt het onderscheid tussen economische en politieke vluchtelingen (zoals bepaald in de Conventie van Genève) moeilijk te maken, want het vluchtmotief is vaak een combinatie van politiek geweld en precare levensomstandigheden.²

1.4 Vreemdeling of buitenlander

Een vreemdeling of buitenlander is een persoon die een andere nationaliteit bezit dan het land waarin hij verblijft.

1.5 Staatloze

Een staatloze is een persoon die geen enkele nationaliteit bezit, met andere woorden, die door geen enkel land als onderdaan wordt beschouwd, en bijgevolg juridisch gezien niet bestaat.

1.6 Uitgeprocedeerde

Indien de asielaanvraag van de asielzoeker geweigerd wordt, hij hiertegen in beroep is gegaan, en de asielaanvraag wordt opnieuw geweigerd, dan wordt de asielzoeker uitgeprocedeerde genoemd. In dit geval moet hij binnen de 30 dagen het land verlaten.

1.7 Illegaal

Met een illegaal wordt een persoon aangeduid die geen toestemming heeft om op grondgebied van een bepaald land te verblijven, dat kan bijvoorbeeld zijn omdat de asielaanvraag en hoger beroep zijn

¹ CGVS. "Conventie Van Genève." Commissariaat-generaal Voor De Vluchtelingen En De Staatlozen. Accessed September 26, 2016.

² "Economische Vluchtelingen." Amnesty International. Accessed December 10, 2016. <https://www.amnesty.nl/mensenrechten/encyclopedie/economische-vluchtelingen>.

afgekeurd, of omdat er nooit een asielaanvraag ingediend is.

1.8 Ontheemde

Ontheemden zijn personen op de vlucht die geen internationale grens hebben overgestoken om asiel aan te vragen. Ze verblijven nog steeds in hun eigen land en blijven wettelijk beschermd door hun eigen overheid, ook al is het vaak diezelfde overheid die aanzet geeft tot vluchten.³

1.9 Allochtoon en autochtoon

Een allochtoon is een persoon waarvan minstens één van beide ouders in het buitenland geboren is. Bij een autochtoon zijn beide ouders in het land van verblijf geboren.

2. De belangrijkste wetten

2.1 Conventie van Genève (1951, internationaal)

Conventie die de criteria vastlegde waaraan een asielzoeker moet voldoen om erkend en bijgevolg beschermd te worden als vluchteling

2.2 De Vreemdelingenwet (1980, nationaal)

De wet van 15 december 1980 en het koninklijk besluit van 8 oktober 1981 werden opgesteld om meer controle te kunnen uitoefenen over de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

2.3 De Opvangwet (2003, EU; 2007, nationaal)

In 2003 werd de eerste opvangwet opgesteld door de Europese Unie, die in 2007 werd omgezet naar Belgisch recht. In deze Europese richtlijnen worden minimumnormen opgelegd voor de opvang van asielzoekers aan landen die deel uitmaken van de EU, met de bedoeling om binnen de EU eenzelfde aanpak te hanteren.

3 Verschillende vormen van bescherming

3.1 Erkenning van de vluchtelingenstatus

Voor beperkte duur

Sinds 8 juli 2016 wordt niet meer meteen een definitief verblijfsrecht toegekend aan een erkend vluchteling. Eerst wordt een verblijfsrecht voor

³ "Ontheemden." www.unhcr.be. Accessed December 10, 2016. <http://www.unhcr.be/nl/over-unhcr/wie-helpen-we/ontheemden.html>.

vijf jaar toegekend, pas na deze vijf jaar wordt het ingewisseld voor een vergunning van onbeperkte duur.⁴

Voor onbeperkte duur

Dit zijn vluchtelingen die een verblijfsrecht hebben gekregen voor onbeperkte duur.

3.2 Subsidiaire bescherming

Subsidiaire bescherming wordt aangeboden aan mensen die niet erkend zijn als vluchteling en die niet in aanmerking komen voor een verblijf op grond van medische redenen, maar die wel kunnen aantonen dat ze een reëel risico lopen op ernstige schade indien ze terugkeren naar hun land van herkomst. Mensen met een subsidiaire bescherming krijgen verblijfsrecht voor de duur van één jaar. De verblijfsvergunning kan verlengd worden gedurende een periode van vijf jaar, en kan na deze vijf jaar eventueel worden omgezet naar onbeperkt verblijf indien de situatie in het land van herkomst nog steeds niet verbeterd is.⁵

3.3 Regularisatie

Naast erkenning van de vluchtelingenstatus en subsidiaire bescherming bestaat ook de mogelijkheid tot regularisatie. Een regularisatie kan doorgevoerd worden op basis van medische redenen, humanitaire redenen, lokale verankering, of gezinnen met schoolgaande kinderen. Als het om medische redenen gaat moet de persoon die geregulariseerd wilt worden kunnen aantonen dat in het land van herkomst de noodzakelijke medische zorgen niet aanwezig zijn, of dat zijn gezondheidstoestand een terugkeer onmogelijk maakt.⁶ De aanvraag moet lokaal ingediend worden, bij de burgemeester van de woonplaats. Na een lokaal onderzoek wordt het dossier doorgegeven aan de Dienst Vreemdelingenzaken. De beslissingsbevoegdheid ligt bij de minister van binnenlandse zaken. Een regularisatie kan voor beperkte of onbeperkte duur toegekend worden. Voor een gedetailleerde uitleg

⁴ "Elektronische B Kaart." Kruispunt Migratie-Integratie. Accessed December 10, 2016. <http://www.kruispuntmi.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal-privatrecht/verblijfsdocumenten/elektronische-vreemdelingenkaarten/elektronische-b-kaart>.

⁵ Vluchtelingenwerk Vlaanderen. "Wat Is Een Vluchteling." Vluchtelingenwerk Vlaanderen. August 2013. Accessed December 10, 2016. <https://www.vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/WatIsEenVluchteling-achtergrondinformatie.pdf>.

⁶ OCMW. "Regularisatie Van Asielzoekers." OCMW - Asielzoekers Regularisatie. Accessed December 10, 2016. <http://ocmw-lummen.be/asielzoekers-regularisatie.html>.

verwijs ik door naar een artikel van deredactie.be: ‘Wat is het verschil tussen asielaanvraag en regularisatie?’⁷

3.4 Naturalisatie

Naturalisatie tot Belg is een procedure waarbij de Belgische nationaliteit wordt aangevraagd. Zo’n aanvraag wordt slechts in uitzonderlijke gevallen goedgekeurd: ofwel in het geval van ‘het bewijzen van buitengewone diensten aan België’, op wetenschappelijk, sportief, of sociocultureel vlak, ofwel in het geval van ‘erkende staatsloosheid’. Erkende vluchtelingen kunnen vanaf 1 januari 2013 niet langer een naturalisatie aanvragen.⁸ De naturalisatieprocedure is een procedure die minstens twee jaar tijd in beslag neemt.⁹

3.5 Gezinshereniging

Het principe van gezinshereniging houdt in dat wanneer minstens één lid van de familie een verblijfsstatuut heeft gekregen, de overige leden van het gezin ook recht op verblijf krijgen, ondanks het feit dat zij zich op dat moment nog in het land van herkomst bevinden.

4. Belangrijke organisaties

4.1 Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ)

De Dienst Vreemdelingenzaken beheert migratiestromen in samenwerking met verschillende partners volgens de wet van 15 december 1980 en het koninklijk besluit van 8 oktober 1981 betreffende het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen wordt toegepast. De DVZ is gevestigd in Brussel aan het Noord-Station. Hier moeten asielzoekers hun asielaanvraag indienen.¹⁰

4.2 Fedasil

Fedasil is het federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers, dat werd opgericht door de

programmawet van 19 juli 2001 en operationeel is sinds mei 2002. Sinds oktober 2014 ziet Theo Francken, als nieuwe staatssecretaris voor Asiel en Migratie, toe op de werking.¹¹

4.3 Commissariaat Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS)

Het CGVS is de schakel die het verhaal van de asielzoeker nagaat en de beslissing maakt om een asielaanvraag goed te keuren of te weigeren.

A.4.4 Raad voor Vreemdelingenbetwistingen

Bij een negatieve beslissing kan een asielzoeker in beroep gaan tegen deze uitspraak bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.

5. Veelgebruikte afkortingen

5.1 LOI

Lokaal individueel opvanginitiatief. Dit is een kleinschalige vorm van opvang, in de meeste gevallen georganiseerd door de OCMW’s, in opdracht van de overheid, en gecoördineerd door Fedasil.

5.2 OOC

Oriëntatie- en observatiecentrum, wordt gebruikt om te verwijzen naar centra specifiek bedoeld voor niet-begeleide minderjarige asielzoekers. De jongeren verblijven er twee tot vier weken en worden dan doorverwezen naar een regulier collectief centrum.

In de volgende paragrafen geef ik een korte introductie van de thema’s *superdiversiteit*, *transnationaliteit* en *integratie*. Het begrip *superdiversiteit* toont de toenemende complexiteit aan van migratie en de positie van de doelgroep waarvoor collectieve centra ingericht worden binnen dit breed scala aan soorten mensen en hun migratiemotieven. *Transnationaliteit* legt het verschil uit tussen migratie vroeger en nu, met de opkomst van moderne technologie. *Integratie* is een begrip dat eveneens belangrijk is om te introduceren, aangezien het naar voor zal komen in de casestudies, voornamelijk bij de bespreking van de interactie van het collectief opvangcentrum met zijn omgeving.

¹¹ Fedasil. “Over Fedasil.” Fedasil. Accessed December 10, 2016. <http://fedasil.be/nl/inhoud/over-fedasil>.

B. Thema’s

1. Superdiversiteit

De term ‘superdiversiteit’ werd voor het eerst gedefinieerd door Steven Vertovec in 2007 om de toenemende complexiteit in de samenstelling van onze huidige samenleving te benadrukken. Door de globalisering heeft zich in de laatste dertig jaar een steeds grotere diversificatie in de reeds bestaande diversiteit ontwikkeld op vlak van migratie: niet enkel internationale goederenstromen, maar ook internationale mensenstromen namen aanzienlijk toe.

Er wordt gemigreerd om uiteenlopende beweegredenen: enerzijds zijn er mensen op de vlucht (*migratie gekenmerkt door push factors*¹²), anderzijds Erasmusstudenten, gepensioneerden die elders van hun pensioen willen genieten, internationale zakenmannen of –vrouwen (*migratie gekenmerkt door pull factors*¹³)...

Ook de globale migratietrajecten zelf worden steeds complexer: mensen uit meer landen van herkomst vertrekken naar meer landen van aankomst. Die ‘diversificatie van de diversiteit’ uit zich op verschillende vlakken: onder meer op etnisch, taalkundig, juridisch, cultureel, religieus en economisch vlak.¹⁴ Vertovec geeft het voorbeeld van de Somali’s in het Verenigd Koninkrijk: daar maken onder meer Britse burgers, erkende vluchtelingen, asielzoekers, mensen zonder papieren en migranten van tweede en derde generatie deel uit van eenzelfde gemeenschap.

Vertovec definieerde in 2007 superdiversiteit als volgt:

“a notion intended to underline a level and kind of complexity surpassing anything the country has previously experienced. Such a condition is distinguished by a dynamic interplay of variables among an increased number of

¹² De aanwezigheid van ‘push factors’ kenmerkt gedwongen migratie. Dit zijn factoren waardoor mensen uit hun land van herkomst gedreven worden.

¹³ ‘Pull factors’ zijn typisch voor vrijwillige migratie: dit zijn factoren waardoor mensen specifiek voor een bepaald land van aankomst kiezen.

¹⁴ Geldof, Dirk. Superdiversiteit: Hoe Migratie Onze Samenleving Verandert. Leuven: Acco, 2013.

*new, small and scattered, multiple-origin, transnationally connected, socio-economically differentiated and legally stratified immigrants who have arrived over the last decade.”*¹⁵

1.1 Van een homogene naar een superdiverse samenleving

Door de massale migratie naar België van de afgelopen decennia zijn er vandaag net geen 1,2 miljoen vreemdelingen (waarmee mensen zonder Belgische nationaliteit worden bedoeld), wat zo’n 11% van de totale bevolking bedraagt. Bij deze cijfers moeten echter een aantal kanttekeningen gemaakt worden. Het percentage mensen met een migratie-achtergrond zal in werkelijkheid namelijk een pak hoger liggen. Enerzijds is deze 11% een officieel cijfer, dat wil zeggen: alle mensen van andere afkomst die illegaal in het land verblijven worden hierbij niet in rekening gebracht. Anderzijds worden migranten vanaf de derde generatie ook als ‘Belg’ gerekend, terwijl zij eigenlijk tot een andere etniciteit behoren.

Ook zeggen deze cijfers niets over de ongelijke ruimtelijke spreiding van migratie. In sommige regio’s in West-Vlaanderen is er bijvoorbeeld minder dan 1% van de inwoners migrant terwijl in Limburg – waar een lange traditie heerste van gastarbeiders – in sommige dorpen de concentratie zeer hoog is. In de Belgische steden (Brussel, Antwerpen, Gent, Charleroi, Luik, Antwerpen) heeft bijna de helft van de inwoners een migratie-achtergrond.¹⁶

*“Leven in diversiteit groeit uit tot één van de belangrijkste karakteristieken van stedelijkheid in de (West-)Europese steden in de 21ste eeuw.”*¹⁷

Voor de 21ste eeuw vormde de Belgische bevolking zonder migratie-achtergrond een groep die duidelijk in de meerderheid was. Van de etnische minderheden werd verwacht dat zij zich aanpasten aan de Belgische cultuur en taal. Nu echter, zijn we aan het evolueren naar een situatie waarin er geen etnische meerderheidsgroep meer zal zijn, vooral in de steden. Dit zal op termijn dus situaties creëren

¹⁵ Vertovec, S. “Super-diversity and Its Implications.” *Ethnic and Racial Studies* 30, no. 6 (November 2007): 1024-054. Accessed December 09, 2016.

¹⁶ Geldof, Dirk. Superdiversiteit: Hoe Migratie Onze Samenleving Verandert. Leuven: Acco, 2013.

¹⁷ Ibid.

waarin iedereen zich zal moeten aanpassen.¹⁸

“Terwijl nogal wat politici zich focussen op het beperken van de migratie door meer voorwaarden te koppelen aan het recht op gezinshereniging of door strengere asielwetten, maakt een demografische analyse duidelijk dat de diversiteit hoe dan ook verder zal toenemen. Het is dan ook veel zinvoller in dialoog te gaan over hoe we omgaan met deze superdiversiteit en hoe we deze transitie sturen, dan om te proberen de evolutie te stoppen.”¹⁹

Dit kan onder andere resulteren in de aanwezigheid van 300 talen in één enkele stad (Antwerpen bijvoorbeeld). Ook de diversiteit van de migratiemotieven neemt toe: arbeidsmigratie en gezinshereniging blijven nog steeds twee belangrijke factoren, maar nu komen er ook politieke motieven bij, economische, en binnenkort zullen we ook kunnen spreken over ecologische motieven door woestijnuitbreiding, overstromingen, aardbevingen en andere natuurrampen.

Hiernaast groeit ook de diversiteit van statuten: Belg van geboorte, genaturaliseerd, asielzoeker, politiek vluchteling, niet erkend, toerist, vrij verkeer, twee nationaliteiten, staatloos... Superdiversiteit ent zich met andere woorden op een spectrum van thema's met betrekking tot migratie en maakt het hele gegeven op een snel tempo steeds complexer.

In het tijdperk van de georganiseerde migratie in het kader van gastarbeid was het relatief eenduidig: of je was Belg, of je was migrant. Het aantal landen van herkomst was beperkt en de meerderheid bestond uit eerste generatie gastarbeiders. Met de toenemende superdiversiteit krijgen we een samenleving die bestaat uit een meerderheid van meervoudige of gelaagde identiteiten.²⁰ Geldof verwijst dan ook geregeld naar de Duitse socioloog Ulrich Beck, die pleit om van een of/of-denken naar een en/en-logica te gaan. Volgens hem is een kosmopolitische blik de manier om voorbij de wij-en-zij-tegenstelling te leren kijken.

B.1.2 Uitdagingen voor de superdiverse samenleving

“Wanneer we superdiversiteit niet goed organiseren, het wij/zij-denken cultiveren, blijven denken in termen van een afbrokkelende meerderheidscultuur, mensen met een migratie-achtergrond nog steeds niet als volwaardige burgers beschouwen en superdiversiteit laten samengaan met groeiende etnische ongelijkheid en gekleurde armoede, dan dreigt het ‘scenario van angst en vernedering’. Dit is een scenario waarin groepen zich steeds verder terugtrekken op zichzelf en de samenleving meer en meer gepolariseerd raakt.”²¹

België onderging vluchtelingen crisis na –crisis en evolueerde zo op een halve eeuw tijd van een relatief homogene samenleving met een klein aantal mensen van andere nationaliteit naar een samenleving waarin mensen met een migratie-achtergrond een steeds groter deel van de bevolking uitmaakten. Fedasil krijgt een belangrijke taak in wat Geldof het ‘organiseren van superdiversiteit’ noemt: het voorzien van huisvesting voor asielzoekers - die na een positieve beslissing permanent deel zullen uitmaken van onze samenleving. Het opvangcentrum is de eerste aanraking met het wonen in ons land, het vormt de eerste thuis van asielzoekers in België én is een cruciale speler in het regelen van contact met de Belgische bevolking. Hoe deze gebouwen worden opgevat door de architecten van Fedasil is dus zeer bepalend.

2. Transnationaliteit

Een begrip dat tevens relevant is om te vermelden wanneer het gaat over migratie in de 21ste eeuw is ‘transnationaliteit’. Door ingrijpende evoluties in communicatie en mobiliteitsmogelijkheden leven mensen fysiek hier, maar mentaal tegelijkertijd ook elders. De 21ste eeuw evolueert meer en meer naar een eeuw gekenmerkt door het ‘leven over grenzen heen’. Vroeger was migratie een veel radicalere beslissing dan nu: een postkaart deed er weken over om bij achtergebleven familie te geraken, voor dringende zaken werden er telegrammen verstuurd.

De 21ste eeuw is fundamenteel verschillend op dit gebied. Dankzij het internet (mail, skype, sociale media...) en internationale telefonie blijven vrienden en familie op een boogscheut verwijderd

van de persoon die zijn of haar vaderland verlaat. De mogelijkheid bestaat om het nieuws via de gebruikelijke kanalen te blijven volgen. Daarnaast is er de gigantische expansie van de mobiliteitssector, zowel op vlak van vliegverkeer als wegnetten, zodat heen en weer reizen bij belangrijke familiale gebeurtenissen of in vakantieperiodes voor veel migranten haalbaar wordt.

“Veel mensen met wortels in migratie pendelen dan ook, sporadisch fysiek, maar voortdurend in mentaal opzicht.”²²

Transnationaliteit doet zich zowel in onzichtbare als in zichtbare vorm voor en is in te delen in drie categorieën: sociaal-cultureel, economisch en politiek.. Onder onzichtbare transnationaliteit valt alles wat zich in de privé omgeving voordoet: mail, Skype en dergelijke meer. Zichtbare transnationaliteit komt naar voor in alle soorten infrastructuur die transnationale contacten faciliteert en ondersteunt: gespecialiseerde reisbureaus, etnische handelszaken, schotelantennes op daken om internationale media te bereiken... Desalniettemin zorgen transnationale activiteiten bij migranten in de ontvangende samenleving vaak voor een zeker wantrouwen.

“Het is echter niet omdat migranten activiteiten ontwikkelen die gericht zijn op het land van herkomst dat ze niet meer investeren in hun gastland. (...) Integratie is niet noodzakelijk assimilatie.”²³

Migratie in tijden van superdiversiteit en moderne communicatie verschilt dus op twee vlakken cruciaal van de migratie tot ver in de 20ste eeuw. Door de toenemende superdiversiteit vinden bijna alle migranten hier intussen netwerken van familie, kennissen of op zijn minst landgenoten die in voldoende aantallen aanwezig zijn om een stuk van hun leefwereld uit het land van herkomst hier te behouden. Tegelijk is er door de moderne communicatie de mogelijkheid tot het intens contact houden met vrienden en familie thuis, wat ervoor zorgt dat men het land van herkomst voor een stuk met zich kan meenemen.²⁴

3. Integratie

Het woord dat hoogstwaarschijnlijk het vaakst in de mond wordt genomen als het gaat over migranten is ‘integratie’. Maar wat houdt integratie eigenlijk in in een tijdperk waar superdiversiteit en transnationaliteit centraal staan? Standaard zijn er vier typische posities die worden ingenomen met betrekking tot migratie: marginalisering, segregatie, assimilatie en integratie. Met marginalisering wordt bedoeld dat de identificatie met de eigen cultuur volledig wordt losgelaten, maar dat men eveneens geen aansluiting vindt met het land waarnaar men migreert. Segregatie is het intact houden van de identificatie met de eigen cultuur, zonder zich aan te passen aan het nieuwe land. Onder assimilatie valt het loslaten van de identificatie met de eigen cultuur en het identificeren met de meerderheidscultuur in het nieuwe land. En ten slotte integratie: een begrip waar niemand echt de vinger op kan leggen omdat hiermee eigenlijk vaak assimilatie bedoeld wordt. De vraag is of dit soort integratie nieuwkomers betreft of net uitsluit. Dirk Geldof haalt een aantal pijnpunten aan: versterking van het wij/zij-gevoel, voornamelijk op religieus vlak; het voortdurend problematiseren van het nog niet genoeg geïntegreerd zijn; en het voeren van het debat vertrekkend vanuit een Westers superioriteitsgevoel en vanuit een klimaat van wantrouwen.²⁵

Met dit lexicon in het achterhoofd kunnen we concluderen dat er tegen het eind van de twintigste eeuw, door de grote toestroom van mensen die hun thuisland ontvluchtten, een heel scala aan nieuwe begrippen is ontstaan omtrent gedwongen migratie. De ‘asielzoeker’ werd vanaf de jaren '70 steeds prominenter in België, en begon zich te enten op een hele reeks wetgevingen, statuten, organisaties en maatschappelijke thema's. In het historisch kader dat hierop volgt zal de evolutie van het steeds restrictiever wordende migratiebeleid in België (en Europa) worden toegelicht.

.....
18 Ibid.
19 Ibid.
20 Ibid.

.....
21 Ibid.

.....
22 Ibid.
23 Ibid.
24 Ibid.

.....
25 Ibid.

Afbeeldingen (Voorwoord t.e.m. deel 1)

Afb 1	shaantan.net
Afb 2	gegevens van fedasil.be
Afb 3-9	eigen foto
Afb 10	archive.indymedia.be
Afb 11	cosimo.be
Afb 12	UN Photo/ES
Afb 13	bron: RR-ADSEI
Afb 14	bron: npdata.be
Afb 15	Massimo Sestini
Afb 16	solidariteit.org
Afb 17	Belga
Afb 18	psi36 voor bruzz.be
Afb 19	fedasil.be
Afb 20	hln.be
Afb 21	Pieter-Jan Vanstockstraeten
Afb 22	hln.be
Afb 23	Proot
Afb 24	Brecht Goris
Afb 25	Marc Baert
Afb 26	Guy Puttemans
Afb 27	Fedasil
Afb 28	RR voor destandaard.be
Afb 29	eigen foto
Afb 30	twitter Rode Kruis
Afb 31	Maria de la Cruz
Afb 32	eigen foto
Afb 33	Jan Aelberts
Afb 34	Belga
Afb 35	Stad Gent
Afb 36	Facebook Plateforme Citoyenne de Bruxelles
Afb 37	Philippe Labeye
Afb 38	gegevens van fedasil.be
Afb 39	eigen foto
Afb 40	EdA
Afb 41	ATV
Afb 42	CR.be
Afb 43	fedasil.be
Afb 44	nieuwsblad.be
Afb 45	Thomas van Ass
Afb 46	Eric Flamand
Afb 47	psi36 voor bruzz.be
Afb 48	NP
Afb 49	Fedasil
Afb 50	Stad Gent
Afb 51	Dick Demey
Afb 52	fedasil.be
Afb 53	panachfm.be
Afb 54	Philippe Labeye
Afb 55	vitraux_162
Afb 56	fedasil.be
Afb 57	Proot
Afb 58	xdb
Afb 59	blogs.sudinfo.be
Afb 60	Baert
Afb 61	Google Maps
Afb 62	Vertommen
Afb 63	blogs.sudinfo.be
Afb 64	VRT
Afb 65	BRF Fernsehen
Afb 66	beersel.be
Afb 67	Kos
Afb 68	Schreder

Deel 1 - Beleid

het opvangbeleid in België: het collectief opvangcentrum

1/ Historiek migratie naar België

Migratie is van alle tijden en plaatsen. Reeds sinds het Neolithicum vormde België het decor voor talrijke migratiestromingen. Ook 'de vluchteling' is een eeuwenoud begrip. Zelfs tijdens de klassieke oudheid bestond er op sommige plaatsen al recht op bescherming voor ontsnapte slaven - men zou het een primitieve vorm van het asielrecht kunnen noemen. In het kader van deze thesis beperk ik mij echter tot het kort schetsen van de belangrijkste evoluties van de voorbije eeuw, op vlak van vrijwillige en gedwongen migratie.^{1,2} De beschrijving die hierop volgt loopt van begin 20ste eeuw tot 1986.³ 1986 was namelijk het jaar waarin het Belgische opvangnetwerk voor de gedwongen 'migrant', de asielzoeker, geïnstitutionaliseerd werd. Dit is een sleutelmoment in de geschiedenis want voor het eerst werd er door de overheid een gebouw ingericht tot collectief opvangcentrum, de typologie die het onderwerp zal vormen van deze thesis.

Spontane migratie

Voor de Eerste Wereldoorlog vormde België met

1 Er is een groot verschil tussen de benaming 'migrant' en 'vluchteling'. Migratie duidt op een vrijwillige verhuizing, bijvoorbeeld voor werkaangelegenheden of omdat men elders meer kansen ziet op economisch vlak. Een vluchteling daarentegen is iemand die onvrijwillig het land van herkomst wordt uitgedreven door levensbedreigende omstandigheden zoals oorlog of angst voor vervolging. Het onderscheid heeft ook juridische implicaties: van zodra iemand erkend is als vluchteling mag die persoon niet teruggestuurd worden naar zijn land van herkomst, en moet hij beschermd worden door het land van aankomst. Migranten daarentegen, die niet beschikken over geldige verblijfsdocumenten zoals bijvoorbeeld een werkvisum, mogen door het land van aankomst teruggestuurd worden naar het land van herkomst. Voor meer informatie verwijs ik door naar volgend artikel in De Morgen: Beernaert, L. "Zeg Niet Migrant Tegen Een Vluchteling." De Morgen. September 02, 2015. Accessed December 10, 2016. <http://www.demorgen.be/buitenland/zeg-niet-migrant-tegen-een-vluchteling-en-ja-het-onderscheid-is-belangrijk-b7f3edaa/>.

2 Om het onderscheid tussen deze twee soorten 'migratie' te maken kan het helpen om de begrippen 'push factors' en 'pull factors' in het achterhoofd te houden. De aanwezigheid van 'push factors' kenmerkt gedwongen migratie. Dit zijn factoren waardoor mensen uit hun land van herkomst gedreven worden. 'Pull factors' zijn dan weer typisch voor vrijwillige migratie: dit zijn factoren waardoor mensen specifiek voor een bepaald land van aankomst kiezen.

3 Voor een gedetailleerd historisch kader verwijs ik door naar het boek Superdiversiteit, geschreven door de Belgische socioloog Dirk Geldof.

zijn centrale ligging en stabiele politieke situatie een aantrekkelijke bestemming voor immigranten. Vooral inwoners van buurlanden beslisten gedurende deze periode naar België te verhuizen (meer dan 80% Nederlanders, Fransen en Duitsers⁴). Zij werden 'spontane immigranten' genoemd. In 1846 besloeg het aantal vreemdelingen (mensen die de nationaliteit niet bezitten van het land waarin ze wonen) 95.000, wat op dat moment een luttel 2% van de bevolking bedroeg. Zestig jaar later was door deze spontane immigratie het aandeel vreemdelingen in België gestegen met 1,5%, wat een totaal gaf van 3,5%.⁵

Uitgenodigde gastarbeiders

Na WOI ontstond er een plotse en grote nood aan arbeidskrachten voor de heropbouw van het land. Om aan deze vraag te kunnen beantwoorden sloot België akkoorden met andere landen - voornamelijk met de Italiaanse, Poolse en Tsjechische overheid - die onder de noemer 'georganiseerde migratie' vielen. Italiaanse, Poolse en Tsjechische arbeiders migreerden naar België en werden ingeschakeld in de steenkoolmijnen: gevaarlijk werk waar de doorsnee Belgische arbeider niet voor stond te popelen. In de jaren '20 vormden Italianen en Marokkanen de grootste groep immigranten. Italianen kwamen vrijwillig naar België in het kader van gastarbeid, maar ook als politieke vluchtelingen van het op dat moment fascistische Italië. Naar aanleiding van de economische crisis van 1930 besloot de Belgische regering de migratiewetgeving te verstrengen: in de eerste plaats bepaalde de overheid welke industrietakken al dan niet nog beroep mochten doen op buitenlandse werkkrachten. Ten tweede moest elke gastarbeider vanaf nu ook over een 'arbeidsvergunning' beschikken, die werd toegekend door het Ministerie van Arbeid. Een derde gevolg van de verstrenging door de economische crisis was dat een hele groep gastarbeiders van Noord-Afrikaanse origine werd teruggestuurd

4 KU Leuven. "Inleiding Op Hoofdstuk 6: Migratie." Thomas Platform. April 4, 2012. Accessed September 26, 2016. <https://www.kuleuven.be/thomas/page/>.

5 Geldof, Dirk. Superdiversiteit: Hoe Migratie Onze Samenleving Verandert. Leuven, België: Acco, 2013.

Afb 10 Brochure waarin België gepromoot werd, gericht aan gastarbeiders
Afb 11 Gastarbeiders arriveren in België
Afb 12 Verdrag van Genève (1951)

naar hun land van herkomst.⁶ De resterende bilaterale overeenkomsten voor de rekrutering van gastarbeiders resulteerde in een concentratie van migranten in Wallonië en Limburg van 1920 tot 1940.⁷

Les trentes glorieuses

Na WOII brak een tijdperk aan gekenmerkt door vooruitgangsoptimisme: *les trentes glorieuses* (1945-1975). De immigratie vanuit Italië bereikte een piek: er waren immers opnieuw arbeiders in groten getale nodig voor de mijnbouw en ditmaal ook voor de zware industrie (hoofdzakelijk in Wallonië, Limburg en Brussel), want na WOII moest het land eveneens heropgebouwd worden. Om deze reden werd kort na de Tweede Wereldoorlog asiel verleend aan 35 000 vluchtelingen uit Oost-Europa die in Duitse vluchtelingenkampen verbleven mits ze geschikt waren voor zware fysieke arbeid en instemden gedurende minimum drie jaar in de Belgische mijnen te werken.⁸ Migratie vanuit kolonies heeft België, in tegenstelling tot andere Europese regeringen, nooit gestimuleerd.⁹ In 1947 bedroeg het aantal vreemdelingen 4,3% van de bevolking, waarbij Italianen nog steeds het grootste aandeel gastarbeiders vormden.¹⁰ Op 8 augustus 1956 eindigde de Italiaanse samenwerking echter abrupt na een zware mijnramp in Marcinelle waarbij meer dan honderd Italianen het leven lieten.¹¹

Eerste restrictievere maatregel - Genève

Op 28 juli 1951 werd in Genève het verdrag ondertekend dat vandaag nog steeds de richtlijn is

6 VVN. "België En Migratie." Vereniging Voor De Verenigde Naties. Accessed December 10, 2016. http://www.vvn.be/wp-content/uploads/2011/04/Storia_5T_les12_Kris_Merckx.pdf.

7 KU Leuven. "Inleiding Op Hoofdstuk 6: Migratie." Thomas Platform. April 4, 2012. Accessed September 26, 2016. <https://www.kuleuven.be/thomas/page/>.

8 Caestecker, F. "Terugblik Op Een Dramatisch Moment in De Belgisch-Hongaarse Relaties." De Belgische Senaat. Accessed December 10, 2016. https://www.senate.be/event/20061025-hungarian-revolution/speech/Frank_Caestecker.pdf.

9 De Bock, J. "Les Trente Glorieuses: 1945-1974." STAM Gent. Accessed May 08, 2017. <http://www.blijvenplakkeningent.be/nl/historisch/periodes/les-trente-glorieuses-1945-1974>.

10 Geldof, Dirk. *Superdiversiteit: Hoe Migratie Onze Samenleving Verandert*. Leuven: Acco, 2013.

11 KU Leuven. "Inleiding Op Hoofdstuk 6: Migratie." Thomas Platform. April 4, 2012. Accessed September 26, 2016. <https://www.kuleuven.be/thomas/page/>.

voor het al dan niet erkennen van vluchtelingen.¹² In die periode was er echter geen danig groot 'probleem' op vlak van vluchtelingen in België, het gros van de migranten werd immers uitgenodigd als gastarbeider door de Belgische overheid. De instroom van vluchtelingen zou pas beschouwd worden als probleem vanaf de jaren '80 (cf. infra).¹³

Promoten van migratie naar België

De gouden jaren '60 waren doordrongen van vooruitgangsoptimisme en een sterk geloof in de toekomst. De economie boomed: de werkloosheid was laag en de levensstandaard hoog.¹⁴ Een consumptiemaatschappij was geboren en tegelijk bleek er een acuut gebrek aan laaggeschoolde, goedkope arbeidskrachten. Er werden dus nogmaals bilaterale overeenkomsten gesloten: ditmaal met Spanje, Griekenland, Noord-Afrika en Turkije. Een brochure met de naam 'Vivre et travailler en Belgique'¹⁵, wemelend van reclameslogans om België zo aantrekkelijk mogelijk voor te stellen, werd in deze landen aan potentiële arbeidskrachten uitgedeeld. In deze brochure werd specifiek de nadruk gelegd op België als ideale bestemming voor het hele gezin. De jaren '60, in de nasleep van expo '58 gaven eveneens het startschot van koloniale migratie uit Congo. Congolese studenten vestigden zich in La Maison Africaine, een studentenhuus in Elsene. Steeds meer Congolezen kwamen in deze buurt wonen, die 'Matonge' werd gedoopt, naar de gelijknamige bruisende wijk in Kinshasa.¹⁶ In 1970 kwam de totaalsom van vreemdelingen in België op 696.300, oftewel 7,2% van de bevolking, vooral werkzaam in de bouw, textielindustrie, persoonsverzorging en horeca in Vlaanderen en Brussel.¹⁷ Ook rijke, hooggeschoolde immigranten

12 CGVS. "Conventie Van Genève." Commissariaat-generaal Voor De Vluchtelingen En De Staatlozen. Accessed September 26, 2016. http://www.cgvs.be/sites/default/files/content/download/files/verdrag_van_geneve.pdf

13 Ghorashi, Halleh. "Agents of Change or Passive Victims: The Impact of Welfare States (the Case of the Netherlands) on Refugees." *Journal of Refugee Studies* 18, no. 2 (2005): 181-98.

14 Geldof, Dirk. *Superdiversiteit: Hoe Migratie Onze Samenleving Verandert*. Leuven, België: Acco, 2013.

15 L'Institut Belge De L'Information Et De La Documentation. "Soyez Les Bienvenus." Histoire De L'immigration. Accessed September 26, 2016. <http://www.sjpa.be/realisations/immigration/bienvenus.htm>.

16 Matonge.be. Accessed May 08, 2017. <http://www.matongematonge.be/matonge.htm>.

17 KU Leuven. "Inleiding Op Hoofdstuk 6: Migratie." Thomas Platform. April 4, 2012. Accessed September 26, 2016. <https://www.kuleuven.be/thomas/page/>.

vestigden zich in België, voornamelijk aan de Belgische grens of in de omgeving van Brussel. Dit waren vooral mensen die deel uitmaakten van het kaderpersoneel van grote bedrijven, internationale organisaties of buitenlandse ambassades.

Tweede restrictievere maatregel - migratiestop

De oliecrisis van 1973 maakte abrupt een einde aan het alomtegenwoordige optimisme van het vorige decennium. Deze crisis veroorzaakte een zodanige neergang voor de Belgische economie dat de overheid op 1 augustus 1974 besliste een migratiestop door te voeren. Duitsland, Frankrijk en Nederland kondigden eenzelfde stop aan in 1973, 1974 en 1979. Op hetzelfde moment als het invoeren van de migratiestop werd er, door aandringen van vakbonden, beslist om de gastarbeiders die al in België verbleven, te regulariseren.

Door deze 'migratiestop' reduceerde het aantal mensen die een arbeidsvergunning (of werkvisum) kregen toegekend enorm. Toch bleef het aantal immigranten jaarlijks fors stijgen. De stop legt de instroom van laaggeschoolde arbeidsmigranten wel stil, maar er bestonden nog steeds andere officiële manieren om te immigreren naar België. Een eerste was een (beperkte) vorm van arbeidsmigratie. Er werden jaarlijks 6000 arbeidskaarten uitgereikt, voornamelijk aan hooggeschoolden. Een tweede was het vrij verkeer van personen binnen de Europese Unie. Een derde mogelijkheid was een verblijfsvergunning (visum) van maximum drie maand. Een vierde mogelijkheid was studeren in België, hoewel men na zijn studies werd geacht het land te verlaten tenzij via huwelijk of werk toch kon gebleven worden. Een vijfde legale manier om te migreren naar België was het principe van gezinshereniging of volgmigratie. Het recht op gezinshereniging betekent dat gezinsleden van geregulariseerde gastarbeiders vroeger, of erkende vluchtelingen nu, het recht hadden om mee te verhuizen. Een laatste manier om nog legaal naar België te emigreren was via de asielprocedure.¹⁸ Als een gevolg van al deze manieren van legale migratie liep in 1991 het totaal aantal niet-Belgen op tot

www.kuleuven.be/thomas/page/.

18 Loobuyck, P. "Vlaanderen, België En Europa Als 'immigratiesamelevingen'." C.I.E. May 25, 2011. Accessed December 10, 2016. <http://www.cie.ugent.be/CIE/loobuyck4.htm>.

904.500 of zo'n 9% van de bevolking.¹⁹

Derde restrictievere maatregel - KB

In de aanloop van de jaren '80 werd deze laatste groep migranten, namelijk diegenen die in België wouden verblijven door asiel aan te vragen, op korte tijd steeds prominenter naar aanleiding van ernstige conflicten in onder andere Irak, Iran, Ethiopië, Eritrea en Oost-Europa. Door de plotse aanzienlijke verhoging van het aantal asielaanvragen ontstonden in België rond deze periode meer en strengere wetgevingen rond de asielprocedure: de wet van 15 december 1980 en het koninklijk besluit van 8 oktober 1981 werd opgesteld om meer controle te kunnen uitoefenen betreffende "de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen".

Deze wetgevingen spreken zich uit over alle voorwaarden waaraan moet voldaan worden om België te mogen betreden en er al dan niet te mogen blijven, maar hierin is geen expliciet opvangbeleid vastgelegd voor waar of hoe asielzoekers opgevangen worden tijdens de loop van de asielprocedure. Asielzoekers vestigden zich in die periode zelfstandig in een gemeente en lieten zich daar inschrijven, het OCMW moest hen steunen indien zij zelf niet konden voorzien in hun levensonderhoud. Maar de gemeenten konden de hoe langer hoe groter geworden instroom niet meer aan, en vonden dat de opvang van asielzoekers een federale bekommernis moest worden. Na een protestactie van de OCMW's greep de regering in: in 1986 werd het eerste en grootste permanente open asielenicentrum opgericht in België in een voormalige kazerne: het Klein Kasteeltje in Brussel.²⁰ (cf. infra)

Slot

Op een kleine eeuw tijd is voornamelijk het soort migratie veranderd: waar in het begin en midden van de twintigste eeuw voornamelijk sprake was van vrijwillige migratie van gastarbeiders op uitnodiging van de Belgische overheid, kwam aan het eind van de twintigste eeuw steeds meer

19 KU Leuven. "Inleiding Op Hoofdstuk 6: Migratie." Thomas Platform. April 4, 2012. Accessed September 26, 2016. <https://www.kuleuven.be/thomas/page/>.

20 "Fedasil." Fedasil. Accessed September 26, 2016. <http://fedasil.be/>.

gedwongen migranten of asielzoekers aan in België. Deze verandering ging gepaard met een steeds restrictiever wordend migratiebeleid. In 1951 werd de Conventie Van Genève opgesteld en ondertekend door België. In deze Conventie werden de criteria gedefinieerd om erkend te worden als vluchteling. In de decennia hierna, steeg het aantal gedwongen migranten of asielzoekers die hun heil zochten in België aanzienlijk, naar aanleiding van verschillende conflicten en oorlogen die zich voornamelijk afspeelden in Oost-Europa, het Midden-Oosten en Afrika. Als reactie hierop kwam er in 1980 een KB dat opnieuw een strengere, meer gedetailleerde wetgeving vastlegde betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen ('De Vreemdelingenwet'). Op dat moment bestond echter nog geen federaal beleid voor het bieden van onderdak aan asielzoekers, gedurende de periode waarin zij wachtten op de voltooiing van hun administratieve procedure. Na een protestactie van de OCMW's begin jaren '80 – die tot op dit punt de financiële steun nodig voor onderdak van asielzoekers tijdens de duur van de asielaanvraag op zich hadden genomen – werd er ingegrepen door de overheid. In 1986 werd het startschot gegeven van een geïnstitutionaliseerd opvangnetwerk²¹, door de oprichting van het eerste federaal collectief opvangcentrum voor asielzoekers in 'Het Klein Kasteeltje', een voormalige militaire kazerne in Brussel.

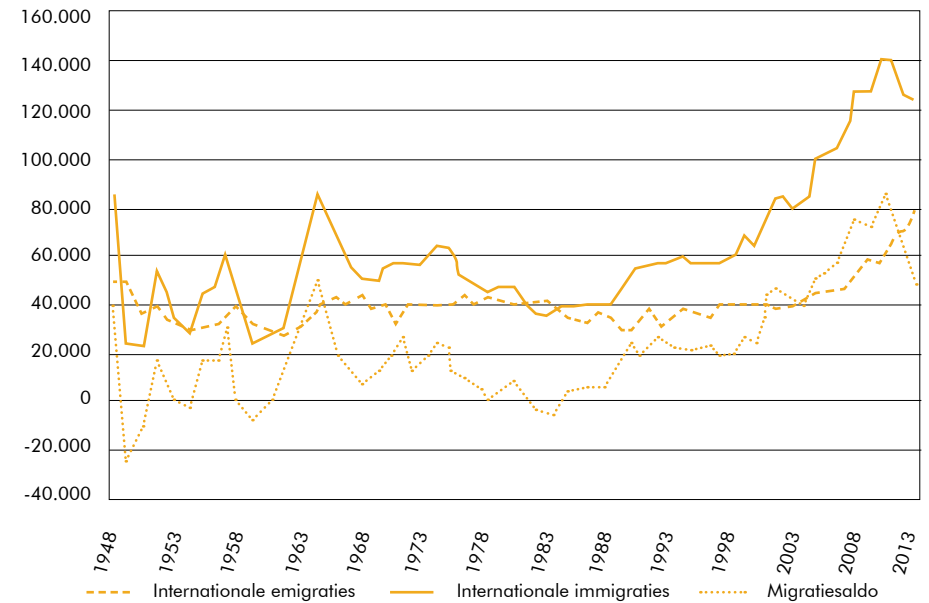
In wat volgt

In het volgende deel wordt er specifiek ingegaan op de asielzoeker en het beleid inzake zijn opvang. Elke asielzoeker moet immers een asielaanvraag indienen en vervolgens een aantal maanden tot jaren wachten op de voltooiing van deze administratieve procedure. Met de steeds groter wordende stroom gedwongen migranten, en de hieruit volgende achterstand voor de behandeling van hun dossiers, werd het duidelijk dat er nood was aan een beleid om huisvesting en

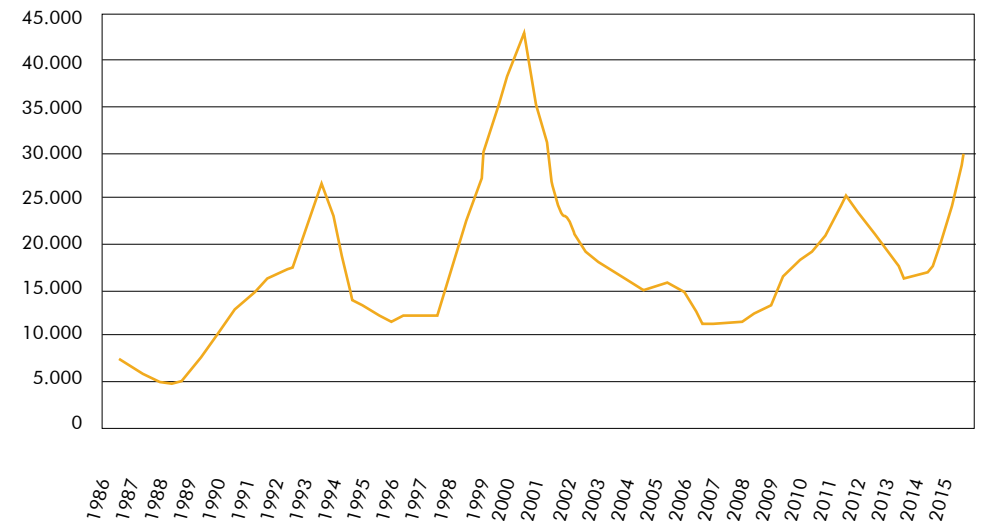
.....
 21 Zowel in België als in andere Europese landen. (Voorbeelden: Nederland (Ghorashi, Halleh. "Agents of Change or Passive Victims: The Impact of Welfare States (the Case of the Netherlands) on Refugees." Journal of Refugee Studies 18, no. 2 (2005): 181-98.), Tsjechië (Szczepanikova, Alice. "Between Control and Assistance: The Problem of European Accommodation Centres for Asylum Seekers." International Migration 51, no. 4 (2012): 130-43.))

materiële hulp te voorzien voor deze nieuwkomers tijdens de loop van hun aanvraag. Bovendien kreeg België vanaf het eind van de twintigste eeuw te kampen met de ene na de andere plotse toename van asielzoekers, die tot vijfmaal toe leidde tot een vluchtelingen crisis. In wat volgt zal beschreven worden dat het vooral deze vluchtelingen crisisen zijn die het opvangnetwerk voor asielzoekers hebben vormgegeven.

Afb 13 Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van vreemdelingen, 1948-2013

Afb 14 Asielaanvragen in België 1986-2015

2/ Ontstaan van het opvangnetwerk

“Het Asielbeleid in België is geboren uit crisissen, niet uit visie” – Bob Pleysier, voormalig directeur-generaal Fedasil en voormalig directeur Klein Kasteeltje.

De decennia rond de eeuwwisseling (de tijdsspanne van grofweg 1986 -2016) werden gekenmerkt door een opeenvolging van vluchtelingencrisissen. Vanzelfsprekend is dit geen nieuw fenomeen, denk maar aan de nasleep van WO I en WO II, maar in het kader van deze thesis zijn de relevante crisissen diegenen het ontstaan en de ontwikkeling van een federaal opvangnetwerk voor asielzoekers hebben gestuurd. In het artikel ‘25 jaar asielopvang’, gepubliceerd in het maandblad Samenleving en Politiek maakt Bob Pleysier, voormalig directeur-generaal van Fedasil, de balans op van 25 jaar asielopvang: vanaf de oprichting van het Klein Kasteeltje tot 2011.¹ Hierin toont hij aan dat het asielbeleid in België is ontstaan uit een ad-hoc aanpak in periodes van crisis, en niet uit een duidelijke visie. Aan het eind van zijn artikel sluit hij af met een zevental aanbevelingen aan het adres van de regeringsonderhandelaars, ook met betrekking tot de opvanginfrastructuur voor asielzoekers. Hierin raadt hij onder meer het gebruik van leegstaande kazernes voor collectieve opvangcentra af.

Primo, vergt de opening van zo’n logge structuur veel tijd, geld en energie (en idem dito voor de latere sluiting) en secundo, het institutionaliseert mensen, het maakt hen apathisch en/of agressief. Volwassen mensen moeten in zelfstandigheid kunnen leven.²

In volgende paragrafen geef ik een historisch overzicht van het federaal opvangbeleid van 1986 tot nu, gebaseerd op dit artikel. Hierna volgt aan de hand van eigen onderzoek een beschrijving van het opvangbeleid gedurende de laatste crisis, waaruit blijkt dat de ad-hoc aanpak zich vandaag nog steeds

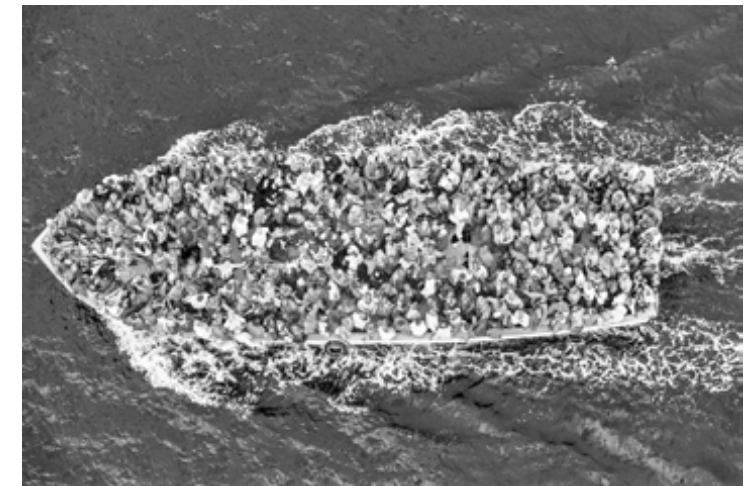
verderzet, en dit tot op architecturaal vlak. We kunnen met andere woorden concluderen dat de problematische vaststellingen die Bob Pleysier vijf jaar geleden maakte, nog steeds actueel zijn in het huidige opvangbeleid van Fedasil.

A. Vluchtelingencrisis n°1 – vanaf 1986

Tot de jaren ’80 moesten asielzoekers bij aankomst in België wel een asielaanvraag indienen, maar ze mochten zich vrij vestigen in een gemeente naar keuze. Daar werden ze dan opgenomen in het bevolkingsregister en het OCMW werd ingeschakeld als financiële steun indien ze zelf niet in hun levensonderhoud konden voorzien. Dit verliep vlot zolang het aantal asielzoekers redelijk laag bleef, maar vanaf 1983 begon het getal zodanig fors te stijgen dat het zelfs leidde tot een verdubbeling in 1986 ten opzichte van 1984. Deze toename zorgde voor steeds meer protest op lokaal niveau, vooral in de Belgische grootsteden. Hoe hoger het aantal asielzoekers werd dat zich wilde inschrijven in het bevolkingsregister, hoe meer weerstand lokale besturen toonden: zij begonnen de sterk toegenomen stroom te zien als een federale verantwoordelijkheid en weigerden nog directe inschrijvingen uit te voeren. In 1985 greep de overheid in door NGO’s een budget toe te kennen voor noodhulp, maar desalniettemin leefde in het najaar van 1985 een enorm aantal asielzoekers op straat, voornamelijk geconcentreerd in de grootsteden.³

1. Opvanginfrastructuur

In oktober 1986 kwamen de OCMW’s in opstand door te dreigen honderden asielzoekers op de bus te zetten naar Knokke en Lasnes, de twee rijkste gemeenten van België. De regering beseftte dat er dringend iets moest gebeuren en besliste halsoverkop een **allereerste collectieve**

Afb 15 Vluchtelingen steken de Middellandse zee over
Afb 16 Ellenlange rijen voor de Dienst Vreemdelingenzaken
Afb 17 Solidariteitsmars op Wereldvluchtelingendag in Brussel

¹ Pleysier, B. “25 jaar asielopvang.” *Sampol*. January 2011. Accessed May 08, 2017. <http://www.sampol.be/samenleving-en-politiek/zoeken-in-sampol/38-2011/januari-2011/19-25-jaar-asielopvang>.
² Ibid.

³ Ibid.

Afb 18 Eerste collectief opvangcentrum van België: het Klein Kasteeltje (1986)
Afb 19 Uitbreiding van het Klein Kasteeltje , gesitueerd in een voormalige luchtmachtbasis te Florennes
Afb 20 Gesloten repatriëringscentrum 128bis te Steenokkerzeel

opvanginfrastructuur voor asielzoekers te openen in België: het Klein Kasteeltje te Brussel, een voormalige kazerne in handen van de Regie der Gebouwen die helemaal niet voorzien was op deze invulling. Oud-militairen werden gevraagd als personeel, en het was zelfs mogelijk om er een job te krijgen die geldig was als legerdienst. Het Klein Kasteeltje fungeerde in zijn beginjaren slechts als transitcentrum en er werd samengewerkt met enkele NGO's om de asielzoekers te laten doorstromen naar een permanente vorm van opvang. Er werd beslist dat in de collectieve opvangstructuur materiële hulp verleend zou worden, en dat financiële hulp enkel nog zou toegekend worden nadat een asielaanvraag was goedgekeurd.

2. Organisatie

Nu de crisis door de opening van een collectieve opvangstructuur iet of wat onder controle was, werd een gelijke spreiding van asielzoekers over de Belgische OCMW's voorgesteld. Een eerste spreidingsplan kreeg vorm. Dit had geen succes aangezien het plan rekende op de vrijwillige medewerking van de OCMW's, wat geen evidentie bleek. In 1989 ondertekende de federale overheid daarom zijn eerste uitbesteding: een samenwerking met het **Belgische Rode Kruis**, goed voor 500 extra opvangplaatsen. Van 1989 tot 1992 opende het Rode Kruis veertien collectieve opvangcentra voor asielzoekers in typologieën zoals kloosters, sanatoria, internaten...

3. Kort

In crisis één werd voor het eerst een geïnstitutionaliseerde vorm van opvang voorzien. Dit gebeurde in de vorm van een collectief centrum, in een voormalige militaire kazerne in Brussel, een typologie die later nog talloze keren zou gebruikt worden. Initieel was het plan om voor de resterende opvang OCMW's in te schakelen, wat makkelijker gezegd dan gedaan bleek. Om deze reden ontstond een eerste samenwerking tussen de overheid en een NGO (het Rode Kruis) voor het voorzien van opvang van asielzoekers.

B. Vluchtelingen crisis n°2 - vanaf 1993

Op 16 november 1989 vond een ingrijpende historische gebeurtenis plaats: de val van de Berlijnse Muur. Dit bleek niet enkel binnen Duitsland een enorme impact te hebben, maar ook op Europees vlak: migratie vanuit Centraal- en Oost-Europa werd namelijk niet langer belet. Naar aanleiding van het uiteenvallen van Joegoslavië ('92-'99) en de Bosnische burgeroorlog ('92-'95) werd deze onbelemmerde migratie meteen ten volle benut. Samen met de Golfoorlog in Irak ('90-'91) brachten deze conflicten een spectaculaire stijging van het aantal asielaanvragen in België met zich mee.⁴

1. Opvanginfrastructuur

Na protest van de asielzoekers onder de vorm van hongerstakingen en het inpalmen van een Brusselse kerk als overnachtingsplek opende de overheid in 1992 een **nieuw opvangcentrum**, ditmaal gesitueerd in een voormalige militaire luchtmachtbasis van Defensie te Florennes. Dit opvangcentrum ontstond als uitbreiding van het Klein Kasteeltje, maar werd in 1997 autonoom. In 1993 steeg het aantal asielaanvragen tot bijna 27 000 ten gevolge van de Balkan crisis. Na inschakeling van het Rode Kruis en een aantal maatregelen van minister Tobback (cf. infra) was de crisis in grote mate weer onder controle. De asielinstanties kregen gedurende de relatief stabiele periode die hierop volgde de kans om hun administratieve achterstand in te halen en de federale overheid besliste om zijn opvangnetwerk uit te breiden met de opening van nieuwe centra in Rixensart, Kapellen, Sint-Truiden, Virton en Charleroi.

2. Organisatie

Tijdens deze crisis werd actief samengewerkt met het **Ministerie van Defensie**. Asielcentra werden ingericht in leegstaande militaire kazernes: een typologie die reeds residentieel is en dus relatief snel in gebruik kan genomen worden. Dit zou de meest

⁴ Geldof, Dirk. *Superdiversiteit: Hoe Migratie Onze Samenleving Verandert*. Leuven, België: Acco, 2013.

gebruikte typologie worden voor de opvang van asielzoekers in de hierop volgende decennia.

Ten gevolge van de sterke toename in het aantal arriverende asielzoekers tijdens deze crisis breidde de federale overheid ook zijn conventie met het **Rode Kruis** nog eens uit met 1000 opvangplaatsen. Na de oprichting van het centrum in Florennes en een aantal crisismaatregelen van minister Louis Tobback – de oprichting van een repatriëringscentrum, een effectiever verwijderingsbeleid en een verbod voor asielzoekers om te werken – was de tweede crisis min of meer onder controle. Van 1994 tot 1997 daalden de aanvragen opnieuw, ditmaal naar een gemiddelde van 12.500 per jaar. Ten gevolge van deze vermindering, kon het Rode Kruis een aantal opvangcentra terug sluiten (in Oostende, Wilsele, Turnhout en Avelgem).

3. Kort

Tijdens vluchtelingencrisis twee zien we dat de bestaande opvanginfrastructuur en samenwerkingen die ontstonden in vluchtelingencrisis één voornamelijk werden uitgebreid. Ook werd er meer en meer gebruik gemaakt van de kazernotypologie voor de inrichting van asielcentra.

C. Vluchtelingencrisis n°3 - vanaf 2000

Na de crisis van '93 was het aantal jaarlijkse asielaanvragen gestagneerd, maar een nieuwe crisis was niet ver weg. De conflicten in Oost-Europa bleven aanslepen, nu dreigde er oorlog in Kosovo. Opnieuw schoot het aantal asielaanvragen de lucht in, met 21 965 aanvragen in 1998, waarvan een vierde door Kosovaren. In de jaren die hierop volgden steeg het totaal aantal tot een historische top: maar liefst 42 691 aanvragen werden ingediend in 2000, een aantal dat overeenstemde met 55 000 asielzoekers.

1. Opvanginfrastructuur

De overheid besliste om opnieuw vijf nieuwe **collectieve centra** te openen. Ditmaal in Ekeren, Arendonk, Morlanwelz, Bovigny en Wommelgem.

Tijdens vluchtelingencrisis drie werd er beroep gedaan op een nieuw type opvanginfrastructuur: het **noodopvang- of transitcentrum**. Een transitcentrum is een collectief asielzoekerscentrum waarvan vooraf bepaald is dat het tijdelijk zal zijn, waardoor bijgevolg ook veel minder strenge voorwaarden aan de opening gekoppeld zijn. Het fungeert dus als transitgebouw tot er opnieuw plaatsen vrijkomen in de permanente centra. Samen met de vijf nieuwe permanente centra werden er twee transitcentra ingericht: één in Sint-Pieters-Woluwe en één in Neder-Over-Heembeek. Maar zelfs met deze infrastructurele uitbreiding bleek het opvangnetwerk nog steeds niet te volstaan voor de massale instroom. De overheid ging opnieuw oplossingen zoeken met behulp van samenwerkingen (cf. organisatie).

Ongeveer een jaar na de oprichting van Fedasil (cf. organisatie) werd tevens geconstateerd dat een collectief asielzoekerscentrum lang niet geschikt was voor alle asielzoekers. Er ontstond een **diversificering** in de tot dan toe identieke federale collectieve opvangcentra: vanaf nu werden er ook autonome gezinsflats, gespecialiseerde opvangcentra voor niet-begeleide minderjarigen en gespecialiseerde opvangcentra voor alleenstaande tienermoeders voorzien.

2. Organisatie

De overheid verwees tijdens crisis drie asielzoekers opnieuw door naar de OCMW's voor financiële steun, waarmee het oude systeem van onder het stof werd gehaald. Dit zorgde echter voor een nog groter aanzuigeffect van België in vergelijking met andere landen die enkel materiële steun in collectieve opvangstructuren aanboden. Er moest dus snel iets gebeuren om de situatie terug onder controle te krijgen. 2001 werd het einde van de financiële steun van OCMW's voor asielzoekers.

Opnieuw werd de regel ingevoerd dat alle asielzoekers in een opvangcentrum moesten verblijven, indien ze materiële steun wilden ontvangen. Ook werd de zogenaamde versnelde procedure ingevoerd onder de LIFO-formule (last in, first out). Dat wil zeggen dat de laatst ingediende asioldossiers nu als eersten werden behandeld en om eerlijk te blijven ten opzichte van oude dossiers een gigantisch aantal asielzoekers werd geregulariseerd. De regularisatie betrof een aantal van 32.662,

Afb 21 Voorbeeld van een noodopvang/transit centrum
Afb 22 Hoofdzetel Fedasil Brussel
Afb 23 Een Lokaal Opvanginitiatief in Diksmuide

Afb 24 Open terugkeerwoning
Afb 25 Brussels kraakpand, gebruikt als noodopvang op eigen initiatief
Afb 26 Station Brussel-Noord, gebruikt als noodopvang op eigen initiatief

wat overeenkwam met om en bij de 50.600 personen waaronder ongeveer 23.000 kinderen. De asielaanvragen verminderden maar de centra waren nog steeds overbezet. In 1999 introduceerde toenmalig minister van maatschappelijke integratie Johan Vande Lanotte daarom het concept van **Lokale Opvanginitiatieven (LOI)**. Een Lokaal Opvanginitiatief is een kleinschalige opvanginfrastructuur, meestal in de vorm van een appartement of volledige woning (vaak gedeeld), waarin mensen zelfstandig leven, in tegenstelling tot in een federaal opvangcentrum. Vanaf nu werden OCMW's, net als collectieve centra ingeschakeld om materiële (geen financiële) steun te bieden voor asielzoekers.⁵ Het eindtotaal van twee jaar samenwerking met overheid en lokale OCMW's kwam uit op 5000 nieuwe LOI-opvangplaatsen.

Pas in 2002, zes jaar na de oprichting van het eerste asielcentrum, richtte minister Vande Lanotte **Fedasil** op: het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers. Hij gaf het agentschap de taak zowel de verschillende actoren in het opvangnetwerk als de eigen infrastructuur efficiënt en coherent te beheren.

Tegelijk met deze ontwikkelingen bleek er ook op Europees niveau nood aan het coherent maken van de asielopvang. In 1999 werd de zevende Europese Conferentie voor Asielopvang gehouden in Brussel. Hier ontstond het **ENARO-netwerk**: een netwerk bestaande uit een tiental landen, opgericht om uitwisseling van personeel te organiseren met als doel het delen van best practices.

3. Kort

Tijdens vluchtelingen crisis één en twee was het opvangnetwerk voor asielzoekers vrij beperkt. Op vlak van infrastructuur bestond er één standaardtypologie, namelijk het collectief

.....
⁵ Voor het eerst in de geschiedenis boden OCMW's en lokale gemeentebesturen zich aan voor de opvang van asielzoekers in hun gemeente. OCMW's werden nu namelijk breed vergoed aangezien de overheid hen per dag het equivalent van een dagprijs in het asielcentrum betaalde. Een studie uit 2004 toont dat gemiddeld een vijfde van dit bedrag winst betekende voor de OCMW's. Dit betekende een win-winsituatie voor alle partijen: de OCMW's maakten winst, asielzoekers waren tevreden met de kleinschaligere opvang en de overheid loste het tekort aan opvangstructuren voor asielzoekers op. Zulke financiële steun van overheidswege zou later zorgen voor bijzondere situaties, zoals de samenwerking met G4S voor de opening van het Reno ponton, waar we in de casestudies zullen op terugkomen.

opvangcentrum. Er werd samengewerkt met één opvangpartner: het Rode Kruis. Tijdens vluchtelingen crisis drie zien we dat er steeds meer diversifiëring ontstond, zowel op vlak van infrastructuur als organisatie. Er bestond niet langer maar één soort permanent collectief opvangcentrum, maar er kwamen aangepaste centra voor asielzoekers met speciale noden (niet-begeleide minderjarigen, alleenstaande tienermoeders en gezinnen). Ook ontstond er een soort opvangcentrum dat niet permanent was: het noodopvangcentrum, bedoeld als tijdelijk transitcentrum tot er opnieuw plaatsen vrijkwamen in het vaste opvangnetwerk. Qua organisatie waren er tevens een aantal belangrijke ontwikkelingen: ten eerste kreeg de overheid voor het eerst de volle steun van de OCMW's voor het inrichten van Lokale Individuele Opvangplaatsen (LOI's). Ten tweede werd op Belgisch niveau Fedasil (het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers) opgericht om ervoor te zorgen dat er een coördinatie mogelijk werd over de steeds uitbreidende opvanginfrastructuren en partners. Ten derde werd een belangrijke samenwerking aangegaan met Europa, waarin ook op Europees vlak een poging tot coördinatie en een coherent opvangbeleid werd ondernomen.

D. Vluchtelingen crisis n°4 – vanaf 2009

Door de oprichting van Fedasil, het specialiseren van de centra en het Europese uitwisselingsnetwerk werd het opvangnetwerk voor asielzoekers steeds performanter. Eén groep werd echter vergeten: uitgeprocedeerden⁶ die niet in een gesloten centrum mochten ondergebracht worden, namelijk minderjarigen. Op 24 juni 2004 werd het Koninklijk Besluit gelanceerd waarin bepaald werd dat kinderen van illegale ouders die hun onderhoudsplicht niet kunnen volbrengen niet in een gesloten centrum mochten terecht komen, maar terug toegang kregen tot de open opvangcentra van Fedasil. In praktijk werd dit echter vaak uitgebreid tot het hele gezin, zodanig dat na enkele jaren één vierde van de opvangcentra uitgebaat door Fedasil bestond uit uitgeprocedeerde asielzoekers. Op dat moment

.....
⁶ Uitgeprocedeerden is de groep asielzoekers wiens aanvraag tot in hoger beroep is geweigerd.

was met andere woorden slechts 75% van het opvangnetwerk beschikbaar voor asielzoekers wiens aanvraag nog in behandeling was. Hier komt nog bij dat aan het einde van de regering Verhofstadt II (2007) een hele groep uitgeprocedeerden zwaar in opstand kwam. Ze eisten een herziening van hun dossier met als doel het verkrijgen van een verblijfsstatuut. Regering Verhofstadt II ging in op deze eis en beloofde regularisatie. Bijgevolg bleven uitgeprocedeerde gezinnen die normaliter binnen een maand België moesten verlaten toch in de open opvangcentra en kwam het opvangnetwerk opnieuw onder druk te staan. In de wet van 2004 was immers bepaald dat kinderen (met gezin) terug recht hadden op verblijf in de open opvangcentra. Op 12 januari 2007 werd een tweede belangrijke wet goedgekeurd: de ‘opvangwet’. Hierin werd de materiële opvang van asielzoekers in collectieve opvangstructuren beschreven, hun rechten en plichten en een kader voor de opvang van niet-begeleide minderjarigen.

1. Opvanginfrastructuur

Eind 2008 werd een nieuw type opvangstructuur in gebruik genomen voor uitgeprocedeerde gezinnen alvorens zij werden repatriëerd: de **open terugkeerwoning**. Een open terugkeerwoning beantwoordt aan de bepalingen vastgelegd in de wet van 24 juni 2004, die zegt dat uitgeprocedeerde gezinnen met minstens één minderjarig kind niet in een gesloten centrum mogen vastgehouden worden voor gedwongen uitwijzing.⁷ Vandaag zijn er terugkeerwoningen in Beauchevain, Sint-Gillis-Waas, Tielt, Tubize en Zulte. De bewoners zijn vrij om de woning te verlaten om boodschappen te doen, een advocaat te raadplegen, naar een arts of naar school te gaan, maar er moet altijd minstens één volwassen familielid aanwezig blijven.⁸

⁷ In België zijn er twee opties als de asielaanvraag definitief geweigerd wordt: ten eerste het systeem van vrijwillige terugkeer. Dit wil zeggen dat de uitgeprocedeerde asielzoeker meewerkt voor zijn repatriëring. Hij wordt opgevangen in één van de vier collectieve centra die gespecialiseerd zijn in de begeleiding van terugkeer naar het land van herkomst. Een tweede optie is gedwongen uitwijzing, wat wil zeggen dat de uitgeprocedeerde asielzoeker weigert het land te verlaten. In dat geval wordt hij vastgehouden in een gesloten centrum. De wet van 24 juni 2004 bepaalt echter dat kinderen van illegale ouders niet mogen opgesloten worden. Vandaar het ontstaan van de ‘open terugkeerwoning’.

⁸ Expertisecentrum Migratie Brussel. “Minderjarigen in Detentie?” Kruispunt Migratie-Integratie. Accessed December 14, 2016. <http://www.kruispuntmi.be/thema/vreemdelingenrecht>

In de loop van 2008 werd de druk op het opvangnetwerk steeds groter, nieuwe asielzoekers stroomden het netwerk binnen, uitgeprocedeerden gingen niet buiten. De uiteindelijke uitvoering van de beloofde regularisatie in juli 2009 creëerde opnieuw een aanzuigeffect voor nieuwe asielzoekers en de instroomcijfers veroorzaakten een nooit eerder geziene opvangcrisis. De instroom nam toe maar er kwamen geen nieuwe opvanginfrastructuren. Asielzoekers belandden dus in **hotels, of op eigen initiatief op straat, in Brusselse kraakpanden en in het Brusselse Noordstation**. Fedasil werd verplicht dwangsommen te betalen aan asielzoekers die hun rechten inzake opvang, zoals ze waren bepaald in de opvangwet van 2007, opeisten.

Om crisis nummer vier al deels het hoofd te kunnen bieden gebruikte Fedasil opnieuw een typologie uit vorige crisis: in Borzée werd een **noodopvangcentrum** geopend voor de tijdelijke opvang van 250 asielzoekers.

2. Organisatie

Anderhalf jaar na het uitbreken van deze vierde crisis besliste staatssecretaris Courard de opvang nog maar eens uit te breiden. Er werd opnieuw beroep gedaan op de conventie die was vastgelegd met het **Rode Kruis**. Zij opende nu 2000 noodopvangplaatsen op verschillende militaire sites (Weelde, Houthalen, Bastenaken, Gembloux, Bierset).

De regering richtte zich ook weer naar de **OCMW’s** om op te roepen tot het openen van nog meer LOI’s (Lokale Opvang Initiatieven).

3. Kort

Tijdens het uitbreken van vluchtelingencrisis nummer vier zorgde het uitblijven van snelle opvangoplossingen voor een ad hoc aanpak die juridische gevolgen met zich meebracht. Ook ontstond er een nieuwe typologie (de open terugkeerwoning) voor een specifieke groep: uitgeprocedeerde gezinnen met kinderen. Voor de uitbreiding van het opvangnetwerk werd er beroep gedaan op reeds bestaande soorten infrastructuren en

internationaal-privaatrecht/verblijfsrecht-uitwijzing-reizen/detentie/minderjarigen-in-detentie.

Afb 27 Noodopvang/transitcentrum in een loods, Lubbeek
Afb 28 Noodopvang/transitcentrum in een vakantiepark, Lommel
Afb 29 Bijkomende plaatsen in bestaande centra door mobiele woonunits van Defensie, Poelkapelle

Afb 30 Noodopvang/transitcentrum in een loods, Sijsele
Afb 31 Noodopvang/transitcentrum in scoutslokalen, Herentals
Afb 32 Sanitair voor de mobiele woonunits van Defensie, Poelkapelle

Afb 33 Ontstaan van vluchtelingenkamp in het Maximiliaanpark, Brussel
Afb 34 Preopvang in het WTCIII gebouw
Afb 35 Uitbesteding van noodopvang/transitcentrum via een hoogdringende overheidsopdracht

Afb 36 De Maximiliaanhall in Brussel: faciliteiten voor vluchtelingen, gerund door burgers
Afb 37 Een voormalig hotel als noodopvang/transitcentrum

samenwerkingen.

E. Vluchtelingencrisis n°5 – vanaf 2015⁹

2015 begon met een herstructurering binnen Fedasil: het agentschap opende twee regionale kantoren (één Noord en één Zuid) om een betere samenwerking te faciliteren tussen de verschillende opvangoperatoren en om het geheel van opvanginfrastructuren meer uniform te maken. Het Noordelijk en Zuidelijk kantoor werden elk belast met de opvolging van alle opvangstructuren binnen deze respectievelijke regio's. Hieronder viel het geheel van federale centra, partners en lokale opvanginitiatieven van OCMW's en ngo's. In april echter, sloeg de sfeer om: door de steeds krappere budgetten die Fedasil toegewezen kreeg, werd het agentschap gedwongen om besparingsvoorstellen in te dienen. Deze kwamen er, maar nog geen maand later kwam er een massale influx van asielzoekers, voornamelijk afkomstig vanuit Syrië, Irak en Afghanistan. Zoals het telkens gaat tijdens een vluchtelingencrisis werd de instroom van het opvangnetwerk opnieuw groter dan de uitstroom.

1. Opvanginfrastructuur

In juli werden 2000 **bufferplaatsen** in gebruik genomen in federale centra en bij opvangpartners. Bufferplaatsen zijn reserveplaatsen die worden ingericht in collectieve centra van Fedasil en het Rode Kruis, en in lokale opvanginitiatieven (LOI's) van de OCMW's. In een collectief centrum wordt bijvoorbeeld een vleugel van het gebouw gereserveerd voor bufferplaatsen. Een OCMW met reserveplaatsen kan de plaatsen gebruiken om andere hulpbehoevenden op te vangen buiten crisisperiodes, maar tijdens een vluchtelingencrisis heeft Fedasil het recht om deze plaatsen terug op te eisen.¹⁰

De regering stelde vanaf augustus ook slaapplekken ter beschikking in verschillende **campings**, die tijdens de winter vervangen zouden worden door

⁹ Fedasil. "Jaarverslag 2015." Fedasil. June 2016. Accessed November 18, 2016. <https://5042.fedimbo.belgium.be/nl/nieuws/accueil-des-demandeurs-dasile/jaarverslag-2015>.

¹⁰ Fedasil. "Reserveplaatsen, Indien Nodig." Fedasil. March 18, 2014. Accessed December 13, 2016. <http://fedasil.be/nl/nieuws/accueil-des-demandeurs-dasile/reserveplaatsen-indien-nodig>.

andere opvangplaatsen.

In dezelfde periode werd besloten om opnieuw **collectieve opvangcentra in leegstaande kazernes** te organiseren. Op 6 augustus besliste de ministerraad om de opvangcapaciteit van het netwerk op deze manier snel en tijdelijk uit te breiden met 2500 plaatsen. Op 28 augustus werd groen licht gegeven om nog eens 6600 extra plaatsen te voorzien op deze manier. Over heel september kwam een recordaantal nieuwe bewoners aan in het opvangnetwerk: zo'n 6233 asielzoekers over de hele maand, wat neerkomt op 235 nieuwe bewoners per dag. Naast de opening van tientallen nieuwe centra werd in bestaande centra de capaciteit opgedreven door de installatie van **tenten van Defensie en containers**.

Er werden 150 mobiele **zespersoons-woontenten** van het Ministerie van Defensie geïnstalleerd, verspreid over 13 federale centra. Zulke tenten zijn bedoeld voor kort verblijf. Er is geen sanitair in aanwezig, bewoners dienen het sanitair in de reguliere gebouwen of bijgeplaatste containers te gebruiken. Ook zijn de tenten niet geïsoleerd en is er geen mogelijkheid tot degelijk verluchten. Ten slotte werken ze op elektrische verwarming, wat voor onwenselijke situaties zorgt op vlak van energieverbruik en wat in combinatie met het gebrek aan verluchting schimmel veroorzaakt door condensatie. De woontenten waren niet geschikt voor lang verblijf dus, desalniettemin hielden de ze maanden stand.

Om de capaciteit van bestaande centra snel en in grote mate uit te breiden, werden er parallel met de installatie van de tenten van Defensie ook voorbereidingen getroffen om hele **containerdorpen** op de terreinen van een tiental bestaande opvangcentra te plaatsen. Het betroffen containers van elk drie op zes meter die in batterij geplaatst werden. De containers werden via een openbare aanbesteding voorzien door Warsco (Genk) en Degotte (Luik).

In september werd een hoogtepunt bereikt qua instroomcijfers: asielzoekers waren al wat de klok sloeg in de media en honderden burgers boden hun hulp aan. Dit deden ze in federale centra, of onder de vorm van donaties, tot zelfs de oprichting van een **burgerplatform** (2 september 2015, Brussel) om te helpen waar de opvanginfrastructuur voorzien door de overheid tekortschoot. In

augustus begon zich namelijk een nieuw type infrastructuur te ontwikkelen door de asielzoekers zelf: **preopvang**. Ze begonnen tenten te plaatsen in het Maximiliaanpark, recht tegenover de Dienst Vreemdelingenzaken, wat al snel evolueerde tot een heel kamp.

Het ontstaan van dit informeel kamp legde een hiaat bloot in het opvangnetwerk voor asielzoekers voorzien door de overheid: preopvang. Zo lang de Dienst Vreemdelingenzaken asielaanvragen meteen kon registreren en asielzoekers een opvangplaats kon toewijzen was er geen probleem. Maar tijdens de vluchtelingen crisis van 2015 zorgden een aantal factoren ervoor dat honderden asielzoekers dagenlang moesten wachten voor hun asielaanvraag verwerkt en hun plaats toegewezen kon worden. Ten eerste sluit de Dienst Vreemdelingenzaken gedurende het weekend en op feestdagen, hoewel asielzoekers dagelijks aankomen in België. Ten

tweede besliste Theo Francken tijdens deze crisis om het maximaal aantal asielaanvragen te reduceren van 400, naar 250, naar 150 en uiteindelijk 60 per dag, om zo de druk van de toenemende instroom op het opvangnetwerk te verlichten. Ten derde krijgen vrouwen en kinderen voorrang wat als gevolg heeft dat mannen in drukke periodes zoals deze vaak lang hun beurt moesten afwachten. Het vluchtelingenkamp in het Maximiliaanpark kon ontzettend snel in werking schieten omdat zulke vorm van officieuze opvanginfrastructuur niet voldoet aan alle strikte normen en regels opgelegd van bovenaf. Burgers en een NGO (Dokters van de Wereld) schoten te hulp voor een betere coördinatie en organisatie van de tenten op het terrein en het in goede banen leiden van donaties van voedsel, kledij enzovoort. De capaciteit van het kamp werd geschat op 1000 plaatsen, die telkens allemaal ingenomen waren.

Nadat het kamp ongeveer een week bestond, voelde Theo Francken, staatssecretaris van Asiel en Migratie, steeds meer druk op de ketel komen om hier van **overheidswege** in te grijpen. Hij opende op 7 september een nieuw soort infrastructuur: **preopvang** in het WTC III gebouw in Brussel - een kantoorgebouw van de Regie der Gebouwen - uitgebaat door het Croix-Rouge: officiële opvang waar asielzoekers die nog niet de kans hadden gekregen hun asielaanvraag in te dienen, terecht konden om te slapen. Francken voorzag initieel 500 plaatsen, wat niet volstond voor de volledige overplaatsing vanuit het Maximiliaanpark. Maar ondanks het feit dat er te weinig plaats voorzien was, raakte het WTC-gebouw zelfs nog niet voor de helft vol. De asielzoekers bleven - tot grote ergernis van Theo Francken - in het kamp, omdat ze daar de privacy hadden van een eigen tent voor hun gezin, waar ze in het WTC III gebouw in grote slaapzalen te slapen gelegd zouden worden. Ook voldeed de preopvang voorzien door de overheid volgens een rapport van Vluchtelingenwerk Vlaanderen niet aan de criteria uit de Opvangwet en Opvangrichtlijn.

Ook mensen met een zeer kwetsbaar profiel kwamen terecht in de pre-opvang, die onaangepast was aan hun specifieke noden. Vluchtelingenwerk werd via zijn monitoringactiviteiten ingelicht over tientallen niet-begeleide minderjarigen die in die periode niet de dag zelf werden geregistreerd, noch passend opgevangen. Bovendien was zelfs de capaciteit in de pre-opvang niet altijd toereikend. In november en december bijvoorbeeld, hadden gedurende een aantal weken niet alle asielzoekers toegang tot de pre-opvang, en kwamen dus ook nog op straat terecht.¹¹

Op 1 oktober hakte staatssecretaris Theo Francken de knoop door om het Maximiliaanpark te ontruimen. Het **burgerplatform** greep opnieuw in: de capaciteit van de officiële preopvang in het WTC III-gebouw bedroeg namelijk nog steeds slechts de helft van het vluchtelingenkamp. Het platform legde de mensen die niet in de officiële opvang terecht konden te slapen verspreid over

.....
11 Vluchtelingenwerk Vlaanderen. "Een jaar na de crisis, tijd voor een humaan asielbeleid." Vluchtelingenwerk Vlaanderen. October 2016. Accessed December 17, 2016. http://www.vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/rapport_-_ceci_n'est_pas_un_demandeur_d'asile.pdf.

twee Brusselse kerken, het Jacques Brel hostel en bij Belgen thuis. Opnieuw kwam hierop een reactie van **overheidswege**: enkele dagen later werd nog een vleugel van het WTC III gebouw geopend, goed voor 800 extra plaatsen: het Croix-Rouge kreeg hulp van het Rode Kruis om deze **nieuwe plaatsen** te kunnen organiseren.

2. Organisatie

De regering riep de **OCMW's** opnieuw op om extra Lokale Opvanginitiatieven te voorzien.

Rond dezelfde periode besliste de overheid het netwerk uit te breiden door een deel van de opvang **uit te besteden via een hoogdringende overheidsopdracht**. Dit houdt in dat de opvang gedeeltelijk of volledig uit handen wordt gegeven aan privé-operatoren door middel van een openbare aanbesteding. 8 oktober opende op deze manier het eerste centrum gerund door een privé-operator, G4S, in Turnhout. Een tiental extra opvangcentra van privé-operatoren werden eveneens goedgekeurd.

Duizenden plaatsen werden midden tot eind 2015 gecreëerd door samenwerking met **Defensie**: enerzijds door middel van de mobiele woonunits (tenten) op het terrein van bestaande federale collectieve centra, anderzijds in de vorm van nieuwe centra, in gedeeltelijk of volledig leegstaande kazernes.

3. Kort

Het eindtotaal in december 2015 was indrukwekkend: in minder dan zes maand tijd was de capaciteit voor de opvang van asielzoekers verdubbeld. In juli waren er nog 48 centra, in december werd dat 90, wat overeenkwam met 33 400 opvangplaatsen en een bezettingsgraad van 97%. Zowel qua infrastructuur als qua organisatie werd het opvangnetwerk steeds meer divers. Wat infrastructuur betreft, greep Fedasil enerzijds terug naar oplossingen ontstaan tijdens vorige crisisperiodes, zoals het veelvuldig gebruik van leegstaande militaire kazernes als snel te openen opvangcentra. Anderzijds ontstonden er ook nieuwe soorten infrastructuren, tot zelfs een volledig nieuw type: preopvang. Er werd steeds meer voor mobiele infrastructuren geopteerd: tijdelijke plaatsen werden aangeboden in campings, tenten van Defensie werden geïnstalleerd, er werden

	VOOR ASIELAANVRAAG	TIJDENS ASIELAANVRAAG		BESLISSING	
			NA VIER MAAND	POSITIEF	NEGATIEF
FEDASIL		Collectieve opvangcentra (°2002): regulier, transit, OOC		Recht op nog twee maand verblijven in collectief opvangcentrum	Vrijwillige terugkeer: Vier gespecialiseerde collectieve opvangcentra met 'open terugkeerplaatsen' voor uitgeprocedeerden
NGO	Preopvang (°08/2015)	Collectieve opvangcentra (°1989)	LOI (°1999)		
OCMW			LOI (°1999)	Sociale woning	
MUTUALITÉS SOCIALISTES		Collectief opvangcentrum			
SAMU SOCIAL		Collectieve opvangcentra			
CARITAS INTERNATIONAL		Collectief opvangcentrum			
DIENST VREEMDELINGENZAKEN	Preopvang (°09/2015)				Gedwongen terugkeer: - Meerderjarig: Gesloten centrum (°2002)
	Dienst Dispatching wijst plaats toe in opvangnetwerk				- Minstens één minderjarige: Open terugkeerwoning (°2008)
BURGER-PLATFORM	Preopvang (°08/2015)	Maximiliaanhall: faciliteiten (°09/2015)			
PRIVÉ-PARTNERS		Collectieve opvangcentra			

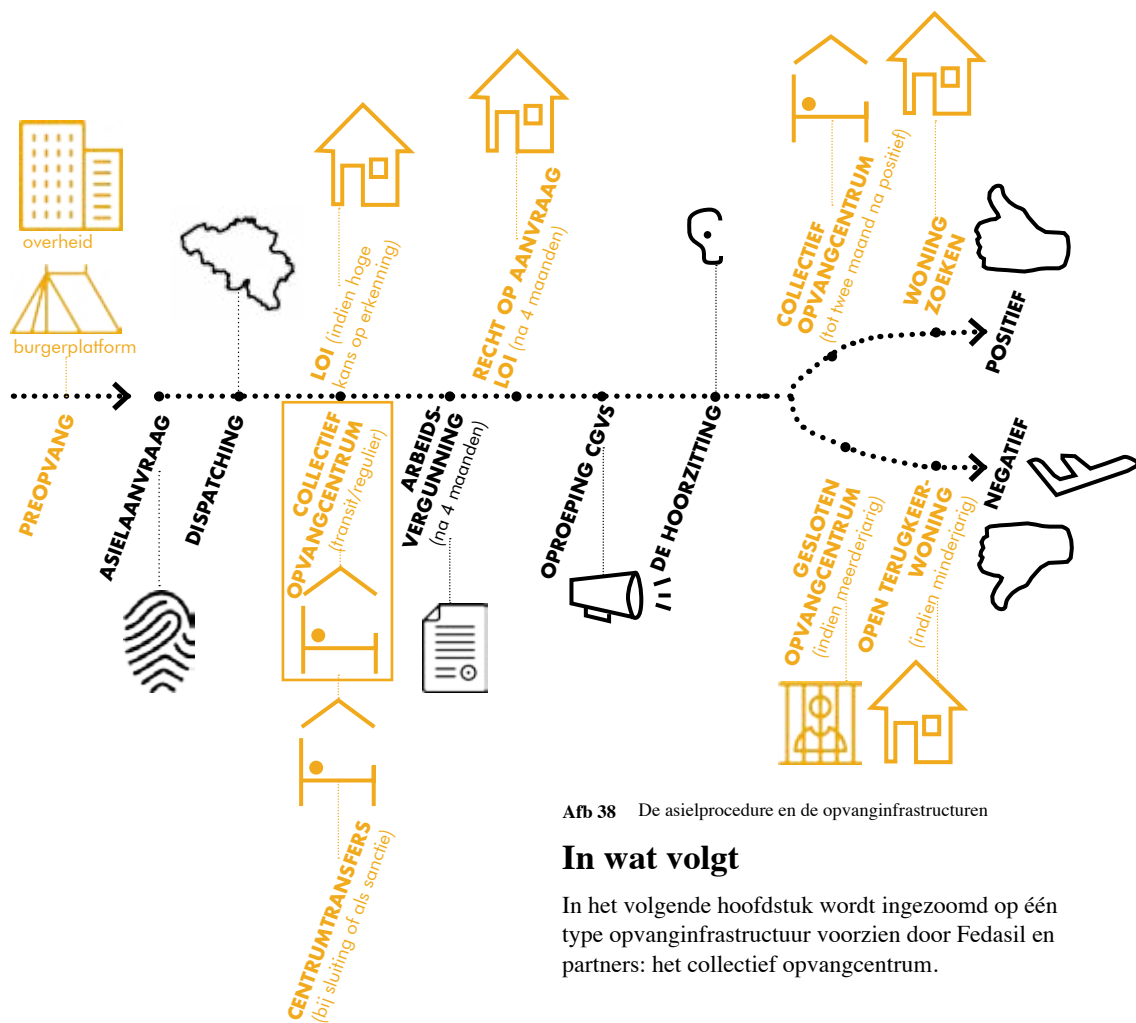
containerdorpen geplaatst op terreinen van bestaande opvangcentra... Op vlak van organisatie viel op dat Fedasil hoe langer hoe meer zijn taken ging uitbesteden: crisis na crisis werd er steeds vaker beroep gedaan op opvangpartners zoals OCMW, Rode Kruis, Croix-Rouge, Samu Social, Caritas en Ciré, tot tijdens de laatste crisis zelfs de methode van openbare aanbesteding gebruikt werd, waarvoor elke Belgische privé-operator kon appliceren. Met behulp van dit principe werkte Fedasil op het einde van vluchtelingencrisis vijf samen met vijf privépartners, die in totaal acht opvangcentra uitbaten: Corsendonk-G4S, Senior Assist, Bridgestock, Refugee Assist en Les 7 Lieues.

Een laatste observatie van deze meest recente vluchtelingencrisis is de opvallende aanwezigheid en invloed van een nieuwe actor: het burgerplatform. Dit platform zorgde niet enkel voor een insitutionalisering

van een heel nieuw soort opvang (preopvang), maar greep ook telkens in (via samenwerkingen met kerken, inwoners van Brussel...) wanneer de preopvang voorzien door de overheid niet voldoende plaatsen of faciliteiten bleek aan te bieden.

F. Overzicht opvanginfrastructuur voor asielzoekers in België

Het eindtotaal van deze vijf crisissen is een gigantisch divers opvangnetwerk, dat behalve de Dienst Vreemdelingenzaken en het burgerplatform volledig gecoördineerd wordt door Fedasil, en gerund door een heel aantal operatoren. Hiernaast een schematisch overzicht van het resultaat van dertig jaar opvang voor asielzoekers in België. Het schema hieronder beeldt de asielprocedure af, met bijhorende opvanginfrastructuur per stap.

Afb 38 De asielprocedure en de opvanginfrastructuur

In wat volgt

In het volgende hoofdstuk wordt ingezoomd op één type opvanginfrastructuur voorzien door Fedasil en partners: het collectief opvangcentrum.

3/ De non-architectuur van het collectief opvangcentrum

Terwijl in het vorige hoofdstuk een overzicht werd gegeven van de totstandkoming van verschillende soorten infrastructuur (preopvang, lokale opvanginitiatieven, collectieve centra, tijdelijke infrastructuur, terugkeerbouwingen, gesloten centra...) wordt vanaf nu verder ingegaan op één type infrastructuur: collectieve opvangcentra. In dit type infrastructuur komt duidelijk het gebrek aan architecturale visie naar voor. Verder in deze thesis zullen twee casestudies van dit type opvangcentrum besproken worden: het Klein Kasteeltje in Brussel – het oudste en grootste federaal collectief permanent opvangcentrum en de Reno in Gent – een collectief asielcentrum voor een jaar, uitbesteed aan een privépartner. In dit hoofdstuk worden drie zaken besproken: ten eerste de normen die gehanteerd worden voor de opening van een collectief opvangcentrum. Ten tweede de werkwijze voor de selectie van de gebouwen, buiten en gedurende momenten van crisis. Als inleiding volgt een korte toelichting over de Belgische politiek inzake migratie, om beter te kaderen tegen welke achtergrond de collectieve opvangcentra vandaag ontstaan.

A. Migratiebeleid België

Architectuur voor asielzoekers is een zeer beladen begrip en is onontkoombaar verstrengeld met politiek. De schijnbaar neutrale pragmatische strategie gehanteerd door de architecten van Fedasil, opgelegd door hogerop, en het behandelen van de centra als non-architectuur zijn op zich een uiting hiervan.

1. Vermijden van ‘te’ aantrekkelijke opvang

De politieke dimensie is cruciaal om het pragmatische opvangbeleid van Fedasil te begrijpen. In hoofdstukken één en twee zagen we hoe het migratiebeleid steeds restrictiever werd. De overheid wil de opvang niet te aantrekkelijk maken, aangezien

men vreest dat ten gevolge hiervan de toestroom van asielzoekers aanzienlijk zou toenemen. Die mentaliteit heerst al decennialang in België¹, en ligt nog steeds in de lijn van de huidige werkwijze van staatssecretaris voor Asiel en Migratie Theo Francken (N-VA), wiens streefdoel het bereiken van een daling van het aantal asielzoekers in België is. Dit ambitieus hij onder meer door het voeren van sensibiliseringsacties om bepaalde nationaliteiten te ontmoedigen naar België te komen (in brieven gericht aan specifieke nationaliteiten zoals Afghanen en Irakezen²), door extra budget vrij te maken voor zoveel mogelijk terugkeer naar het land van herkomst³ en door voet bij stuk te houden bij incidenten zoals de visumrel⁴. De resultaten van het terugkeerbeleid, dalingen van het aantal asielaanvragen en het niet toegeven bij zulke gevallen promoot hij vervolgens via sociale media⁵. Tegen deze achtergrond wordt duidelijker waarom de collectieve huisvesting voor asielzoekers gekarakteriseerd wordt door minimumstandaarden en niet meer aandacht geniet op vlak van architectuur en inplanting.

Dit eerste aspect - het niet te aantrekkelijk maken van de opvang - stond al beschreven in de vroegst uitgeschreven normen voor LOI's:

“Het is evident dat mensen die het statuut van vluchteling aanvragen op een degelijke

1 “Een eeuw asiel: de logica is politiek.” Ons Erfdeel. September 10, 2015. Accessed January 05, 2017. <http://www.onserfdeel.be/nl/blogs/detail/een-eeuw-asiel-de-logica-is-politiek>.

2 Vluchtelingenwerk. “De brieven van Theo Francken: Informatie of ontrading?” Vluchtelingenwerk Vlaanderen. March 09, 2016. Accessed January 05, 2017. <http://www.vluchtelingenwerk.be/nieuws/de-brieven-van-theo-francken-informatie-of-ontrading>.

3 Francken, T. “Terugkeerbudget stijgt met oog op versterkt terugkeerbeleid.” Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA). November 28, 2016. Accessed January 05, 2017. <https://www.n-va.be/nieuws/terugkeerbudget-stijgt-met-oog-op-versterkt-terugkeerbeleid>.

4 De Standaard. “Visumrel.” De Standaard. Accessed January 05, 2017. <http://www.standaard.be/tag/visumrel>.

5 “Theo Francken.” Facebook. Accessed January 05, 2017. <https://www.facebook.com/franckentheo>. “Theo Francken.” Twitter. Accessed January 05, 2017. <https://twitter.com/franckentheo>.

en wenswaardige manier moeten worden opgevangen voor de duur van de procedure. Men moet echter ook vermijden dat het onthaal- en opvangbeleid op zich een voorname aantrekkingspool wordt om in België asiel aan te vragen.”⁶

Deze logica gaat uit van het principe dat asielzoekers bewust een aankomstland zouden uitkiezen (*pull factors*) in plaats van uit te gaan van een gedwongen verlaten van het vaderland (*push factors*). Dit is nog steeds de algemene tendens in het opvangbeleid. De overheid vermijdt het voorzien van ‘te aantrekkelijke’ opvang: enerzijds uit angst dat dit meer asielzoekers zou aantrekken, maar anderzijds ook uit voorzorg dat er geen verontwaardigde reacties zouden komen van de Belgische bevolking. Discussies over de hypothese dat asielzoekers meer rechten zouden genieten dan de eigen bevolking bijvoorbeeld worden liever vermeden.⁷ Om deze twee redenen wordt via verschillende kanalen benadrukt (in brochures van Fedasil, in krantenartikels (“sober maar proper”⁸, “het is geen luxehotel”⁹...), tijdens groepsrondleidingen in centra) dat de bewoners werkelijk het minimum krijgen, namelijk: bed, bad, brood en begeleiding (medisch, juridisch...). Enerzijds wordt dit minimum bekritiseerd in de media, zoals een artikel daterend van de laatste vluchtelingen crisis: “Alles met een dak op komt in aanmerking”¹⁰. Anderzijds worden nog steeds artikels gepubliceerd die dit minimum in twijfel trekken, zoals “Slaapkamer asielzoeker moet

tien vierkante meter groot zijn”¹¹ waarin de (foutief geïnterpreteerde) minimumnormen voor de opvang van asielzoekers in LOI’s worden voorgesteld alsof deze overdreven veeleisend zijn.

“Landen die hun werk doen, worden gestraft”¹²
– Theo Francken

De gedachte heerst dat hoe meer landen hun best doen om de opvangkwaliteit wel te verbeteren, hoe meer asielzoekers in deze landen toestromen, iets wat van men van overheidswege liever vermijdt. Eind december 2016 werd door de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen bijvoorbeeld besloten dat een Afghaanse vrouw met vijf kinderen, die in Duitsland reeds asiel had aangevraagd en dus volgens de Dublin procedure vanuit België moest worden teruggestuurd naar Duitsland, in België mocht blijven, aangezien in Duitsland geen menswaardige opvang kon verzekerd worden.¹³ Francken reageerde hierop verontwaardigd dat “landen die hun werk doen, gestraft worden”. Dit niet aantrekkelijk willen maken van de opvang voor asielzoekers en het beperken tot het absolute minimum, zowel om een grotere toestroom van asielzoekers te vermijden, als om kritiek van de bevolking te vermijden, is een belangrijke oorzaak van het resulteren in een afwezigheid van architecturale visie inzake de gebouwen waarin collectieve opvangcentra georganiseerd worden.

B. Criteria voor een collectief opvangcentrum: de minimumnormen

In dit deel zullen de criteria besproken worden die gehanteerd worden bij de selectie van de gebouwen die dienstdoen als collectieve opvangcentra. Als eerste volgt een historische evolutie van deze normen, daarna wordt dieper ingegaan op de inhoud.

1. Evolutie van de normen: van een bottom-up naar een top-down beleid

De evolutie van de criteria voor de opening van een collectief opvangcentrum zal in de volgende paragrafen beschreven worden aan de hand van drie chronologische periodes. Een eerste situeert zich van de opening van het eerste collectief opvangcentrum (1986) tot de oprichting van Fedasil (2002). Een tweede periode sluit hierop aan en loopt tot het in werking treden van de Europese Opvangwet in België (2007): voor de eerste maal werden randvoorwaarden voor de opvang van asielzoekers officieel vastgelegd. De laatste periode loopt van de Europese Opvangwet (2007) tot de goedkeuring van de normen voor collectieve centra van Fedasil zelf (2015). De organisatie van het opvangnetwerk werd vanaf 1986 gekenmerkt door een bottom-up beleid, terwijl men nu, anno 2015, top-down normen tracht te implementeren.

1.1 Uitbreiding opvangnetwerk vòòr ontstaan Fedasil: een bottom-up beleid (1986-2002)

Vòòr het ontstaan van het coördinerende orgaan Fedasil in 2002, werd de werkwijze voor het goedkeuren van nieuwe sites gekenmerkt door een bottom-up beleid. Een werknemer van het eerste opvangcentrum ooit - Het Klein Kasteeltje, 1986 - werd aangesteld om potentiële gebouwen te bezoeken en deze al dan niet goed te keuren als nieuwe opvanglocatie voor asielzoekers. Op deze manier konden nieuwe centra snel de deuren openen. Vanaf het ontstaan van het eerste federaal opvangcentrum (1986) tot 2007 waren er dus geen vastgelegde normen voor de federale infrastructuur voor asielzoekers. Voor de goedkeuring van de Lokale Opvanginitiatieven (LOI’s) baseerde men zich wel op normen en op de regionale wooncode bij

discussie. De inhoud van deze normen voor LOI’s, opgesteld door de Cel Tweedelijnsopvang, die rechtstreeks onder het Ministerie van Sociale Zaken stond, (voor het bestaan van Fedasil), zal besproken worden onder B.2.1.

1.2 Oprichting Fedasil, Europese Opvangwet en ontstaan normen voor partners (2002-2007)

In 2002 werd Fedasil opgericht, met als doel een betere communicatie en coördinatie te verzekeren over het volledige Belgische opvangnetwerk en de opvangstructuren te harmoniseren, partners inclusief.

Fedasil stelde echter niet meteen normen op voor zijn eigen reguliere collectieve opvangcentra. In september 2004, twee jaar na de oprichting van Fedasil, werden er voor de eerste keer normen uitgeschreven door Fedasil, maar deze waren gericht naar de individuele opvanginitiatieven. Hiervoor baseerde Fedasil zich op een groen boekje uit 2000, opgesteld door de Cel Tweedelijnsopvang (Ministerie van Sociale Zaken) met “fundamentele principes voor een kwaliteitsvolle opvang binnen een LOI”. Nog eens twee jaar later verschenen de eerste uitgeschreven reguleringen voor OOC’s (Observatie en Oriëntatiecentrum voor minderjarige asielzoekers). Men is echter pas sedert vorig jaar (2016) een procedure aan het doorlopen om deze normen te officialiseren.

De normen voor LOI’s en die voor OOC’s waren echter niet van toepassing op reguliere collectieve opvangcentra, aangezien LOI’s individuele opvanginitiatieven betreffen en OOC’s tot een specifieke opvangvorm behoren, met een ander programma, andere schaal en ander doelpubliek dan de reguliere centra¹⁴. Van een coherent beleid inzake de regelgeving over infrastructuur van reguliere collectieve centra was op dit moment (2006) dus nog

¹⁴ Niet-begeleide minderjarige jongeren blijven twee tot vier weken in een OOC voor ze doorverwezen worden naar een regulier collectief opvangcentrum. Het doel van de plaatsing in zo’n OOC is ten eerste het nagaan of de jongere wel degelijk minderjarig en niet-begeleid is. Ten tweede worden in het OOC de eventuele kwetsbare punten van de jongere opgespoord zodanig dat hij naar een opvangstructuur kan gestuurd worden die het meest aangepast is aan zijn noden. Zie ook Fedasil. “Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV).” Fedasil. Accessed December 17, 2016. <http://fedasil.be/nl/inhoud/niet-begeleide-minderjarige-vreemdelingen-nbm-v-0>.

geen sprake.

Een jaar later, in 2007, werd de eerste ‘Opvangwet’, opgesteld door de Europese Unie, omgezet naar Belgisch recht. In deze Europese richtlijnen¹⁵ werden minimumnormen opgelegd voor de opvang van asielzoekers aan landen die deel uitmaken van de EU, met de bedoeling om binnen de EU eenzelfde aanpak te hanteren. Artikel 18 uit deze richtlijnen luidt ‘Modalities for material reception conditions’. In dit artikel werden normen bepaald voor de opvangstructuren voor asielzoekers. De open formulering liet de individuele lidstaten een noemenswaardige vrijheid in interpretatie. Over hoe collectieve centra er zouden moeten uitzien, wordt enkel gezegd dat ze een ‘adequate levensstandaard’ moeten verzekeren.

1. Where housing is provided in kind, it should take one or a combination of the following forms:

- (a) premises used for the purpose of housing applicants during the examination of an application for international protection made at the border or in transit zones;*
- (b) accommodation centres which guarantee an adequate standard of living;*
- (c) private houses, flats, hotels or other premises adapted for housing applicants.¹⁶*

9. In duly justified cases, Member States may exceptionally set modalities for material reception conditions different from those provided for in this Article, for a reasonable period which shall be as short as possible, when:

- (a) an assessment of the specific needs of the applicant is required, in accordance with Article 22;*
 - (b) housing capacities normally available are temporarily exhausted.*
- Such different conditions shall in any event cover basic needs.¹⁷*

15 Er wordt hier verwezen naar de Opvangwet, opgesteld door de Raad van de Europese Unie in 27 januari 2003, die intussen al een aantal keer herzien is, waarvan de laatste keer in juni 2013.

16 EUR Lex. “EUR-Lex Access to European Union Law.” Directive of the European Parliament and of the Council Laying down Standards for the Reception of Applicants for International Protection (recast). June 26, 2013. Accessed November 23, 2016. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013L0033>.

17 EUR Lex. “EUR-Lex Access to European Union Law.”

Andere punten van artikel 18 handelen over de sociale organisatie van de centra, zoals het bij elkaar houden van families, een adequate scholing van het personeel, het aandacht schenken aan kwetsbare personen zoals minderjarigen, enzovoort. Het enige wat nog specifiek vermeld wordt betreffende de opvangstructuur zelf, gaat over het niet verplicht zijn deze normen na te leven in uitzonderlijke situaties (zoals bijvoorbeeld in het geval van een huisvestingstekort). Opnieuw geven de richtlijnen veel ruimte voor vrijheid: wat wordt er bedoeld met ‘a reasonable period’? Welke zijn de ‘basic needs’? Wat houden ‘modalities for material reception conditions different from those provided for in this article’ in? Kort samengevat geven de normen opgelegd door de Europese Unie de kans aan individuele lidstaten om relatief vrij in te vullen hoe zij de opvangstructuren willen opvatten, zolang deze maar een ‘adequate levensstandaard’ verzekeren.

In de Belgische variant van de Opvangwet (2007) werd er voorzien dat er onder artikel 17 een KB (Koninklijk Besluit) zou worden toegevoegd. Hierin zouden twee zaken in uitgewerkt worden: ten eerste een oplistings van normen waaraan de opvangstructuren moeten beantwoorden, zowel inzake organisatie als inzake infrastructuur, ten tweede een bepaling van regels voor het uitvoeren van controles door het Agentschap om te verifiëren of deze normen wel worden nageleefd.

1.3 De goedkeuring van de normen voor collectieve opvangcentra (2015)

Dit KB is na acht jaar tijd nog steeds in voorbereidende fase. De bepaling van normen voor reguliere collectieve centra, zowel voor eigen locaties als die van partners, bleek een moeilijke opgave en werd steeds vooruitgeschoven.¹⁸ De vluchtelingen crisis van 2015 betekende een kantelpunt. Toen de Ministerraad tijdens het escaleren van de vluchtelingen crisis besloot een duizendtal plaatsen voor transitopvang volledig uit te besteden aan privépartners, kreeg Fedasil de taak

Directive of the European Parliament and of the Council Laying down Standards for the Reception of Applicants for International Protection (recast). June 26, 2013. Accessed November 23, 2016. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013L0033>.

18 Interview medewerker Fedasil, Brussel, 16 maart 2016

normen uit te schrijven voor collectieve centra.¹⁹ Dit om in staat te zijn duidelijk te communiceren waaraan de opvang voor asielzoekers in België moest voldoen.

Vandaag bestaan er normen voor tijdelijke én permanente collectieve centra en individuele opvangstructuren, goedgekeurd door de directie van Fedasil in december 2015. Desalniettemin krijgen deze momenteel nog met veel weerstand te kampen van partners zoals het Rode Kruis, aangezien zij vrezten hun deuren te moeten sluiten. De eerste stap voor het opstellen van het KB, namelijk de bepaling van de kwaliteitsnormen waaraan de opvang moet voldoen, is momenteel zo goed als afgerond, maar het document is nog niet omgezet in Belgisch recht. Voor het opvangnetwerk van vandaag vormen ze dus eerder een richtlijn. In de loop van de komende jaren zullen er kwaliteitsbezoeken plaatsvinden in het bestaande opvangnetwerk, georganiseerd door Fedasil. Indien een centrum bij zo’n bezoek niet conform de normen blijkt te zijn, zal er een werkplan worden opgesteld met een deadline tegen wanneer de aanpassingen moeten volbracht zijn. Voor nieuwe centra probeert men de normen wel al te implementeren.

2. Inhoud van de normen

De infrastructuur die het onderwerp vormt van deze thesis is het collectieve opvangcentrum. We hebben in de vorige paragrafen gezien hoe de normen tot stand zijn gekomen. In wat volgt zullen we bekijken hoe de inhoud is geëvolueerd, te beginnen met de allereerste uitgeschreven normen, die voor lokale individuele opvanginitiatieven: een kleinschalige vorm van opvang voor asielzoekers waar zelfstandigheid centraal staat. Deze dateren van 2000, wat betekent dat ze voor de oprichting van Fedasil zijn opgesteld. Vier jaar later kwam er een herwerking van deze normen door Fedasil zelf. Het werd een brochure met voornamelijk aanbevelingen op basis van kwalitatief en kwantitatief onderzoek naar de reeds bestaande LOI’s. In 2006 werden normen opgesteld voor een

19 De normen voor privépartners die een transitcentrum/noodopvangcentrum (centrum voor tijdelijke duur) uitbaten zijn minder streng dan die voor permanente collectieve centra, aangezien het hier gaat om een noodoplossing die snel in werking moet kunnen treden, en waarvan eveneens op voorhand vastligt dat het tijdelijk zal zijn. Zie 4.1.2.

speciaal soort collectief opvangcentrum: het OOC (observatie- en oriëntatiecentrum voor niet-begeleide minderjarigen). Het was pas in december 2015 dat er normen werden goedgekeurd voor de reguliere permanente centra en transitcentra (federaal en voor privépartners).

2.1 Voorloper normen collectieve centra geeft reeds gebrek aan architecturale visie weer

Nood aan vastleggen van normen voor een coherente aanpak van LOI’s

Het ontstaan van LOI’s dateert van vluchtelingen crisis drie, waarin minister Vande Lanotte besloot om van financiële naar materiële hulp over te schakelen voor de opvang van asielzoekers. (cf. hoofdstuk 2: Migratie rond de eeuwwisseling). Een LOI wordt in de brochure beschouwd als een kleine variant van een collectief opvangcentrum en wordt georganiseerd door het lokale OCMW. De overheid financiert de LOI’s en geeft hen mandaat voor het zelfstandig organiseren van het centrum. Aangezien dit om kleinschalige, geografisch verspreide opvanginitiatieven ging en Fedasil nog niet was opgericht om coördinatie over de verschillende opvanginfrastructuren te voorzien (pas in 2002), was er nood aan uitgeschreven richtlijnen voor alle LOI’s om in staat te zijn een coherente opvang aan te bieden. De dienst die deze taak op zich nam was de ‘Cel Tweedelijnsopvang’, binnen het Ministerie van Sociale Zaken. De normen werden opgesteld op basis van een jaar praktijkervaring (de LOI’s werden geïntroduceerd door Vande Lanotte eind 1999).

Basisfilosofie voor een kwaliteitsvolle opvang

In de inleiding van het document wordt voor het eerst ‘de basisfilosofie’ van de opvang voor asielzoekers volgens de Cel Tweedelijnsopvang beschreven. In een eerste punt wordt aangehaald dat asielzoekers op een menswaardige manier moeten worden opgevangen voor de duur van de procedure, maar dat men evengoed moet vermijden dat het onthaal- en opvangbeleid op zich een aantrekkingspool wordt voor asielzoekers om specifiek in België asiel aan te vragen.

In een ander punt wordt benadrukt dat men

alle voordelen moet halen uit het systeem van kleinschalige opvang op vlak van het tot rust komen van de kandidaat-vluchteling, en het bieden van voldoende individuele psychosociale begeleiding. De overige drie punten gaan allen over het belang van faciliteiten als taalcurssussen, inburgeringslessen enzovoort. De inleiding wordt afgesloten met:

“De fundamentele principes die hierna geschetst worden, zijn dus veel meer dan het vastleggen van minimumafmetingen van kamers. Het gaat vooral ook over de inhoud van het begeleidingsproject en het voldoende uitbouwen van de verschillende belangrijke aspecten daarin.”

De principes van de normen zijn volgens de Cel Tweedelijnsopvang veel meer dan het vastleggen van minimumafmetingen van kamers, waarin ‘veel meer’ niet op architecturale kwaliteiten slaat, maar op de begeleiding en op faciliteiten die aangeboden worden binnenin zo’n opvangstructuur.

Categorieën van de normen

De categorieën in dit document van 2000 omvatten: woningen, omkadering, begeleiding, personeel, vertaling van het project voor de asielzoekers, opstarten van een lokaal opvanginitiatief en sancties (voor de LOI, indien deze tekort schiet). In deze eerste uitgeschreven normen voor het opvangbeleid van asielzoekers in België is de kern dat er voornamelijk belang gehecht wordt aan de aangeboden faciliteiten en sociale organisatie van zo’n opvangstructuur. Ook wordt er doorheen heel het document benadrukt dat men ermee moet rekening houden dat de meesten het statuut van vluchteling niet zullen toegekend krijgen. Er wordt aangemoedigd om in dat kader banden met het land van herkomst te blijven behouden door communicatie te faciliteren via dagbladen, briefwisselingen...

Criteria voor de keuze van een woning

Qua keuze van de woning wordt er kort iets gezegd over zijn inplanting, echter wel vertrekkend vanuit de veronderstelde afhankelijkheid van de asielzoeker:

“Asielzoekers zijn mensen die over het algemeen weinig mobiel zijn en, door het taalverschil,

ook weinig communicatief. In sommige gevallen kennen zij wel mensen (landgenoten) in de grote steden. Het is derhalve aangewezen woningen te laten betrekken die binnen het bereik liggen van het openbaar vervoer, met een supermarkt in de buurt, in de nabijheid van een openbare telefooncel...”

Wat betreft de sociale organisatie wordt er de nadruk gelegd op het zelfstandig kunnen leven, zodat men een gevoel van verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid heeft, iets wat in het gros van de collectieve opvangcentra vandaag ontbreekt. Er moet bijvoorbeeld verplicht in elke woning een kookgelegenheid aanwezig zijn zodat men in staat is zijn culinaire tradities verder te zetten.

Voor de keuze van een woning als LOI zijn er drie opties: de individuele woning, de gemeenschappelijke woning en mobiele wooneenheden. Voor de gemeenschappelijke woning wordt er aangeraden om genoeg private ruimte te voorzien aangezien de toegewezen asielzoekers vaak van verschillende nationaliteiten en culturen zijn. Voor mobiele wooneenheden komen enkel wooncontainers in aanmerking. Er mogen in geen geval caravans of tenten gebruikt worden om asielzoekers in te huisvesten, een oplossing die enkele jaren later toch gebruikt werd tijdens een vluchtelingencrisis.

Op vlak van de woningen zelf, los van hun sociale organisatie worden normen zoals de volgende opgelegd:

“De oppervlakte moet voldoende zijn voor het aantal mensen dat men er wil opvangen.”

“De woningen moeten voldoen aan de nodige veiligheidsnormen.”

“(…) indien met werkt met gemeenschappelijke woningen (moet er) binnen deze wooneenheid genoeg private ruimte voorzien zijn.”

“Een slaapkamer die groot genoeg is, is een absoluut minimum.”

“De totale oppervlakte van de gemeenschappelijke ruimten moet voldoende groot zijn.”

De bepalingen voor de ruimtelijke aspecten van de

woningen zelf laten veel ruimte voor interpretatie: er worden geen cijfermatige uitspraken gedaan over het minimum aan vierkante meters en dergelijke, maar er worden vrije bewoordingen gebruikt (voldoende, de nodige, genoeg...). Verder moet er “een minimum aan comfort en sanitair geboden worden”: toilet, verwarming, douche, kookmogelijkheid, stromend water, elektriciteit...

Consequenties van de normen

Regioverantwoordelijken van de Dienst Tweedelijnsopvang controleerden potentiële woningen individueel en gaven hun advies. Zij deden hiervoor beroep op de Vlaamse Wooncode en het Kamerdecreet, die, zoals het document beschrijft, “hieromtrent nauwkeurig een aantal minimumnormen vastlegt”. In geval van betwisting gaf dit document (“Fundamentele principes voor een kwaliteitsvolle opvang binnen een LOI”) de doorslag. Deze normen hadden in praktijk dus niet zo veel zeggingskracht, aangezien ze pas als laatste middel werden ingeschakeld. Dit wordt ook duidelijk gemaakt in het document zelf:

“Deze krachtlijnen zijn voor het OCMW een richtlijn voor de organisatie van hun opvanginitiatief.”

“Door de Cel Tweedelijnsopvang zullen zij worden aangewend als richtlijn om na te gaan in hoeverre de diverse aspecten van kwaliteitsvolle opvang in het project zijn verwezenlijkt.”

Conclusie

In de vroegst opgestelde normen, namelijk die voor LOI’s uit 2000, opgesteld door de Cel Tweedelijnsopvang, komen volgende zaken naar boven:

1. Er moet een menswaardige opvang voorzien worden, maar de opvang op zich mag geen aantrekkingspool vormen.
2. In de normen wordt vooral nadruk gelegd op de faciliteiten (dokter, psycholoog, taalcurssus...), niet op de infrastructuur.
3. Doorheen het document blijft benadrukt worden dat het gros van de asielzoekers niet erkend zal worden als vluchteling. Daarom wordt er onder andere aangeraden banden met het land van herkomst te blijven faciliteren door middel van televisie, dagbladen, communicatiemiddelen...

4. Er wordt aandacht geschonken aan inplanting van de woning, echter vanuit een vooronderstelde zwakte van de asielzoeker.
5. De normen zijn niet bindend, het zijn enkel richtlijnen die pas aangewend worden indien er betwisting is na inspectie en na het raadplegen van de Vlaamse Wooncode en het Kamerdecreet.

2.2 Fedasil stelt voor het eerst zelf normen op (voor LOI’s en OOC’s, 2004)

De eerste normen opgesteld door Fedasil: LOI’s en OOC’s

In 2004 werden er voor het eerst normen opgesteld door Fedasil zelf: de normen voor de Lokale Individuele Opvanginitiatieven (LOI’s) werden herwerkt op basis van een kwalitatief en kwantitatief onderzoek naar de LOI’s van de Dienst Kwaliteitszorg binnen Fedasil. Twee jaar later werden eveneens door Fedasil normen opgesteld voor observatie en oriëntatiecentra voor niet-begeleide minderjarigen (OOC’s)²⁰.

Categorieën van de normen

De herwerking van de normen voor de LOI’s werd een document dat veel uitgebreider was dan de eerste versie. De honderd pagina’s tellende brochure werd nu opgedeeld in de volgende categorieën: personeel en organisatie, leefgeld en bestemming, vorming, daginvulling, medische begeleiding, sociaal-administratieve diensten, overeenkomsten, financieel verslag, vorming personeel, informatie, samenwerkingsverbanden en opmerkingen. Aan de hand van bevragingen bij de LOI’s startte elke categorie met cijfermatige waarnemingen. Op basis hiervan werden er conclusies gevormd, telkens gevolgd door een reeks aanbevelingen.

Het enige wat in de brochure gezegd wordt over

²⁰ Een OOC is een collectief centrum specifiek voor niet-begeleide minderjarige jongeren. Het doel van de plaatsing in zo’n OOC is ten eerste het nagaan of de jongere wel degelijk minderjarig en niet-begeleid is. Ten tweede worden in het OOC de eventuele kwetsbare punten van de jongere opgespoord zodanig dat hij naar een opvangstructuur kan gestuurd worden die het meest aangepast is aan zijn noden. In een OOC wordt er dus maar tijdelijk verbleven (een aantal weken), maar tegelijkertijd moet het opvangcentrum aangepast zijn aan de noden van kwetsbare minderjarige asielzoekers.

ruimtelijke aspecten van de woning zelf is: ten eerste, dat er gesuggereerd wordt om niet enkel rekening te houden met de capaciteit van de woning, maar ook met de mate van autonomie en privacy. Hoe dit bereikt moet worden, wordt open gelaten. Ten tweede: dat de woningen “indien nodig, gerenoveerd worden zodat ze aan de doelgroep zijn aangepast”. Ook hier worden geen verdere specificaties bij gegeven. Over de inplanting van de woning, wordt nu enkel aandacht geschonken onder de categorie ‘medische begeleiding’, met een overzicht van welk soort ziekenhuis op hoeveel kilometer van de woning ligt.

Het algemeen besluit van de brochure is de beschrijving van ‘het voorbeeld-LOI’. Dit is de versmelting van alle beste praktijken van de geobserveerde opvanginitiatieven op vlak van personeel, weekgeld, opleidingsaanbod voor asielzoekers, vrijetijdsbesteding enzovoort. Voor het ‘voorbeeld-LOI’, zie bijlage A.

Conclusie

In deze eerste normen opgesteld door Fedasil, zijn een aantal zaken uit de conclusie van de vorige normen bewaard gebleven:

1. In de normen wordt opnieuw vooral nadruk gelegd op de faciliteiten, niet op de infrastructuur. Over de infrastructuur zelf wordt niet gesproken, op een aantal zinnen na. Er is geen enkele categorie die specifiek richtlijnen oplegt voor de ruimtelijke aspecten van de gekozen woningen.
2. De ambitie voor een gunstige inplanting is reeds minder aanwezig in dit document in vergelijking met het vorige: er wordt enkel belang gehecht aan de aanwezigheid van een ziekenhuis in de buurt.
3. Opnieuw zijn deze normen niet bindend. Voor elke categorie worden er aanbevelingen gegeven en op het einde wordt afgesloten met een voorbeeld van ‘het ideale LOI’, maar dit blijven slechts adviezen, geen officieel bekrachtigde normen.

2.3 Normen voor collectieve opvangcentra (Fedasil, 2015)

Normen voor verschillende soorten collectieve centra: regulier, transit en ooc

De normen die voor tijdelijke en permanente collectieve centra goedgekeurd werden door

de directie van Fedasil in december 2015 zijn gericht naar drie soorten opvanginfrastructuren: ten eerste de permanente, federale, collectieve opvangcentra (ook reguliere centra genoemd), ten tweede de tijdelijke, federale of partner, collectieve noodopvangcentra (ook transitcentra genoemd) en ten derde OOC’s (observatie- en oriëntatiecentra voor niet-begeleide minderjarige asielzoekers). In het kader van deze thesis en de casestudies die hierop volgen zijn enkel de eerste twee relevant.

Een eerste is het reguliere centrum. Met het reguliere centrum wordt een permanent opvangcentrum bedoeld, dat uitgebaat wordt door Fedasil of door een partner. Een tweede soort waarvoor normen zijn opgesteld is het transitcentrum. Het transitcentrum is een centrum waarvan op voorhand vastligt dat het een tijdelijk centrum zal zijn. Het is een soort bufferoplossing, om asielzoekers snel een plaats te kunnen geven, tot er weer plaatsen vrijkomen in de permanente centra. In de Opvangwet van 2007 is bepaald dat een asielzoeker maximum tien dagen in zo’n transit- of noodopvang mag verblijven, maar in realiteit worden er nu zelfs jaarcontracten gesloten met mogelijkheid tot verlenging, waardoor het absurd is dat de normen voor transitcentra verschillen van die voor permanente centra. Voor de volledige normen, zie bijlage B.

Verschillen in normen voor reguliere en transitcentra

De normen voor reguliere en transitcentra verschillen op het vlak dat ze voor transitcentra minder streng zijn, gezien hun schijnbaar tijdelijk karakter. De normen voor de transitcentra boeten in op privacy, autonomie, praktische voorzieningen, ontspanningsmogelijkheden en rust. Enkele voorbeelden:

REGULIER	TRANSIT
Maximum 6 alleenstaanden per kamer	Maximum 10 alleenstaanden per kamer
Minimaal één stopcontact per 3 begunstigden, met minimaal één per slaapruijnte	Minimaal één stopcontact per slaapruijnte
De kamers kunnen langs binnen en langs buiten afgesloten worden door de begunstigden die er verblijven	/

Maximum 8 begunstigden per afsluitbare douchekabine, wastafel en toilet	Maximum 12 begunstigden per afsluitbare douchekabine, wastafel en toilet
Volgende functies zijn minimaal aanwezig in de ontspanningsruimten: tv-ruimte, internetruimte, binnenspeelruimte voor kinderen	Volgende functies kunnen aanwezig zijn in de ontspanningsruimten: tv-ruimte, internetruimte, binnenspeelruimte voor kinderen
Voorzien van een studieruimte voor schoolgaande kinderen	/
...	...

Categorieën van de normen

Zowel voor de reguliere als voor de transit centra bestaat het document met de normen uit negen categorieën: algemene bepalingen, bewonersbeheer, samenwerking met het opvangnetwerk en andere stakeholders, infrastructuur, inboedel, veiligheid, materiële hulp, maatschappelijke begeleiding en toegang tot juridische begeleiding, medische en psychologische begeleiding en personeel.

Er zijn drie categorieën die iets zeggen over de concrete materialisatie van het opvangcentrum: “infrastructuur”, “inboedel” en “veiligheid”. De andere categorieën gaan in op begeleiding, medische hulp, bewonersbeheer enzovoort. Bij het nader bestuderen van de eerste materiële categorie, “infrastructuur”, blijkt dat deze bepalingen uit praktische reguleringen bestaan die betrekking hebben op oppervlaktes, aantallen, nutsvoorzieningen en brandveiligheid en bijgevolg elke vorm van visie ontbreken om een uitspraak te doen over wat deze centra op architecturaal en stedenbouwkundig vlak zouden kunnen betekenen voor bewoners en buurt. “De ruimtes moeten beschikken over ‘verzorgd schilderwerk, behang, en vloer-, wand-, en plafondbekleding.’” “Een slaapkamer is minimum 8 m² met minimum 4 m² slaapruijnte per begunstigde.” “Het centrum moet beschikken over één of meerdere gemeenschappelijke ontspanningsruimten waarvan

het aantal en de grootte in functie zijn van het aantal begunstigden.” “Het centrum moet beschikken over degelijk raamwerk en deuren.” Enzovoort. Eenzelfde constataatie kan gemaakt worden voor de categorieën “inboedel” en “veiligheid”. De categorie “inboedel” legt alle zaken vast die standaard in een centrum aanwezig moeten zijn zoals matras, deken, toiletpapier, kledinghanger enzovoort. In de categorie “veiligheid” worden zowel eisen gesteld op vlak van sociale veiligheid en controle als op vlak van veiligheid van het gebouw. Aan het gebouw mogen geen zichtbare structurele gebreken, schimmel- of vochtproblemen aanwezig zijn, liften, verwarming en dergelijke moeten jaarlijks gecontroleerd worden, in alle ruimtes moet een branddetector aanwezig zijn, de evacuatiewegen moeten noodverlichting hebben, enzovoort. Als al deze zaken aanwezig zijn, mag het gebouw officieel dienst doen als opvangcentrum. De normen zijn bijsloten in bijlage B.

Consequenties

Het feit dat er binnen Fedasil al jarenlang gedebatteerd werd over de normen inzake organisatie en infrastructuur van de centra, maar dat de normen pas officieel zijn goedgekeurd door het directiecomité in december 2015, brengt consequenties met zich mee. Tientallen centra die zijn opgericht vòòr deze normen officieel bekrachtigd waren, voldoen er nu mogelijks niet aan. Om deze reden worden vanaf de lancering van de normen bezoeken georganiseerd door kwaliteitsinspecteurs van Fedasil aan het Belgische opvangnetwerk - eerst bij partners, dan in de eigen centra - om na te gaan of de normen van nu nog wel overeenkomen met de eigenschappen van het gebouw dat zoveel jaren geleden werd goedgekeurd. Zo zijn er centra van het Rode Kruis die al jaren open zijn, maar nu niet blijken te voldoen aan de normen die in december 2015 van kracht gingen. Er komt dus heel wat weerstand vanuit deze hoeken: het Rode Kruis en Croix Rouge gaan niet akkoord met het feit dat Fedasil controle uitoefent op de kwaliteit van hun opvang, ondanks het feit dat deze bevoegdheid reeds werd vastgelegd in de Opvangwet van 2007.

Ook het Klein Kasteeltje, het oudste en grootste federaal centrum, blijkt niet te voldoen aan de normen en zal hoogstwaarschijnlijk - na 30 jaar - binnenkort zijn deuren moeten sluiten, aangezien het

een te kostelijke zaak wordt om het gebouw conform te maken.²¹ Op dit ogenblik gaat Fedasil echter nog niet over tot het sluiten van centra die niet voldoen aan de normen. Het agentschap vraagt van de centra die niet voldoen om zich te richten tot de directie, zij bespreken vervolgens de pijnpunten om tot een compromis te komen.

Tijdens mijn communicatie met Fedasil nuanceerde het agentschap zijn eigen normgerichte beleid. De opvangstructuren voldoen immers nooit 100 procent aan alle kwaliteitsnormen; elk centrum krijgt wél een actieplan met deadlines. Ook bestaat er een hiërarchie in het belang van deze normen. Sommige zijn een streefdoel en dienen pas op langere termijn gerealiseerd te worden. In deze gevallen kunnen compromissen besproken worden tussen het centrum in kwestie en de directie van de kwaliteitsinspectie van Fedasil. Maar de normen die reeds in de Belgische wet (Opvangwet van 2007) zijn opgenomen zijn cruciaal voor het al dan niet verder bestaan van een centrum. Hier gaat het echter voornamelijk over de sociale organisatie van een centrum.

Conclusie

De normen die vandaag bestaan betreffende de collectieve opvangcentra, vertonen zowel gelijkenissen als cruciale verschillen in vergelijking met de normen voor de LOI's uit 2000 en 2004. De ambities die kleinschalige LOI's vertoonden op vlak van privacy, autonomie, cultuurbehoud, rekening houden met cultuurverschillen, aanmoedigen van transnationaliteit en (beperkte) aandacht voor inplanting, zijn zo goed als verdwenen in de normen voor de grootschaligere variant van opvang.

1. In deze normen worden wel voor het eerst concrete uitspraken gedaan over de infrastructuur. Het gaat hier echter om minimumafmetingen, maximaal aantal personen op één kamer, aantal stopcontacten en dergelijke meer. De normen betreffen dus droge numerieke bepalingen, geen richtlijnen inzake ruimtelijke kwaliteiten.
2. Op vlak van inplanting wordt er niets vermeld in de normen.
3. In de eerste normen opgesteld voor LOI's in 2000

²¹ "Plannen voor verhuizing Klein Kasteeltje." De Morgen. December 13, 2016. Accessed December 17, 2016. <http://www.demorgen.be/plus/plannen-voor-verhuizing-klein-kasteeltje-b-1480726823834/>.

werd het belang benadrukt van het kunnen behouden van banden met het thuisland (communicatie, nieuws...), in deze normen wordt dat slechts kort en onrechtstreeks aangehaald.

- Er moet een tv-ruimte aanwezig zijn die minimaal 2 uur per dag/begunstigde beschikbaar is, in een aparte ruimte of andere openingsuren voor vrouwen en kinderen

- Er moet een internetruimte aanwezig zijn die minimaal 15 minuten per dag/begunstigde beschikbaar is, 5dagen/7

4. Deze normen zijn goedgekeurd door de directie van Fedasil in december 2015, maar zijn nog niet opgenomen als KB in de opvangwet. Ze zijn dus strikt genomen nog steeds niet bindend, maar worden wel al gebruikt als een richtlijn, zeker bij het openen van nieuwe opvangstructuren.

3. Harmoniseren van het opvangnetwerk door implementatie van de normen

Het doel van het opstellen van zulke normen is het opvangnetwerk harmoniseren. Dit harmoniseren gaat meer en meer de globale aanpak van Fedasil beheersen. Vandaag bestaat de missietekst op hun website uit twee zinnen, waarvan er één iets zegt over de opvangstructuren zelf, namelijk: ze zijn conform de opgelegde reguleringen. Ook in de visietekst is er maar één concrete zin te bespeuren die mogelijks refereert aan de architectuur van de gebouwen en ook hier gaat het over wetgeving: ditmaal wordt er verzekerd dat de Europese richtlijnen inzake opvang en asiel worden nageleefd. Nergens wordt er een uitspraak gedaan over een architecturale visie, of hoe deze gebouwen van aankomst een meerwaarde kunnen betekenen voor hun bewoners of de buurt.

"Onze missie

Fedasil is verantwoordelijk voor de opvang van asielzoekers en andere doelgroepen en garandeert de kwaliteit en de conformiteit binnen de verschillende opvangstructuren. Fedasil coördineert de verschillende vrijwilligerterugkeerprogramma's.

Onze visie

(...) Fedasil wil een belangrijke bijdrage leveren aan de definitie, de correcte beeldvorming, de maatschappelijke aanvaarding en de uitvoering van een rechtvaardig migratiebeleid. Hiertoe

*wil Fedasil de internationale engagementen van België naleven, zoals de conventies en verdragen inzake mensenrechten en de Europese richtlijnen inzake opvang en asiel."*²²

Ook in de publicaties die verschijnen op de website van Fedasil, keert telkens weer het belang van de reguleringen terug. Bijvoorbeeld in volgend fragment uit de brochure 'Opening Van Een Opvangstructuur Voor Asielzoekers'²³:

*"Welke zijn deze basisvoorwaarden die gerespecteerd moeten worden?
De opening en het beheer van een opvangstructuur vereist dat een aantal regels gerespecteerd worden om een kwalitatieve opvang aan te bieden aan de bewoners die erin verblijven. Fedasil heeft minimumnormen opgesteld om de kwaliteit van de opvang te allen tijde te waarborgen. Deze normen hebben betrekking op verschillende domeinen: de infrastructuur, het meubilair, de veiligheidsaspecten, de maatschappelijke en juridische bijstand en de medische en psychologische begeleiding aan de bewoner alsook de toegekende materiële hulp.*

(...) Tijdens een voortdurende procedure evalueren de kwaliteitsauditoren de kwaliteit van de opvang in het volledige netwerk door de kwaliteitsnormen van de opvangstructuren te testen. Voor de opening van een nieuwe structuur worden een of meerdere voorbereidende bezoeken georganiseerd waarbij de preventieadviseur van het Agentschap aanwezig is.

In het bijzonder voor de privé-uitbaters zijn er twee bezoeken ter plaatse gepland voor de opening. Het eerste bezoek, voor de gunning van de overheidsopdracht, heeft als doel om te controleren of de potentiële structuur geschikt is voor de organisatie van een opvangstructuur voor asielzoekers. Tijdens het tweede bezoek wordt bekeken of de structuur effectief klaar is om de asielzoekers op te vangen."

²² Fedasil. "Onze Missie." Accessed November 22, 2016. <http://fedasil.be/onze-missie>.

²³ Fedasil. "Opening Van Een Opvangstructuur Voor Asielzoekers" Fedasil. December 2015. Accessed November 21, 2016. [https://5042.fedimbo.belgium.be/sites/5042.fedimbo.belgium.be/files/Brochure opening opvang.pdf](https://5042.fedimbo.belgium.be/sites/5042.fedimbo.belgium.be/files/Brochure%20opening%20opvang.pdf).

Ondanks het niet-bindende karakter van de normen (uit 2000 (LOI), 2004 (LOI), 2006 (OOC) en 2015 (collectieve centra)), werden en worden ze als richtlijnen gebruikt voor de opvang van asielzoekers. Ze geven in grote mate de motieven van het huidige opvangbeleid weer. In het volgende deel zal verder worden ingegaan op de algemene werkwijze van Fedasil betreffende hun opvangnetwerk, buiten en tijdens momenten van crisis.

C. Werkwijze Fedasil bij keuze, verbouwing en ingebruikname collectieve centra

1. Algemeen

1.1 Verschillende typologieën

Fedasil is sinds 2002 Belgisch bouwheer van de architectuur van de aankomst en voorziet daarbij 27.500 opvangplaatsen voor asielzoekers in België. Deze plaatsen worden voornamelijk gevestigd in gebouwen die voordien een andere functie hadden en nu leeg staan. Voor de selectie van de gebouwen zelf beschikt Fedasil over de mogelijkheid beroep te doen op een gigantische hoeveelheid patrimonium: dat van de Regie der Gebouwen, dat van het Ministerie van Defensie, akkoorden met patrimonium van een provincie en zelfs privébezit.

Binnen het type van het collectief opvangcentrum bestaan er bijgevolg een heleboel typologieën, waarvan de meest gebruikte de (gedeeltelijk of volledig leegstaande) militaire kazerne is. Deze gebouwen staan op de meest uiteenlopende plaatsen, van de hoofdstad tot de verste uithoeken van België. Ook verschillen ze enorm op vlak van schaal: een collectief centrum huisvest van een paar tientallen asielzoekers (50 in Neder-Over-Heembeek) tot honderden asielzoekers (844 in het Klein Kasteeltje, 945 in het tijdelijke opvangcentrum in het vakantiedomein te Lommel). Een greep uit de voornaamst gebruikte typologieën wordt voorgesteld op de hierop volgende pagina's.

"De opvangcentra zijn erg verschillend: vaak zijn het oude legerbasissen, internaten of ziekenhuizen, soms zijn het nieuw opgetrokken prefab gebouwen; er zijn er kleine (met 50

kazerne

klooster

gevangenis

burelen

hotel

ziekenhuis/rustoord

school

loods

containerdorp

opvangplaatsen) en grote (het Klein Kasteeltje telt meer dan 800 plaatsen); sommige liggen midden in de stad, andere bevinden zich op het platteland. Toch bieden al deze centra dezelfde diensten aan: bed bad brood, begeleiding, dagelijks leven en buurtwerking.”²⁴

Fedasil coördineert alle gebouwen die een nieuwe invulling krijgen als asielzoekerscentrum. Deze zijn, zoals in bovenstaande visiebeschrijving belicht wordt, allemaal verschillend, maar toch ‘bieden ze allemaal dezelfde diensten aan’. Uniformiteit is prioriteit en een duidelijke visie op hoe deze architectuur van de aankomst er dan zou moeten uitzien op vlak van de individuele, specifieke gebouwen in een specifieke omgeving, is afwezig. Intrinsiek verschillende typologieën (een legerbasis versus een ziekenhuis) in volkomen uiteenlopende contexten (midden in de hoofdstad versus op het platteland) worden op geheel dezelfde wijze aangepakt: het lijstje met het programma wordt naast de beschikbare ruimtes gelegd en na het verplichte loket, keuken, sanitair en dergelijke meer te hebben geïnstalleerd, wordt het centrum als ‘af’ beschouwd. Er wordt dus contextloos gewerkt, alsof het gebouw geen geschiedenis of omgeving heeft, met als enige bekommernis dat het rigide programma in de beschikbare ruimtes past.

1.2 Architectenteam

In de hoofdzetel van Fedasil is een team gevestigd van vier architecten - wat er meer worden tijdens crisisperiodes - waarvan elke medewerker een aantal gebouwen krijgt toegewezen en belast is met hun inspectie, het ontwerp voor de verbouwing (van vorige functie naar opvangcentrum) en de opvolging van de werken. In een interview met één van deze architecten (in april 2016, volop in crisisperiode), werd de louter pragmatische manier waarop aan architectuur gedaan wordt bij Fedasil nogmaals bevestigd.

“Als er nieuwe centra geopend moeten worden doen wij prospecties om te kijken of een gebouw geschikt is. (...) Als er dan beslist wordt om het centrum te openen gaan we kijken welke functies

²⁴ Fedasil. “Verblijf in Het Opvangcentrum.” Verblijf in Het Opvangcentrum. Accessed November 22, 2016. <http://fedasil.be/nl/inhoud/opvang-asielzoekers-0>.

we waar gaan organiseren. Dat gaat dan over lichte verbouwingen en verder inrichten, bijvoorbeeld (het inrichten van) een loket.”²⁵

Binnen Fedasil is er ook een dienst Kwaliteit aanwezig. Deze staat in voor de kwaliteitscontrole van zowel de eigen centra als die van partners.

1.3 Criteria

Voor de keuze van een gebouw wordt er eerst en vooral een bezoek gebracht aan het gebouw dat in aanmerking komt voor de inrichting van een collectief opvangcentrum. Als criteria voor opening van een centrum haalde een van de architecten binnen Fedasil vijf punten aan. Ten eerste de schaal: uit jarenlange ervaring in het opvangen van asielzoekers is gebleken dat hoe kleiner de opvangstructuur, hoe aangenamer voor bewoners en personeel. Maar: hoe kleiner betekent ook hoe duurder. De ideale grootte, zowel op economisch als op organisatorisch vlak, is volgens de directie van Fedasil 400 personen per opvangstructuur. Ten tweede moet er onderzocht worden of het programma (cf. infra) in de structuur past. Bij militaire kazernes is dit meestal het geval, aangezien het hier reeds om een residentiële typologie gaat. Ten derde mag het gebouw geen gevaar vormen voor de gezondheid: er mogen geen zichtbare structurele gebreken, schimmels of vochtproblemen aanwezig zijn, en het gebouw moet brandveilig zijn. Zo sloot in 2014 het collectief opvangcentrum in Virton omdat er asbest aanwezig was en het niet meer voldeed aan de normen voor brandveiligheid.²⁶ Ten vierde, mogen er niet te veel kosten aan zijn om het gebouw instapklaar te maken en het programma erin te passen. Een laatste aspect is de nabijheid van scholen, openbaar vervoer, en dergelijke meer. Dit criterium weegt echter het minst door en in tijden van crisis is dat dan ook het eerste wat naar de achtergrond verhuist.

1.4 Programma

Op mijn vraag wat het architecturaal programma

²⁵ Interview architecte Fedasil, Brussel, 13 april 2016

²⁶ Fedasil. “Sluitting opvangcentrum Fedasil in Virton.” Sluitting opvangcentrum Fedasil in Virton | Fedasil. December 11, 2014. Accessed December 18, 2016. <http://fedasil.be/nl/nieuws/accueil-des-demandeurs-dasile/sluiting-opvangcentrum-fedasil-virton>.

van een collectief opvangcentrum voor asielzoekers inhoudt, kreeg ik een opsomming van functies, met bijhorende criteria erbij: er moet een onthaal voorzien worden dat “een zekere veiligheid biedt voor het personeel”, bureaus voor het personeel “voorzien van ICT bekabeling”, bewonerskamers “normaal gezien met maximaal 4 personen per kamer, maar tijdens de crisis kan het aantal oplopen; de minimumnorm van 4 m² slaapruiimte per bewoner blijft wel gelden”, sanitair “dat wordt dikwijls gecompartmenteerd omdat er in gebouwen van Defensie vaak enkel gemeenschappelijke douches zijn”... Tot de overige functies van het standaard programma behoren een wasserij en een technische dienst voor kleine herstellingen.

1.5 Fedasil en superdiversiteit

Fedasil heeft een specifieke taak: het voorzien van centra waarin uiteenlopende culturen, verschillend van de onze, gedurende een lange periode dicht bij elkaar moeten samenleven. In hoeverre wordt er in het architecturaal ontwerp hiermee rekening gehouden? Is er ruimte voor afzondering? Worden er cultuurspecifieke functies ontworpen, zoals een vrouwenkamer of een gebedsruimte?

- Dat wordt eigenlijk niet zo veel gevraagd, een aparte ruimte voor gebed.

- Wat bedoelt u met gevraagd?

- Door het centrum. Die vragen vaak: er is behoefte aan zulk of zo'n lokaal. Zij krijgen vragen van de bewoners. Maar ik denk dat ze gewoon in hun kamer bidden. Er is wel in veel centra een apart vrouwenblok waar ze (vrouwen) wat meer op hun gemak zitten.²⁷

In het centrum in Gent (privépartner G4S) en Linkeroever (Rode Kruis) is er dan weer wel een vrouwenkamer voorzien waar vrouwen hun hoofddoek kunnen uitoefenen. Over het Rode Kruis is geen informatie beschikbaar, maar de inrichting van een vrouwenkamer in Gent werd grotendeels gestuurd door het personeel.

1.6 Werkmethode

De werkmethode die de architecte beschrijft gebeurt volgens het principe: eerst implementeren,

²⁷ Interview architecte Fedasil, Brussel, 13 april 2016

dan reflecteren, wat al duidelijk werd met de hele kwestie rond de bepaling van de normen en de centra die na x aantal jaar zullen moeten sluiten aangezien ze niet voldoen aan de (nu pas) goedgekeurde normen. Bij het verbouwen van een nieuw opvangcentrum worden eerst alle nodige werken uitgevoerd om het rigide programma te implementeren (bijvoorbeeld het installeren van een grootkeuken met refter) en vervolgens vragen de bewoners naar een andere ruimtelijke invulling van de functie, die kleinschaliger is en meer ruimte biedt voor autonomie en cultuurbeleving (bijvoorbeeld het installeren van keukenblokken waar de bewoners zelf kunnen koken).

- Ik kan mij inbeelden dat er veel vraag is naar de individuele keukens. Die vraag kwam waarschijnlijk van de bewoners uit?
- In veel centra is er één keuken waar ze sporadisch wel eens iets zelf kunnen koken of waar ze dat als activiteit doen, met de jongeren bijvoorbeeld. Maar dat is inderdaad ook vanuit de bewoners dat dat komt. (...) Ja, dat zelf koken is wel belangrijk. Ook omdat dat een hele hoop dingen met zich meebrengt. De refter is de grootste plaats van conflict: omdat ze te lang moeten wachten of omdat ze denken dat iemand twee keer gaat.²⁸

1.7 Inplanting

Er zijn verschillende criteria om een gebouw te selecteren als locatie voor een collectief opvangcentrum (cf. supra). De gekozen gebouwen zijn dus afhankelijk van deze criteria. Het criterium wat het minste gewicht heeft, is de inplanting. Vooral gedurende een vluchtelingen crisis is dit het eerste wat opzij wordt geschoven. Een aantal collectieve centra liggen dan ook zeer afgelegen, ver van faciliteiten en/of openbaar vervoer. Omdat gebouwen dus voornamelijk op basis van de andere criteria gekozen worden – namelijk de criteria die over het gebouw zelf gaan – resulteert dit in een tegenstrijdigheid in het migratiebeleid. Hoewel er tijdens de vluchtelingen crisis van 2015 een spreidingsplan werd voorzien, kwam er toch een concentratie van nieuwe centra in West-Vlaanderen, aangezien daar de meeste kazernes van Defensie gesitueerd zijn – de typologie die het meeste

²⁸ Interview architecte Fedasil, Brussel, 13 april 2016

gebruikt wordt om snel collectieve centra in te organiseren.

West-Vlaanderen krijgt groot deel van opvangkoek: 'De kazernes liggen nu eenmaal waar ze liggen.' Staatssecretaris Theo Francken (N-VA) vraagt de kustgemeenten om geduld. Zij worden 'bovenproportioneel' bedield bij de spreiding van asielzoekers en eisen solidariteit.²⁹

Om te compenseren dat de inplanting in veel gevallen de laatste bekommernis is bij het openen van een nieuwe locatie voor een collectief opvangcentrum, is er naast materiële ondersteuning en psychologische begeleiding in elk centrum ook standaard 'buurtwerking' aanwezig. Dit houdt in dat er activiteiten worden georganiseerd om het centrum "beter te integreren in de gemeente en de nabije omgeving". Deze activiteiten zijn echter strikt afgelijnd, tot een aantal keer per jaar, waarna de poort van het centrum weer dicht gaat. Tijdens zo'n evenement wordt de media uitgenodigd, waarna het uitgebreid gedocumenteerd wordt in de krant en op de website van Fedasil. Szczepanikova beschrijft deze manier van representeren als normalisatie, waarbij het beeld van de jarenlange machteloosheid van asielzoekers wordt vervangen door een beeld van de centra als aangename plaatsen.³⁰

*"Buurtinitiatieven
Elk opvangcentrum organiseert regelmatig buurtinitiatieven. Die initiatieven zijn bedoeld om het centrum zo goed mogelijk te integreren in de gemeente en de nabije omgeving.
Het gaat om activiteiten van het opvangcentrum waaraan asielzoekers en mensen van buitenaf samen deelnemen.
Soms kan het ook gaan om projecten van de gemeente of lokale verenigingen waarbij asielzoekers betrokken worden. Tenslotte worden er ook geregeld opendeurdagen of bezoekmomenten georganiseerd om mensen uit de buurt te informeren over de werking van het opvangcentrum en zijn bewoners.*

29 Justaert, M. "West-Vlaanderen Krijgt Groot Deel Van Opvangkoek." De Standaard. October 19, 2015. Accessed November 25, 2016. http://www.standaard.be/cnt/dmf20151018_01926123.

30 Szczepanikova, A. "Between Control and Assistance: The Problem of European Accommodation Centres for Asylum Seekers." *International Migration* 51, no. 4 (2012): 130-43.

*Nieuwsbrief
Drie keer per jaar stellen de opvangcentra een nieuwsbrief samen, die alle buurtbewoners van het centrum in de bus krijgen. Deze nieuwsbrieven brengen nieuws over het centrum en informatie over de geplande activiteiten. Elk opvangcentrum heeft ook zijn eigen website met nieuwsberichten en algemene informatie.*³¹

2. Specifieke selectieprocedure tijdens een vluchtelingencrisis³²

De verwaarloosbare architecturale en stedenbouwkundige visie die voorheen bestond wordt definitief van de kaart geveegd tijdens een vluchtelingencrisis. Fedasil werd dan ook belast met de taak om op minder dan zes maand tijd de capaciteit van het opvangnetwerk te verdubbelen.

- Als u zo'n prospectie doet, op basis waarvan kan er dan beslist worden dat een locatie niet ideaal is?

*- Het belangrijkste criterium om een locatie te weigeren is als er te veel kosten aan zijn. Een tweede reden kan zijn als het gebouw echt in slechte staat is en dus een gevaar vormt voor de gezondheid. Ten derde speelt ook de nabijheid van scholen, openbaar vervoer en dergelijke mee, maar tijdens de crisis is dat naar de achtergrond verhuisd. We moeten gewoon alles nemen wat beschikbaar is.*³³

*- Normaal gezien wordt er in elk centrum een grootkeuken met refter voorzien. Voor de vluchtelingencrisis was het plan stilletjes aan over te schakelen van grootkeukens naar eigen keukens voor de bewoners, dat geeft ze iets om mee bezig te zijn. Maar nu zijn er andere prioriteiten.*³⁴

*- Dus bij transit zijn de normen waarschijnlijk minder streng omdat dat maar voor eventjes is?
- Inderdaad. Bijvoorbeeld: 10 mensen kunnen samen in één kamer bij transit, bij regulier maar*

31 Fedasil. "Verblijf in Het Opvangcentrum." Verblijf in Het Opvangcentrum. Accessed November 22, 2016. <http://fedasil.be/nl/inhoud/opvang-asielzoekers-0>.

32 Interview medewerkster hoofdzetel Fedasil, Brussel, 16 maart 2016

33 Interview architecte Fedasil, Brussel, 13 april 2016

34 Ibid.

*6. Dat is bijvoorbeeld een verschil.*³⁵

Maar ondanks de begrijpelijke aanpak van het snel handelen om zoveel mogelijk opvangplaatsen te creëren tijdens zo'n periode, wordt op zo'n momenten pas echt duidelijk tot wat voor ruimtelijke impact Fedasil in staat is met de middelen waarover het beschikt. Het motto "We moeten gewoon alles nemen wat beschikbaar is", heeft na vijf vluchtelingencrisissen geresulteerd in een chaos die zich uit in een immense diversiteit aan infrastructures, noodinfrastructures, eigenaars en uitbaters van centra.

In de volgende alinea's wordt meer uitleg gegeven bij de selectieprocedure tijdens een vluchtelingencrisis. Gedurende zo'n periode schakelt Fedasil volgende infrastructuursoorten min of meer in deze volgorde in: voorzien van extra plaatsen in bestaande centra, beroep doen op patrimonium van het Ministerie van Defensie, beroep doen op patrimonium van de Regie der Gebouwen, gebruik van terreinen van het Ministerie van Defensie, akkoorden met het patrimonium van een provincie en locatie voor één jaar.³⁶

2.1 Bestaande centra

Bij een opvangplaatsentekort worden in bestaande opvangcentra tenten of containers bijgeplaatst en/of bepaalde ruimtes, die normaal gezien bestemd zijn voor gemeenschappelijk gebruik, omgevormd tot grote slaapzalen. In Sint-Truiden werden bijvoorbeeld sporthal en leslokalen hiervoor gebruikt, in het Klein Kasteeltje de zolder. Deze plaatsen fungeren eerder als kortstondige transitplaatsen, tot er weer nieuwe opvanglocaties geopend worden. In het collectief opvangcentrum van Fedasil te Sint-Truiden waren de medewerkers verontrust over de transformaties van gemeenschappelijke ruimtes tot slaapzalen. Dit was volgens hen allesbehalve een ideale oplossing, zelfs niet tijdelijk. Vooral het in onbruik raken van de sporthal, vonden ze problematisch, omdat tieners zich niet konden uitleven door te sporten, wat zorgde voor spanningen die uitmondde in conflict.

35 Interview medewerkster hoofdzetel Fedasil, Brussel, 16 maart 2016

36 Ibid.

2.2 Ministerie van Defensie (gebouwen)

Fedasil zoekt altijd eerst naar leegstaande overheidsgebouwen. De reden hiervoor is dat zo'n gebouw quasi meteen in gebruik genomen kan worden en dat er geen huur moet betaald worden aangezien het eigendom is van de federale overheid zelf. Het eerste soort patrimonium waarnaar teruggegrepen wordt tijdens momenten van crisis, is dat van het Ministerie van Defensie. Dit zijn voornamelijk kazernes: zowel passieve als actieve, waarvan een vleugel wordt vrijgemaakt. Van zodra er bij Defensie een gebouw wordt geselecteerd dat in aanmerking komt voor de inrichting van een asielzoekerscentrum, komt er een akkoord tussen het Ministerie van Defensie en het Ministerie van Asiel en Migratie. Defensie gaat hier normaliter mee akkoord, zo lang het uitgebaat wordt door Fedasil, het Rode Kruis of Croix Rouge: de enige voorwaarde is dat er geen winst op mag worden gemaakt. Aan kazernes hebben de architecten vaak niet veel werk en kosten, aangezien het reeds om een residentiële typologie gaat en er niet meer van wordt gemaakt dan een praktisch functionerend gebouw. Batterijen slaapkamers of -zalen zijn reeds aanwezig alsook sanitairblokken en dergelijke (dat enkel nog gecompartmenteerd moet worden). Zulke kazernes openen vaak als tijdelijke oplossing tijdens crisisperiodes, maar worden in veel gevallen permanent. Pas van zodra duidelijk wordt dat zo een kazerne voor een lange tijd dienst zal doen als opvangcentrum voor asielzoekers worden er grotere aanpassingen gedaan in het gebouw. Dit gaat dan louter over het vervangen van oude ramen, het verbeteren van isolatie en dergelijke meer.

2.3 Regie der Gebouwen

Het patrimonium dat als tweede in aanmerking komt, is dat van de Regie der Gebouwen. Hier geldt nog steeds het voordeel van de leegstaande overheidsgebouwen: directe ingebruikname en geen huurkost. In het geval van de Regie der Gebouwen is er echter wel een groot nadeel in vergelijking met Defensie: het gaat hier meestal om niet-residentiële typologieën zoals oude kantoorgebouwen van het Ministerie van Financiën. Bij de kazernes van Defensie zijn er reeds sanitair en onderverdelingen voor slaapkamers aanwezig, terwijl het bij kantoorgebouwen vaak om landschapskantoren gaat, waar hele sanitaire blokken bij geïnstalleerd moet

worden, en waar men enorm grote ruimtes dient te compartimenteren.

2.4 Ministerie van Defensie (terreinen)

Een derde optie waar beroep op gedaan kan worden, zijn de terreinen van het Ministerie van Defensie. Hiermee worden alle percelen bedoeld die het Ministerie bezit en waar tijdelijke opvanginfrastructuren op gezet kunnen worden: dat kunnen volledig lege percelen zijn, of percelen met kazerne waar reeds een asielcentrum georganiseerd is. Deze mobiele infrastructures ontstaan uit crisissituaties, maar worden soms ook permanent, zoals het opvangcentrum in Jodoignes, dat volledig is opgebouwd uit containers. Een voorbeeld van zo'n centrum dat tijdens de meest recente crisis is ontstaan (maar normaal gezien na een jaar zijn deuren zal sluiten) is het centrum in Lubbeek. Het perceel is eigendom van Defensie maar er staat een loods van Infrac op. Theo Francken, staatssecretaris voor Asiel en Migratie en eveneens burgemeester van Lubbeek, kon tijdens de crisis verkrijgen dat deze loods voor een jaar gratis gebruikt mocht worden voor de opvang van asielzoekers. Aanvankelijk sliepen de asielzoekers allemaal in de loods, met lockers verbonden door doeken als compartimentering, wat niet ideaal was qua brandveiligheid en privacy. Tegelijkertijd werden buiten de loods containers geïnstalleerd, en konden mensen stapsgewijs verhuizen van loods naar container. Een laatste

soort infrastructuur die gewoonlijk op terreinen van het Ministerie van Defensie wordt gezet (waar vaak al een kazerne aanwezig is die dienst doet als opvangcentrum), zijn 'mobiele woonunits' (tenten), zoals besproken in hoofdstuk 2.

2.5 Akkoorden met patrimonium van een provincie, VDAB, ING,...

Soms ontstaan er ook akkoorden met patrimonium dat niet rechtstreeks in het bezit is van de federale overheid. Bijvoorbeeld het tijdelijk centrum in Dendermonde voor minderjarige asielzoekers, dat gevestigd was in een oude abdijsschool en eigendom is van de provincie Oost-Vlaanderen. Andere voorbeelden zijn een internaat in Denderleeuw en twee kantoorgebouwen van ING.

2.6 Locatie voor één jaar

Een laatste optie, wanneer alle vorige opties uitgeput zijn, is een openbare aanbesteding (of een 'hoogdringende overheidsopdracht'), met het doel een locatie te openen voor één jaar, weliswaar met mogelijkheid tot verlenging. Er wordt hiervoor een lastenboek online geplaatst en privéoperatoren kunnen zich via een website kandidaat stellen. Hierbij zijn er twee mogelijke pistes: ofwel huurt de federale overheid het gebouw van de privépartners die zich aangemeld hebben (indien het voldoet aan de eisen in het lastenboek), en baat Fedasil het

gebouw uit met hun eigen personeel. Een voorbeeld hiervan is het vakantiepark Parelstrand in Lommel, goed voor 750 personen. Een andere piste is dat de overheid de infrastructuur huurt, en dat de privépartner zelf de verbouwingen, personeel en de organisatie op zich neemt. Een voorbeeld hiervan is het Ponton van G4S in Gent. Privépartners waarmee Fedasil samenwerkt zijn momenteel: Corsendonk-G4S, Senior Assist, Bridgestock, Refugee Assist en Les 7 Lieues. Zij baten op dit ogenblik nog acht centra uit.

2.7 Overzicht

Het is dus duidelijk dat Fedasil enorm veel middelen heeft die het kan inzetten als er plots nood is aan het snel en in grote mate uitbreiden van het opvangnetwerk, waardoor het huidige opvangnetwerk wordt gekenmerkt door ondoordachte noodoplossingen die vaak blijven voortbestaan.

Onderstaande overzichtstabel is niet precies of volledig, maar geeft een idee van de veelheid aan actoren die kunnen optreden in elke stap.

Hieruit kunnen we besluiten dat er enerzijds een enorme hoeveelheid is ontstaan aan actoren en opvanginfrastructures, voornamelijk tijdens crisisperiodes, wat resulteerde tot een chaotisch opvangnetwerk. Anderzijds komt er nu een tegenbeweging door het goedkeuren van normen voor collectieve opvangcentra door de directie van Fedasil. Het doel van het implementeren van deze normen is een harmonisering van het opvangnetwerk. Maar dit harmoniseren gebeurt door de bepaling van minimum oppervlaktes, veiligheidsnormen en richtlijnen inzake de sociale organisatie binnen een opvangstructuur, van een architecturale visie is geen sprake.

3. Ingebruikname van het collectief opvangcentrum: huisreglement

Waar voorgaande beschreven criteria en normen vooral focusten op het proces van de selectie en criteria voor de opening van een collectief asielcentrum, ontstaat er na de opening van een centrum opnieuw een hele waaier aan normen en regels met betrekking tot het dagelijks leven. Deze

disciplinerende regimes zullen uitgebreid besproken worden in deel twee. In wat volgt wordt kort het belangrijkste regulerende document aangehaald: het huisreglement. Dit document is opgesteld door Fedasil voor gebruik in alle collectieve opvangcentra.

Het document bestaat uit twee delen: een vast en een variabel deel. In het vaste deel komen de zaken aan bod die in alle centra hetzelfde zijn, namelijk de rechten van de asielzoeker, regels van het centrum, sancties wanneer deze regels niet worden nageleefd en het neerleggen van klachten door de asielzoeker tegen deze sancties. De rechten van de asielzoeker handelen vooral over alle soorten begeleiding (medische, juridische, sociale...), de activiteiten die het centrum organiseert, vergoedingen en gemeenschapsdiensten in het centrum. De regels omvatten de gedragingen die van de asielzoeker verwacht worden in en buiten het centrum: gedragingen in de omgeving, in de infrastructuur, qua gebruik van materiaal in het centrum, qua veiligheid, qua bezoek... In het deel sancties worden de straffen overlopen, van lichte tot zware, voor het overtreden van deze regels. Deze sancties gaan van een formele verwittiging met vermelding in het sociaal dossier van de asielzoeker, tot overplaatsing naar een andere opvangstructuur. Het vaste deel van het document wordt afgesloten door het uitleggen van de procedure voor het in beroep gaan tegen een sanctie of het neerleggen van een klacht met betrekking tot de leefomstandigheden in de opvangstructuur.

In het gedeelte dat variabel is voor alle collectieve opvangcentra, worden de algemene huisregels concreet gemaakt met de tijdstippen, bedragen, aanwezigheden enzovoort die voor de specifieke opvangstructuur van toepassing zijn. Concreet gaat het om afspraken omtrent het bedrag en innen van de dagvergoeding, regels betreffende de gemeenschapsdiensten, openingsuren van de refter, ontvangen van kledij, uitlenen van materiaal, ontvangen van bezoekers, aanwezigheid in de opvangstructuur, hygiëne in de kamers, verboden voorwerpen en openingstijden van het centrum.

Bij aankomst in het centrum ontvangt de asielzoeker dit document in zijn moedertaal, en dient hij dit voor akkoord te ondertekenen. In de casestudies wordt hier verder op in gegaan. Voor het volledige huisreglement, zie bijlage C.

	EIGENDOM VAN				UITGEBAAAT DOOR			ONDERHOUDEN DOOR			
	Regie der Gebouwen	Defensie	Privé	Provincie	Fedasil	NGO	Privé	Regie der Gebouwen (permanent)	Fedasil	Privé	Defensie
1. BESTAANDE CENTRA	X	X			X	X		X			X
2. MINISTERIE VAN DEFENSIE	X	X			X	X		X	X		X
3. REGIE DER GEBOUWEN	X				X	X		X			
4. TERREINEN MINISTERIE VAN DEFENSIE	X	X			X	X			X		X
5. AKKOORDEN MET PATRIMONIUM	X		X	X	X	X	X		X	X	
6. LOCATIE VOOR ÉÉN JAAR	X		X	X	X	X	X		X	X	

Deel 2 - Ruimtes

het collectief opvangcentrum: socio-ruimtelijke analyse

KLEIN KASTEELTJE

BRUSSEL

Oudste en grootste collectief opvangcentrum voor asielzoekers in België, uitgebaat door Fedasil. In 1986 opende het als transitcentrum, elf jaar later werd beslist er een permanent centrum van te maken. Na een complexe geschiedenis van verschillende verbouwingen, invullingen en eigenaars, is het Klein Kasteeltje vandaag verklaard tot beschermd monument en in handen van de Regie der Gebouwen.

RENO PONTON

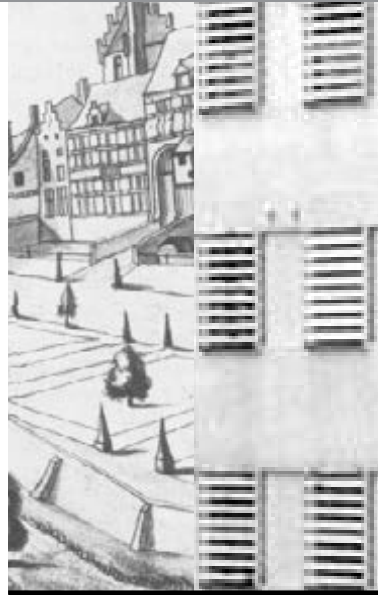
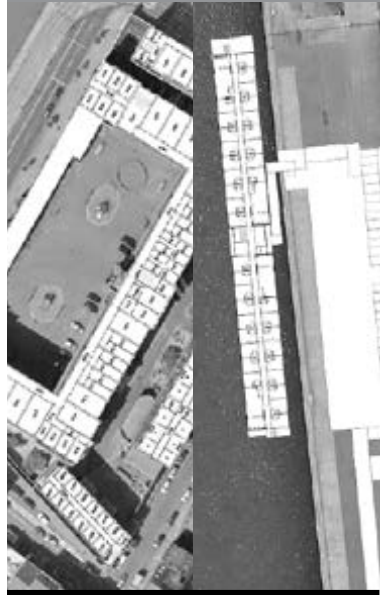
GENT

De Reno in Gent is een transitcentrum werkend met een jaarcontract, uitgebaat door een privépartner van Fedasil: het consortium G4S-Corsendonck. Zijn recente geschiedenis als bajesboot voor illegalen in Nederland (2004-2007) heeft men met behulp van een aantal ingrepen zo veel mogelijk uitgewist.

1.

GEBOUW

INPLANTING

I. ALGEMEEN

Een algemene vergelijking toont de vele verschillen tussen de twee cases

II. HISTORIEK

Het Klein Kasteeltje en de Reno delen de aanwezigheid van een beruchte historiek

III. CONVERSIE

De conversie getuigt van een gebrek aan architecturale visie, en een focus op controle

IV. REGIMES

Een controlerend en disciplinerend regime versterkt de controlerende typologie

I. ISOLEMENT

Beide gebouwen bevinden zich in een stedelijke context, beiden worden geïsoleerd

II. INTERACTIE

Het zijn open centra, dus ondanks het isolement ontstaat er toch interactie met de omgeving

DETAILSTUDIE

2.

RUIIMTES

I. ONTHAAL

DISCIPLINERINGSREGIME
Structuur, inrichting, werking

GEBRUIKERSREGIME
Opsmuk
Privacy en zelfstandigheid
Bezoekersdrempels

II. SANITAIR

DISCIPLINERINGSREGIME
Structuur, inrichting, werking

GEBRUIKERSREGIME
Veiligheid en privacy
Hygiëne

III. KEUKEN

DISCIPLINERINGSREGIME
Structuur, inrichting, werking

GEBRUIKERSREGIME
Organisatie
Inrichting versus gebruik
Zelfstandigheid
Opsmuk

IV. ONTSPANNINGSRUIMTE

DISCIPLINERINGSREGIME
Structuur, inrichting, werking

GEBRUIKERSREGIME
Context
Hiaten in minimumnormen
Collectiviteit
Mate van definiëring

V. SLAAPKAMER

DISCIPLINERINGSREGIME
Structuur, inrichting, werking

GEBRUIKERSREGIME
Privacy
Veiligheid
Identiteit (personeel)
Identiteit (bewoners) - toe-eigening

1/ Introductie

1/ Introductie

A. Nood aan het ontwerpen van asielzoekerscentra

In deze thesis argumenteer ik dat Fedasil, bouwheer van de Belgische architectuur voor asielzoekers, een groot gebrek aan architecturale visie vertoont. De enige bekommernissen zijn het snel en kostenefficiënt in werking laten treden van een gebouw, met een focus op controle en ordehandhaving¹. Waar deel één een historisch en theoretisch kader rond het beleid van Fedasil vormde teneinde dit argument te staven, zullen in dit deel twee concrete casestudies van collectieve opvangcentra voor asielzoekers op een comparatieve manier worden besproken: het Klein Kasteeltje in Brussel en het Reno ponton in Gent. Ik bekritiseer het gebrek aan architecturale visie voor de herbestemming van gebouwen tot collectieve opvangcentra, en zal dit aantonen door middel van een globale en een detailstudie van de twee gebouwen. Door de pijnpunten aan te halen die de gebruikers ervaren bij het wonen in het centrum, wil ik de aandacht vestigen op het belang van het benaderen van collectieve opvangcentra als ontwerpvragestuk, en niet als een blindelinge implementatie van minimumnormen.

.....
 1 Als gevolg van het steeds restrictiever wordende migratiebeleid naar het einde van de 20ste eeuw toe (cf. historiek deel 1).

1. Leegstaande institutionele gebouwen als basis, minimumnormen als ontwerptool

Er worden bepaalde gebouwen gekozen om om te vormen tot collectief opvangcentrum. In deel één zagen we dat de voorkeur gaat naar leegstaande grootschalige instituties zoals kloosters, kazernes, gevangenissen, scholen, ziekenhuizen... Hoewel de keuze van dit type gebouwen vaak voortvloeit uit een soort efficiëntie (ze zijn eigendom van de overheid, vaak al residentieel, en er kunnen veel mensen tegelijk opgevangen worden), is het opmerkelijk dat elk van deze gebouwen typisch een regime voortbrengt van controle en disciplineren. En deze regimes lijken in stand gehouden te worden eens de gebouwen operationeel worden als asielzoekerscentra.

Het systeem van het vervolgens blindelings implementeren van minimumnormen om een gebouw om te vormen tot opvangcentrum brengt heel wat problemen met zich mee. Zo zullen we zien dat deze minimumnormen bijvoorbeeld geen rekening houden met het feit dat het in het gros van de gevallen om een herbestemming gaat, maar lijken ze opgesteld voor nieuwbouwprojecten. Bovendien zijn ze generisch: een oud ziekenhuis in een landelijk dorp in de Ardennen dient te voldoen aan dezelfde normen als een voormalige kazerne gesitueerd in de Brusselse binnenstad. Behalve

de bestaande, specifieke architectuur, wordt dus ook de aanwezige context van het gebouw niet in rekening gebracht. Verder zal ook de relativiteit van de normen aan bod komen. Het voldoen aan de vereisten die worden opgelegd leidt niet noodzakelijk tot kwalitatieve ruimtes: bewoners zullen bijvoorbeeld vaak privacy verkiezen boven het hebben van veel ruimte. Bovendien betekent het niet omdat de normen voor gebruik voldaan zijn, dat dit zo zal blijven nadat de bewoners er hun intrek hebben genomen.

2. What buildings do: effecten van de strenge institutionele architectuur

What buildings do - Keep the weather out? Make money for architects and contractors? Walls to hide behind? Display wealth or good taste? Sites for productive labor and entertaining leisure? Establish ownership? Store stuff, or sell it? Prevent some people from coming inside? Prevent others from leaving? Buildings do all that, and much more. (...) Buildings – like just about everything else sociologists study – site somewhere between agency and structure, as Winston Churchill famously said (...): “We shape our buildings and afterward our buildings shape us.”

In zijn artikel ‘What Buildings Do’ uit 2002, bekritiseert socioloog Gieryn het gebrek aan sociologisch onderzoek naar het effect dat gebouwen veroorzaken². Gebouwen zijn fysische structuren die geladen zijn met betekenis. Het gebouw, op zichzelf en door zijn locatie, veroorzaakt associaties en herinneringen.³ In het geval van collectieve opvangcentra voor asielzoekers in België is dit effect traceerbaar in twee richtingen. Enerzijds bepaalt de keuze van gebouwen in grote mate het beeld dat de samenleving heeft van asielzoekers, anderzijds hoe zij zichzelf zien.

Een eerste effect van de gebouwen uit zich in hoe de lokale bevolking de centra interpreteert. Door asielzoekers in groten getale in institutionele

architectuur onder te brengen, gekenmerkt door controle en disciplinerend, wordt – al dan niet intentioneel – een duidelijke machtsverhouding naar buiten gebracht en het heersende beeld van asielzoekers als dreiging voor de samenleving gecultiveerd. Zoals Foucault erkende, is architectuur vaak een uitdrukking van machtsrelaties en hiërarchie tussen mensen⁴.

“The way people are housed affects the image of the public on asylum seekers. People perceive them as prisoners. Especially because often asylum centres are old military barracks, you easily get the impression of centres being concentration camps for people that do not belong and are unwanted in the society. (Refugees Welcome 2014)”⁵

Dit opzettelijk willen scheiden van ‘wij’ en ‘de andere’, definieerde de Britse geograaf Phil Hubbard als een combinatie van *NIMBYism* (*not in my backyard*) en *environmental racism* (niet intentioneel racistisch, maar eerder het willen behouden van de geprivilegieerde ‘white space’)⁶. Waar Hubbard deze conclusie maakte door het analyseren van buurtprotest tegen de komst van een asielzoekerscentrum in hun dorp, kan men eenzelfde bekommernis zien in de gebouwen die gekozen worden voor het huisvesten van asielzoekers in België: het zijn telkens afgesloten entiteiten die op een streng controlerende manier ‘wij’ van ‘hen’ isoleren.⁷

Naast het beeld dat de architectuur van de centra naar buiten brengt, heeft het gebouw ook een invloed op de bewoners zelf. Niet alleen definiëren en ontwikkelen mensen hun identiteit in relatie tot de fysische structuur van hun woonst, de plek waar men woont kan omgekeerd ook de identiteit van mensen beïnvloeden.⁸ Gedwongen migratie is

4 Foucault, M. *The essential works of Michel Foucault, 1954-1984*. London: Penguin, 2002.

5 Kreichauff, R. “The Fortress European City: The socio-spatial Exclusion of Asylum Seekers in Copenhagen, Madrid, and Berlin.” 2015.

6 Hubbard, P. “Accommodating Otherness: anti-asylum centre protest and the maintenance of white privilege.” *Transactions of the Institute of British Geographers* 30, no. 1 (2005)

7 In de casestudies zal dit aspect voornamelijk naar voor komen in de inplanting van het gebouw, en in de bespreking van het onthaal als controlerend orgaan van het centrum.

8 Hauge, A. L. *Housing qualities and effect on identity and well-being: theoretical perspectives for interdisciplinary research on asylum seeker reception centers*. Report no. 169. Architectural Engineering, Sintef. 2016.

een vaak traumatische ervaring die onvermijdelijk *double displacement* met zich meebrengt: men wordt gescheiden van (t)huis en vaderland⁹. Bijkomend is de tocht naar Europa – aangezien er tot op vandaag geen legale, veilige manier bestaat om dit traject af te leggen – voor het merendeel van de mensen minstens even traumatisch. De drang naar het zo snel mogelijk opbouwen van een nieuwe thuis, die veiligheid, rust, warmte en mogelijkheid tot identiteitsuiting biedt, wordt bijgevolg geen plus maar een noodzaak, een basisbehoefte voor het welzijn van de asielzoeker. Onderzoek wees echter uit dat asielzoekers die in collectieve opvangcentra terecht komen, vaak *homelessness* ervaren, hoewel ze een dak boven hun hoofd hebben. Dit gevoel wordt ervaren gezien de aard van het gebouw niet voldoet aan criteria van huisvesting, en dus een ongunstige omgeving is om terug gevoelens van een thuis te proberen opbouwen¹⁰. De koude institutionele architectuur, die amper gemodificeerd wordt door Fedasil bij conversie tot opvangcentrum, en het disciplinerende regime, zorgen tevens in België voor het hypothekeken van dit thuisgevoel.

B. Consequentie van de non-architectuur van Fedasil: hypothekeken van een thuis

Door het feit dat jaren in een collectief opvangcentrum verblijven geen uitzondering is, wordt het zich thuisvoelen geen optionele plus, maar een basisbehoefte, en de huidige opvangcentra verhinderen dit op verschillende vlakken. De oorzaken die aangehaald worden in de literatuur zijn grofweg onder te verdelen in drie categorieën: ruimtelijke aspecten van het opvangcentrum, het opgelegde regime en legale status van de asielzoeker. Hoewel een meer doordachte architectuur van collectieve opvangcentra niets kan veranderen aan deze laatste categorie, geloof ik wel dat het kan interfereren in de eerste twee. De legale status zorgt dan weer voor een algemene foute perceptie van opvangcentra als tijdelijk, waardoor de

Engineering, Sintef. 2016.

9 O’Mahony, Lorna Fox, and James A. Sweeney. “The Exclusion of (Failed) Asylum Seekers from Housing and Home: Towards an Oppositional Discourse.” *Journal of Law and Society* 37, no. 2 (2010): 285-314.

10 Ibid.

gebouwen in het algemeen te weinig architecturale aandacht krijgen.

1. Legale status

“The fundamental categorial pair of Western politics is not that of friend/enemy but that of bare life/political existence, zoē/bios, exclusion/inclusion.”¹¹

De legale status van asielzoekers is een eerste belemmering voor het zich thuisvoelen, voor een gevoel van *belonging*. Ze maken geen deel meer uit van hun vaderland, maar hebben eveneens nog geen verblijfsvergunning verworven in het land van aankomst: ze leven in de limbo van het burgerschap¹². Ze bevinden zich in een *in-between*, een tussenfase die Latour liminaliteit noemt, afgeleid van het Latijnse woord *limen* (grens). Het opvangcentrum kan bijgevolg beschouwd worden als een liminale plaats: het is geen doel of bestemming, maar een middel, net zoals luchthavenhallen, wachthokjes, bezinestations, parkeergarages, tunnels¹³... Dit brengt een problematische paradox met zich mee: de centra worden slechts gezien als wachtplekken, een middel om het eigenlijke doel – namelijk het verkrijgen van een verblijfsvergunning – te bereiken. Een verblijf van enkele jaren in deze centra, is echter geen uitzondering. Dit verkeerdelijk beeld van collectieve opvangcentra als tijdelijke verblijfplaatsen, als kortstondige tussenoplossing, kan als excuus gebruikt worden om de non-architectuur van de centra te verantwoorden.¹⁴

2. Ruimtelijke aspecten en regime

Naast de legale status zijn ook de ruimtelijke aspecten van het centrum en het disciplinerende regime niet bevorderlijk voor het creëren van een thuis. Ruimtelijke exclusie van asielzoekerscentra en de controlerende regimes die er heersen zijn

11 Agamben, G. *Homo sacer*. Paris: Seuil, 2003.

12 Fontanari, E. “Confined to the threshold.” *City* 19, no. 5 (2015): 714-26.

13 Verschaffel, Bart. *Van Hermes en Hestia: over architectuur*. Gent: A&S/books - Gent University, 2010.

14 Hoewel dit argument van ‘tijdelijkheid’ enkel en alleen op gaat voor een select aantal nationaliteiten, wiens verblijf onder de vorm van versnelde procedures ‘beperkt’ blijft tot enkele maanden, zou zelfs een tijdelijke huisvesting een tijdelijke thuis kunnen vormen, waar men tot rust kan komen.

reeds veelvuldig bestudeerd¹⁵. Een concrete mapping van de centra, exterieur en interieur, en het traceren van spanningen, gelinkt aan architectuur en disciplineringsregime, ontbreken echter nog in de literatuur. In de bespreking van de casestudies zal dit uitgebreid aan bod komen.

Asielzoekers leven, eten, slapen, ontspannen, studeren maanden- tot jarenlang in een bureaucratische institutie, die gekenmerkt wordt door controle en disciplineringsregime. Ze ondervinden bijgevolg moeite bij het ervaren van een ‘thuis’ in deze centra, omwille van diverse factoren die gelinkt zijn met de ruimte en bijhorend regime. De belangrijkste problematieken die het creëren van een thuis bemoeilijken en dus in dit deel aan bod zullen komen zijn¹⁶: exclusie van de samenleving, gebrek aan autonomie, gebrek aan privacy en machteloosheid met betrekking tot de asielprocedure.

2.1 Exclusie van de samenleving

Door een afgelegen locatie en/of een omheining met bewaakte ingang, worden asielzoekers ruimtelijk van de samenleving gescheiden. Bijkomstig wordt ook door de werking van het centrum duidelijk dat dit een plaats is, verschillend van de ‘normale buitenwereld’:

*“Vouchers in place of money, the prohibition of working in the ‘normal’ society, which doesn’t apply in the ‘exceptional’ space of the camp, where, instead, there are the ‘occasional works’ whose function is just to fix materially the camp itself, to strengthen its borders, to confirm its ‘exceptional’ existence compared to the ‘normal outside’.”*¹⁷

De centra worden ook door personeel en bewoners vaak als microsamenlevingen bestempeld, door het feit dat alle faciliteiten er aanwezig zijn: een wasserij, fitness, cafetaria, internetcafé... “We noemen het ons eigen klein dorpje, we bieden hier zelfs jobs aan!”, aldus de gids tijdens een van mijn

15 Fontanari (2015), Hubbard (2005), Kreichauff (2015), Schroeder (2015)...

16 Factoren afgeleid uit verschillende artikels omtrent dit thema, getoetst aan, en aangevuld met eigen observaties in de asielzoekerscentra.

17 Fontanari, E. “Confined to the threshold.” *City* 19, no. 5 (2015): 714-26.

rondleidingen in een opvangcentrum. Beleidsanaliste Alice Szczepanikova verzet zich in haar onderzoek fel tegen dit soort opvatting van opvangcentra. Ze stelt dat de aanwezigheid van al deze faciliteiten aangevuld met het organiseren van allerhande ontspanningsactiviteiten een beeld naar buiten brengt van het opvangcentrum als aangename plek waar alles voorhanden is, en op die manier het ‘opsluiten’ van asielzoekers normaliseert.¹⁸

2.2 Gebrek aan autonomie

Controle

Kreichauff argumenteert dat het centrum, met zijn ruimtelijke, architecturale en sociale opvatting de rol overneemt van grens- en migratiecontrole, bewaking, en exclusie van migranten in de EU. Om deze reden is er een prominent disciplineringsregime aanwezig, die de autonomie van bewoners in het gedrang brengt.

*“The heteronomy opens a set of rules, restrictions and dependencies. It detains asylum seekers from having an autonomous life and from perceiving the centre as a home.”*¹⁹

Om deel te nemen aan of gebruik te maken van activiteiten of faciliteiten moet worden ingeschreven of toestemming gevraagd worden. Alles wordt voorzien door de opvangstructuur. Lange wachtrijen worden gevormd bij uitdelen van sanitaire pakketten, zakgeld of medicijnen. Daarenboven werkt in de meeste centra een systeem van catering, waarbij men niet kan kiezen wanneer of wat men eet. De relatie tussen bewoners en het gebouw wordt volledig gereguleerd door pictogrammen, verbodsborden, instructies... Ze worden constant herinnerd aan het feit dat het hun thuis niet is, en dat ze zich moeten houden aan de regels, opgelegd door het centrum.

Identiteit

Gieryn stelde dat men het sociologisch effect van gebouwen niet mag onderschatten, maar verweet

18 Szczepanikova, A. “Between Control and Assistance: The Problem of European Accommodation Centres for Asylum Seekers.” *International Migration* 51, no. 4 (2012): 130-43.

19 Kreichauff, R. “The Fortress European City: The socio-spatial Exclusion of Asylum Seekers in Copenhagen, Madrid, and Berlin.” 2015.

socioloog Bourdieu – die zich tevens verdiepte in dit onderwerp – dat het niet louter een kwestie is van oorzaak-gevolg (respectievelijk gebouw-sociologisch effect). Hij verdedigde het argument van een dynamische interactie tussen *structure* (het gebouw) en *agency* (de capaciteit om te handelen in een specifieke situatie).

“They (the buildings) mold us, we mold them anew...”

Van asielzoekers wordt in theorie echter elke vorm van *agency* ontmoedigd of afgenomen. Brandveiligheidsnormen, orde, of veiligheid, worden aangehaald om het toe-eigenen van de ruimte door de bewoners en het hiermee uitdrukken van hun identiteit te voorkomen. Zo blijft het strenge effect van het gebouw optimaal, en blijft Gieryns stelling beperkt tot “They mold us.”.

Rol personeel

*“In the institutions for reception of asylum seekers officials make no real effort to make the institutions homelike. Rather homelike attachments to the centres are discouraged. An institutional discourse produces the quality standards and suppresses home associated standards.”*²⁰

Van der Horsts argument sluit aan bij mijn observaties in de opvangcentra, afgezien van haar interpretatie van ‘officials’. De sociologe maakt geen onderscheid tussen de reguleringen die opgelegd worden door beleidsmakers en *street-level bureaucrats*²¹ (het personeel). Doorheen dit deel zal duidelijk worden dat het personeel een rol opneemt als mediator tussen het strikt opgelegde beleid en de nood van de bewoners om het centrum leefbaarder te maken.

20 Horst, H. Van Der. “Living in a reception centre: the search for home in an institutional setting.” *Housing, Theory and Society* 21, no. 1 (2004): 36-46.

21 ‘Street-level bureaucracy’ is een concept dat voor het eerst werd uitgewerkt door Michael Lipsky in 1969. Hij stelde dat een beleid in theorie nog zo strikt kan zijn, de mate van implementatie is volledig afhankelijk van de ambtenaren die rechtstreeks in aanraking komen met het publiek waarvoor het beleid bedoeld is. (de street-level bureaucrats)

3. Gebrek aan privacy

Geen enkele ruimte behalve het sanitair – zelfs niet de slaapkamer – geeft de bewoner gelegenheid tot het zich individueel afzonderen. Het kunnen reguleren van de grens tussen zichzelf en de andere, van de eigen *openness* en *closedness*, haalt omgevingspsycholoog Hauge aan als standaardvoorwaarde voor het hebben van een gevoel van thuis. Ze stelt dat een ‘thuis’ bestaat uit drie soorten territoriale ruimtes: publieke, familie en private²². We zullen zien dat in het geval van de opvangcentra, de publieke en familieruimte aanwezig is, maar de private ontbreekt, wat opnieuw het creëren van een thuis hypothekeert.

4. Machteloosheid, onzekerheid over de procedure

“Ze kunnen mij morgen zeggen dat ik moet verhuizen van centrum, of ik kan hier nog een jaar verblijven. Ik weet niet aan wat ik mij kan verwachten.” – bewoner Reno, Gent, mei 2015

Een laatste observatie die het creëren van een thuis hypothekeert is de onzekerheid over de procedure. Het niet weten hoe lang de asielprocedure nog zal duren en het systeem van plotse ‘centrumtransfers’²³ geeft de bewoners het gevoel dat het ‘gevaarlijk’ is om zich aan de plek te hechten, aangezien het hen op ieder moment kan worden afgenomen.

*“An imposed setting is unlikely to be a home environment, although it may become one through ways (to be discussed later) of increasing congruence (or reducing incongruence) with needs and preferences.”*²⁴

Architect en onderzoeker in omgevingsgedragstudies Rapoport stelt dat een opgelegde omgeving niet snel een thuisomgeving zal

22 Hauge, A. L. *Housing qualities and effect on identity and well-being: theoretical perspectives for interdisciplinary research on asylum seeker reception centers*. Report no. 169. Architectural Engineering, Sintef, 2016.

23 Bij het sluiten van een centrum in het kader van een afbouw van opvangplaatsen in België, worden alle bewoners verhuisd naar een ander centrum. Een transfer geldt tevens als een straf wanneer een bewoner zich bijvoorbeeld niet aan het huisreglement heeft gehouden.

24 Rapoport, A. “Thinking about home environments.” In *Home Environments*, edited by I. Altman and C. M. Werner, 255-80. New York: Plenum Press, 1985.

genereren, hoewel het dat wel kan worden, door beter in te spelen op de noden en behoeften van de bewoners. Bovengenoemde spanningen worden in stand gehouden door het niet beter afstemmen van gebouw en gebruiker. In dit deel pleit ik voor het ontwerpen van de centra op zo'n manier dat deze afstemming aan bod komt en ze zo de bewoners een 'tijdelijke' thuis kunnen bieden.

C. De huidige collectieve asielzoekerscentra: ethisch verantwoord?

Zoals vermeld in deel één kadert deze thesis binnen het bredere thema 'Architectuur en Ethiek'. Men kan echter in twijfel trekken of de opvangcentra van vandaag wel ethisch verantwoord zijn. Collectieve opvangcentra voor asielzoekers worden nog steeds gezien als een kortstondige tussenoplossing, maar ze zijn het niet. Het is wetenschappelijk bewezen dat inadequate huisvesting op lange termijn aanzienlijke repercussies kan hebben op het welzijn van de bewoners.

*"Inadequate housing, for example overcrowding at home, may be related to psychological distress and psychiatric illness, long-term negative effects on children's development, and disruption of parent-child relations (cf., Taylor et al. 1997; Evans et al. 1998; Evans et al. 2003). Also, features of the physical environment affecting privacy regulation (Altman 1975; Archea 1977; Margulis 2003), the experience of overcrowding in shared physical space within the household (Evans & Saegert 2000), and person-environment compatibility (see for example Kaplan 1995) both indoors and outdoors, have all been found to be important in affecting the well-being of residents."*²⁵

Men kan zich tevens afvragen of het fenomeen van *transfers* ethisch verantwoord is. Met *transfers* wordt het verhuizen van mensen van het ene opvangcentrum naar een ander bedoeld. Dit kan zijn door een afbouw van opvangplaatsen, het sluiten van een gebouw om veiligheids- of andere redenen,

.....
25 Hauge, A. L. *Housing qualities and effect on identity and well-being: theoretical perspectives for interdisciplinary research on asylum seeker reception centers*. Report no. 169. Architectural Engineering, Sintef. 2016.

of als sanctie. Dit is een frequent voorkomende praktijk en - naast het gebrek aan architecturale aandacht voor de centra - een minstens even belangrijk probleem dat gelijktijdig zou moeten aangepakt worden. Asielzoekers hebben als geen ander nood aan standvastigheid en permanentie, na het ervaren van *double displacement*. Het continu verhuizen en op deze manier telkens opnieuw een nieuw leven moeten opbouwen (nieuw gebouw, nieuwe omgeving, nieuwe contacten...) is slopend en de impact hiervan mag niet onderschat worden. Het belang van permanentie, geworteldheid en continuïteit zijn zaken die in studies van *home* telkens weer benadrukt worden²⁶. Ook Heidegger beschreef de basisdefinitie van het wonen als het 'blijven op een plek':

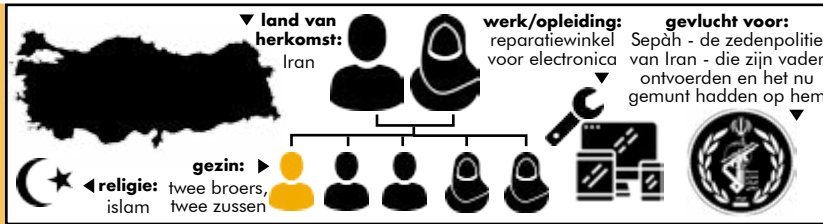
*"The Old Saxon wuon, the Gothic wunian like the old word bauen, means to remain, to stay in a place."*²⁷

D. Structuur deel twee

Op de volgende pagina's zijn twee migratietrajecten uitgetekend, die zich eerst buiten en vervolgens binnen België afspelen. Hiermee wil ik het belang van standvastigheid benadrukken, gezien de ontworteling die de asielzoekers reeds ervoeren in het alles achterlaten en hun tocht naar België. Het verbeteren van de architecturale kwaliteiten van de centra zodat zij een thuis kunnen bieden, kan enkel zijn vruchten afwerpen als ook dit systeem wordt herdacht. Na de migratietrajecten komt eerst een **globale comparatieve studie** van de twee cases. Hierbij zullen de vele verschillen tussen de twee gebouwen duidelijk worden op vlak van inplanting, geschiedenis, architectuur, en zal de manier van aanpak voor de conversie tot collectief opvangcentrum besproken worden. Vervolgens zal met behulp van een **comparatieve detailstudie van vijf ruimtes** aangetoond worden dat eenzelfde ondoordachte aanpak leidt tot een non-architectuur die op verschillende vlakken het creëren van een thuis belemmert.

.....
26 O'Mahony, Lorna Fox, and James A. Sweeney. "The Exclusion of (Failed) Asylum Seekers from Housing and Home: Towards an Oppositional Discourse." *Journal of Law and Society* 37, no. 2 (2010): 285-314.
27 Heidegger, M. *Poetry, Language, Thought*. New York: Harper & Row, 1971.

FARHAD - Man, °1987
 - Afghaanse ouders, geboren in Iran
 - Sinds eind 2010 in België, midden 2015 erkend als vluchteling
 - Verbleef in zes verschillende collectieve opvangcentra, bij drie verschillende mensen thuis, en in een daklozencentrum tijdens zijn asielprocedure.

VLUCHTROUTE: Mensensmokkelaars brachten Farhad met de auto van Iran tot Griekenland, waar hij maanden verbleef in een van hun kraakpanden. Gedurende die periode lieten de smokkelaars hem tot drie maal toe proberen met een door hen vervalst identiteitsbewijs naar België te vliegen, waarvan de derde keer met succes.

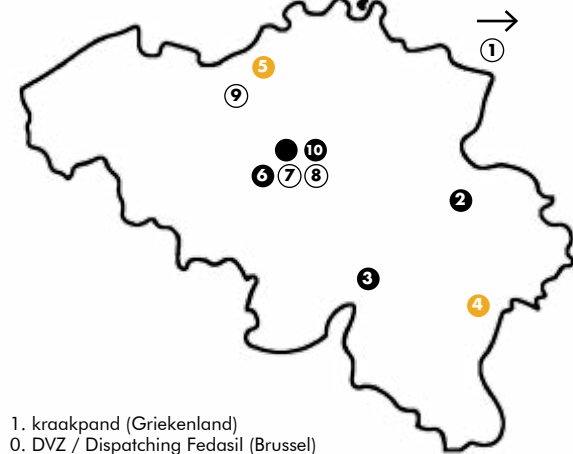
VOOR AANKOMST IN BELGIË

NA AANKOMST IN BELGIË

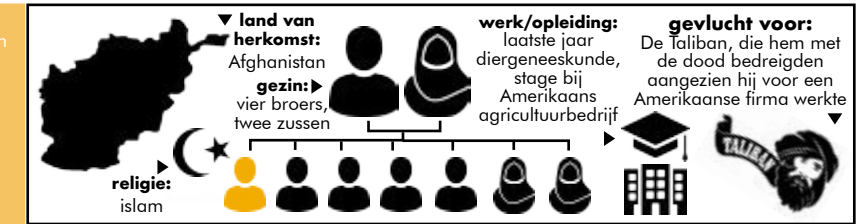

INTRODUCTIE / MIGRATIETRAJECTEN

- 1. kraakpand (Griekenland)
 - 0. DVZ / Dispatching Fedasil (Brussel)
 - 2. collectief opvangcentrum (Bierset)
 - 3. collectief opvangcentrum (Dinant)
 - 4. LOI (Vielsalm)
 - 5. LOI (Waasmunster)
 - 6. collectief opvangcentrum (Brussel)
 - 7. daklozencentrum (Brussel)
 - 8. bij leerkrachte Nederlands thuis (Antwerpen)
 - 9. bij een vriend thuis (Antwerpen)
 - 10. Klein Kasteeltje (Brussel)
- - Dispatching Fedasil: dienst die de toewijzing van opvangplaatsen regelt
 - - collectief opvangcentrum België
 - - LOI (lokaal opvanginitiatief) België
 - ⊕ - onofficiële opvang voor asielzoekers of noodopvang buiten België

NAVID - Man, °1991
 - Geboren en getogen in Afghanistan
 - Sinds eind 2015 in België, de asielaanvraag is nog lopende
 - Verbleef tot nu toe in vijf verschillende collectieve opvangcentra

VLUCHTROUTE: Verschillende mensensmokkelaars vervoerden Navid telkens met de auto door het platteland; grenzen en berggebieden moesten de passagiers te voet oversteken. De tocht verliep op deze manier van Afghanistan tot Turkije. In Izmir stak Navid samen met een honderdtal anderen in één van de befaamde rubberboten de Egeïsche zee over. Aangekomen in Griekenland verbleef hij een paar weken in het vluchtelingenkamp op Lesbos. Van daaruit vertrok hij opnieuw te voet, en nam hij afwisselend een trein om grotere afstanden af te leggen. In Oostenrijk kreeg hij voor het eerst een binnenslaapplaats voor een paar nachten. In Duitsland verbleef hij gedurende enkele nachten in het geïmproviseerde vluchtelingenkamp in Tempelhof.

VOOR AANKOMST IN BELGIË

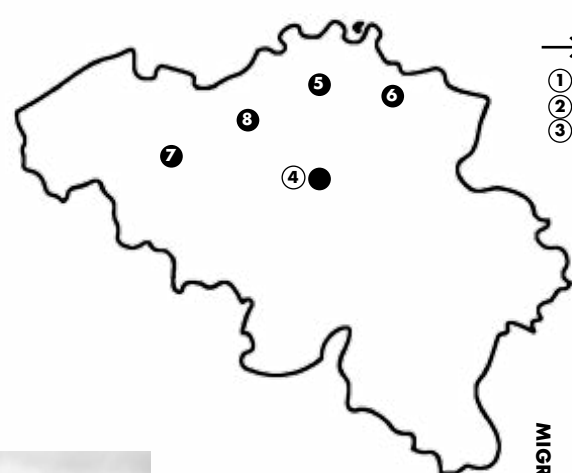
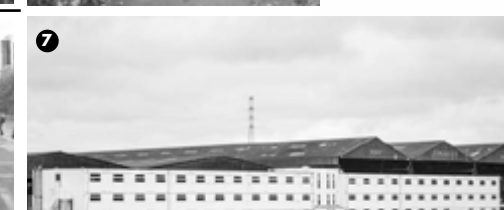
VOOR AANKOMST IN BELGIË

VOOR AANKOMST IN BELGIË

NA AANKOMST IN BELGIË

- - Dispatching Fedasil: dienst die de toewijzing van opvangplaatsen regelt
 - - collectief opvangcentrum België
 - - LOI (lokaal opvanginitiatief) België
 - ⊕ - onofficiële opvang voor asielzoekers of noodopvang buiten België
1. vluchtelingenkamp (Lesbos, Griekenland)
 2. noodopvangcentrum (Oostenrijk)
 3. noodopvangcentrum (Berlijn, Duitsland)
 4. preopvang (Brussel)
 0. DVZ / Dispatching Fedasil (Brussel)
 5. collectief opvangcentrum (Herentals)
 6. collectief opvangcentrum (Lommel)
 7. collectief opvangcentrum (Gent)
 8. collectief opvangcentrum (Sint-Niklaas)

MIGRATIETRAJECTEN / INTRODUCTIE

2/ Schaal gebouw

2/ Schaal gebouw

Negatie bestaande architectuur en inplanting

In deze globale studie zal zullen de twee gebouwen op comparatieve wijze besproken worden op vlak van historiek, conversie tot asielzoekerscentrum en de regimes die geïnstalleerd worden, eens het gebouw in werking treedt als collectief opvangcentrum. Hierna komt de inplanting pas aan bod: gezien dit de laatste prioriteit is, is de omgeving in veel gevallen geen keuze maar louter een consequentie van het gebouw dat geselecteerd werd aan de hand van andere criteria.

Een constante, zowel op niveau van het gebouw als op niveau van de inplanting, is het zeer oppervlakkig omgaan met het gebouw. Aan een gebouw dat eigenlijk niet gemaakt is om op een aangename manier te wonen, maar net om te disciplineren en/of straffen, zouden logischerwijze grondige aanpassingen moeten gebeuren om dit geschikt te maken als langdurige woonomgeving. In het Klein Kasteeltje wordt met gyproc wanden geknutseld in een robuust bakstenen gebouw, wat niet alleen op esthetisch vlak zorgt voor een ondoordacht, impromptu uitzicht, maar tevens spanningen veroorzaakt op een dieper niveau wanneer dit jarenlang iemands thuis is (privacy, veiligheid, identiteit...). Ook aan de Reno werden vrij oppervlakkige aanpassingen gemaakt: de typerende gevangenselementen werden verwijderd (voornamelijk tralies), en een aantal muren werden uitgebroken om grotere ruimtes te bekomen.

De grootste aanpassing was de installatie van kookvuren. Als we dit echter vergelijken met hoe een gelijkaardige bajesboot werd omgevormd tot hotel, kunnen we concluderen dat men in dat geval een grondigere aanpak nodig achtte om de boot aantrekkelijk te maken voor hotelgasten. Gezien het weinig leefbare karakter van een amper aangepast disciplinerend gebouw, wordt vervolgens door personeel en bewoners aan opsmuk gedaan: het plaatsen van planten en het hangen van foto's aan de muur bijvoorbeeld, zijn zeer kleinschalige acties om het centrum een huiselijker karakter te geven.

Ook in de inplanting zien we dat spanningen op een diep niveau – in dit geval isolement – niet op grote schaal worden tegengegaan, en sterker nog, vaak zelfs worden versterkt. Vervolgens wordt er door opsmuk – op kleine schaal – opnieuw een poging gedaan tot het zich verzetten tegen de afzondering.

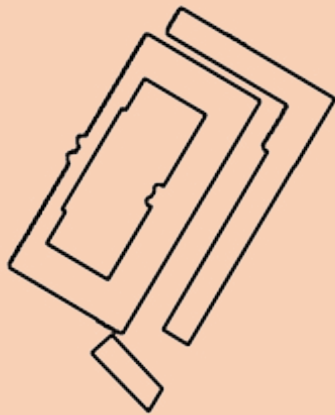
Er heerst een continue spanning tussen het (al dan niet bewuste) gebrek aan aanpassingen van gebouw en inplanting op grote schaal, en de hieruit volgende pogingen tot het leefbaarder maken van het amper aangepaste gebouw door kleinschalige, banale ingrepen.

GEBOUW

- I. ALGEMEEN
- II. HISTORIEK
- III. CONVERSIE
- IV. REGIMES

INPLANTING

- I. ISOLEMENT
- II. INTERACTIE

SCHAAL GEBOUW
.....
GEBOUW

SCHAAL GEBOUW
.....
GEBOUW

A. Gebouw

1. Algemeen – intrinsiek verschillende gebouwen

Intrinsiek verschillende gebouwen vereisen een intrinsiek verschillende architecturale aanpak. Het Klein Kasteeltje en de Reno hebben dan wel gemeenschappelijk dat het beiden instituties zijn van het controlerende en/of disciplinerende type, maar in hun concrete architectuur zijn ze compleet verschillend. Bij een geslaagde herbestemming van een gebouw worden idealiter architecturale adaptaties uitgevoerd op zo'n manier dat het gebouw de nieuwe functie op een kwalitatieve manier kan onderbrengen, terwijl gevoeligheid voor de bestaande architectuur steeds in het achterhoofd gehouden wordt.

Het Klein Kasteeltje is een eeuwenoud, standvastig, bakstenen monument, de Reno een recent drijvend ponton, samengesteld uit dunwandige containers. In deze fiche komen kort de belangrijkste verschillen naar voor, om later te bekritisieren dat de gebouwen desondanks op eenzelfde oppervlakkige, non-architecturale manier worden omgevormd tot collectieve opvangcentra.

2. Historiek – beruchte geschiedenis gemeenschappelijk

De vorige functie(s) van beide centra waren gefocust

op controle en disciplineren. Bij het naast elkaar plaatsen van de historiek van het Klein Kasteeltje en het Reno ponton vallen twee zaken op. Ten eerste, de ad hoc aanpak die het Klein Kasteeltje sinds de conversie tot collectief opvangcentrum voor asielzoekers kenmerkt, is een verderzetting van zijn geschiedenis die terugloopt tot de 15e eeuw. Het Klein Kasteeltje onderging talloze transformaties in functie van waar op dat moment nood aan was en de problemen waarop men stuitte: de oorspronkelijke villa werd tot kazerne omgebouwd, die later afgedankt werd en een eindje verder heropgebouwd, er huisde een repatriëringscentrum en een gevangenis voor incivieken, een kazerne, een centrum voor rekrutering en selectie... De geschiedenis van de Reno daarentegen dateert slechts van 2004. Het ponton werd gebouwd als gevangenisboot voor illegale vreemdelingen en dit was de enige functie (voor zover hier informatie van beschikbaar is) voor het naar België kwam.

Ten tweede: beide typologieën hebben een vorige invulling (of vorige invullingen) waarbij veiligheid en ordehandhaving centraal stonden. Bij het Klein Kasteeltje wordt dit het meest duidelijk bij de plankeuze voor de nieuwe kazerne: de inzendingen die het waagden een gevel te laten grenzen aan de openbare weg werden meteen afgekeurd, gezien soldaten anders mogelijkheid zouden krijgen tot contact met de buitenwereld en dus tot ontsnappen. Er werd een plan gekozen dat de grootste delen van

de gevel door de introductie van een binnenkoer een heel stuk naar achter plaatste, op veilige afstand van de openbare weg, en daarenboven werd ook nog een vijf meter hoge omwalling voorzien rondom rond.

In de tijd dat het Klein Kasteeltje dienstdeed als gevangenis en repatriëringscentrum, werd vervolgens een reorganisatie doorgevoerd waarbij onder meer tralies voor de ramen geplaatst werden. Deze tralies bestaan tot op vandaag en mogen niet verwijderd worden, gezien het Klein Kasteeltje nu een beschermd monument is. In de Reno huisde een gesloten repatriëringscentrum, vanzelfsprekend ook met de focus op beveiliging en controle. Aan alle ramen en langs de buitentrappen waren tralies bevestigd (zowel aan de buiten- als binnenkant van de façade); prikkeldraad en bewakingscamera's waren alomtegenwoordig. Ook hier was een hoge omheining voorzien om pottenkijkers buiten te houden en als extra beveiliging tegen ontsnapping.

3. Conversie – oppervlakkige ingrepen en opsmuk

Stedelijk onderzoeker Rene Kreichauff stelt dat – om het collectief opvangcentrum echt te begrijpen – er meer aandacht moet worden geschonken aan de reden voor implementatie van de centra.¹ In de jaren '80 en '90 ontstonden in Europa de eerste geïnstitutionaliseerde opvangcentra voor asielzoekers. Deze werden enerzijds wel opgericht om grote groepen asielzoekers tegelijkertijd onderdak te kunnen aanbieden, maar anderzijds ook uit een algemene bezorgdheid over het importeren van gevaarlijke ziekten, bogus asielzoekers en toenemende criminaliteit². Ook Hubbard haalt het wijdverspreide debat aan over de *deserving refugee* versus de *bogus asylum seeker* die geen steun verdient³. Het niet meer aandacht schenken aan de conversie van de centra en de focus op controle en disciplineringsregime is zeker en vast voor een groot deel een politieke kwestie. "It's politics

1 Kreichauff, R. "The Fortress European City: The socio-spatial Exclusion of Asylum Seekers in Copenhagen, Madrid, and Berlin." 2015.

2 Szczepanikova, A. "Between Control and Assistance: The Problem of European Accommodation Centres for Asylum Seekers." *International Migration* 51, no. 4 (2012): 130-43.

3 Hubbard, P. "Accommodating Otherness: anti-asylum centre protest and the maintenance of white privilege." *Transactions of the Institute of British Geographers* 30, no. 1 (2005)

having become space"⁴, zoals Herz poneerde over vluchtelingenkampen.

Daarenboven hebben beide centra een beruchte historiek dus vormen ze op zich al een grote uitdaging om om te vormen tot aangename woonomgeving. Nochtans zullen we zien dat de aanpassingen zeer oppervlakkig zijn: op vlak van structuur worden er enkele verbeteringen doorgevoerd inzake de veiligheid en isolatie van het gebouw, tralies worden verwijderd, er wordt gecompartmenteerd met behulp van gyproc wanden en gordijnen of een muur weggenomen... Controlerende restanten blijven echter behouden: een metershoge omwalling, lange strenge gangen die overzicht en controle bieden over de bewoners, een grote buitenruimte met camera's, volledig blinde gevels naar de openbare weg toe... (cf. Regimes) Door middel van opsmuk wordt vervolgens geprobeerd het geheel leefbaarder te maken.

De conversie van het Klein Kasteeltje en die van de Reno verliep op een geheel andere manier: waar de eerste de rol van onvrijwillige improviserende redder opnam, was de tweede strikt conforme vrijwilliger. Het halsoverkop openen van het Klein Kasteeltje als collectief opvangcentrum betekende slechts de start van de adaptaties (voornamelijk renovaties), waarmee een heel team van bewoners hielp. Grotendeels door zijn ligging in onze hoofdstad, improviseerde het gebouw een plek voor een Dienst Vreemdelingenzaken, noodopvang, een dispatching afdeling van Fedasil en een uitdeelpunt voor nooddrantsoenen, en dat allemaal terwijl het aan grondige verbouwingen toe was in functie van zijn nieuwe invulling. De Reno daarentegen, kreeg via een openbare aanbesteding een duidelijk afgelijnde taak tot het bieden van opvang voor asielzoekers. De opening van het centrum betekende het voldoen aan de minimumnormen en dus het eind van de verbouwingen.

4 Herz, M. "Refugee camps or ideal cities in dust and dirt." In *Urban transformation*, by A. Ruby and I. Ruby. Berlin: Ruby Press, 2008.

4. Regimes – controle en disciplineringsregime door architectuur en werking

Ik maak een onderscheid tussen twee regimes, aanwezig in het collectief opvangcentrum: het disciplineringsregime en het gebruikersregime. Beide regimes uiteten zich zowel ruimtelijk, als op vlak van gebruik. Het disciplineringsregime is het beleid dat van overheidswege wordt opgelegd. In het gebruikersregime komen de spanningen aan bod die gebruikers (personeel, bezoekers, bewoners) ervaren en hun eventuele (tegen)reactie hierop. In dit deel ligt de focus op het geïnstalleerde disciplineringsregime, de interactie tussen de regimes zal later aan bod komen in de detailstudie.

Het disciplineringsregime wordt gekenmerkt door het volledig afhankelijk maken van de bewoner. Hierdoor kan deze continu geassisteerd, maar ook gecontroleerd worden.⁵ Dit opgelegde regime brengt niet enkel het zelfbeeld van de bewoner in het gedrang, maar ook het algemene beeld dat heerst over asielzoekers. Accommodatie, activiteiten, benodigdheden voor het dagelijks leven, medicijnen, maaltijden en zakgeld worden allemaal via het centrum aangeboden terwijl de asielzoeker pas vier maand (eerst zes maand) na zijn asielaanvraag het recht heeft een job zoeken. Terwijl de afhankelijkheid van asielzoekers dus grotendeels gevoed wordt door de Belgische wetgeving zelf, worden ze beschuldigd van het profiteren van ons welvaartsysteem.⁶

Elk van deze faciliteiten, activiteiten, of materiële voorzieningen gaat gepaard met een set regels en verboden, een heteronomie. Men is heteronoom wanneer men niet vrij is in zijn eigen handelen, maar andermans wetten en regels dient te volgen.⁷ Collectieve opvangcentra, hebben als *places of exception*⁸ hun eigen wetgeving, neergeschreven in het huisreglement. Bijkomend zorgt de

5 Szczepanikova, A. "Between Control and Assistance: The Problem of European Accommodation Centres for Asylum Seekers." *International Migration* 51, no. 4 (2012): 130-43.

6 Ghorashi, H. "Agents of Change or Passive Victims: The Impact of Welfare States (the Case of the Netherlands) on Refugees." *Journal of Refugee Studies* 18, no. 2 (2005): 181-98.

7 "Autonomy/heteronomy." Oxford Reference. March 17, 2017. Accessed April 22, 2017. <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803095436286>.

8 Fontanari, E. "Confined to the threshold." *City* 19, no. 5 (2015): 714-26.

architectuur voor een continu gevoel van controle onder meer door lange rechte gangen, gedeelde open slaapkamers, een onthaal dat overzicht biedt over ingang en ruimtes (rechtstreeks of via bewakingscamera's)... Bij het niet naleven van de regels, worden sancties uitgedeeld.

1. ALGEMEEN

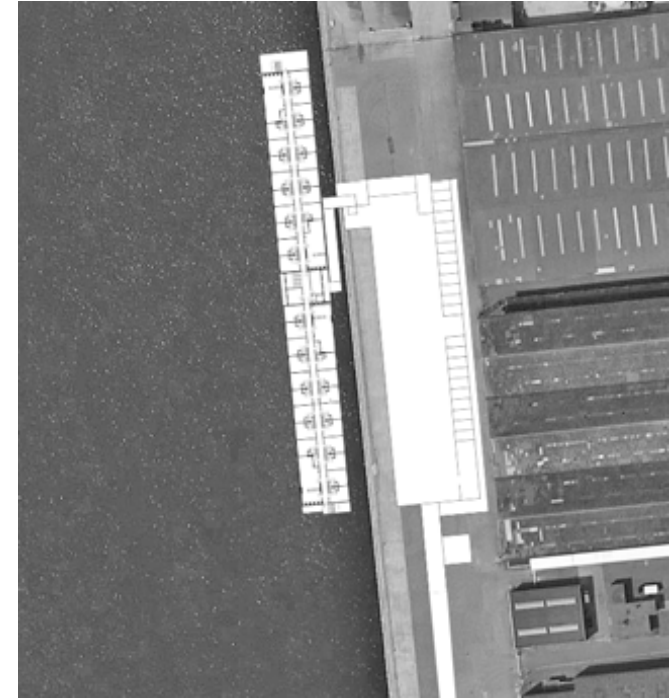
PLAN kasteel in de stad versus ponton op het water

FICHE de verschillen kort opgelijst

SCHAAL GEBOUW
HET GEBOUW

Negende Linielaan 27, 1000 Brussel

Rigakaai 41, 9000 Gent

STIJL

Robuust militair gebouw uit baksteen

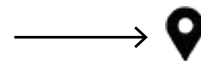
BOUWJAAR

1853, uitbreiding in 1867

TYPE

gestart als transitcentrum,
permanent centrum sinds 1997

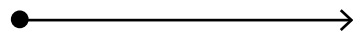
VORIGE FUNCTIE(S)

kazerne, gevangenis, repatriërings-
centrum, centrum voor rekrutering en
selectie

OPVANGCENTRUM

sinds 1986

EIGENDOM VAN

de Regie der Gebouwen

UITGEBAAAT DOOR

Fedasil

SCHAAL

844 bewoners, 110 personeelsleden,
140 x 100 m, 4 verdiepingen

STIJL

Drijvend ponton,
samengesteld uit dunwandige
containers

BOUWJAAR

2004

TYPE

transitcentrum, opererend
met een jaarcontract

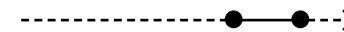
VORIGE FUNCTIE(S)

Rotterdamse gevangenisboot voor
illegalen tot 2007

OPVANGCENTRUM

maart 2016 - maart 2017

EIGENDOM VAN

eigendom van de Nederlandse
overheid, gehuurd door Corsendonck-
G4S, gesubsidieerd door Fedasil

UITGEBAAAT DOOR

G4S Care

SCHAAL

250 bewoners, 20 personeelsleden,
100 x 12 m, 3 verdiepingen

2. HISTORIEK

TIJDLIJN

eeuwenoud versus recent, beiden
beruchte geschiedenis

SCHAAL GEBOUW

HET GEBOUW

“Het Klein Kasteeltje” heeft door de eeuwen heen uiteenlopende functies gehuisvest en is in het bezit geweest van vele eigenaars. Van privéwoning van rijke Brabantse families tot kazerne, gevangenis, repatriëringscentrum, centrum voor rekrutering en selectie en uiteindelijk asielzoekerscentrum, in handen van opeenvolgend Oostenrijkse, Franse en Belgische overheid. In wat volgt komt een kort historisch overzicht van een bouwwerk dat intussen tot monument verklaard is. Dit kader is opgesteld aan de hand van een boek uitgebracht naar aanleiding van de verhuis van het rekruteringscentrum uit het Klein Kasteeltje in 1985.¹ Deze verhuis kende zijn eindbestemming op de militaire site in Neder-Over-Heembeek, dezelfde site die Fedasil vandaag in overweging neemt als vervangende locatie voor het Klein Kasteeltje - er zijn inmiddels immers te veel kosten aan het meer dan 150 jaar oude gebouw om nog te kunnen voldoen aan de kwaliteitsnormen.

De Reno kent een beruchte reputatie: het ponton deed van 2004 tot 2008 dienst als gevangenisboot voor de opsluiting van mensen zonder papieren in Nederland (mensen die nooit een asielaanvraag indienden of waarvan de aanvraag werd geweigerd), in afwachting van hun uitwijzing. In 2007 werd het ponton al eens aangeboden aan de Belgische overheid in het teken van de overvolle Belgische gevangenissen, maar het voorstel werd geweigerd. Negen jaar later meerde het ponton toch aan in België, om een maand later te openen als open transitcentrum voor asielzoekers. Theo Francken - staatssecretaris voor Asiel en Migratie - benadrukte echter dat Fedasil strikte kwaliteitsnormen hanteert en deze boot intussen grondig veranderd is ten opzichte van zijn tijd als bajesboot in Nederland. In maart 2017 liep het contract af en werd het ponton teruggesleept naar Nederland, om daar opnieuw een andere functie te krijgen.

15e eeuw

Privé villa

Het Klein Kasteeltje – in de 15e eeuw ‘het Slotje’ of in het Frans ‘Petit-Château’ genoemd - ontleent zijn naam aan een groot herenhuis dat vanaf de 15e eeuw tot 1775 op deze site stond. Op onderstaande tekening uit 1730 (Derons) is het slotje vrij gedetailleerd afgebeeld: het ging om een ruime woning met een uitgestrekte tuin die begrensd werd door dikke muren met steunberen en een gracht rondom.

Afb 1 Tekening van het Slotje uit 1730 (Derons)

1775

Transformatie van villa tot kazerne

Naar het eind van de 18e eeuw toe kreeg de Oostenrijkse overheid interesse in het herenhuis met het plan er een kazerne van te maken. In 1773 werd ingenieur-majoor de Hucher op plaatsbezoek gestuurd, om te onderzoeken of een uitbreiding van de bestaande gebouwen mogelijk was. Hij stelde een grondplan op en de Oostenrijkse regering kocht het gebouw in 1775. Vanaf dit ogenblik was het slotje niet langer een privéwoning, maar zou het dienst doen als openbaar gebouw.

Afb 2 Grondplan van de conversie tot kazerne, naar een origineel uit 1821 van Gantier

1795-1815

Vervallen staat van de kazerne

Door de impact van de Franse revolutie in België werden de Oostenrijkers verdreven. De Fransen gaven de verantwoordelijkheid voor het onderhoud van het slotje aan de stad Brussel. De stad kreeg de taak het gebouw te onderhouden “tot het in een degelijke reparatiestaat verkeerde”. Ten gevolge van deze vage omschrijving en de nadelige financiën van de stad Brussel op dat moment, werden de herstellingswerken op de lange baan geschoven en raakte het slotje in de loop der jaren volledig in verval. Dit verval, samen met het gegeven dat soldaten werden gehuisvest in een oud herenhuis, een typologie absoluut niet bedoeld voor deze functie², gaf voldoende stof tot debat over grondige verbouwingen, wat uitmondde in ‘de kazernenaire’.

voor 2004

Uitzetcentra in Nederland

De voormalige bajesboot voor illegalen in Nederland maakt deel uit van een groter debat. In deze centra verblijven asielzoekers die geen verblijfsvergunning hebben (gekregen), maar waarvan het gros een blanco strafblad heeft. Over de detentiecentra duiken er om de zoveel tijd verhalen op van sterfgevallen door het ontbreken van medische zorg, gedetineerden die terug willen naar hun land van herkomst maar vast worden gehouden, een acuut gebrek aan informatie over juridische procedures in Nederland, enzovoort. De polemiek bereikte een hoogtepunt toen op 27 oktober 2005 in zo'n centrum te Schiphol brand uitbarstte die (volgens Amnesty International wegens gebrek aan professioneel ingrijpen van het personeel) het leven kostte aan 11 gedetineerden.¹

Toenmalig Nederlands Minister van Justitie Piet Hein Donner vertoonde echter geen om de condities van zulke centra te verbeteren. Het tijdelijkheidsaspect moest de barre omstandigheden verantwoorden.

“Het kernwoord bij de centra is ‘soberheid’. Dat bespaart geld en is volgens Donner prima acceptabel omdat de illegalen er hooguit drie maanden verblijven.”²

Maar de problematiek reikt verder dan ‘soberheid’. Aanklachten tegen inhumane levensomstandigheden volgden elkaar in snel tempo op: langs de kant van de gedetineerden onder meer in de vorm van hongerstakingen, door de Nederlandse bevolking met behulp van protestmarsen, -brieven, -fora en -websites.³

Afb 1 Schipholbrand 2005

2004

Bajesboten als goedkoop alternatief voor uitzetcentra

Sinds het fenomeen van gevangenisboten of ‘bajesboten’ in Nederland voor het eerst ten tonele verscheen met de opening van bajesboot ‘Reno’ in 2004, woedt ook over deze specifieke typologie een hevige discussie. De containers met tralies voor de ramen moesten een goedkoop alternatief bieden voor doorsnee gevangenis of gesloten asielcentra en het tekort aan plaatsen snel oplossen, maar de levensomstandigheden op de bajesboten in Nederland werden evenals de reguliere uitzetcentra als inhumain beschreven: ook hier deden geruchten de ronde dat de bewoners als zware criminelen werden

Afb 2 Eén van de vele burgerprotesten bij een bajesboot

1815 ●

Gevangenis

Terwijl het debat over de verbouwingen volop aan de gang was, werd het Slotje gebruikt voor het opsluiten van Franse overwonnen soldaten na de slag van Waterloo

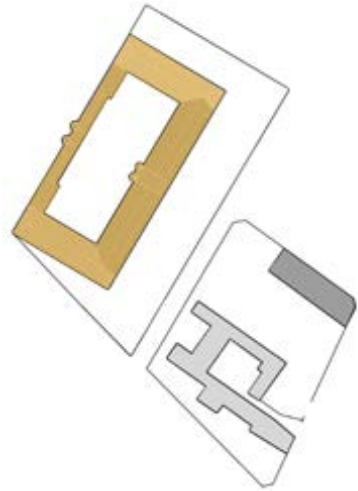
1852-1863 ●

Bouw van het eerste deel van de nieuwe kazerne

De discussie over de verbouwingen aan het Slotje en het al dan niet bouwen van een nieuwe kazerne (gedoopt tot 'de kazernenaffaire'), sleepte maar liefst dertig jaar aan (1818-1848), tot in 1848 een wedstrijd werd uitgeschreven voor het ontwerpen van een nieuwe kazerne. Acht verschillende architecten zonden hun voorstel in, waarvan het Ministerie van Defensie er meteen vier weigerde omdat ze alle vier dezelfde fout maakten, namelijk het plaatsen van de voorgevel langs de openbare weg. Zo'n schikking was niet toegelaten aangezien het soldaten de kans zou geven met de buitenwereld in contact te staan en te ontsnappen. Hoe meer afgezonderd, hoe beter.

Het winnende ontwerp werd dat van kapitein Meyers. Hij scheidde de voorgevel door middel van een binnenkoer van de openbare weg, en trok de zijgevels terug terwijl hij een omwalling rond de perceelsgrenzen zette. Op deze manier verzekerde hij dat op geen enkel plaats een noemenswaardig deel van de gevel uitgaf op de straat. Hij voorzag een hoofdingang met behulp van een ingangspaviljoen die de vorm aannam van een drie verdiepingen hoge toren. Een tweede groot voordeel van het plan van kapitein Meyers was de relatief gemakkelijke uitvoering: als enige van de deelnemers stelde hij voor de oude kazerne (het Slotje) voorlopig te laten staan, waar de andere plannen bijna allemaal onmiddellijke afbraak vereisten. Ook voorzag hij op de toegewezen site een niet-bebouwde oppervlakte van bijna 6000 vierkante meter zodat de stad dit kan verkopen. Deze kazerne zou plaats kunnen bieden aan 1200 manschappen, de 500 plaatsen op zolder niet meegerekend. Op het gelijkvloers plande kapitein Meyers waszalen, refters en verwarmingslokalen.

Een team van drie raadgevend architecten bracht in opdracht van de afdeling Openbare Werken verschillende veranderingen aan het plan voorgesteld door Meyers, waarvan de voornaamste vereenvoudiging was. Meyers had zich geïnspireerd op de Byzantijnse stijl voor het ontwerpen van de gevels, om het gebouw een militair uitzicht te geven. Dit vonden de raadgevende architecten echter onnodig duur: de nieuwe kazerne had een eenvoudige en strenge architectuur nodig en elke luxe-uitgave diende geweerd te worden. De eerste bewoners werden de karabiniers van het Belgische leger³.

Afb 3 Tekening van het uitgekozen plan (Meyers), gezien vanop de brug

Afb 4 Geveltekening van het uitgekozen plan (Meyers), zicht vanuit de grote baan

Afb 5 Geveltekening van het uitgekozen plan (Meyers), zicht vanuit de binnenkoer

behandeld.⁴

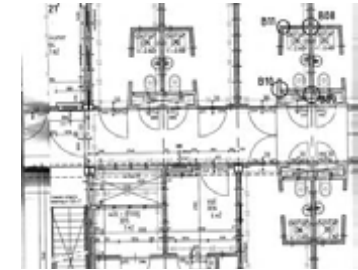
De architecten van deze 'Zaanse bajesboten' maken deel uit van één van de grootste architectenbureaus van Nederland: EGM. Het kantoor telt om en bij de 150 medewerkers en heeft vestigingen in Rotterdam en Dordrecht.

Van kleinschalig tot zeer omvangrijk, van commercieel tot maatschappelijk en met een passie voor complexe opgaves. We ontwerpen voor mensen. Hierbij staat een gebouw nooit op zichzelf, maar maakt altijd deel uit van haar omgeving en de samenleving.⁵

"We ontwerpen voor mensen", is hoe ze zichzelf omschrijven, maar verschillende Nederlandse activistische groepen denken hier anders over. Vrijheid van Beweging noemt EGM 'de architecten van het opsluit- en uitsluitbeleid' en verwijt het bureau dat het de afgelopen jaren steeds nauwer betrokken geraakt is bij de bouw van detentie- en uitzetcentra in Nederland. Onder het motto "Stop de architect bij de tekentafel!" roepen activisten landgenoten op EGM te contacteren via mail, brief, en telefoon, om hen aan te manen te stoppen met het aannemen van zulke projecten. Sommigen gaan nog verder en organiseren betogingen of uitingen van protest op straat, zoals de 'doodligactie', opgezet door de werkgroep 'Stop Deportaties', die doorging vlak voor het Rotterdamse kantoor van EGM.⁶

Afb 3 Doodligactie voor het EGM kantoor

Afb 4 Ontwerp van de bajesboten

03/2006 ●

Undercoveractie op een bajesboot⁷

Na verschillende burgerprotestacties bij de bajesboten kreeg journalist van 'Vrij Nederland' Robert van de Griend het idee om undercover de omstandigheden te gaan observeren. Van de Griend ging solliciteren als werknemer op de detentieboot Bibby Stockholm, gelegen naast de Reno in de Marconistraat te Rotterdam. Na een kort sollicitatiegesprek dat naar eigen zeggen niets voorstelde werd hij aangeworven, en na een zevendaagse opleiding mocht hij aan de slag. Vanaf dag één werd Van de Griend geconfronteerd met incapabele werknemers (die onder andere niet wisten wat gedaan bij brand), opsluiting (verbod om uit de kamer te komen tussen 17u en 8u 's morgens, isoleercellen, het fenomeen van de 'luchtkooi' waarbij elke gevangene recht heeft op maximum een uur frisse lucht per dag), wanhopige gedetineerden (gevecht, automutilatie, zelfmoord) en zeer onhygiënische toestanden (voorgeschooteld voedsel dat ver over datum bleek te zijn, smerige cellen). Van de Griend:

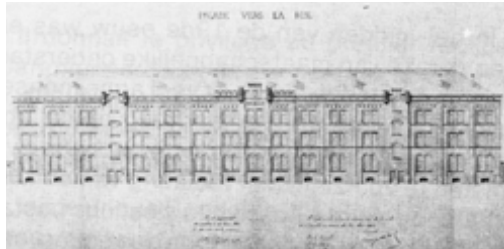
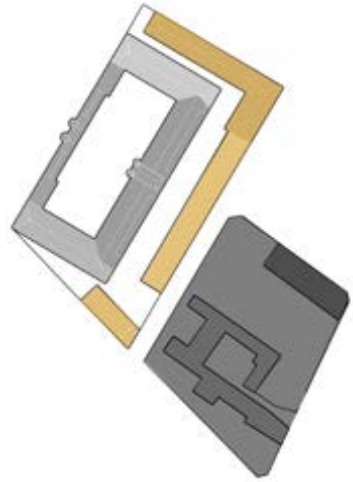
"Op de detentieboot, wordt me uitgelegd, heten gevangenen 'bewoners' en cellen 'kamers'. Dat klinkt iets vriendelijker, want 'officieel zijn het natuurlijk geen echte criminelen'."

Ook kwam hij tot de constatactie dat de verblijfsduur van maximum drie maanden waarover minister Donner sprak een fabeltje bleek te zijn: een jaar op de detentieboot verblijven bleek geen uitzondering. Zijn ervaringen als vth'er (vreemdelingtoezichthouder) schreef van de Griend neer in het weekblad Vrij Nederland. Na het openlijk en onverbloemd publiceren van zijn bevindingen bleven de reacties niet lang uit. Er ontstond een stortvloed van verontwaardigde uitlatingen van onder meer oud-gedetineerden, familieleden van uitgeprocedeerde asielzoekers, beveiligers en ex-beveiligers,

1863-1867

Bouw van het tweede deel van de nieuwe kazerne

In 1863 werd besloten de oude kazerne (het Slotje) af te breken en de nieuwe kazerne uit te breiden. Het slotje werd op dat moment nog bewoond door getrouwde onderofficieren en wasvrouwen, maar volgens de militaire reglementen moesten nieuwe kazernes de ruimte voorzien om ook hen onder te brengen. De uitbreiding werd een bijgebouw van 83 op 12 meter en drie verdiepingen hoog, van de nieuwe kazerne gescheiden door een plein van 15 meter breedte. De bijbouw werd in dezelfde stijl ontworpen als het reeds bestaande deel. Op het gelijkvloers werden voornamelijk gemeenschappelijke functies voorzien: een stal met paarden voor de officieren, een gymnasium en washokken. Ook werden er vier kelders voorzien om te verhuren aan particulieren met een eigen ingang uitgevend op de straat. Dit project was vrij duur, maar had minder voeten in de aarde dan in 1848, gezien de verbeterde financiële toestand van de stad Brussel. De uitbreiding werd voltooid in 1867. Ook dit nieuwe deel werd in gebruik genomen door de karabiniers van het Belgische leger.

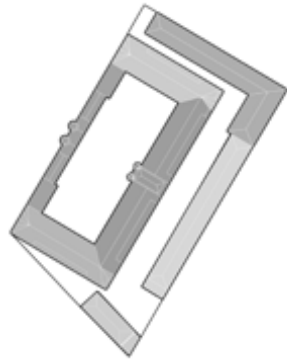

Afb 6 Geveltekeningen uit 1865 van de bijbouw van het Klein Kasteeltje

1894-1944

Thuisbasis van het Belgische Negende Linieregiment

Op 12 september 1894 vond de officiële verhuizing van de karabiniers plaats onder de vorm van een stoet, die vertrok vanuit het Klein Kasteeltje en eindigde aan hun nieuwe verblijfplaats: de kazerne op het Daillyplein. Rond het Klein Kasteeltje heerste droefheid. "Iedereen had spijt over het vertrek van de karabiniers, die de kinderen van de wijk waren geweest." Op 21 september 1894 kwamen de nieuwe bewoners aan: het negende linieregiment. De straat waarin het Klein Kasteeltje staat heet tot op vandaag de Negende Linielaan.

Afb 7 Terugkomst van de troepen van het Negende Linieregiment

Afb 8 Groepsfoto van het regiment voor het ingangspaviljoen

asieladvocaten en vluchtelingenorganisaties:

"Allemaal zeggen ze hetzelfde: de omstandigheden op de detentieboot zijn inhumaan, veel personeelsleden zijn incompetent en de veiligheid schiet tekort."⁸

05/2006

Inspectierapport Rotterdamse bajesboot door het Nederlands Ministerie van Justitie⁹

Het Nederlandse ministerie van Justitie reageerde hierop door in mei 2006, amper twee maand na de undercoveractie van van de Griend, een inspectierapport te publiceren over de Bibby Stockholm. In de inleidende samenvatting staat te lezen:

"Aanleiding voor het onderzoek vormde een reportage in Vrij Nederland door een journalist die korte tijd als vreemdelingtoezichthouder (vth'er) op de detentieboot stage heeft gelopen. De inhoud van deze reportage was voor de Tweede Kamer aanleiding de minister van Justitie te verzoeken een onderzoek te doen instellen naar de gang van zaken in deze detentievoorziening."¹⁰

Verder wordt er hier reeds vermeld dat de problemen aangehaald door van de Griend in zijn reportage onbestaande zijn. Het document is opgebouwd rond de conclusies van de inspectie en bijhorende aanbevelingen om de omstandigheden op de boot te verbeteren.

Afb 5 De Nederlandse activistische groep 'Vrijheid van Beweging' roept Nederlandse burgers op tot verzet: "Stop de architect bij de tekentafel!"

Afb 6 Een gedetineerde kijkt doorheen de tralies van zijn cel naar het burgerprotest dat zich buiten afspeelt

07/2007

Controlerapport Nederlands Ministerie van Justitie¹¹

In juli 2007 werd een vervolgrapport gepubliceerd, waarin nagegaan werd of de omstandigheden verbeterd waren. Er werd geconcludeerd dat na een jaar tijd aan 20 van de 24 aanbevelingen voldaan werd. Toch zouden zowel de Reno als de Bibby Stockholm een jaar later sluiten.

2007

Reno in 2007 geweigerd door België¹²

In de Morgen verscheen begin 2017 een artikel dat de beruchte geschiedenis van de Reno als bajesboot terug opviste. Het artikel herinnerde ons eraan dat toen de Reno in 2007 – ter gelegenheid van zijn naderende sluiting als bajesboot - door Nederland aan de Belgische regering werd voorgesteld als oplossing om de overbevolking in de gevangnissen aan te pakken, toenmalig minister van Justitie Jo Vandeurzen (CD&V) niet inging op dit voorstel om de volgende reden:

"De inkleding van de cellen is heel sober en er zijn weinig mogelijkheden voor recreatie. Bovendien is op een van de boten brand uitgebroken en heeft een schip te maken gehad met stormschade."

07/2008

Sluiting Reno als bajesboot

Op 15 juli 2008 sloten de Rotterdamse bajesboten Reno en Bibby Stockholm.

1944-1947 **Repatriëringscentrum voor illegalen** en
 1944-1950 **Gevangenis voor incivieken van WOLL: reorganisatie**

Na de bevrijding van de Duitse bezetting in 1944 werd de kazerne een gevangenis voor incivieken en tevens een repatriëringscentrum voor illegalen. In het artikel "Het Klein Kasteeltje: van kazerne naar gevangenis", gepubliceerd in het boek "Het Klein Kasteeltje: de geschiedenis van een mythe", wordt uitgelegd hoe het leven in het Klein Kasteeltje hierdoor transformeerde ten opzichte van zijn tijd als kazerne. Het gebouw was reeds verouderd en zonder comfort toen de laatste bewoners, het negende linieregiment, erin huisde. Bij de ingebruikname als gevangenis werden er 2400 gevangenen opgesloten. Er waren geen wc's, maar er werden individuele vaten gebruikt, die in de hoeken van de slaapzalen stonden. De mannen die karweidienst hadden, kregen de taak om tweemaal per dag al deze tobben te legen op een stortplaats. Via deze stortplaats ontsnapte een ter dood veroordeelde tijdens het uitvoeren van zijn karwei.

Dit incident gaf aanleiding tot een grote herorganisatie van het Klein Kasteeltje: er werd 170 man bewakingspersoneel ingeschakeld, de ramen werden voorzien van tralies en ook de gangen werden gescheiden door afsluitbaar traliwerk. De stortplaats waarlangs ontsnapping mogelijk bleek werd verhuisd naar de centrale wasplaats, zodat strenger toezicht kon plaatsvinden. Na het versterken van de controle besloot men ook de ontoereikende verwarming aan te pakken: de slaapkamers werden samengevoegd per twee en in elk van deze duo's werd een kachel geplaatst.

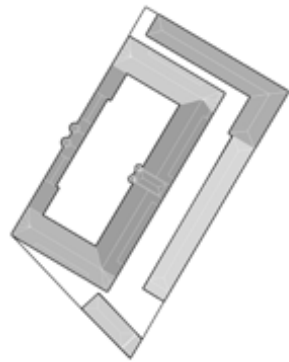
In het Klein Kasteeltje verbleven gedurende deze periode 1500 incivieken (500 veroordeelden en 1000 gedetineerden) en verder 900 vreemdelingen, die sinds de afschaffing van het repatriëringscentrum in Ukkel-Stalle wachtten op hun uitwijzing in het Klein Kasteeltje.

Afb 9 Tralies voor de ramen

Afb 10 Tralies voor de ramen

2011 **Sluiting en verkoop overige bajesboten**

Ook de vergunning voor het gebruik van de andere 'Zaanse bajesboten' als uitzetcentrum verliep in 2011. Eén boot werd verbouwd tot hotel¹³, twee andere boten werden asielzoekerscentra in Nederland¹⁴ (weliswaar beperkt tot eerste opvang voor een paar weken).

Afb 7, 8, 9, 10 Een van de bajesboten werd verbouwd tot hotel

2008-2016? **Leegstand?**

Begin 2016 werd het ponton naar België gesleept. Er is geen informatie te vinden over de periode van zijn sluiting als bajesboot in 2008 tot 2016, vermoedelijk stond hij in die jaren leeg.

03/2016-03/2017 **OPEN COLLECTIEF OPVANGCENTRUM VOOR ASIELZOEKERS**

Rudy Coddens (sp.a), Gents OCMW-voorzitter verklaarde aan De Morgen dat hij zich geen zorgen maakte om de opvangboot en dat hij vertrouwen had in de veiligheidseisen die de overheid stelt. Ook Theo Francken viel hem bij, door te benadrukken dat Fedasil strikte kwaliteitsnormen hanteert en dat de boot sinds zijn vorige functie helemaal veranderd is. Op 7 maart kwamen de eerste asielzoekers aan.

Afb 11 De Reno als transitcentrum in Gent

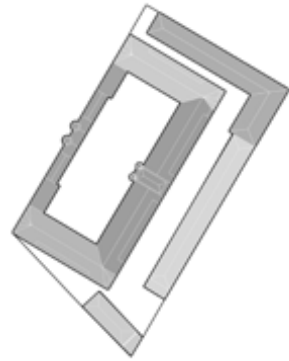
03/2017 **Nieuwe invulling in Nederland**

Begin juni 2016 werd reeds besloten het jaarcontract niet te verlengen. De bewoners echter, werden hiervan slechts op de hoogte gebracht eind 2016. Zij zullen vanaf januari 2017 met mondjesmaat naar andere centra verhuisd worden, en worden hier maximum twee dagen op voorhand van op de hoogte gebracht. Het personeel gezondheidszorg van de Reno schreef naar aanleiding hiervan een opiniestuk in De Morgen: Opvangcentrum Reno in Gent gaat dicht: "Waar moeten de mensen naartoe?"¹⁵

1951-1985

Centrum voor Rekrutering en selectie voor het Belgisch leger

Het Klein Kasteeltje stond in 1950 voor de zoveelste keer leeg. Bij de Belgische dienst voor rekrutering en selectie, die op dat moment uit twee selectiecentra bestond – één in Namen (medische divisie) en één in Gent (psychotechnische divisie), zagen ze de kans om te fusioneren en hun basis hier te vestigen. Op het einde van het jaar 1951 verhuisden ook de 21 regionale bureaus naar het Klein Kasteeltje, waar ze samengebracht werden als ‘militiedienst’. Vanaf 1952 was het centrum klaar om officieel zijn deuren te openen. De rekrutering en selectie hield in dat mannen die in aanmerking kwamen voor het leger gedurende drie dagen allerhande psychologische en medische tests moesten ondergaan, uitvoerig beschreven in het boek “Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe”.

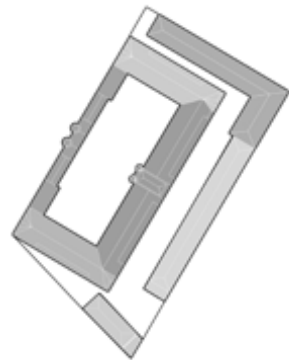

Afb 11 Medisch onderzoek tijdens de driedaagse

1986-...?

OPEN COLLECTIEF OPVANGCENTRUM VOOR ASIELZOEKERS

Het Klein Kasteeltje opende in 1986 als eerste collectief opvangcentrum voor asielzoekers. Oorspronkelijk startte het als transitcentrum, waar asielzoekers in grote slaapzalen werden opgevangen voor ze doorverwezen werden naar kleinere opvanginitiatieven van NGO's en OCMW's. In de loop der jaren zijn er verschillende typologieën op niveau van de slaapkamers ontstaan in het Klein Kasteeltje (cf. 1.1.3).

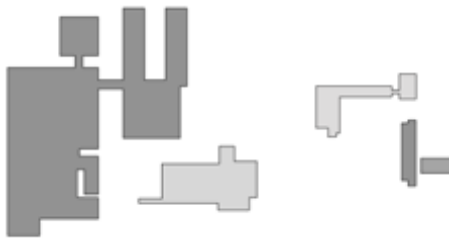

Afb 12 Groepsfoto asielzoekers van het Klein Kasteeltje op de binnenkoer

...?

Verhuis opvangcentrum

Omdat er grote investeringen nodig zijn om het Klein Kasteeltje conform de normen van collectieve opvangcentra te krijgen, onderzoekt Fedasil de mogelijkheid om te verhuizen naar een ander gebouw in Brussel. Een optie is een gebouw van het ministerie van Defensie op de site van het militair hospitaal in Neder-over-Heembeek.

Afb 13 Militaire site in Neder-Over-Heembeek

KLEIN KASTEELTJE

1. Historisch kader Klein Kasteeltje opgesteld aan de hand van het boek Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
2. Ook de overige kazernes in Brussel waren gehuisvest in gebouwen die niet afgestemd waren op de specifieke functie: allen waren ze georganiseerd in kloosters.
3. Karabiniers waren soldaten te paard, gewapend met een karabijn (kort geweer).

RENO PONTON

1. “Schipholbrand.” Amnesty International. Accessed October 15, 2016. <https://www.amnesty.nl/mensenrechten/encyclopedie/schipholbrand>.
2. van de Griend, R. “Undercover Op De Illegalenboot.” Vrij Nederland. March 25, 2006. Accessed October 15, 2016. <https://www.vn.nl/undercover-op-de-illegalenboot/>.
3. Een reeks getuigenissen is te vinden op volgende websites: “Bajesboten.” Liga van de Rechten van de Mens. Accessed January 09, 2017. <http://www.ligarechtenvandemens.nl/Bajesboten.html>. “EGM: De architecten van het opsluit- en uitsluitbeleid.” EGM: De architecten van het opsluit- en uitsluitbeleid. Accessed January 09, 2017. <http://www.vrijheidvanbeweging.nl/EGM/>.
4. Vandekerckhove, S. “Gents Ponton Voor Opvang Vluchtelingen Is Beruchte ‘bajesboot’” De Morgen. January 16, 2016. Accessed October 15, 2016. <http://www.demorgen.be/buitenland/gents-ponton-voor-opvang-vluchtelingen-is-beruchte-bajesboot-b8cd288c/>.
5. “Over EGM – Organisatie | EGM architecten.” EGM architecten. Accessed January 09, 2017. <https://www.egm.nl/over-egm/organisatie/>.
6. “Doodligactie voor kantoor EGM architecten.” Architectenweb. Accessed January 09, 2017. http://www.architectenweb.nl/aweb/redactie/redactie_detail.asp?iNID=14913.
7. van de Griend, R. “Undercover Op De Illegalenboot.” Vrij Nederland. March 25, 2006. Accessed October 15, 2016. <https://www.vn.nl/undercover-op-de-illegalenboot/>.
8. Broer, T. “Felle Reacties Op ‘Undercover Op De Illegalenboot’” Vrij Nederland. April 01, 2006. Accessed October 15, 2016. <https://www.vn.nl/felle-reacties-op-undercover-op-de-illegalenboot/>.
9. Nederland. Federale Overheid. Ministerie Van Justitie. Detentiecentra Rotterdam: Inspectierapport en Incidentonderzoek. May 2006.
10. Eveneens in deze inleiding wordt kort het verschil uitgelegd tussen een reguliere gevangenis en ‘vreemdelingenbewaring’. Het eerste verschil uit zich op vlak van toezicht. In een gevangenis zijn er twee soorten werknemers: de penitentiair inrichtingwerkers (dagelijks contact) en de bewaarders (veiligheidstoezicht van op afstand). In de bajesboten is de vreemdelingentoezichthouder (vth'er) voor beide taken verantwoordelijk. De private beveiligingsfirma's DJIPool en G4S leveren elk de helft van deze vth'ers. Een tweede onderscheid met een ‘echte’ gevangenis is dat men de vreemdeling hulp aanbiedt bij het proces van terugkeren naar eigen land, hiervoor zijn de ‘terugkeerfunctionarissen’ verantwoordelijk. Een laatste onderscheid (dat van de Griend ook reeds aanhaalde) uit zich in de benamingen: men spreekt van een bewoner in plaats van een gedefinieerde en van een verblijfsruimte in plaats van een cel. Een eufemistische benaming zorgt echter niet automatisch voor betere condities.
11. Nederland. Federale Overheid. Ministerie Van Justitie. Detentiecentra Rotterdam: Vervolgonderzoek. July 2007.
12. Vandekerckhove, S. “Gents ponton voor opvang vluchtelingen is beruchte ‘bajesboot’” De Morgen. January 17, 2016. Accessed January 09, 2017. <http://www.demorgen.be/buitenland/gents-ponton-voor-opvang-vluchtelingen-is-beruchte-bajesboot-b8cd288c/>.
13. “Bajesboot uit Zaandam wordt Amsterdams hotel.” Hotel. March 06, 2015. Accessed January 09, 2017. <http://hotel.blog.nl/lokatie/europa/nederland/amsterdam/2015/03/06/zaandamse-bajesboot-wordt-amsterdams-hotel>.
14. “Asielzoekers op ex-bajesboten Zaanstad.” Telegraaf.nl. Accessed January 09, 2017. http://www.telegraaf.nl/binnenland/23533872/_Asielzoekers_op_ex-bajesboten_.html.
15. Decat, P., and J. De Maeseneer. “Opvangcentrum Reno in Gent gaat dicht: “Waar moeten de mensen naartoe?”” De Morgen. December 23, 2016. Accessed January 09, 2017. <http://www.demorgen.be/opinie/opvangcentrum-reno-in-gent-gaat-dicht-waar-moeten-de-mensen-naartoe-ba9a9145/>.

3. CONVERSIE

IMPROVISATIE VERSUS CONFORMITEIT

van respectievelijk het Klein Kasteeltje
versus de Reno

STRUCTURELE ADAPTATIES

renoveren of oppervlakkig verbouwen,
zonder visie

OPPERVLAKKIGE ADAPTATIES (OPSMUK)

het leefbaarder proberen maken van het
institutionele gebouw

VOORBEELDEN VAN IMPROVISATIE EN VERGELIJKING MET HOTEL

van respectievelijk het Klein Kasteeltje en
de Reno

SCHAAL GEBOUW HET GEBOUW

ONVRIJWILLIGE IMPROVISERENDE REDDER

Het Klein Kasteeltje werd halsoverkop geopend naar aanleiding van grote protestacties door lokale OCMW's tijdens de toenmalige vluchtelingen crisis. Het gebouw was bijgevolg reeds in gebruik genomen wanneer de verbouwingen nog van start moesten gaan. Het feit dat alle werken in overleg met de Regie der Gebouwen dienden uitgevoerd worden en dat het Klein Kasteeltje continu andere taken in de schoenen werd geschoven (cf. infra), maakten van de conversie een enorm lang proces, dat tot op vandaag nog steeds verderloopt.

STRIKT CONFORME VRIJWILLIGER

De Reno opende door middel van een openbare aanbesteding. Er moest dus voldaan worden, of er moest bewezen kunnen worden dat men kon voldoen, aan de minimumnormen opgesteld in het lastenboek. De verbouwingen moesten dus beëindigd zijn (en men moest in het bezit zijn van alle kwaliteits- en brandveiligheids certificaten) alvorens bewoners mochten intrekken.

ONVRIJWILLIGE IMPROVISERENDE REDDER

1 VAN BESLISSING TOT OPENING: ADMINISTRatieve ROMPSLOMP

De opening van het Klein Kasteeltje als eerste collectief opvangcentrum voor asielzoekers ooit in België werd halsoverkop beslecht door de ministerraad na grootschalige protestacties van de OCMW's die tot dan voor de opvang van asielzoekers zorgden. (cf deel 1) Hoewel de beslissing binnen de ministerraad snel gemaakt was, botste men voor de uitvoering op de traagheid van de bijhorende administratie: de Regie der Gebouwen moest het gebouw opkalefateren, het openbaar ambt het personeelskader maken, de vakbonden de werkvoorwaarden goedkeuren en de administratie van maatschappelijk welzijn (binnen het ministerie van volksgezondheid) plots een opvangcentrum beheren.

2 PERSONEEL BIJ OPENING: ERFENIS VAN DE KAZERNE

Aangezien er snel personeel moest aangeworven worden, bestond dit in het begin voornamelijk uit militairen die een connectie hadden met het Klein Kasteeltje: de gepensioneerde kolonel landsverdediging wou wel directeur worden, jonggepensioneerden die de kazerne kenden hadden tevens interesse, en sommigen mochten er zelfs hun burgerdienst doen.

3 STAAT GEBOUW (° 1853) BIJ INGEBRUIKNAME ALS COLLECTIEF OPVANGCENTRUM IN 1986

De Regie der Gebouwen kreeg de taak de gebouwen te renoveren, wanneer de werken eindelijk startten werd de kazerne al bewoond:

- * de daken waren aan vervanging toe
- * het sanitair was rudimentair en niet voorzien op vrouwen en kinderen
- * de verwarmingsketels werkten niet
- * de radiatoren waren lek
- * de ramen en deuren gaven tocht
- * het militair meubilair was oud en roestig

4 OPENING ALS STARTSCHOT VAN VERBOUWINGEN: ELLENLANGE PROCEDURES

De opening van het Klein Kasteeltje als collectief opvangcentrum werd het beginpunt van een hele reeks verbouwingen (in samenwerking met een team bewoners) die decennia lang zouden duren. Zijn statuut als beschermd monument (waardoor bijvoorbeeld niets aan de gevel veranderd mag worden), de verplichte samenwerking met de Regie der Gebouwen en het moeten strijden voor het verkrijgen van fondsen, leidt tot op vandaag tot zeer langdurige procedures. De wil vanuit de directie van het Klein Kasteeltje om het gebouw grondig te verbeteren is er, maar bureaucratie vertraagt alles. Enkele voorbeelden:

1. Blok G

Het verkrijgen van fondsen en de realisatie van een jongerenblok in een leegstaande achterbouw duurde zes jaar

2. Blok F

De realisatie van zelfstandige studio's eveneens in een reeds bestaand blok duurde vier jaar.

3. Zolder

Op de zolderverdieping zijn sinds 2007 plannen voor de realisatie van extra gezinsappartementen. Dit project is anno 2017 nog steeds niet van start gegaan.

5 AD HOC REDDER

Door de locatie van het Klein Kasteeltje in onze hoofdstad, waar het merendeel van de asielzoekers aankomen, en het feit dat het Klein Kasteeltje de eerste geïnstitutionaliseerde infrastructuur voor de opvang van asielzoekers was, nam het gebouw in de loop van de jaren talloze keren de rol van improviserende redder op. Enkele hoogtepunten:

1. Kantoren Dienst Vreemdelingenzaken

Bij gebrek aan een eigen gebouw, huisde het Klein Kasteeltje de kantoren van de Dienst Vreemdelingenzaken van 1986-1993, bereikbaar via een aparte ingang ter hoogte van de Witte de Haelenstraat.

2. Uitdeelpunt noodrantsoenen

Omdat er tijdens de tweede vluchtelingencrisis opnieuw niet genoeg opvangplaatsen waren, werden via een achterdeurtje van het Klein Kasteeltje dagelijks noodrantsoenen uitgedeeld: een plastic zakje met een half brood in, een halve liter melk, charcuterie, boter, confituur, een plastic mes en bekertje en yoghurt of een stuk fruit.

3. Noodopvang

Tallose keren improviseerde het personeel van het Klein Kasteeltje razendsnel noodopvang tijdens vluchtelingencrisissen (1998, 2007, 2009, 2015), aangezien alle opvangcentra volzet waren en asielzoekers nu eenmaal in Brussel aankwamen: slaapzalen bestaande uit militaire- en ziekenhuisbedden werden georganiseerd in de sportzaal en op zolder. In 2009 kregen meer dan 5000 asielzoekers hier noodopvang, met een gemiddeld verblijf van een maand.

4. Kantoren dispatching

De dienst dispatching van Fedasil in de kantoren van de DVZ kon in 2007 het hoofd niet meer bieden aan de toenmalige vluchtelingencrisis en sloot zijn deuren. Opnieuw greep het Klein Kasteeltje in: in de inkomsas werd een elementaire dispatching georganiseerd, wat voor hectische toestanden zorgde aan de poort die tevens de (enige) bewonersingang is.

6 WIJZIGING TYPE OPVANGCENTRUM NA ELF JAAR GEBRUIK

In 1997, elf jaar na opening als transitcentrum, werd het Klein Kasteeltje gedoopt tot permanent opvangcentrum. Nu het officieel permanent was, werden er eindelijk een aantal cruciale verbouwingen uitgevoerd, zoals de compartimentering van de gemeenschappelijke slaapzalen aan de hand van chambrettes.

STRIKT CONFORME VRIJWILLIGER

1 VAN BESLISSING TOT OPENING: SNEL PROCES

De beslissing om met een openbare aanbesteding te werken voor de opening van een transitcentrum, vloeide voort uit de toenmalige crisissituatie en het onvermogen van de overheid om snel plaatsen te creëren. De aanbesteding bestond uit een hele reeks minimumnormen, waardoor de overheid de luxe had te kiezen uit een reeks gebouwen die reeds conform waren. Het Reno ponton werd gekozen in december 2015, in maart 2016 opende het centrum.

2 PERSONEEL BIJ OPENING: PRIVÉPARTNER

Uitbesteed aan privépartner G4S care.

3 STAAT GEBOUW (° 2004) BIJ INGEBRUIKNAME ALS COLLECTIEF OPVANGCENTRUM IN 2016

Het ponton was aan vernieuwing toe naar aanleiding van stormschade en problemen met de brandveiligheid.

4 OPENING ALS EINDPUNT VAN VERBOUWINGEN: UITBESTEDING

De opening is het eind van een reeks verbouwingen die waarschijnlijk maximum een aantal maanden duurden. Het gaat hier om zeer eenvoudige, goedkope wooncontainers, waar dus zonder problemen aan verbouwd kon worden. Bovendien moest dit niet gebeuren via de procedures van de overheid, aangezien het een overeenkomst bedroeg met een privébedrijf. Qua structurele ingrepen werden muren weggehaald om polyvalente ruimtes te creëren en werden er keukens geïnstalleerd. Verder werd al het traliewerk verwijderd om zijn bajesbootkarakteristieken af te werpen. Pas wanneer het centrum volledig conform was, gecheckt door de kwaliteitsaudit van Fedasil en in het bezit van een brandweerattest, mocht het openen.

5 DUIDELIJK AFGELIJNDE TAAK

De contractueel duidelijk afgelijnde functie van de Reno is de opvang van 250 asielzoekers. Asielzoekers die in Brussel aankomen worden via de dienst dispatching van Fedasil een opvangcentrum toegewezen.

6 TRANSITCENTRUM VOOR EEN JAAR

De aanbesteding bedroeg een jaarcontract voor een transitcentrum met mogelijkheid tot verlenging. In juni 2016 werd besloten om dat niet te doen.

KLEIN KASTEELTJE - STRUCTURELE ADAPTATIES

Overzicht grotendeels opgesteld op basis van het boek van Bob Pleysier: "Het Klein Kasteeltje, een kwarteeuw asielopvang".

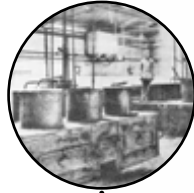
1986 **OPENING**

1 Behoud tralies voor ramen
wegens het statuut als beschermd monument mag er niets aan het uitzicht van de gevel gewijzigd worden "Het is hier een soort gevangenis. (...) ik voel me gevangen in mijn procedure en achter de tralies." (bewoonster)
BLOK A, B, C, D, E, F, G

2 Installatie tweede poort
om de toegang beter te kunnen controleren
BLOK A

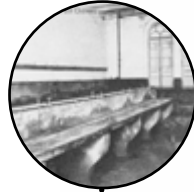

3 Renovatie grootkeuken en refter
en inhuren cateringfirma
BLOK B

4 Renovatie sanitair
BLOK B, C, D

ingang Dienst Vreemdelingenzaken tot 1993

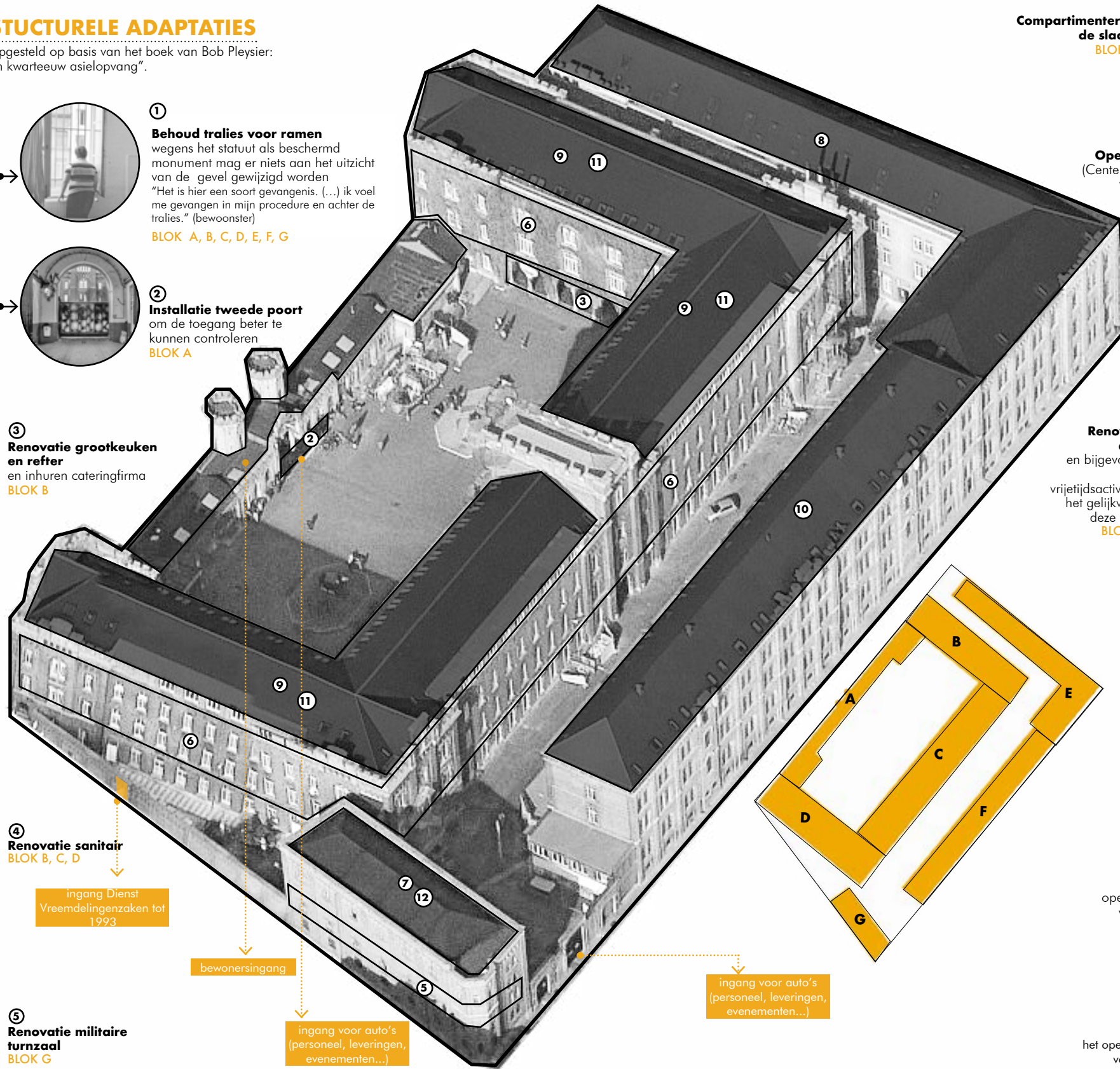
5 Renovatie militaire turnzaal
BLOK G

bewonersingang

ingang voor auto's (personeel, leveringen, evenementen...)

ingang voor auto's (personeel, leveringen, evenementen...)

6 Compartmentering van de slaapzalen
BLOK B, C, D

1997

7 Opening jongerengebouw (CADE)
(Center for Adolescents in Exile) opening van een blok uitsluitend voor niet-begeleide minderjarige bewoners
BLOK G

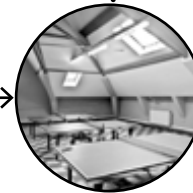
2000

8 Opening appartementen voor gezinnen
de eerste autonome woontypologie in het Klein Kasteeltje
BLOK E

2000

9 Renovatie van de zolder
en bijgevolg verhuis van de vrijetijdsactiviteiten van het gelijkvloers naar deze verdieping
BLOK B, C, D

2001

10 Opening blok F
opening van een blok met studio's: de tweede typologie met eigen sanitair en keuken, nu ook voor alleenstaanden (per 7)
BLOK F

2003

11 Renovatie van de daken
BLOK A, B, C, D, E, F, G

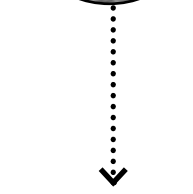
2005

12 CADE Plus
opening van twee autonome studio's voor niet-begeleide minderjarigen
BLOK G

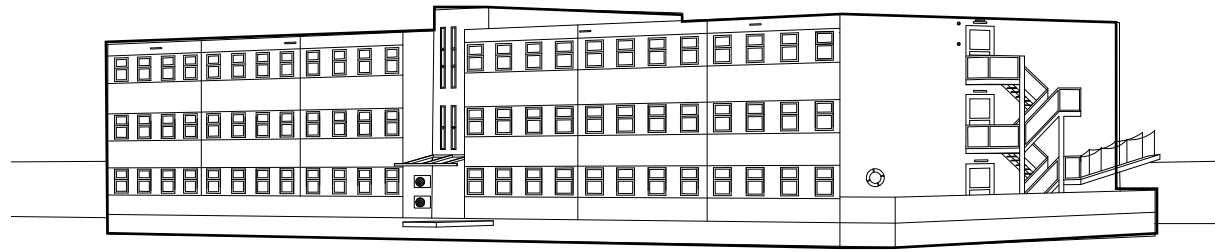

2011

13 Zolderappartementen
het openen van bijkomende appartementen voor gezinnen op de zolderverdieping
BLOK B, C, D

?

Basisplan

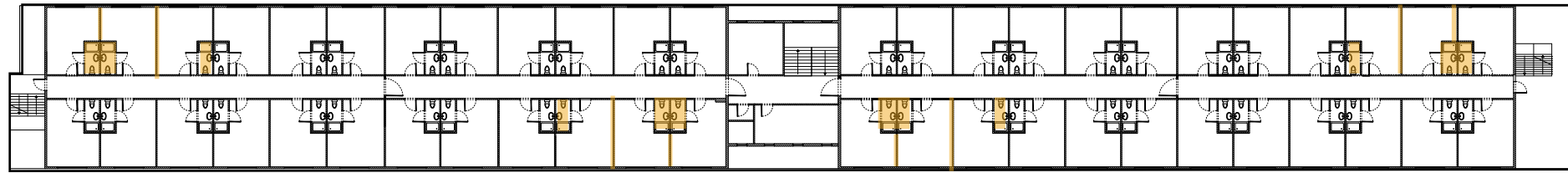
Het basisplan van de gevangenis hield simpelweg een aaneenschakelingen van vierpersoonscellen in over alle verdiepen. Vermoedelijk bevonden personeels- en bergruimten zich op verdieping -1, daar waar het cellenritme doorbroken wordt.

Conversie

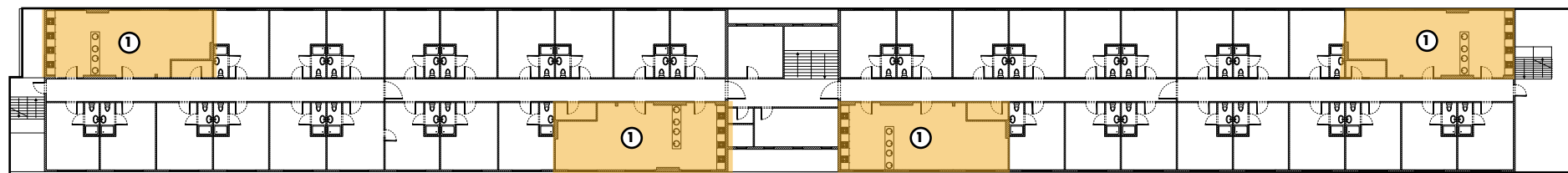
Voor de verbouwing tot open opvangcentrum voor asielzoekers werden een aantal muren en badkamers van aangrenzende cellen weggehaald om zo grotere ruimtes te creëren geschikt voor de inrichting van recreatieruimtes en keukens. Het gaat om de ruimtes aangeduid op

onderstaande plannen. Op verdieping -1 werden er grotere ruimtes gecreëerd voor enerzijds een ruime vergaderzaal en keuken voor het personeel en anderzijds een recreatieruimte en was- en strijkruimte voor de bewoners. Op verdieping 0 en 1 werden muren opengewerkt om leefkeukens te voorzien.

bajesboot
2004-2008

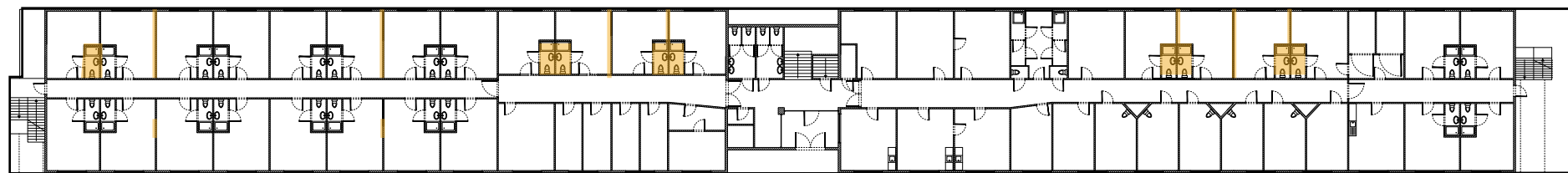

adaptaties
2015

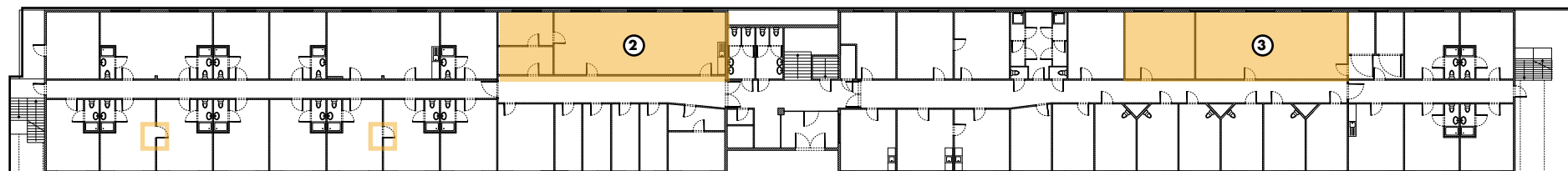

OPENING
2016

bajesboot
2004-2008

adaptaties
2015

OPENING
2016

0&1

-1

KLEIN KASTEELTJE - OPSMUK

○ in samenwerking met of door bewoners

Het personeel lanceerde doorheen de jaren in samenwerking met verschillende organisaties en kunstacademies - en soms met bewoners - verschillende projecten, allemaal met hetzelfde doel: het persoonlijker en leefbaarder maken van de standaardomgeving. Overzicht grotendeels opgesteld op basis van het boek van Bob Pleysier: "Het Klein Kasteeltje, een kwarteeuw asielopvang".

OPENING

② Inrichting binnenkoer met speeltuigen en bankjes

③ **Muurschilderingen**
muurschilderingen aan de binnengevel door Gery Wilmer
TUSSENZONE BLOK D en G

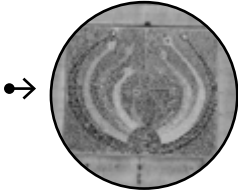
④ **CADE totem**
oprichting van een totem in samenwerking met niet-begeleide minderjarige bewoners, als symbool voor het nieuwe CADE blok
TUSSENZONE BLOK D en G

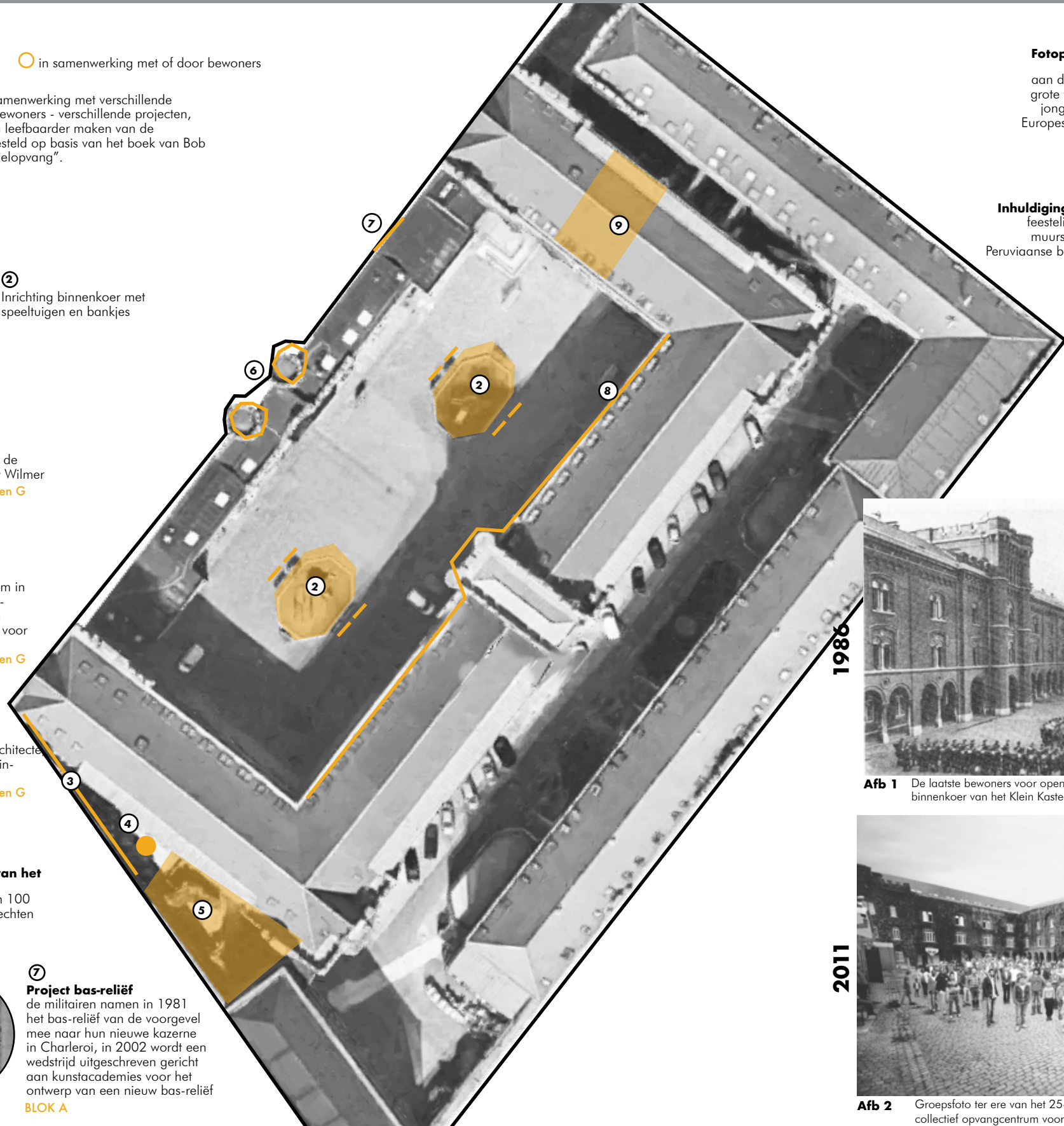
⑤ **Inrichting van een binnentuin**
door een landschapsarchitect met de titel "the space in-between"
TUSSENZONE BLOK D en G

⑥ **Kunst op de torens van het ingangspaviljoen**
project in het kader van 100 jaar liga voor mensenrechten
BLOK A

⑦ **Project bas-reliëf**
de militairen namen in 1981 het bas-reliëf van de voorgevel mee naar hun nieuwe kazerne in Charleroi, in 2002 wordt een wedstrijd uitgeschreven gericht aan kunstacademies voor het ontwerp van een nieuw bas-reliëf
BLOK A

⑧ **Fotoproject "New Young Europeans"**
aan de binnengevel worden grote frontale portretten van jonge immigranten uit tien Europese steden geëxposeerd
BLOK C

⑨ **Inhoudig muurschilderingen**
feestelijke inhuldiging van de muurschilderingen waar een Peruviaanse bewoner gedurende zes jaar aan werkte
TRAPHAL BLOK B

1998

2002

SCHAAL GEBOUW / HET GEBOUW - CONVERSE

127

1986

Afb 1 De laatste bewoners voor opening als collectief opvangcentrum op de binnenkoer van het Klein Kasteeltje

2011

Afb 2 Groepsfoto ter ere van het 25-jarige bestaan van het Klein Kasteeltje als collectief opvangcentrum voor asielzoekers

2005

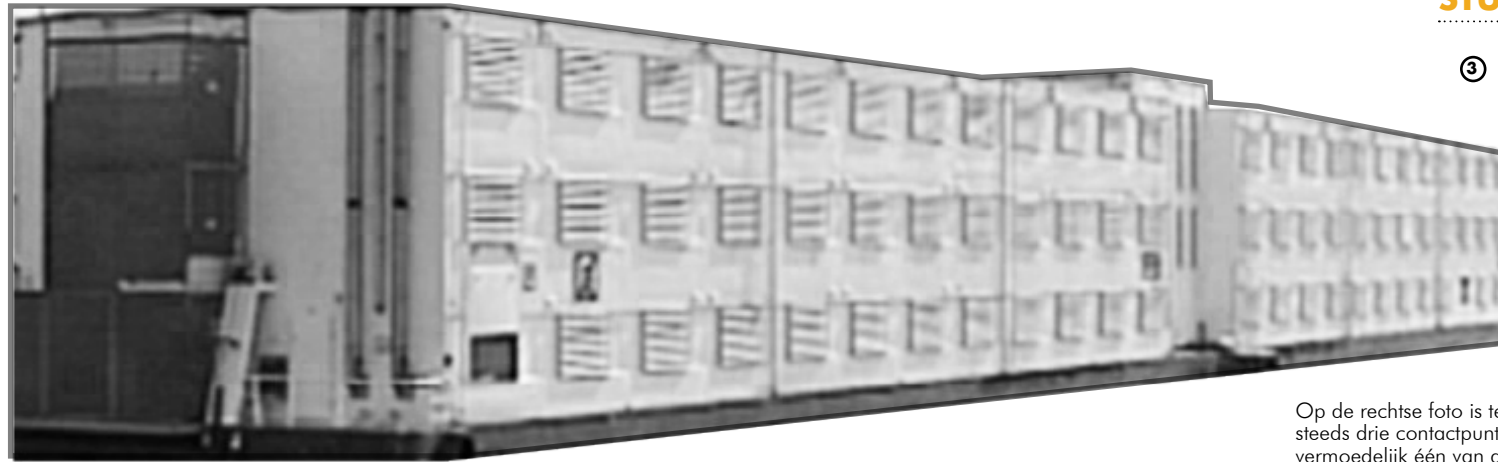
2006

CONVERSE - HET GEBOUW / SCHAAL GEBOUW

128

bajesboot
2004-2008

adaptaties
2015

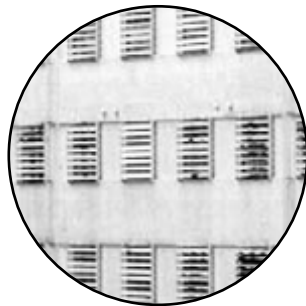

③ In-/uitgang

Op de rechte foto is te zien hoe activisten op een van de ingangsbruggen kruipen. Het ponton had, en heeft vandaag nog steeds drie contactpunten met de kaai: twee 'brandtrappen' en één hoofdingang. Na het bestuderen van de foto's werd vermoedelijk één van de brandtrappen gebruikt als in- en uitgang voor de gevangenen (van hun kamerverdieping naar de luchtkooi), aangezien dit de enige volledig afgesloten brug is (foto rechts). De hoofdingang, waarschijnlijk enkel door het personeel gebruikt, was volledig open (foto midden). Vandaag zijn de drie bruggen volledig open, maar mogen de zij-ingangen enkel gebruikt worden in noodgevallen.

① Façade

Interieur

Alle tralies werden van de façades verwijderd. Ook aan de binnenzijde van de façade werden alle beveiligingsmechanismen los gemaakt. Aan de zichtbaar geworden boorgaten valt te traceren waar beveiligingsmechanismen aanwezig waren, bijvoorbeeld voor de ramen langs de binnenzijde en rond verwarmingstoestellen.

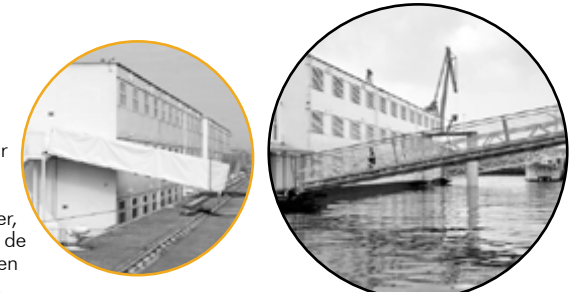
② Buitentrappen

Langs beide korte zijden van de façade was een kooi bevestigd waarin zich een circulatiekoker bevond die de verschillende verdiepingen een rechtstreekse uitgang naar buiten schonk. Deze circulatiekokers waren door de architecten waarschijnlijk ontworpen als nooduitgang in geval van brand, maar vermoedelijk werden ze anders gebruikt (zie punt 3). Deze kooi werd eveneens verwijderd.

④ Afstand tot kaai

De plaatsing van het ponton ten opzichte van de kaai werd herzien: ten tijde van de gevangenis werd er zo veel mogelijk afstand gecreëerd tussen wal en schip als extra beveiligingsmechanisme. Nu echter, ligt het ponton net ver genoeg van de kaai verwijderd om de lager gelegen verdiepen te voorzien van daglicht.

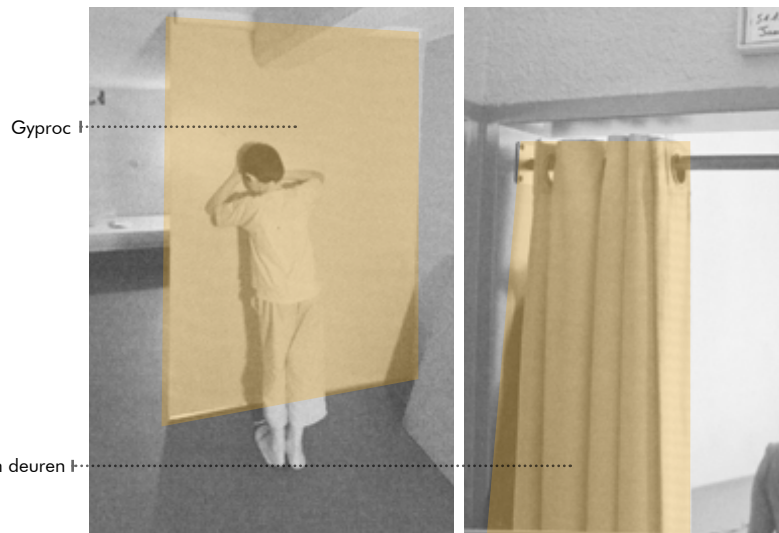

⑤ Buitenruimte

De buitenruimte werd niet zoals voorheen ingericht met een luchtkooi maar met een voetbalveldje bestaande uit grasmatten en twee minigoals, een overdekte plek met picknickbanken, een rokerszone en een speeltuig voor kinderen. Lagere houten panelen met ingewerkte zitbanken langs de binnenzijde vervingen de metershoge donkere platen en prikkeldraad die gepaard gingen met de vorige functie.

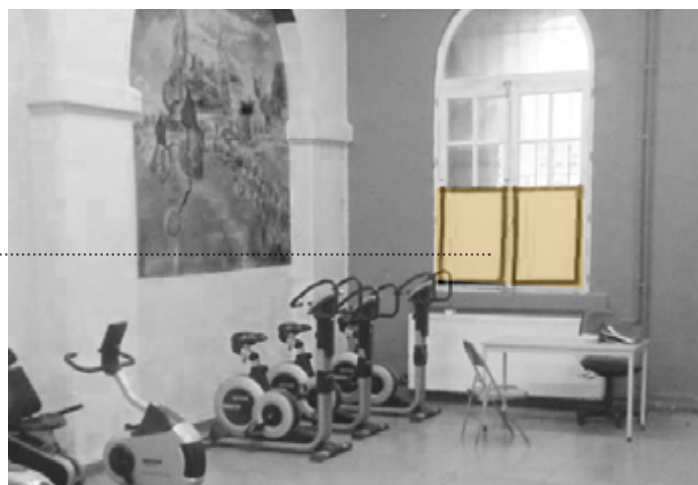

IMPROVISATIE IN PLAATS VAN ONTWERP

Gyproc I.....

Gordijnen in plaats van deuren I.....

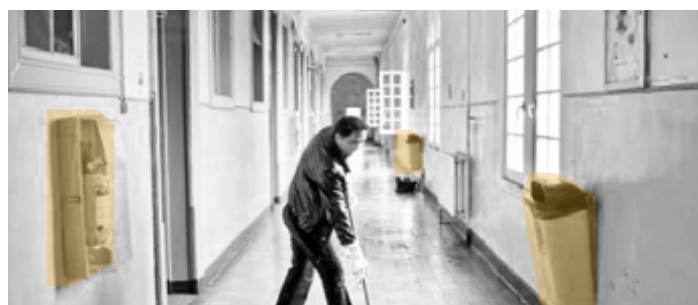
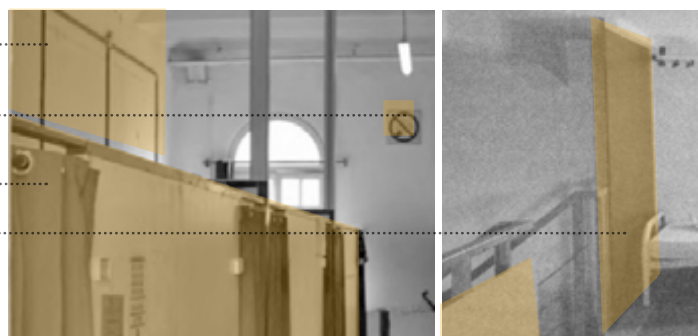
Raam afgeplakt met papier I.....

Geïmproviseerde elektriciteitsbekabeling I.....

Pictogrammen I.....

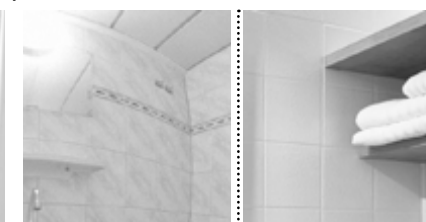
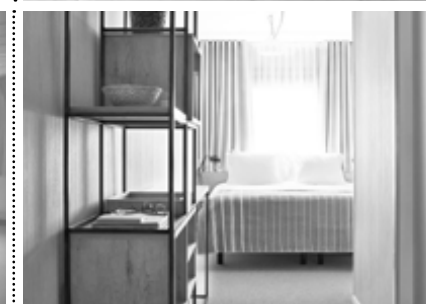
Gordijnen I.....

Gyproc I.....

De conversie van het Klein Kasteeltje wordt gekenmerkt door zijn improvisoir karakter. Prominente elektriciteitsbekabeling aan de muren die aftakt naar de compartimenten, papier dat voor ramen geplakt wordt om inkijk te voorkomen, het gebruik van lage gyproc wanden en gordijnen bij verbouwingen, de aanwezigheid van talrijke vuilnisbakken en brandblusapparaten in de gangen... Zaken die niet bijdragen tot een gevoel van thuis.

BAJESBOOT TOT ASIELCENTRUM VERSUS TOT HOTEL

Een hotel is, in tegenstelling tot een asielzoekerscentrum, écht een tijdelijke verblijfplaats, van een paar nachten tot een paar weken maximum. Desalniettemin wordt hier aanzienlijk meer moeite gedaan om de plek zo bereikbaar, verwelkomend, aangenaam, en huiselijk mogelijk te maken.

INPLANTING

De aanwezigheid van het hotel wordt duidelijk gesignaleerd aan de hand van vlaggen, bloembakken die de link leggen met de kade en een groot logo. Verder ligt dit ponton helemaal in het begin van de kade, net naast de andere gebouwen.

STRUCTUUR

Heel de benedenverdieping werd opengewerkt met behulp van vakwerken en er werd met niveauverschillen gespeeld om een open gevoel te creëren maar zich toch te kunnen afzonderen. Deze ruimte wordt 'The Living Room' genoemd. Voor het creëren van de 'ontspanningsruimte' van de Reno, werd de muur weggehaald tussen twee aangrenzende ruimtes.

INRICHTING

Het effect dat een bepaald materiaalgebruik of het algemene uitzicht van een ruimte uitoeft op zijn bewoners, benoemde stadsactiviste Jane Jacobs als surface effects. Dit is een grote factor die een gebrek aan een gevoel van huiselijkheid kan beïnvloeden. In de conversie tot hotel werden warme materialen gebruikt zoals hout en tapijt, de tl-buizen in het valse plafond werden vervangen door warm licht in lampenkappen, overal werd kunst opgehangen... Ook werden alle potentiële herinneringen aan de vorige functie als gevangenis zorgvuldig verwijderd. In de zeer vergelijkbare bajesboot die werd omgevormd tot asielzoekerscentrum bleven de naakte gyproc wanden, linoleum vloer, het metalen meubilair en de tl-verlichting onveranderd. Ook alle camera's (actieve en niet-actieve) en alarmbellen (niet-actief) werden behouden, wat sterke associaties oproept naar zijn vorige functie.

4. REGIMES

PERSONEEL

wordt in beiden cases geassocieerd met disciplineren en controleren - militairen (beginjaren Klein Kasteeltje) versus een beveiligingsfirma (Reno)

HUISREGLEMENT

controlerend en disciplinerend document bij uitstek

AFFICHERING

legt op hoe het gebouw wel en niet gebruikt dient te worden

UURSCHEMA

Faciliteiten als dokter, sociaal werker, wasruimte, uitleendienst enzovoort hebben elk hun toegewezen ruimte en stipte openingsuren. Deze openingsuren hangen uit aan de respectievelijke deuren van de ruimtes. Toch is het voor de bewoners vaak moeilijk om het overzicht te bewaren: ongeveer elke faciliteit hanteert andere openingsuren en regels. Bijkomend gaan bepaalde culturen veel vrijer om met het tijdsbegrip en zijn zij bijgevolg verontwaardigd wanneer het personeel zich strikt aan de afgesproken uren houdt.

ELEMENTEN VAN VEILIGHEID EN ORDEHANDHAVING

in de architectuur of bevestigd aan de architectuur, in de uitrusting van het personeel

SCHAAL GEBOUW

HET GEBOUW

PERSONEEL KLEIN KASTEELTJE: HOOG AANTAL INWONERS GAAT GEPAARD MET AFSTAND PERSONEEL

Het Klein Kasteeltje wordt vandaag uitgebaat door personeel van Fedasil. In de beginjaren was dit anders: gezien de gedwongen snelle opening van het centrum in 1986, was er nood aan personeel dat meteen in dienst kon treden. Bijgevolg werd er beroep gedaan op kandidaten die reeds vertrouwd waren met het gebouw: militairen die er hun burgerdienst of driedaagse doorlopen hadden. Ook de eerste directeur van het centrum was een voormalig militair. Intussen zijn de militairen vervangen door personeel van Fedasil. Deze werknemers zijn door een hele selectieprocedure gegaan, in tegenstelling tot in de beginjaren van het centrum, waarbij nu een universitaire diploma vereist is - liefst in een psychologische of pedagogische richting - en ervaring in de sector een pluspunt. Hoewel het personeel dus beter afgestemd is op de job, kampen velen nog steeds met eenzelfde probleem. Voormalige werknemers vertelden over de moeilijke relatie tussen het willen actief helpen van en betrokken zijn met de bewoners, en het bewaren van een professionele afstand. In het Klein Kasteeltje wordt op het eerste zicht meer naar afstand geneigd. Zo bestaat er bijvoorbeeld een strikte afleiding tussen personeelsruimtes en bewonersruimtes.

PERSONEEL RENO: KLEINER AANTAL INWONERS, OPEN DOOR POLICY

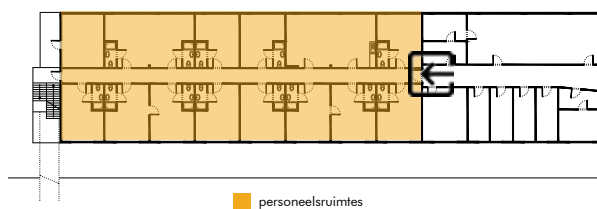
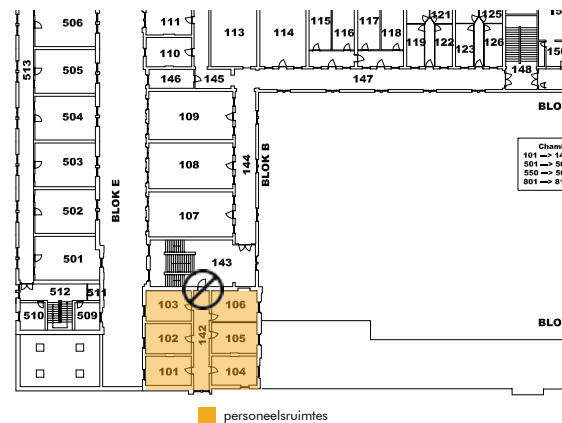
In de Reno werd het personeel aangesteld door G4S. Opvallend in de Reno was de grote betrokkenheid van het personeel met de individuele bewoners. Wanneer er activiteiten georganiseerd werden door de bewoners voor bezoekers, nam ook het personeel hier vaak informeel aan deel. Hier heerste tevens, anders dan in het Klein Kasteeltje, een open door policy. Er bestond wel een scheiding tussen bewoners- en personeelsruimtes, maar geen verbod voor bewoners om deze ruimtes te betreden. Het personeel creëerde een band met de bewoners en wisselde zelfs persoonlijke contactgegevens uit. Het centrum werd door verschillende bewoners beschreven als "één grote familie". Zo kreeg bij de sluiting elke bewoner een afscheidkaartje met een groepsfoto van de personeelsleden mee. Het kunnen optreden van zulke sfeer, heeft ook te maken met de kleinere schaal van het centrum (250 bewoners, tegenover 700 à 900 bewoners in het Klein Kasteeltje).

DEONTOLOGISCHE CODE FEDASIL

Het delen van gegevens of vriendschappelijke omgang met bewoners gaat evenwel in tegen de deontologische code opgelegd door Fedasil:

"U bent zich bewust van het feit dat u zich voortdurend in een spanningsveld bevindt tussen professionele betrokkenheid en professionele afstand. Om (de schijn van) favorietisme te voorkomen en de professionele relatie te vrijwaren vermijdt u vriendschappelijke en intieme relaties met de bewoners. Privé-gegevens van uzelf en van collega's worden niet aan bewoners meegegeeld."

Dit artikel valt onder het punt 'onpartijdigheid'. De andere punten van de deontologische code zijn respect, cliëntgerichtheid en discretie. Het personeel bevindt zich effectief in een continue strijd tussen een vriendschappelijke en professionele omgang. Bij sommige taken, zoals het uitbaten van de econoomaat (zie afbeelding hieronder), wordt het personeel echter in zijn machtspositie gedwongen en komt de spanning tot uiting in het duidelijke verschil tussen diegene voor en achter de tralies.

G4S BEVEILIGT APARTHEID, G4S WEG UIT GENT!

G4S beveiligt apartheid in Israël/Palestina

G4S schendt de mensenrechten en het internationaal recht in Israël/Palestina

- G4S levert veiligheidsapparatuur en -diensten voor detentiecentra in Israël en de bezette Westelijke Jordaanoever waarin Palestijnse politieke gevangenen opsluiten - waaronder kinderen - zonder recht proces. Uit rapporten van Israëlische en Palestijnse mensenrechtensorganisaties en UNICEF blijkt dat de rechten van deze gevangenen worden geschonden. Het gaat om een patroon van systematische mishandeling dat door het VN-Verdrag tegen foltering als wreed, onmenselijk of anderszins afkeerend of bedreigend wordt omschreven. In sommige gevallen gaat het zelfs om marteling.
- G4S levert beveiligingsdiensten aan bedrijven en industrie zones in de illegale Israëlische nederzettingen op bezette Palestijnse gebied.
- G4S voorziet beveiligingsdiensten aan het Israëlische politiekorps in de Westelijke Jordaanoever. De oprichting hiervan normaliseert de huidige status-quo van een onmenselijke kolonistenpopulatie op de Westelijke Jordaanoever en institutionaliseert de smadling tussen de twee rechtssystemen - één voor de Israëliërs en één voor de Palestijnen, die op hetzelfde grondgebied vertoeven.
- G4S levert apparatuur en onderhoud aan Israëlische militaire controleposten op de Westelijke Jordaanoever, gebruikt als onderdeel van de Apartheidsmuur, waarvan het breuk illegaal werd verklaard door het Internationaal Hof van Justitie in zijn Adviesende Opinie van 9 juli 2004.

RENO: INITIEEL VERZET TEGEN UITBESTEDING VAN DE OPVANG AAN FIRMA G4S

Het ponton in Gent wordt uitgebaat door een Britse privé beveiligingsfirma, actief in 125 landen en met 625.000 werknemers: G4S. Het feit dat net deze firma werd uitgekozen als uitbater, veroorzaakte commotie bij de voornamelijk links georiënteerde (Gentse) bevolking. De firma is onder meer verantwoordelijk voor de beveiliging van Israëlische kolonies, van de illegale apartheidsmuur in Palestina en van detentiecentra in Palestina en Israël waarin Palestijnse kinderen worden opgesloten en mishandeld. Het sluiten van contracten met beveiligingsfirma's voor het huisvesten van asielzoekers is geen nieuw fenomeen. Reeds in begin 2012 sloot de border agency van het Verenigd Koninkrijk contracten met de drie grootste beveiligingsfirma's van het land: Serco, Reliance en G4S, om accommodatie voor asielzoekers te voorzien.

STOP G4S GENT

In 2014 bezat Gent reeds lopende contracten met G4S ter waarde van ruim 4 miljoen euro. De taken van G4S bestonden uit het uitvoeren van parkeercontroles en het ledigen van parkeerautomaten, het organiseren van geldtransport voor uiteenlopende diensten van Stad Gent en het mobiel en stationair bewaken van meer dan 140 gebouwen van het Gents patrimonium. STOP G4S Gent is een organisatie die al een aantal jaar actie voert tegen de contracten die gesloten worden tussen Stad Gent en de beveiligingsfirma. De beweging ontstond in 2012 na een oproep van Palestijnse organisaties en is een vertakking van de internationale 'Stop G4S'-campagne. Deze valt op zijn beurt onder het 'Boycott, Divestment and Sanctions'-initiatief: een collectief dat strijdt om de bevrijding van Palestina uit de greep van Israël. STOP G4S Gent houdt regelmatig evenementen en verspreidt publicaties om Gentse bewoners achter zich te scharen en zo G4S uit Gent te proberen bannen.

Een deelnemer tijdens één van de betogingen stelde:

"G4S slaat winst uit schendingen van de mensenrechten. Het bedrijf weigert echter gevolg te geven aan de oproep van de wereldwijde campagne om zich te herpositioneren zodat het de internationale mensenrechten en het internationaal humanitair recht zou respecteren. Het Gents stadsbestuur is hiervan op de hoogte, maar zet de samenwerking met G4S verder."

Ook het Mensenrechtencentrum van de UGent liet het onderwerp niet onaangeraakt en wees erop dat Stad Gent juridisch gezien over de mogelijkheid beschikt om te vermijden dat G4S nog opdrachten krijgt toegewezen door de overheid.

In november 2015 publiceerde PVDA Gent het artikel: "Oorlogsvluchtelingen welkom, G4S niet", net nadat bekend raakte dat in maart een drievoudig ponton, uitgebaat door G4S, aan de Rigakaai zou aanmeren om vluchtelingen op te vangen. Provinciaal PVDA-voorzitter Tom De Meester verwijst in het artikel naar een studie uit 2011, waarin te lezen is dat in asielcentra uitgebaat door G4S in het Verenigd Koninkrijk een

verontrustend aantal zelfmoorden, zelfverminkingen, hongerstakingen en fysieke en mentale aandoeningen plaatsvinden. In deze studie gaat het echter om gesloten detentiecentra voor mensen die illegaal in het land verblijven (wiens asielaanvraag bijvoorbeeld is afgekeurd of die nooit een aanvraag hebben ingediend). Dit rechtvaardigt onder geen beding de erbarmelijke omstandigheden die in deze centra heersen, maar het kan evenwel niet vergeleken worden met het open centrum in Gent. De Meester reageerde gechoqueerd op het voorstel dat deze zelfde firma in Gent een asielcentrum zou oprichten en deed in het artikel een oproep naar het Gentse stadsbestuur toe om haar samenwerking met G4S te herzien. Tegelijk vroeg PVDA of het Rode Kruis de nodige middelen zou krijgen om een kwaliteitsvolle opvangstructuur voor asielzoekers op poten te kunnen zetten in Gent, maar daar werd niet op ingegaan door het stadsbestuur.

De traditie van het sluiten van contracten door de overheid met privébedrijven: what's in it for them?

Wat maakt het voor privébedrijven zo interessant om opvang te organiseren voor asielzoekers? In het artikel "Als barmhartigheid business wordt" uit De Standaard wordt hen onderhuids verweten winst te maken op de kap van asielzoekers. Er is lang gezweven over hoeveel zo'n bedrijven ontvangen voor deze opvang, maar begin 2016 liet Theo Francken in de Kamer vallen dat dit bedrag tussen de 40 en de 50 euro per volwassene per dag ligt, te gebruiken voor de drie b's van Fedasil (bed, bad, brood) en begeleiding. In het artikel wordt uitgerekend hoeveel privébedrijven verdienen aan de vluchtelingen crisis, aangenomen dat de centra vanaf dag één volledig bezet zouden zijn en het minimum van 40 euro per volwassene per dag zou worden gegeven. Hieruit blijkt dat G4S voor de opvang van asielzoekers in België zo'n 10.979.200 euro per jaar zou ontvangen, waarvan het drievoudig ponton goed is voor 3.650.000 euro. Hier komt nog eens bij dat G4S geen havengeld moet betalen (7000 euro) en dat ze bij de opstart een extra budget kregen voor zaken die aan vernieuwing toe waren.

G4S en de Reno

Ondanks de wereldwijde clandestiene reputatie van G4S, hangt veel af van het specifieke geval waarin de organisatie werkzaam is. De Reno in Gent is een open opvangcentrum voor asielzoekers. Het gros van het personeel dat er werkt solliciteerde voor een job als begeleider en niet als bewaker. De normen en het huisreglement worden opgelegd door Fedasil. Het protest heerst vooral omdat Gent G4S als bedrijf steunt door miljoenencontracten met hen te onderhouden, en dus impliciet ook de menonwaardige situaties waarvan G4S beschuldigd wordt, anderszids moet in gedachten gehouden worden dat dit niet per definitie betekent dat zulke menonwaardige situaties bestaan in het centrum zelf.

RECHTEN: de rechten zijn enkel te verkrijgen via de opvangstructuur

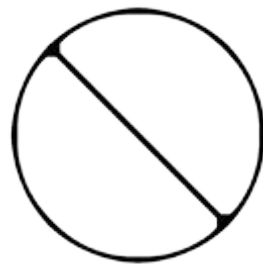
- I.1 basisbehoeften
- I.2 maatschappelijke begeleiding
- I.3 opvoeding en schoolgaan kinderen
- I.4 medische begeleiding
- I.5 psychologische begeleiding
- I.6 juridische begeleiding
- I.7 opleiding
- I.8 activiteiten
- I.9 dagvergoeding
- I.10 gemeenschapsdiensten

NA TE LEVEN REGELS: sanctie bij niet naleven

- II.1 respecteren van omgeving en buurtbewoners
- II.2 verbod op manifestaties
- II.3 respecteren van infrastructuur en uitrusting
- II.4 herstelling en waarborg materiaal van de opvangstructuur
- II.5 eigendom van anderen en persoonlijk materiaal
- II.6 hygiëne (orde en netheid) in de opvangstructuur
- II.7 brandveiligheid
- II.8 respecteren van privé-leven en gezinsleven
- II.9 richtlijnen in verband met het ontvangen van bezoek
- II.10 regelmatige aanwezigheid in de opvangstructuur
- II.11 informatieplicht
- II.12 respecteren van externe afspraken

VERBODEN: sanctie bij niet naleven

- II.13 externe betalende diensten
- II.14 verbale en fysieke agressie
- II.15 racisme en discriminatie
- II.16 verdovende middelen en alcohol
- II.17 tabak
- II.18 gevaarlijke voorwerpen
- II.19 huisdieren

SANCTIES

1. formele verwittiging met vermelding in sociaal dossier

2. geldboete (roken waar niet mag, iets beschadigen of kwijtraken...)

3. tijdelijke uitsluiting van activiteiten georganiseerd door de opvangstructuur

4. tijdelijke uitsluiting van de mogelijkheid tot het uitvoeren van gemeenschapsdiensten

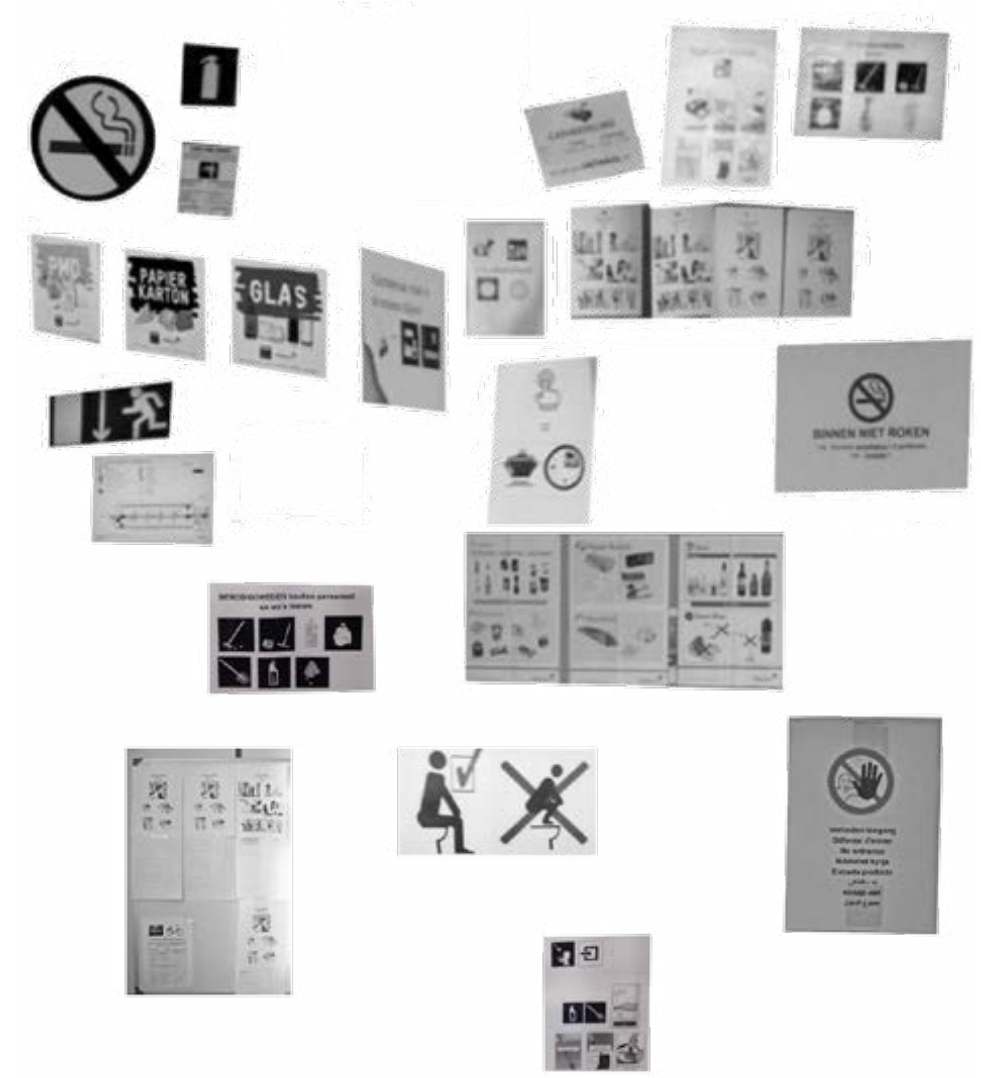
5. beperking van de toegang tot sommige diensten

6. verplichting tot het uitvoeren van taken van algemeen nut, waarvan het niet uitvoeren of de gebrekkige uitvoering leidt tot een nieuwe overtreding en dus een nieuwe sanctie

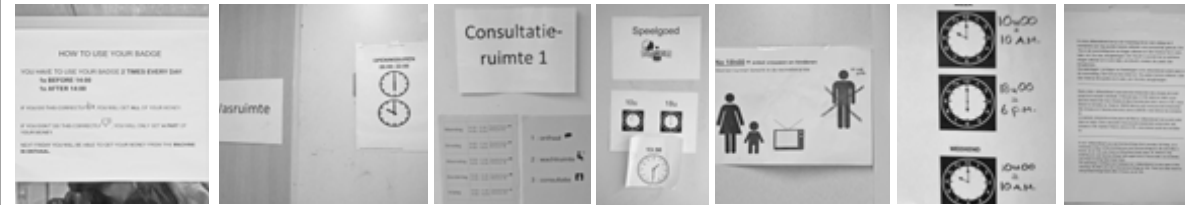
7. overplaatsing naar een andere opvangstructuur (beter bekend als 'transfer')

VARIABLE ACTIVITEITEN/FACILITEITEN

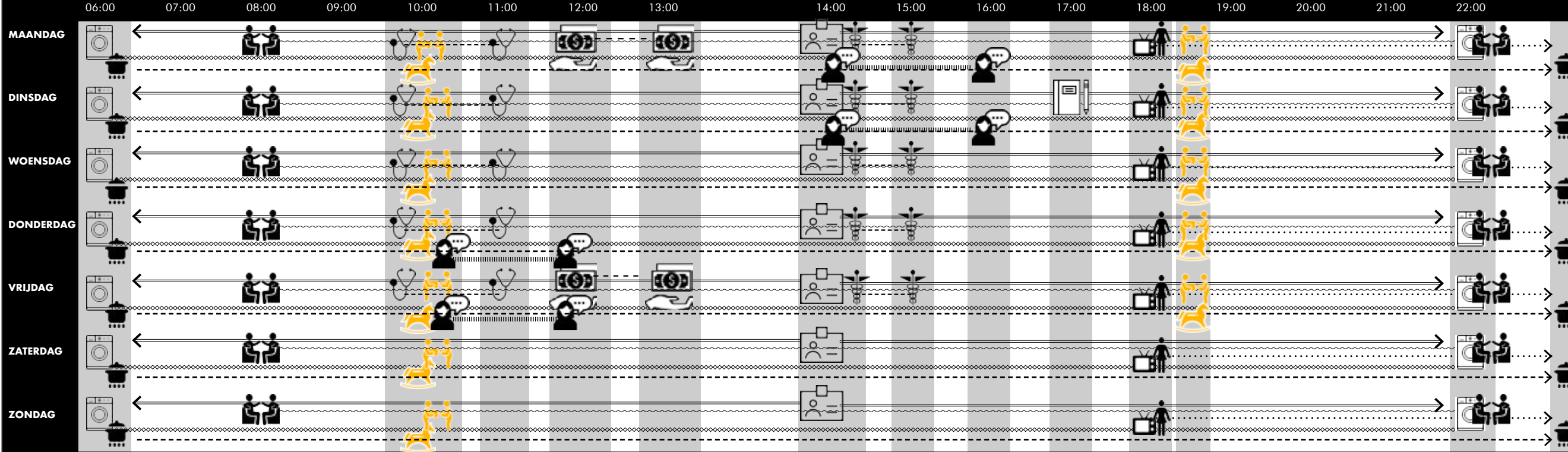
variabel per week, op voorhand inschrijven aan ad valvas waar er posters hangen met het aanbod

CASHBEDELING	APOTHEEK	HUISWERKHULP
WASRUIMTE	DOKTER	BEZOEK
SOCIAAL ASSISTENT	ONTSPANNINGSRUIMTE VROUWEN	UITLEENDIENST
BADGE VALIDATIE	KEUKEN	SPEELGOED LENEN

VASTE ACTIVITEITEN/FACILITEITEN vast per week; poster op de deur van de corresponderende ruimte hoe en wanneer hem te gebruiken;

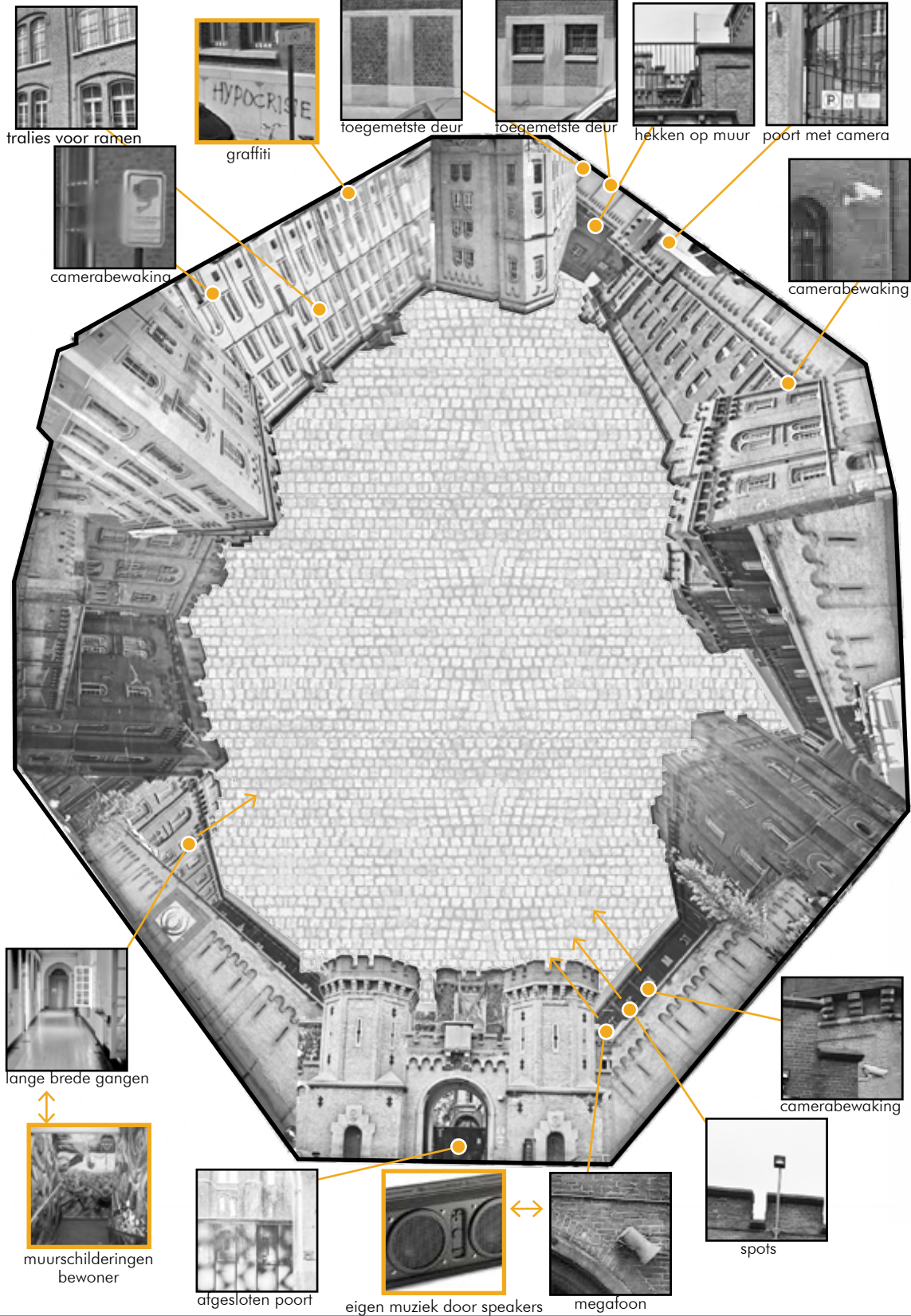
de gele icoontjes zijn ruimtes die enkel even openen op aangeduid uur voor het uitleen van materiaal.

VA10. Te respecteren uren in de opvangstructuur: geef de tijdsplanning aan waarbinnen de rust/silte in de opvangstructuur dient te worden gerespecteerd. Geef de toegangsuren aan van de opvangstructuur: als ook de openingstijden en de interne diensten (sociale dienst, medische dienst, economisch, vestiaire, wasplaats, crèche, informatiecazaal, sportzaal...)

KLEIN KASTEELTJE

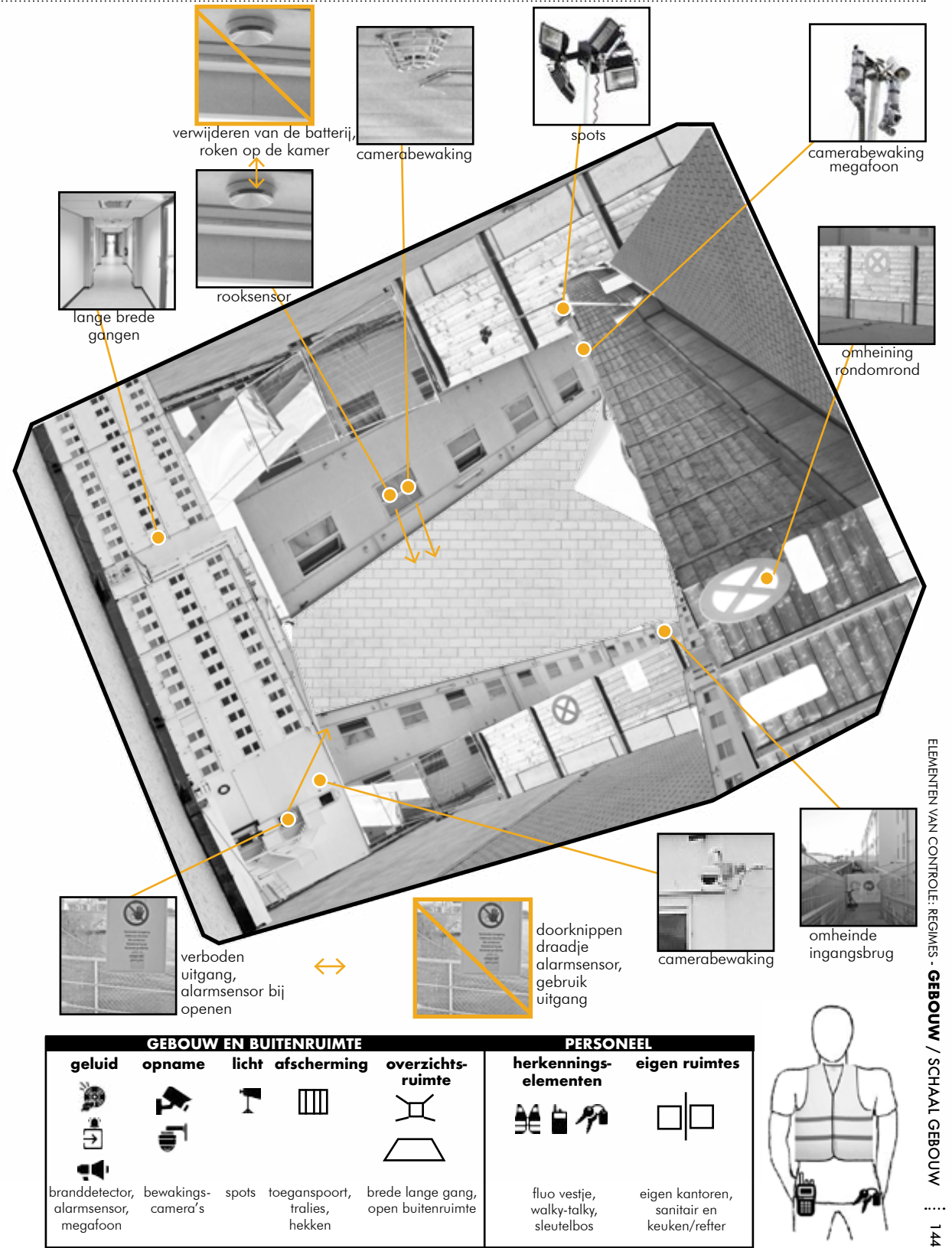
□ tools van controle en disciplinering □ coping strategies van de bewoners

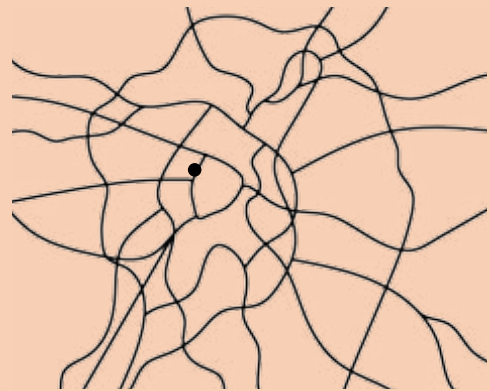
143 ... SCHAAL GEBOUW / GEBOUW - REGIMES: ELEMENTEN VAN CONTROLE

RENO PONTON

□ tools van controle en disciplinering □ coping strategies van de bewoners

ELEMENTEN VAN CONTROLE: REGIMES - GEBOUW / SCHAAL GEBOUW ... 144

SCHAAL GEBOUW
.....
INPLANTING

SCHAAL GEBOUW
.....
INPLANTING

B. Inplanting

De eerste collectieve opvangcentra in Europa werden opgericht in de jaren '80 en '90. Vluchtelingen moesten onderdak krijgen maar werden tevens als potentieel gevaar voor de samenleving gezien (profiteren van het Westerse welvaartsysteem, dragen van gevaarlijke ziekten, criminaliteit...) en moesten dus geïsoleerd worden. Fontanari herinnert ons aan het feit dat de eerste keer dat er uit een dergelijk machtsverhouding 'kampen' ontstonden, zich afspeelde in een koloniale context.¹

1. Elementen van isolement

Interessant aan deze specifieke twee cases is het feit dat ze zich beiden in verstedelijkt gebied bevinden. Veel collectieve opvangcentra in België (en andere Europese landen) zijn namelijk gesitueerd in afgelegen gebieden. We zullen zien dat er in een stedelijke omgeving andere manieren gebruikt worden om het centrum te isoleren.

Het Klein Kasteeltje was vroeger gesitueerd in landelijk gebied, maar maakt nu deel uit van de binnenstad van Brussel. Wat maakt spontane interactie met de omgeving dan zo moeilijk? Onder dit punt zal ik aantonen dat hoe meer de omgeving van het Klein Kasteeltje verstedelijkte doorheen de tijd, hoe meer drempels geïnstalleerd werden om het gebouw even geïsoleerd te laten blijven, aangezien

zijn vorige invullingen (ook) steeds isolement vereisten (gevangenis, kazerne...). De elementen van isolement zijn zeer diepgeworteld (schaal M, L, XL), en slechts op schaal S zien we een poging tot het tegenwerken hiervan. (cf. introductie)

De Reno drijft en is slechts 12 meter breed. De Schelde in Gent is op bepaalde punten 50 meter breed. De inplanting is dus flexibel, maar opnieuw wordt isolement opgezocht. De Reno ligt een eind buiten het stadscentrum, 400 meter diep in de Rigakaai, aangemeerd achter een aantal cruiseschepen. Deze inplanting ver in de haven heeft ongunstige consequenties op de autonomie van asielzoekers: wanneer er werken zijn in de haven, wordt een shuttlebus georganiseerd om nog maar aan de grote baan te geraken. De aanwezigheid van het centrum is nergens gesignaleerd naar de grote baan toe. Pas wanneer je vlak voor de poort staat, wordt 'OC Reno' (opvangcentrum Reno) aangegeven op een klein bordje. Opnieuw op schaal S is er een letterlijke poging tot verwelcoming met een welkomstbord in zeven talen.

2. Onvermijdelijke interactie

Ondanks het isolement, dat optreedt in beide gevallen, zijn het open opvangcentra, wat wil zeggen dat bewoners (relatief) vrij kunnen kiezen wanneer ze het opvangcentrum verlaten en terugkomen. In dit punt is de interactie gemapped op twee schalen: de nabije omgeving en de bredere omgeving van de stad.

¹ Fontanari, E. "Confined to the threshold." *City* 19, no. 5 (2015): 714-26.

1. ISOLEMENT

.....↓
KLEIN KASTEELTJE
historisch gewortelde elementen van
isolement

RENO
flexibele inplanting, toch isolement

.....↓

.....↓
SCHAAL GEBOUW
DE INPLANTING

ELEMENTEN VAN ISOLEMENT DOORHEEN DE GESCHIEDENIS VAN HET GEBOUW

“Een markante microkosmos in de stad”
(Pascal Smet, voormalige Commissaris-generaal voor
Vluchtelingen en Staatlozen)

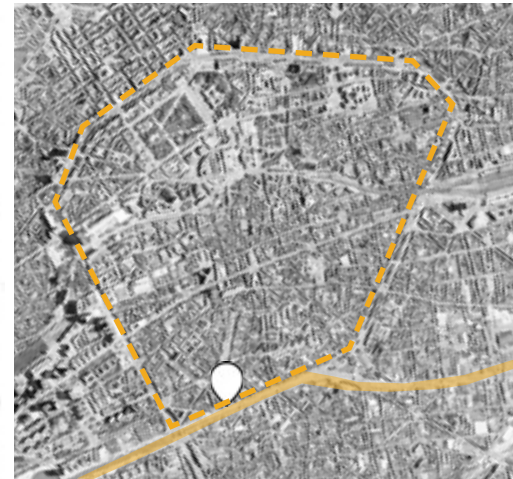

ELEMENTEN VAN ISOLEMENT ONDANKS ZIJN FLEXIBELE INPLANTING ALS PONTON

“The biggest little city in the world”
(Tekst die op het afscheidskartje stond dat de
bewoners meekregen ter gelegenheid van zijn sluiting)

1675

vandaag

Initieel was het Klein Kasteeltje gelegen aan de rand van de stad, grenzend aan een uitgestrekt landschap van velden en groen. In de loop der eeuwen trad de stad Brussel buiten haar omwalling en begon de landelijke omgeving buiten de stadsmuren steeds meer te verstedelijken. Als we vandaag naar de ligging van het Klein Kasteeltje kijken, lijkt het in een stedelijke omgeving gesitueerd te zijn, met ten opzichte van de uitgebreide stad Brussel zelfs nog een vrij centrale positie.

Aanleg kanaal Brussel-Charleroi (1839) - De Zenne trad vaak buiten haar oevers, en dat had een nefast effect op de hygiëne in de stad. Inwoners noemden het 'een open riool'. Er was geen drinkbaar water meer en ziektes zoals cholera werden verspreid. Er werd beslist de Zenne te overwelden en erboven brede boulevards te voorzien. Als waterverbinding tussen steden werden kanalen aangelegd, waarvan het kanaal Brussel-Charleroi vlak voor het Klein Kasteeltje liep.

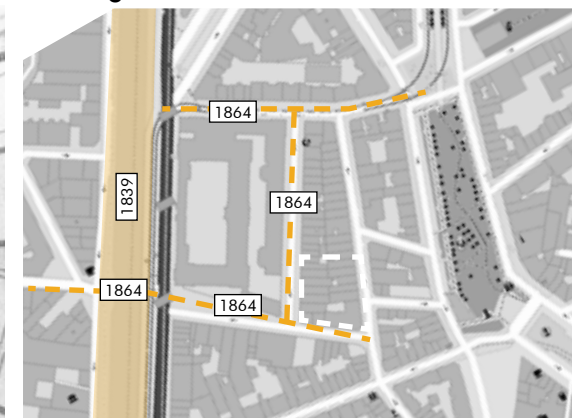
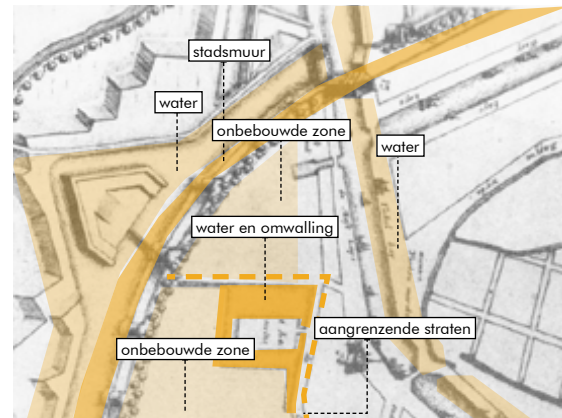

Aanleg brug over kanaal (1864) - Om een snellere verbinding te creëren tussen de Brusselse binnenstad en het deel buiten de vroegere stadsomwalling dat nu verstedelijkt was, werd in 1864 een brug gebouwd in het verlengde van de De Witte De Haelenstraat.

EVOLUTIE ISOLERENDE OMGEVINGSELEMENTEN L

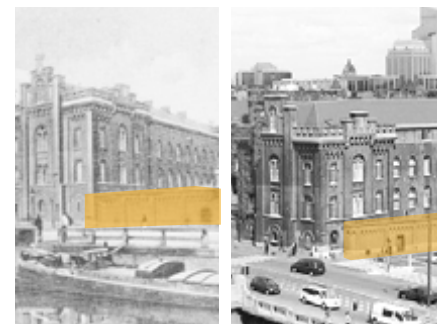
1695

vandaag

In de tijd dat het Klein Kasteeltje een villa was, was zijn omgeving nog zeer landelijk. Bijkomstig waren er een aantal elementen aanwezig die hielpen de villa nog meer af te schermen van de directe omgeving, wat toentertijd perfect uitkwam voor een herbestemming als kazerne. Echter, langzaam maar zeker begon het landschap te verstedelijken en moest men steeds nieuwe ingrepen uitvoeren om de kazerne af te zonderen van zijn omgeving.

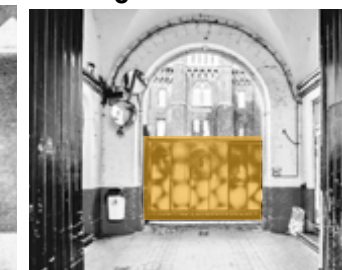
In de loop van de 19de eeuw zorgden een aantal ingrepen in de directe omgeving voor een gunstig effect op de gewenste afzondering van de kazerne. Zo werd de site van het Klein Kasteeltje volledig van zijn omgeving afgesneden, door rondomronde nieuwe straten te leggen of de bestaande straat te verbreden (de meest zuidelijke). Ook werd een brug aangelegd, die voor minder doorgaand verkeer zorgde voor het Klein Kasteeltje, en werd in 1839 de aanleg van het Brussel-Charleroi kanaal voltooid.

Verbreding De Witte De Haelenstraat (1864) - Deze straat werd verbreed in functie van de nieuwe brug die zou zorgen voor een toename van het verkeer. Om dit te kunnen uitvoeren, boette de site van het Klein Kasteeltje in aan buitenruimte en werd de omwalling versmald.

1944

vandaag

De poort ten tijde van de laatste bewoners.

Installatie van een tweede poort als ingangsbuffer (cf. onthaal)

De gesloten omwalling rond de site van de toen nieuwe kazerne.

Een grote foto aan de buitenmuur toont een groepsfoto van de bewoners op de binnenkoer, die je niet kan zien vanaf de straat.

De gesloten omwalling, met louter passage ervoor.

Introductie van bankjes voor de blinde gevel: zo kunnen bewoners zien wat er buiten het centrum gebeurt.

S (ANTI-)SOLEMENT DOOR KLEINE INGRENEN

M 1699

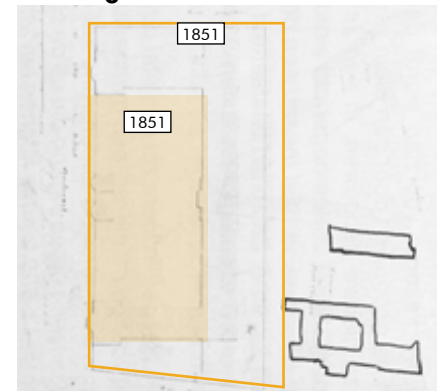
1730

Afzondering van directe omgeving door de aanleg van een gracht rondom het gebouw.

Het terrein breidt uit bij herbestemming als kazerne: de tuin vormt een extra buffer, alsook een nieuwe omwalling met gracht rondom.

vandaag

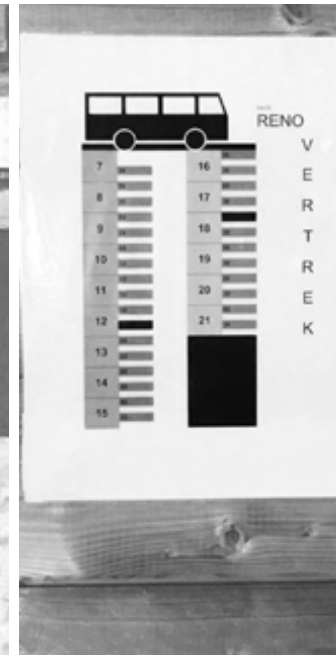

De nieuwe kazerne wordt rondomronde afgeschermd door een massieve vijf meter hoge muur. De voorgevel wordt teruggetrokken van de openbare weg door de introductie van een binnenkoer.

SCHAAL GEBOUW

Het ponton ligt buiten Gent centrum, in een niet-residentiële zone, aan het einde van een grote drukke baan (de Afrikalaan). Met het openbaar vervoer bereik je Gent centrum (Korenmarkt) op ongeveer een half uur.

De factoren op schaal M, L en XL zijn bepalend voor het al dan niet isoleren van het gebouw van zijn omgeving. Net als bij het Klein Kasteeltje is het slechts op kleine schaal dat er een tegenbeweging wordt ingezet ten opzichte van het isolement. Indien men (bijvoorbeeld vanuit Gent centrum) de Rigakaai heeft bereikt (5,3 kilometer) en men de haven 400 meter heeft doorgestapt komt men aan de eerste poort (van de omheining rond de buitenruimte) en heet een groot uithangbord bezoekers en bewoners welkom in zeven verschillende talen.

Net zoals bij het Klein Kasteeltje, zorgt hier eveneens een (weliswaar minder massieve) ommuring voor meer controle. Door de aanwezigheid van deze omheinde buitenruimte, is de ingang niet zichtbaar, wat het voor bezoekers vaak moeilijk maakt om te weten waar ze zich moeten aanmelden. (cf. onthaal)

Er zijn een aantal consequenties verbonden aan de ligging van het centrum in de haven. Het ponton ligt vrij diep (ongeveer 400 meter of vijf minuten stappen tot aan de grote baan), waardoor een aantal ingrepen nodig waren om de passage van en naar de Reno vlot en veilig te laten verlopen. Dit impliceerde onder meer de aanleg van een voetgangers- en fietserspad, in samenspraak met het Gentse Havenbedrijf. "ons eigen klein mobiliteitsplan", volgens de directeur van de Reno, "een nieuw deel van de stad", volgens Gents OCMW-voorzitter Ruddy Coddens. Telkens wanneer er werken plaatsvonden in de haven was het echter verboden zich nog te voet of met de fiets te verplaatsen. Op deze momenten werd een shuttlebus voorzien om bewoners naar de grote baan en terug naar het centrum te brengen.

2. INTERACTIE

NABIJE OMGEVING

interactie centrum-buurt, verschillende actoren

BREDERE OMGEVING

wat betekent de omgeving voor bewoners, densiteit faciliteiten en activiteiten Brussel > Gent

SCHAAL GEBOUW

DE INPLANTING

ELEMENTEN VAN INTERACTIE, IN DE NABIJE EN WIJDERE OMGEVING

"Derrière les murs"

(Naam van een fotoalbum op de Facebookpagina van het Klein Kasteeltje waarin enkele foto's staan van het interieur)

ELEMENTEN VAN INTERACTIE, IN DE NABIJE EN WIJDERE OMGEVING

"Ze leerden onze taal en legden contact met ons, Gentenaars"

(Open brief in MO door Esmeralda Borgo, naar aanleiding van de sluiting van de Reno in maart 2017)

"Ik woon op wandelafstand van het Klein Kasteeltje en, eerlijk gezegd, ik heb er een haat-liefde verhouding mee. Soms vind ik dat het opvangcentrum daar gewoonweg niet thuishoort. Het zet de buurt onder druk. Maar anderzijds is het ook niet goed mensen weg te steken in de rand. Het gebouw zou eigenlijk een baken in dat stadsdeel moeten zijn, verlicht, een woon/kunstenplek. Een 'haven'. Ik weet dat het Klein Kasteeltje altijd geprobeerd heeft om die link met de buurt te leggen. Open te zijn, open voor de bewoners, maar ook open voor de buurt, met muziek en cultuurevenementen. Ik ging er af en toe naartoe."

- Pascal Smet, voormalig Commisaris-generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen

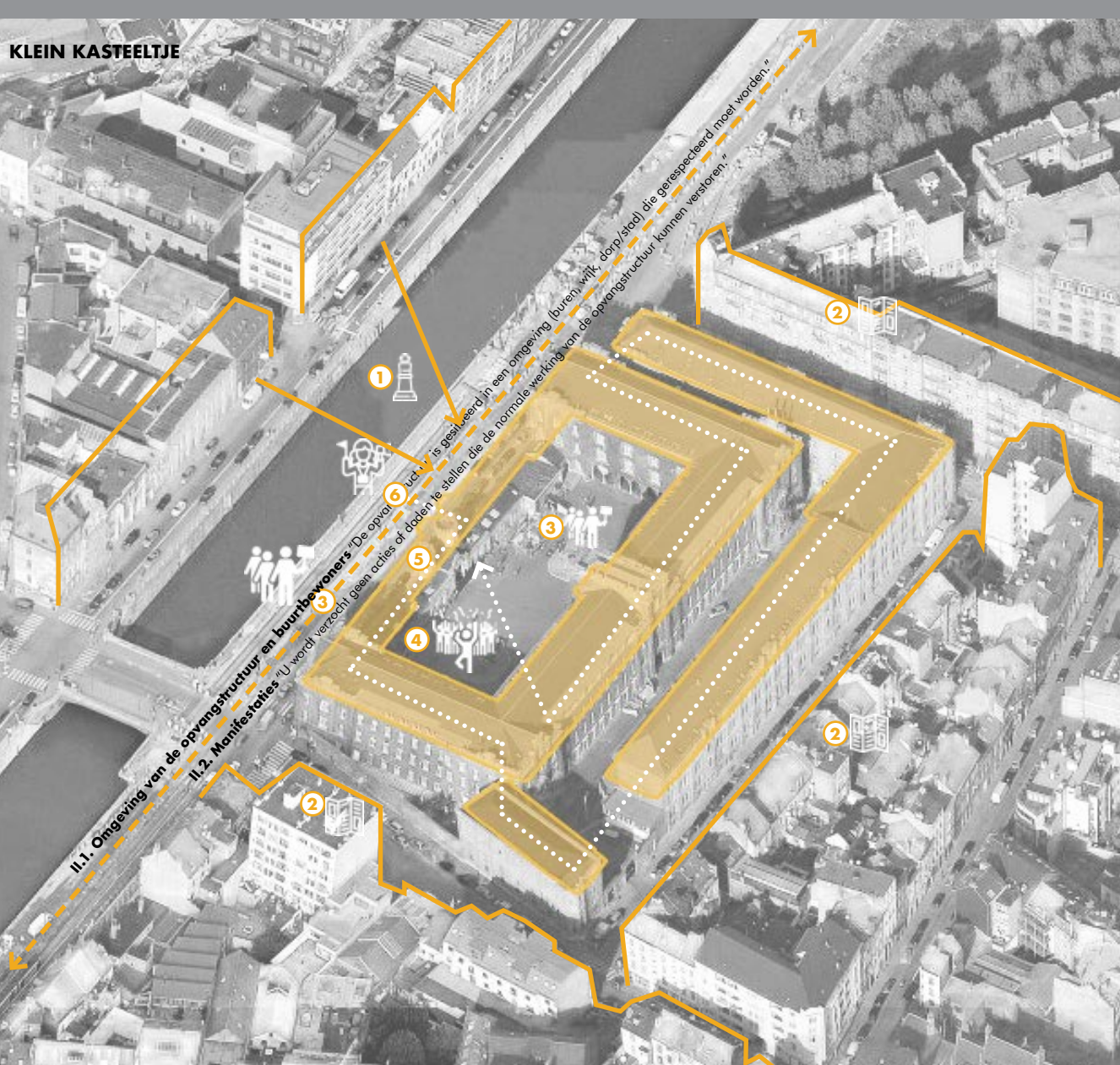
"Het Klein Kasteeltje, dat met vallen en opstaan het opvangmodel van het verleden maakte, zal ook het opvanghuis van de toekomst worden. Een plek in de stad waar het goed leven zal zijn voor een bonte mengeling van zelfredzame mensen: asielzoekers, studenten, kunstenaars, kinderen, bejaarden,... Een baken in de stad, waar je weer een schoenmaker zal vinden, een wolwinkel, een dokter, een cybercafé, een fietsatelier, serviceflats, boekhandeltjes, kinderopvang, een dansatelier en enkele kamers met ontbijt voor boeren en buitenlui,... alles beheerd door ex-bewoners; op de binnenkoer speeltuintjes en een kiosk waar een fanfare speelt. En hoog op de derde verdieping, met uitzicht over het kanaal en de donderdagmarkt van Molenbeek, enkele lofts voor gegoede burgers."

- Bob Pleysier, ex-directeur Klein Kasteeltje

"Velen van hen zijn hier al vele maanden lang. Vol goede moed hebben ze getracht om hier een leven op te bouwen. Ze hebben een integratiecursus gevolgd of zijn er nog mee bezig. Ze leerden onze taal en legden contact met ons, Gentenaars. Wij hebben hen ontmoet, naar hun verhalen geluisterd en hen op verschillende manieren gesteund. En ja, we hebben omgekeerd ook van hen geleerd, soms zijn er nauwe vriendschapsbanden gesmeed. Deze mensen zijn onderdeel geworden van onze Gentse en Vlaamse gemeenschap, en het is zo pijnlijk om zien dat ze nu uit onze stad weggerukt worden."

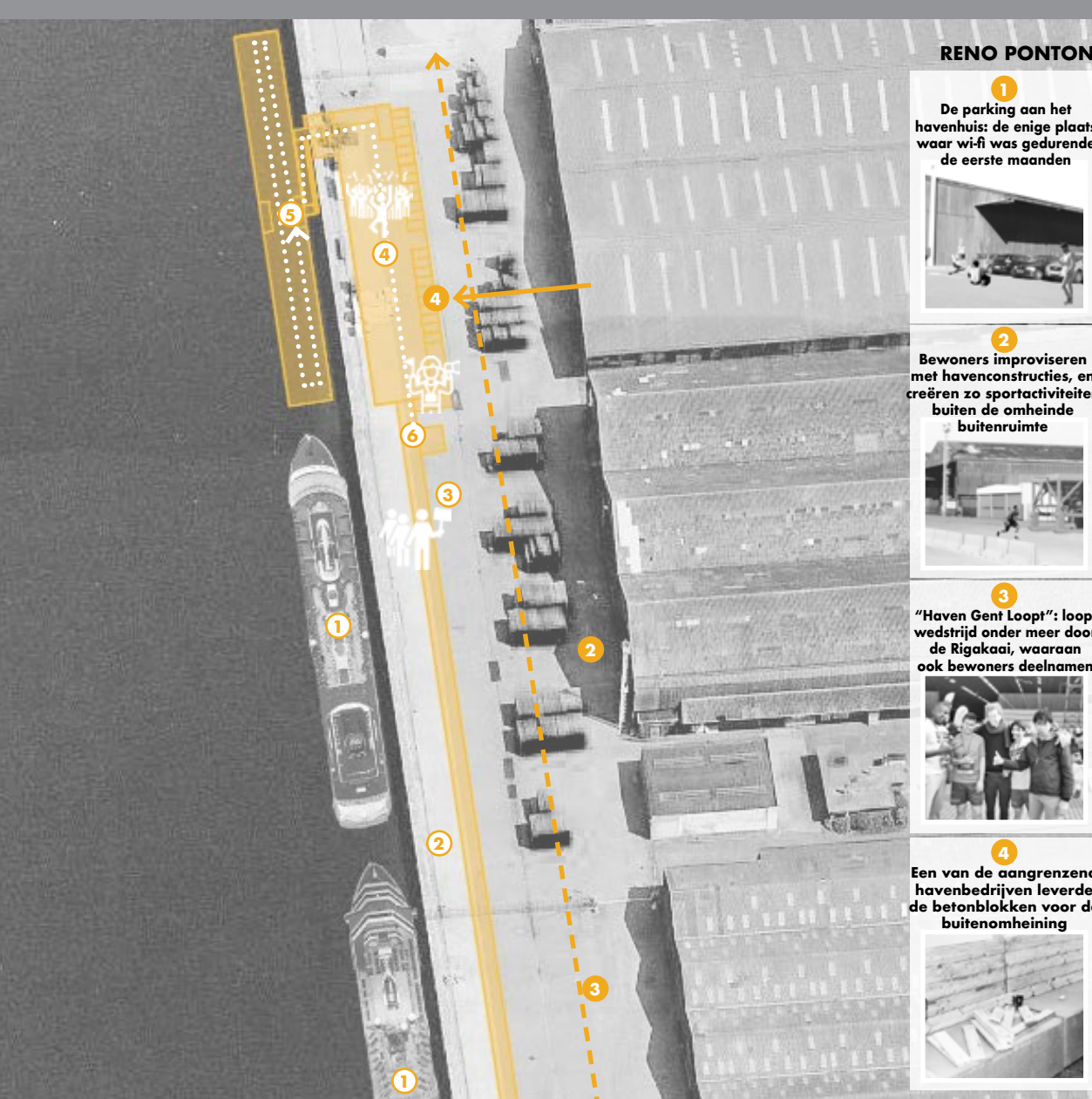
- Esmeralda Borgo, in een open brief aan Theo Francken in MO

KLEIN KASTEELTJE

1 Interactieproject naburige bedrijven - bewoners klein kasteeltje In 2002 werd het project 'Canaletto' opgericht. Elke woensdagmiddag in juni, juli en augustus vormt het Klein Kasteeltje de locatie voor schaaftoernooien tussen bewoners en de naburige bedrijven rond het kanaal.	2 Verspreiden van nieuwsbrief in omliggende straten Om de buurt beter te informeren "over de activiteiten en het dagelijks leven" in dit centrum krijgen bewoners uit omliggende straten drie keer per jaar een nieuwsbrief in de bus.	3 Betogingen in en aan het Klein Kasteeltje Hoewel dit verboden wordt door het huisreglement vinden af en toe protestacties plaats aan of in het Klein Kasteeltje, meestal onder de vorm van een betoging of hongerstaking. Deze protesten gaan uit van bewoners, maar ook van personeel of Brusselaars.	4 Buurtinitiatieven in het centrum Elk collectief opvangcentrum voor asielzoekers in België organiseert nu en dan een 'buurtinitiatief': dit kan een opendeurdag zijn, een bezoekdag, een concert,... binnen de muren van het centrum.	5 Organisaties of individuen uit de buurt die hulp aanbieden Er treedt ook interactie op onder de vorm van hulp: vrijwilligers die het personeel helpen, buurtbewoners die donaties komen brengen (speelgoed, kledij...), organisaties die een ontspanningsactiviteit organiseren binnen het centrum...	6 Rondleidingen in het centrum Ten slotte worden er ook op regelmatige basis rondleidingen in het centrum georganiseerd. Zo'n rondleiding kan bijvoorbeeld door scholen aangevraagd worden in groep, of op een opendeurdag, op openmonumentendag...

RENO PONTON

1 Interactieproject cruiseschepen naast Reno Er werd een akkoord gesloten tussen het personeel van de Reno en de coördinatoren van de naastliggende cruiseschepen. Dit hield in dat enkele bewoners van de Reno - begeleid door een personeelslid - op het cruiseschip hun vluchtverhaal konden vertellen aan de reizigers.	2 Geen nieuwsbrief, maar wel bepaalde positie media Opvallend was dat de media vooral leek te berichten op een manier die de 'goodwill' van de bewoners aantoonde: bewoners die kookten voor een buurtfeest (AVS), die zwerfvuil opruimden in de Muide-Meulestedewijk (HLN, DS, AVS, Nieuwsblad),...	3 Betogingen aan de Reno Ook aan de Reno werd betoogd. Tweemaal door de extreemrechtse groepering 'Voorpost': tegen de opening en later het voortbestaan van het centrum. Links betoogde tegen het beleid van Francken, en tegen de sluiting van de Reno en de daaruitvolgende gedwongen verhuus van 250 asielzoekers.	4 Buurtinitiatieven in het centrum Er werden enkele buurtinitiatieven georganiseerd in de buitenruimte van het centrum, georganiseerd door personeel in samenwerking met de bewoners. Muziek, drankjes en hapjes werden voorzien, en zo'n evenement gaf buurtbewoners de kans tot een laagdrempelige ontmoeting.	5 Organisaties of individuen uit de buurt die hulp aanbieden Ook hier hielpen vrijwilligers (bijvoorbeeld Cinemaximiliaan die zorgden voor filmscreenings), organisaties (zoals tekenworkshops van het SMAK), en ook individuen kwamen hulp aanbieden met donaties (fietsen, kleren, speelgoed, verzorgingsproducten...)	6 Rondleidingen in het centrum In tegenstelling tot het Klein Kasteeltje vonden groep rondleidingen enkel plaats vòòr opening van het centrum. Gentenaren, media, politici, werden uitgenodigd om een kijkje te komen nemen alvorens de bewoners hun intrek hadden genomen.

1

De parking aan het havenhuis: de enige plaats waar wi-fi was gedurende de eerste maanden

2

Bewoners improviseren met havenconstructies, en creëren zo sportactiviteiten buiten de omheinde buitenruimte

3

"Haven Gent Loopt": loopwedstrijd onder meer door de Rigakaaï, waaraan ook bewoners deelnamen

4

Een van de aangrenzende havenbedrijven leverde de betonblokken voor de buitenomheining

- Een collectief opvangcentrum in de stad lijkt me voor de bewoners interessanter dan op een afgelegen locatie?
- Er zijn volgens mij positieve en negatieve aspecten verbonden aan de locatie in de stad. Sommige bewoners vinden het fantastisch, terwijl anderen prefereren om in de rust en kalmte te vertoeven. In mijn opinie is de locatie in een stad een voordeel omdat het veel mogelijkheden biedt, qua ontspanning, (vrijwilligers)werk, sport... Anderzijds is de drempel voor bewoners nog steeds vrij groot om effectief zelf activiteiten te gaan opzoeken: het kost geld en moed om als nieuwkomer zelf initiatief te nemen. Een andere keerzijde van de medaille is dat een grote stad anoniemer is dan een dorp, en het minder gemakkelijk is om de buurt te betrekken. Daarenboven biedt stad ook gevaarlijke verleidingen zoals alcohol en drugs, die op elk moment van de dag en nacht gemakkelijk te verkrijgen zijn.

- Voormalig medewerkster Klein Kasteeltje, Gent, november 2016

Ik houd persoonlijk niet van grootsteden. Gent is zeer aangenaam qua schaal.
We houden van de stad, er is veel te doen en de mensen zijn erg open.

- Bewoner Reno, Gent, mei 2016

KLEIN KASTEELTJE
v.l.n.r., v.b.n.o.
Afb. 1 Big stock photo
Afb. 2 VRT
Afb. 3 Thomas van Ass voor lameuse.be
Afb. 4 Google street view
Afb. 5 Google street view

Afb. 6 Google street view
Afb. 7 samusocial.be
Afb. 8 samusocial.be
Afb. 9 immoweb.be
Afb. 10 zimmo.be
Afb. 11 Photo news voor demorgen.be

RENO PONTON
v.l.n.r., v.b.n.o.
Afb. 1 Petros
Afb. 2 Giannakouris
Afb. 3 Lora Bernabei
Afb. 4 Gordon Welters voor nytimes.com
Afb. 5 VRT
Afb. 6 deredactie.be
Afb. 7 RR op standaard.be
Afb. 8 Wannas Nimmegeers voor hln.be
Afb. 9 beweging.net

KLEIN KASTEELTJE
Afb. 1 eigen collage, luchtfoto Bing Maps, plan via Fedasil

RENO PONTON
Afb. 1 eigen collage, luchtfoto Bing Maps

- Historiek (pp. 105 - 116)

KLEIN KASTEELTJE
Afb. 1-2 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 3-5 Stadsarchief Brussel
Afb. 6 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 7 3daagsekleinkasteeltje.blogspot.be
Afb. 8 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 9 uit video over het boek *Transit 51*, dewereldmorgen.be
Afb. 10 uit Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt, België: Lannoo, 2013.
Afb. 11 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 12 Hans Roels
Afb. 13 mil.be

RENO PONTON
Afb. 1 Ed Oudernaarden voor ANP
Afb. 2 vrijheidvanbeweging.nl
Afb. 3 indymedia.nl
Afb. 4 dc-16.nl
Afb. 5 vrijheidvanbeweging.nl
Afb. 6 Bram de Hollander
Afb. 7-10 lgklimaat.nl
Afb. 11 eigen foto

- Structurele adaptaties Klein Kasteeltje

KLEIN KASTEELTJE
v.l.n.r., v.b.n.o.
Afb. 1 Google street view
Afb. 2 uit Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt, België: Lannoo, 2013.
Afb. 3 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 4 bruzz.be
Afb. 5-10 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 11 uit Van Den Berge, M. Asielcentra in België: een actuele ontwerppoging. masterthesis, UGent, 2013.
Afb. 12 uit Pleysier, B. Het Klein Kasteeltje, een kwart eeuw asielopvang. Peer: Drukkerij Hendrix, 2011.
Afb. 13 uit Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt, België: Lannoo, 2013.
Afb. 14 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 15 Facebook Klein Kasteeltje
Afb. 16 uit Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt, België: Lannoo, 2013.
Afb. 17 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 18 Facebook Klein Kasteeltje

- Opsmuk Klein Kasteeltje

- Structurele adaptaties exterieur en opsmuk Reno

KLEIN KASTEELTJE
v.l.n.r., v.b.n.o.
Afb. 1 Aurie Wouters
Afb. 2 uit Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt, België: Lannoo, 2013.
Afb. 3-5 uit Pleysier, B. Het Klein Kasteeltje, een kwart eeuw asielopvang. Peer: Drukkerij Hendrix, 2011.
Afb. 6 coovi.be
Afb. 7-10 uit Pleysier, B. Het Klein Kasteeltje, een kwart eeuw asielopvang. Peer: Drukkerij Hendrix, 2011.
Afb. 11 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 12 Hans Roels

RENO
v.l.n.r., v.b.n.o.
Afb. 1 rijmond.nl
Afb. 2 eigen foto
Afb. 3 hollandsehoogte.nl
Afb. 4 indymedia.nl
Afb. 5-6 eigen foto
Afb. 7 vrijheidvanbeweging.nl
Afb. 8 Arthur Joos voor Schamper
Afb. 9 eigen foto
Afb. 10 hollandsehoogte.nl
Afb. 11 vrijheidvanbeweging.nl
Afb. 12 eigen foto
Afb. 13 Ivan Put
Afb. 14 avs.be
Afb. 15 vrijeboeken.nl
Afb. 16 stad.gent

KLEIN KASTEELTJE
v.l.n.r., v.b.n.o.
Afb. 1-2 uit Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt, België: Lannoo, 2013.
Afb. 3 Facebook Klein Kasteeltje
Afb. 4 uit Van Den Berge, M. Asielcentra in België: een actuele ontwerppoging. masterthesis, UGent, 2013.
Afb. 5 uit Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt, België: Lannoo, 2013.
Afb. 6 Facebook Klein Kasteeltje

RENO
v.l.n.r., v.b.n.o.
Afb. 1 eigen foto
Afb. 2 lgklimaat.nl
Afb. 3 avs.be
Afb. 4 lgklimaat.nl
Afb. 5 eigen foto
Afb. 6 lgklimaat.nl
Afb. 7 Arthur Joos voor Schamper
Afb. 8 trvl-media.com
Afb. 9 eigen foto
Afb. 10 trvl-media.com
Afb. 11 deredactie.be
Afb. 12 trvl-media.com

- Regimes (pp. 135 - 143) - personeel

KLEIN KASTEELTJE
Afb. 1 uit Pleysier, B. Het Klein Kasteeltje, een kwart eeuw asielopvang. Peer: Drukkerij Hendrix, 2011.

RENO PONTON
Afb. 1 palestinasolidariteit.be

- uurrooster

- elementen van controle

KLEIN KASTEELTJE
v.l.n.r.
Afb. 1-8 Google street view
Afb. 9 dewereldmorgen.be
Afb. 10 kuleuven.be/thomas
Afb. 11 bruzz.be
Afb. 12 askmen.com
Afb. 13 coovi.be

RENO PONTON
Afb. 1-9 eigen foto
Afb. 1-4 eigen foto
Afb. 5-6 Arthur Joos voor Schamper
Afb. 7-8-9 eigen foto
Afb. 10 stad.gent
Afb. 11 eigen foto

- Inplanting (pp. 151 - 168) - isolement

KLEIN KASTEELTJE
Afb. 1 Google street view

RENO PONTON
Afb. 1 eigen foto

v.l.n.r.
Afb. 1 vidiani.com
Afb. 2 Bing Maps
Afb. 3 vidiani.com
Afb. 4 openstreetmap.org
Afb. 5-9 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 10 bruzz.be
Afb. 11-12 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 13 stadsarchief Brussel
Afb. 14 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 15 Google street view
Afb. 16 uit Vandekerckhove, R. Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
Afb. 17 Google street view

v.l.n.r.
Afb. 1-2 Bing Maps
Afb. 3-4 eigen foto
Afb. 5 Ivan Put
Afb. 6-10 eigen foto

- interactie

KLEIN KASTEELTJE
Afb. 1 Google street view

RENO PONTON
Afb. 1 eigen foto

v.l.n.r.
Afb. 1 Grote afbeelding: Bing maps
Afb. 2 uit Pleysier, B. Het Klein Kasteeltje, een kwart eeuw asielopvang. Peer: Drukkerij Hendrix, 2011.
Afb. 3 Facebook Fedasil Klein Kasteeltje
Afb. 4 Belga
Afb. 5-7 Facebook Fedasil Klein Kasteeltje

v.l.n.r.
Afb. 1 Grote afbeelding: Bing maps
Afb. 2 Facebook
Afb. 3 avs.be
Afb. 4 Facebook Voorpost / Facebook Gastvrij Gent
Afb. 5 eigen foto
Afb. 6 Facebook
Afb. 7 avs.be
v.b.n.o.
Afb. 1 collage op basis van eigen foto
Afb. 2 collage op basis van eigen foto
Afb. 3 Facebook
Afb. 4 Ivan Put

3/ Schaal deelruimtes

3/ Schaal deelruimtes

Vijf ruimtes

In de globale comparatieve studie werd duidelijk dat het Klein Kasteeltje en het Reno ponton zeer verschillend zijn – onder meer op vlak van geschiedenis, stijl, type en uitbater. In de detailstudie zal opnieuw op comparatieve wijze gewerkt worden, ditmaal om aan te tonen dat ondanks al deze verschillen, de concrete conversie tot asielzoekerscentrum alsnog op een gelijkaardige manier wordt aangepakt. Door deze discrepantie aan te tonen, argumenteer ik opnieuw dat de conversie van een gebouw tot collectief opvangcentrum voor asielzoekers aan architecturale visie ontbreekt. Door de kenmerkende minimalistische aanpak van de architecten van Fedasil en de obsessie met controle en disciplineren van overheidswege werd doorheen de jaren een soort standaardtypologie gegenereerd die in compleet verschillende contexten (op vlak van gebouw en omgeving) zo goed als dezelfde non-architectuur voortbrengt.

In deze detailstudie zal ik op comparatieve wijze vijf ruimtes bespreken, waaruit ruimtelijke gelijkenissen tussen de twee zeer diverse cases zullen naar voren komen. Dit zal gebeuren vanuit twee verschillende perspectieven. In een eerste stap onderzoek ik voor elk van deze ruimtes het regime dat de overheid idealiter geïnstalleerd zou zien en hoe dit zich uit in de architecturale vormgeving en werking. Een tweede perspectief is het regime dat de bewoners installeren, wat ik zal trachten blootleggen aan de hand van concrete situaties. Een laatste belangrijk aspect is de rol van het personeel als mediator tussen de twee geïnstalleerde regimes. Het personeel beschikt over de autoriteit om lokaal keuzes te maken: zij kunnen de regels zeer strikt naleven of net bepaalde zaken door de vingers te zien, zij kunnen een band scheppen met de bewoners of zich net zeer zakelijk en afstandelijk opstellen.

Noot

We zullen zien dat ook in het Klein Kasteeltje de kenmerkende pragmatische en op controle en disciplineren gefocuste architecturale aanpak prominent aanwezig is, hoewel dit centrum opende, lang voor er uitgeschreven minimumnormen bestonden. Dit centrum werd dus - eerder dan aan de hand van minimumnormen - voornamelijk vormgegeven door ad hoc pragmatiek. De reden waarom ik de minimumnormen voor permanente centra dan toch vermeld bij het Klein Kasteeltje is tweeledig. Enerzijds wil ik nagaan aan welke artikelen het Klein Kasteeltje niet voldoet ten gevolge van zijn hoofdzakelijke ad hoc aanpak. Er zijn namelijk plannen dit centrum te sluiten wegens te veel kosten om het conform de normen te krijgen. Anderzijds wordt door het naast elkaar plaatsen van normen voor permanente (Klein Kasteeltje) en transitcentra (Reno ponton) zichtbaar op welke minimum vereisten men inboet tijdens een vluchtelingen crisis. Het is bizar dat deze normen verschillen, aangezien veel asielzoekers uiteindelijk even lang in een transitcentra verblijven dan wanneer ze in een permanent centrum zouden verblijven. Zo werd het Reno Ponton bijvoorbeeld benoemd als transitcentrum, terwijl het contract kon verlengd worden tot een periode van vier jaar.

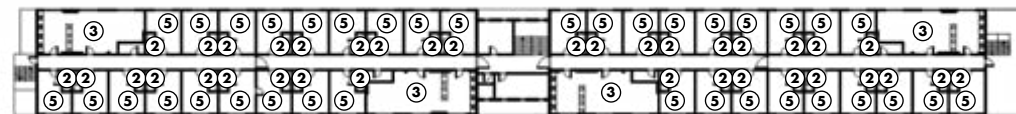
LEESWIJZER

- A. ONTHAAL
- B. SANITAIR
- C. KEUKEN
- D. ONTSPANNINGSRUIMTE
- E. SLAAPKAMER

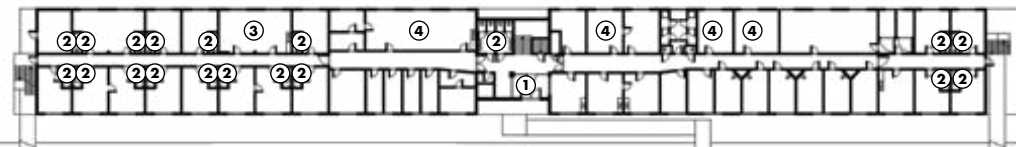

precieze ligging van collectief sanitair, ontspanningsruimtes en slaapkamers niet bekend

- ① onthaal
- ② sanitair
- ③ keuken
- ④ ontspanningsruimte
- ⑤ slaapkamer

- ① onthaal
- ② sanitair
- ③ keuken
- ④ ontspanningsruimte
- ⑤ slaapkamer

Date: 23/10/2007

Leeswijzer

De opbouw is dezelfde voor beide cases en voor elke ruimte. In elk van de ruimtes zal telkens eerst het disciplineringsregime besproken worden. Vervolgens worden de gebruikers betrokken (bewoners, personeel, bezoekers). Door de twee regimes te bespreken, wordt ten eerste duidelijk op welke punten er precies spanningen optreden. Door het feit dat beide cases op eenzelfde manier gestructureerd zijn, is tevens vergelijking mogelijk en zal duidelijk worden dat beide gebouwen grotendeels kampen met dezelfde problematieken, voortvloeiend uit een gebrek aan ontwerp.

1. Disciplineringsregime

In deel één zagen we dat het Belgische migratiebeleid in de loop van de 21ste eeuw steeds meer restrictief en op controle gericht werd. Onder dit punt zal aan bod komen hoe dit regime – opgelegd door de overheid – zich uit in de collectieve opvangcentra. Aan de hand van drie categorieën (structuur, inrichting en werking) zal aangetoond worden dat het disciplineren en controleren van asielzoekers zich zowel ruimtelijk (structuur en inrichting) als op vlak van gebruik uit (werking). Hiertoe zal elke ruimte enerzijds gekoppeld worden aan de geschreven regels, namelijk minimumnormen en huisreglement. Ad hoc pragmatiek en ongeschreven regels zullen een tweede belangrijke categorie vormen, die tevens een invloed uitoefenen op ruimte en gebruik. Hieronder versta ik ruimtelijke of gebruiksbeslissingen die niet officieel zijn vastgelegd en respectievelijk centrumspecifiek of gemeenschappelijk zijn. Doorheen de bespreking van de ruimtes zal tevens de belangrijke rol van het personeel als *street level bureaucrats* duidelijk worden, mediërend tussen het strenge disciplineringsregime en de noden van de bewoners.

1.1 Structuur

In de minimumnormen wordt niets gezegd over een bepaalde indeling of opvatting van de ruimte die een invloed uitoefent tot op structureel niveau. De directe structurele bekommernissen hebben te maken met het werken van de verwarmingssystemen, degelijk raamen en deurwerk, functionele verlichting en veiligheid van gebouw en afwerking. Voor de permanente centra komt er nog een extra artikel bij: enkel zij dienen te beschikken over verzorgd schilderwerk, behang, vloer-, wand- en plafondbekleding. Bepaalde ongeschreven regels zorgen echter voor een gelijkaardige structurele aanpak in beide centra.

1.2 Inrichting

De inrichting van de ruimtes krijgt zijn vorm door alle categorieën van invloedsfactoren (huisreglement, minimumnormen, ad hoc pragmatiek en ongeschreven regels.). Enerzijds zijn er rechtstreekse instructies zoals het voorzien van één bed per begunstigde, een afsluitbare kast, een kinderstoel per kind, enzovoort. Anderzijds zijn er onrechtstreekse richtlijnen qua constellatie die volgen uit opgelegde taken voor het personeel van het centrum. Zo uit een verplichte aanwezigheidscontrole zich in de ruimte door een badgetoestel en het inrichten van een loket dat dit kan controleren, het opvolgen van briefwisseling, het communiceren van activiteiten wordt een ad valvas, enzovoort.

1.3 Werking

Op een derde niveau – naast structuur en inrichting – werkt de opgelegde werking van de ruimte de controle en disciplineringsregime nog meer in de hand. Onder dit punt wordt extra informatie gegeven over bepaalde instructies die bij de ruimte horen.

2. Gebruikersregime

Voor elke ruimte zullen, na de bespreking van het disciplineringsregime, de gebruikers erbij betrokken worden. Door middel van collages of schema's, aangevuld met citaten, zal in dit deel aangetoond worden hoe de specifieke materialisering van het disciplineringsregime interageert met de gebruikers (bewoners, personeel, bezoekers), waar dit zorgt voor spanningen, en welke coping strategies van de bewoners dit voortbrengt.

A. ONTHAAL

.....
Het onthaal heeft door zijn locatie als ingangspaviljoen en functie als centraal communicatiepunt veel potentieel. Zowel voor bewoners als voor bezoekers zou het kunnen fungeren als een open, verwelkomende tussenzone. De minimumnormen en het huisreglement focussen echter louter op beveiliging en controle van deze ingangszone. Het personeel neemt initiatief om de ruimte leefbaarder te maken door hem op te smukken, maar elementen van controle en beveiliging zijn danig prominent aanwezig, zowel ruimtelijk als op vlak van gebruik, dat dit het verwelkomende aspect hypothekeert.
.....

1. DISCIPLINERINGS- REGIME

STRUCTUUR

Ongeschreven regels zorgen voor een streng controlerend aspect: het onthaal doet dienst als controlerend orgaan van het hele centrum (zowel voor bezoekers als voor bewoners). Bijkomend worden er door zijn positie twee ingangsbuffers gecreëerd.

INRICHTING

De inrichting versterkt de controle: bewakingscamera's, badgetoestel, verbodsborden en instructies...

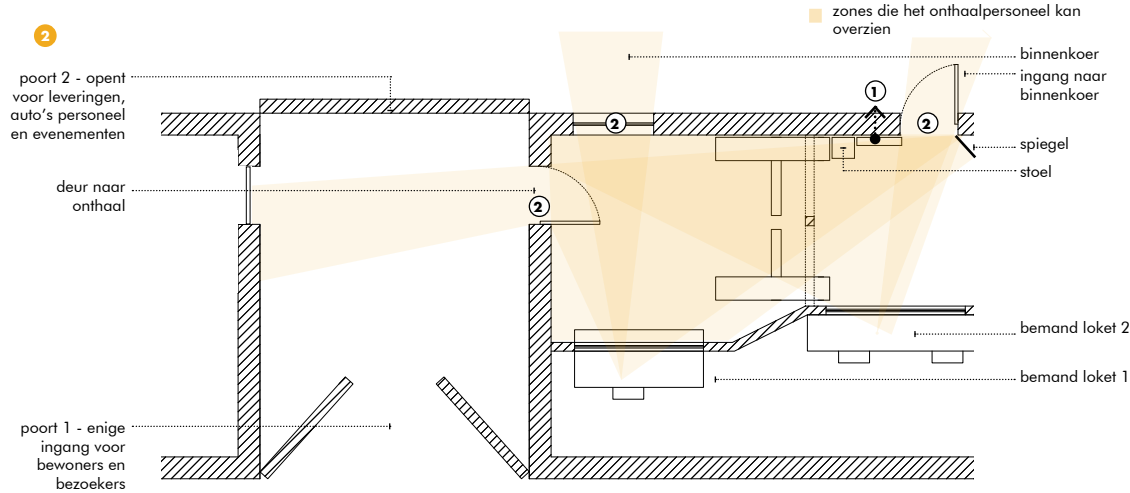
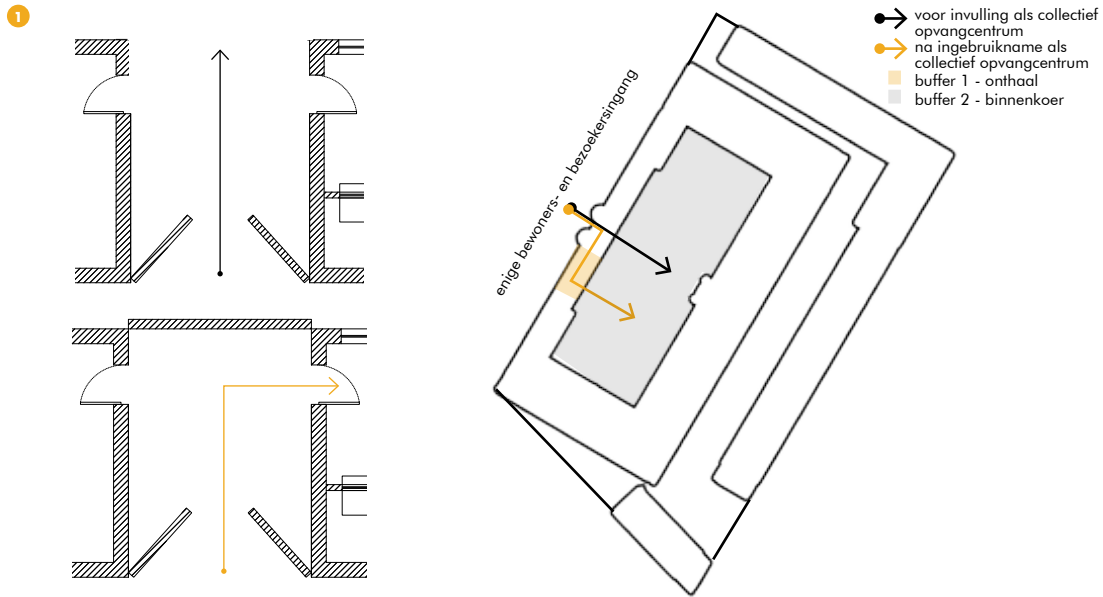
WERKING

Het onthaal heeft de meeste regels van alle ruimtes in het centrum, gezien dit het scheidingspunt is tussen 'binnen' en 'buiten'.

SCHAAL DEELRUIMTES ONTHAAL

ONGESCHREVEN REGELS

- Eén ingang waarbij ingangsbuffers gecreëerd worden - onthaal (door installatie van een tweede poort) en binnenkoer:** Op een foto uit de periode dat het Klein Kasteeltje fungeerde als centrum voor rekrutering en selectie (laatste functie voor het een collectief opvangcentrum voor asielzoekers werd) is te zien dat er in die periode slechts één poort was. Een tweede poort is dus toegevoegd bij of na ingebruikname als collectief opvangcentrum voor asielzoekers (datum onbekend). Dit dwingt bewoners en bezoekers de rechte aanpalende ruimte (het onthaal) door te steken voor men de binnenkoer kan bereiken, wat een volgende buffer vormt voor men de hoofdgebouwen kan betreden.
- Inrichting onthaal als alziend oog:** Het onthaalpersoneel heeft door hun positie (aan de enige ingang) en hulpmiddelen (zoals de spiegel in de hoek; cf. 'inrichting' op de volgende pagina's) zicht op iedereen die binnen- en buitengaat.

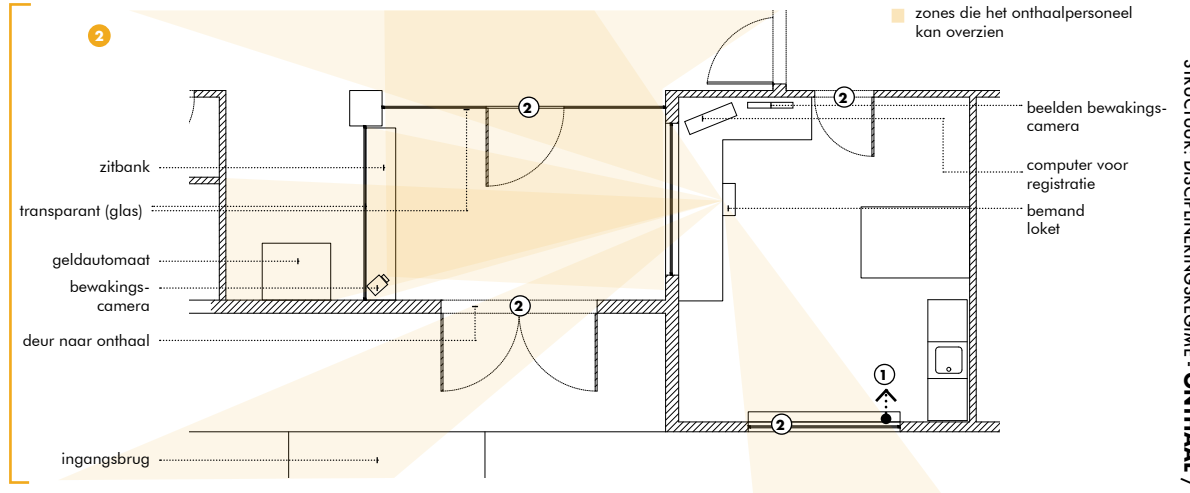
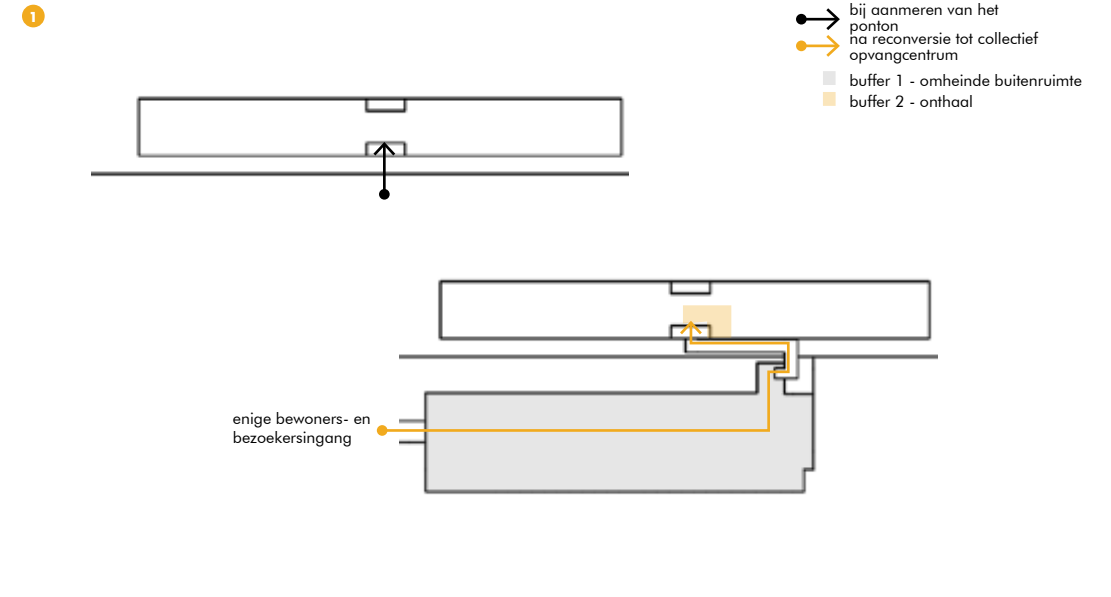

MINIMUMNORMEN!

- IV.1** "Voorzien van verwarming in woonbare lokalen: 19-22° tijdens gebruik door begunstigten."
- IV.2** "Beschikken over degelijk raamwerk en deuren."
- IV.3** "Beschikken over verzorgd schilderwerk, behang, en vloer-, wand- en plafondbekleding."
- IV.8** "Alle ruimten die door bewoners betreden worden en de toegangswegen beschikken over voldoende, functionele verlichting in goede staat."
- VI.1** "Er zijn geen zichtbare gebreken aan de structurele staat van het gebouw, die een gevaar zijn voor het veilig wonen. De ruimten voor de begunstigten zijn zichtbaar vocht- en schimmelvrij en vrij van ongedierte. De ruimten voor de begunstigten zijn asbestvrij (verklaring eigenaar) of de opvangstructuur beschikt over een asbestbeheersplan. (...)"
- VI.2** "De ruimten zijn afgewerkt en de afwerking levert geen gevaar op. (Uitgezonderd kelders, bergingen en zolders die niet gebruikt worden voor de opvangfunctie.)"

ONGESCHREVEN REGELS

- Eén ingang waarbij een ingangsbuffer gecreëerd wordt - installatie van een omheinde buitenruimte en onthaal:** Naast het creëren van een ontspanningsruimte in open lucht en het verminderen van inblik in het ponton - dat vrij dicht bij de kade ligt -, vormt de omheinde buitenruimte een buffer tussen de buitenwereld en het centrum. Deze volledig doorlopen is de enige manier om het onthaal te bereiken.
- Inrichting onthaal als alziend oog:** Het onthaalpersoneel heeft door hun positie (aan de enige ingang) en hulpmiddelen (zoals de bewakingscamera in de hoek; cf. 'inrichting' op de volgende pagina's) zicht op iedereen die binnen- en buitengaat.

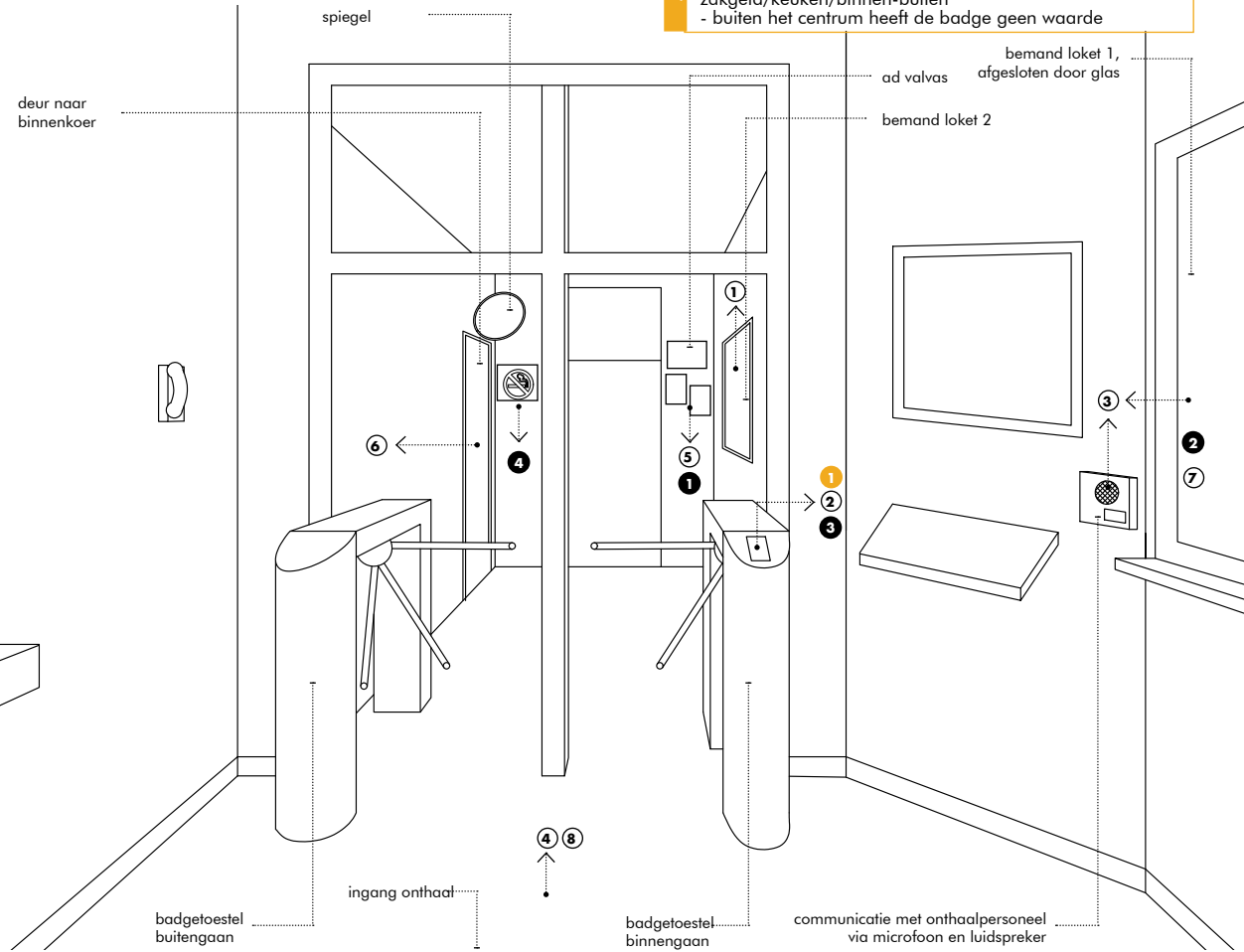

MINIMUMNORMEN!

- IV.1** "Voorzien van verwarming in woonbare lokalen: 19-22° tijdens gebruik door begunstigten."
- IV.2** "Beschikken over degelijk raamwerk en deuren."
- IV.6** "Alle ruimten die door bewoners betreden worden en de toegangswegen beschikken over voldoende, functionele verlichting in goede staat."
- VI.1** "Er zijn geen zichtbare gebreken aan de structurele staat van het gebouw, die een gevaar zijn voor het veilig wonen. De ruimten voor de begunstigten zijn zichtbaar vocht- en schimmelvrij en vrij van ongedierte. De ruimten voor de begunstigten zijn asbestvrij (verklaring eigenaar) of de opvangstructuur beschikt over een asbestbeheersplan. (...)"
- VI.2** "De ruimten zijn afgewerkt en de afwerking levert geen gevaar op. (Uitgezonderd kelders, bergingen en zolders die niet gebruikt worden voor de opvangfunctie.)"

- HUISREGLEMENT**
- II.8** "De opvangstructuur organiseert ontspanningsactiviteiten (uistappen, sport,...) waartoe u wordt uitgenodigd."
 - II.9** "U kunt bezoekers ontvangen overeenkomstig de modaliteiten bepaald door de opvangstructuur."
 - II.10** "U kan uw plaats in de opvangstructuur alleen behouden indien u op regelmatige basis aanwezig bent. Indien u voorafgaand verwittigt, kunt u tot maximum 10 nachten per maand afwezig zijn. (...)"
 - II.17** "Het is verboden te roken in de gebouwen van de opvangstructuur, behalve in de daarvoor aangewezen plaatsen indien ze voorzien zijn."

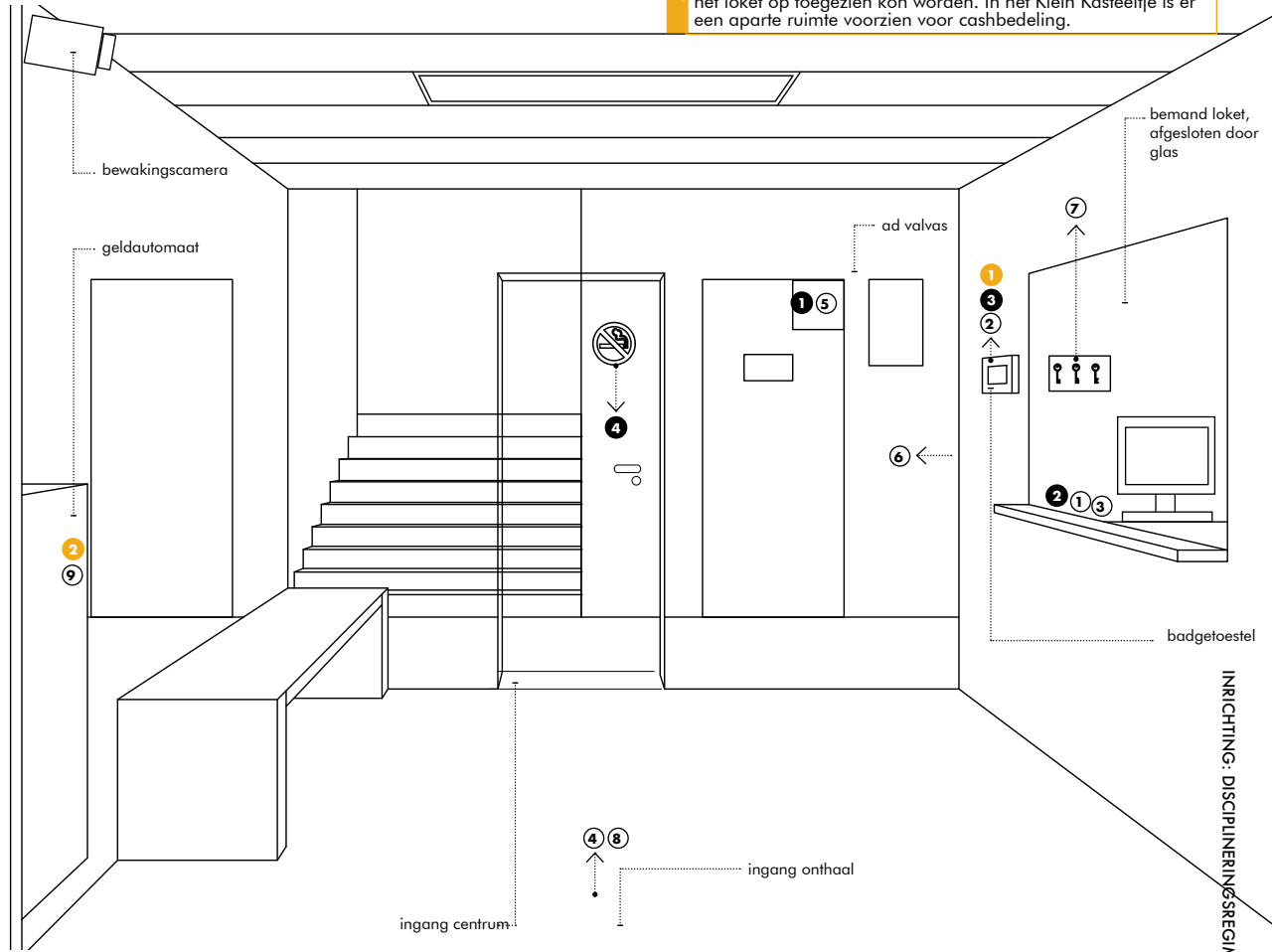
- AD HOC PRAGMATIEK**
- Invoeren elektronische badge en bijhorend toestel als all-round controlemechanisme:**
Bij opening in 1986 gebeurde registratie nog met pen en papier, bewoners moesten hun badge afgeven bij het buitengaan. Later werd de elektronische badge ingevoerd:
- controleren dat er geen ongewenste bezoekers binnenkomen
- controleren dat mensen niet meer dan 10 nachten per maand, of meer dan drie nachten na elkaar buiten het centrum verblijven
- gemakkelijke elektronische hulp voor efficiënte werking zakgeld/keuken/binnen-buiten
- buiten het centrum heeft de badge geen waarde

- MINIMUMNORMEN**
II.1 "Dagelijks beheer van inschrijvingen van nieuwe bewoners en uitschrijvingen van bewoners die vertrekken." II.2 "Dagelijks communiceren van beschikbare plaatsen en hun kamerconfiguratie aan de Dispatching van Fedasil." II.9 "De opvangstructuur voorziet de monitoring, registratie en de ter beschikkingstelling van kerncijfers en indicatoren die het Agentschap vraagt." II.3 "Opvolgen van het recht op verblijf en informeren van de bewoners m.b.t. de gevolgen." VI.3 "De veiligheid van de begunstigden wordt 24/7 gegarandeerd door een permanentiesysteem. De begunstigde weet 24/7 hoe hij zich snel tot een personeelslid kan richten." VI.4 "Indien de opvangstructuur het centrum 's nachts sluit, kunnen de begunstigden de toegangs- of uitgang deur zelf van binnen uit openen."	VI.5 "24/7 is er toegang tot het verwittigen van de nooddiensten. Minstens aan het onthaal worden noodnummers duidelijk geafficheerd." II.4 "Administratief beheer van briefwisseling bewoners." VII.14 "De begunstigde wordt op de hoogte gesteld van het interne en externe activiteitsaanbod." VI.6 "Bij de ingang van elk gebouw hangt een interventie- en evacuatieplan per niveau. (...)" VI.8 "Er is minstens 1 sleutel of een loper van alle ruimtes beschikbaar voor het personeel aan het onthaal. De deuren kunnen vlot geopend worden, zelfs indien de ruimte langs binnen op slot gedaan werd en dat de sleutel zich nog op de binnenkant van de deur zou bevinden." VI.31 "100% van de evacuatiewegen, brandblusapparaten en brandhaspels zijn duidelijk aangegeven met pictogrammen."

- HUISREGLEMENT**
- II.8** "De opvangstructuur organiseert ontspanningsactiviteiten (uistappen, sport,...) waartoe u wordt uitgenodigd."
 - II.9** "U kunt bezoekers ontvangen overeenkomstig de modaliteiten bepaald door de opvangstructuur."
 - II.10** "U kan uw plaats in de opvangstructuur alleen behouden indien u op regelmatige basis aanwezig bent. Indien u voorafgaand verwittigt, kunt u tot maximum 10 nachten per maand afwezig zijn. (...)"
 - II.17** "Het is verboden te roken in de gebouwen van de opvangstructuur, behalve in de daarvoor aangewezen plaatsen indien ze voorzien zijn."

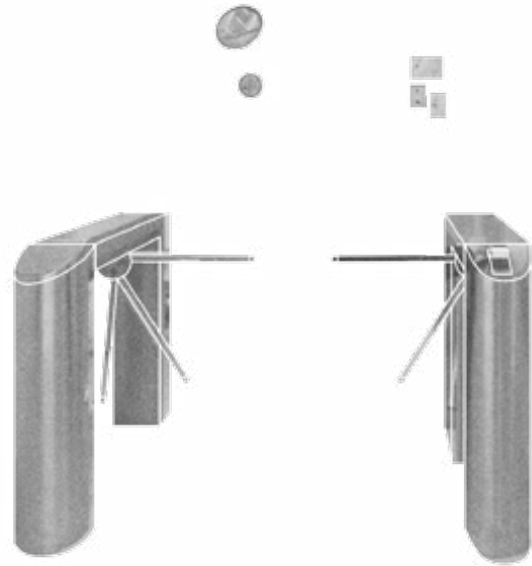
- AD HOC PRAGMATIEK**
- Gebruik badgemachine - steeds restrictiever:**
1. Oorspronkelijk moest men niet badgen
2. Na 3 weken: één keer badgen voor 14u en één keer na 14u
3. Een aantal maand later werd het restrictiever: tussen 6-14u en één keer tussen 14-00u.
 - Automatisering cashbedeling voor een meer gecontroleerd verloop**
het uitdelen van weegeld aan het onthaal zorgde voor chaos, na een aantal maand werd een machine geïnstalleerd waarmee de bewoners zelf met hun badge op een vaste dag en tijdstip geld konden afhalen, maar waar nog steeds vanuit het loket op toegezien kon worden. In het Klein Kasteeltje is er een aparte ruimte voorzien voor cashbedeling.

- MINIMUMNORMEN**
II.1 "Dagelijks beheer van inschrijvingen van nieuwe bewoners en uitschrijvingen van bewoners die vertrekken." II.2 "Dagelijks communiceren van beschikbare plaatsen en hun kamerconfiguratie aan de Dispatching van Fedasil." II.9 "De opvangstructuur voorziet de monitoring, registratie en de ter beschikkingstelling van kerncijfers en indicatoren die het Agentschap vraagt." II.3 "Opvolgen van het recht op verblijf en informeren van de bewoners m.b.t. de gevolgen." VI.3 "De veiligheid van de begunstigden wordt 24/7 gegarandeerd door een permanentiesysteem. De begunstigde weet 24/7 hoe hij zich snel tot een personeelslid kan richten." VI.4 "Indien de opvangstructuur het centrum 's nachts sluit, kunnen de begunstigden de toegangs- of uitgang deur zelf van binnen uit openen." VI.5 "24/7 is er toegang tot het verwittigen van de	nooddiensten. Minstens aan het onthaal worden noodnummers duidelijk geafficheerd." II.4 "Administratief beheer van briefwisseling bewoners." VII.12 "De begunstigde wordt op de hoogte gesteld van het interne en externe activiteitsaanbod." VI.6 "Bij de ingang van elk gebouw hangt een interventie- en evacuatieplan per niveau. (...)" VI.8 "Er is minstens 1 sleutel of een loper van alle ruimtes beschikbaar voor het personeel aan het onthaal. De deuren kunnen vlot geopend worden, zelfs indien de ruimte langs binnen op slot gedaan werd en dat de sleutel zich nog op de binnenkant van de deur zou bevinden." VI.31 "100% van de evacuatiewegen, brandblusapparaten en brandhaspels zijn duidelijk aangegeven met pictogrammen." VII.1 "De opvangstructuur keert wekelijks bij vooruitbetaling een swom uit die bestemd is voor de uitgaven van voeding, en dit in cash geld of met een prepaid bankkaart of gestort op een bankrekening op naam van de begunstigde of in maaltijdcheques."

Spiegel
Verbodsbord
Badgetoestel
Ad valvas

Loket

Beveiligingscamera

Verbodsbord
Ad valvas

Badgetoestel

Loket

II.1 "Dagelijks beheer van inschrijvingen van nieuwe bewoners en uitschrijvingen van bewoners die vertrekken."

VI.3 "De veiligheid van de begunstigde wordt 24/7 gegarandeerd door een permanentiesysteem."

II.9 "U kunt bezoekers ontvangen overeenkomstig de modaliteiten bepaald door de opvangstructuur."

II.3 "Opvolgen van het recht op verblijf en informeren van de bewoners m.b.t. de gevolgen."

VI. 5 "Minstens aan het onthaal worden noodnummers duidelijk geafficheerd."
II.4 "Administratief beheer van briefwisseling bewoners."
VII.14 "De begunstigde wordt op de hoogte gesteld van het interne en externe activiteiten aanbod."

1. huisreglement en badge

De persoon wordt elektronisch ingeschreven, ontvangt zijn badge (met foto, kamernummer, naam en nationaliteit), het huisreglement wordt overlopen en ondertekend, een checklist in verband met brandveiligheid en verboden wordt overlopen.

2. basisbehoeften
De persoon krijgt een zak met basisbehoeften.

3. kamer
De persoon wordt begeleid naar zijn kamer.

4. uitleg asielprocedure
De asielprocedure wordt uitgelegd aan de hand van een video of brochure in eigen taal.

5. rondleiding
De nieuwe bewoner wordt rondgeleid, er wordt hem verteld welke diensten wanneer open zijn. Ook wordt hij geïnformeerd over gemeenschapsdiensten (helpen met taken in het centrum voor extra zakgeld).

6. sociaal assistent
Er wordt een sociale assistent toegewezen, een sociaal dossier wordt geopend voor de persoon in kwestie. Hierin wordt alles bijgehouden wat deze onderneemt (job, vrijwilligerswerk, opleiding), en eventueel wangedrag.

1. LOKET

a. Aankomstprocedure

De ruimte van het onthaal ligt ergens tussen controle en assistentie, waarvan de aankomstprocedure een duidelijke illustratie is. Vanaf dit punt wordt de asielzoeker begeleid in alle handelingen, wat letterlijk in de minimumnormen wordt voorgeschreven ("De begunstigde wordt begeleid in alle aspecten van het dagelijks leven"). Deze begeleiding en/of controle heeft vaak een negatieve invloed op de zelfstandigheid en privacy van de bewoners. Het personeel gaat niet altijd akkoord met de strikte regels opgelegd door hogerop: "Men maakt van volwassenen terug kinderen", aldus een voormalig personeelslid van het Klein Kasteeltje.

b. Centraal communicatiepunt

Het onthaal kent een 24/7 permanentiesysteem, en is het centraal communicatiepunt voor alle problemen of vragen. Hier wordt ingeschreven voor activiteiten, het is de EHBO-post,

conflictbemiddeling en infodesk. 's Nachts wordt er regelmatig een controleronde ingelast door het onthaalpersoneel om te kijken of alles rustig is.

c. Bezoekers

De controle en registratie bij binnen- en buitengaan geldt niet enkel voor de bewoners: iedereen die binnenkomt moet altijd eerst door dit (enige) ingangspaviljoen van. Bij het betreden van het onthaal wordt men gezien door een bewakingscamera en door personeel achter het loket. Vervolgens dient men zich te registreren door middel van een identiteitsbewijs. Wenst men hierna iets te ondernemen, is dit de plek waar men toestemming of sleutel moet vragen, waarna het onthaalpersoneel de bezoeker begeleidt naar de activiteit. Door dit scala aan veiligheidsmaatregelen wordt het collectief opvangcentrum een soort geïsoleerd fort, waarbij de drempel om binnen te komen voor buitenstaanders vrij groot is.

**2. BADGETOESTEL
Aanwezigheid**

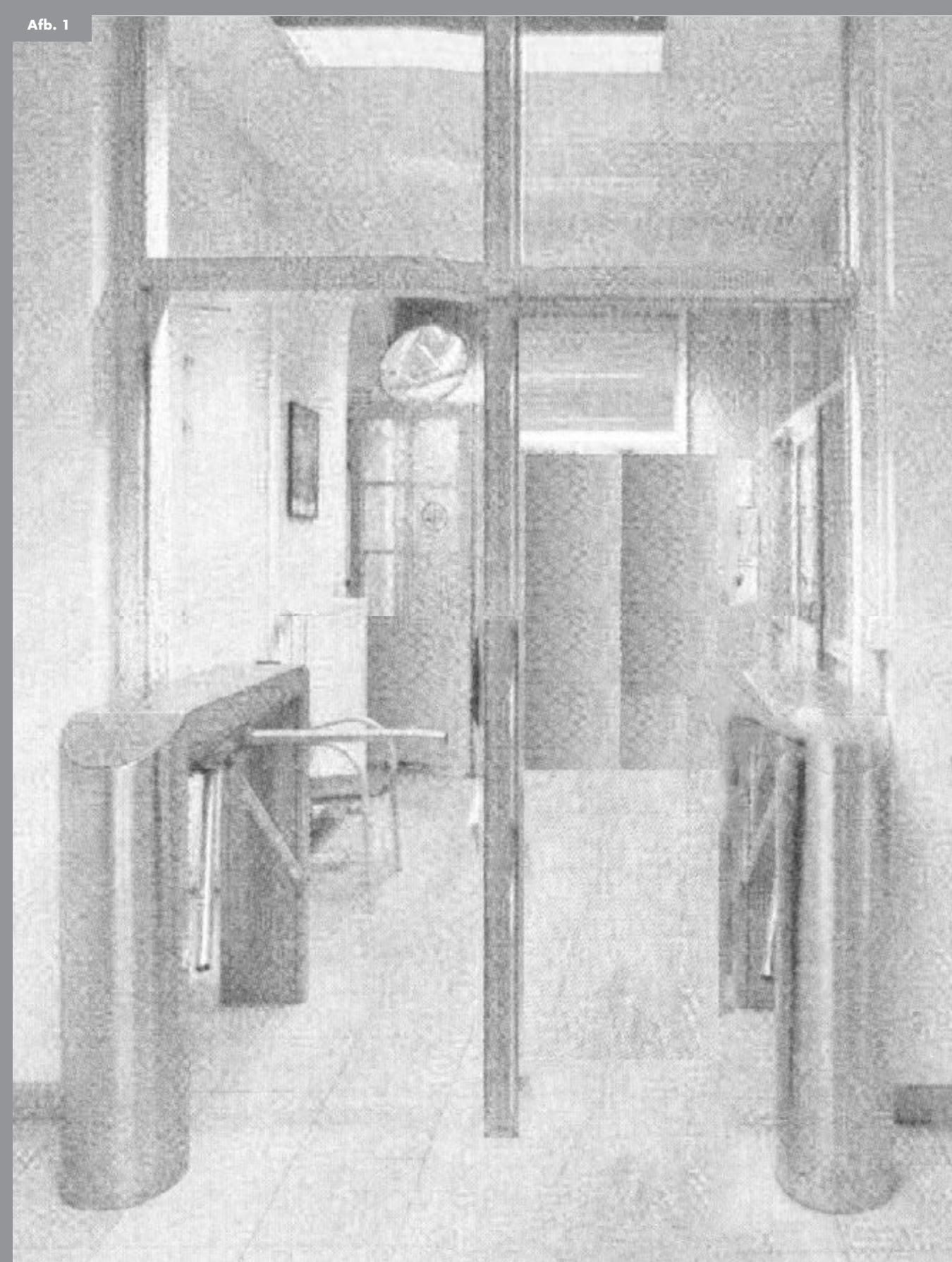
In alle opvangcentra geldt de regel dat bewoners maximum drie nachten na elkaar afwezig mogen zijn met een maximum van tien nachten per maand, mits voorafgaande verwittiging. Indien men niet voorafgaand verwittigde of men overtrad het maximumaantal nachten, geeft de computer van het onthaal bij de persoon in kwestie de melding 'code 207: no show'. Dit wilt zeggen dat de persoon te veel tijd buiten het centrum spendeerde en zijn recht op opvang (in het huidige centrum) verliest. De persoonlijke spullen worden van de kamer gehaald, de plaats wordt aan iemand anders gegeven en de bewoner krijgt een transfer naar een ander centrum. Er kan dus nooit (zonder drastische consequenties) iets spontaan ondernomen worden, afwezigheid moet steeds op voorhand gemeld worden aan het onthaal. Ook privacy is hier niet aan de orde: het onthaal registreert dag en nacht wie wanneer het centrum betreedt

of verlaat. In het Klein Kasteeltje wordt er iedere keer bij het binnen- en buitengaan gebadged, en wordt op die manier exact geregistreerd wie zich wanneer in het centrum bevindt. In de Reno moet men tweemaal per dag badgen, de eerste keer tussen 6 en 14 uur, de tweede keer tussen 14 uur en 0u. Dit houdt in dat het centrum niet exact weet welke bewoners wanneer in of buiten het centrum zijn, maar dat het badgen enkel gebruikt wordt als een (veel minder exacte) aanwezigheidscheck, wat meer privacy biedt voor de bewoners.

**3. AFFICHERING
Verbodsborden en ad valvas**

Geboden, verboden of aankondigingen worden geafficheerd aan het onthaal. Vanaf het betreden van deze ruimte gelden een reeks regels, aangezien deze ruimte als een soort ingangspaviljoen de tussenzone vormt tussen binnen en buiten. Vanaf hier zijn volgens het huisreglement tabak, alcohol, gevaarlijke voorwerpen en huisdieren alsook racisme, discriminatie en fysieke of verbale agressie verboden. Bij het

niet naleven van deze verboden volgen er sancties (cf. regimes). Opmerkelijk is dat het huisreglement in het variabel gedeelte de kans geeft aan opvangstructuren ook collectieve straffen uit te delen, naar aanleiding van specifieke voorvallen. Deze straffen dienen op duidelijke manier gecommuniceerd te worden, wat opnieuw neerkomt op een affichering aan het onthaal. Ook de persoonlijke briefwisseling van bewoners gaat altijd eerst via het onthaal, waarna een lijst opgehangen wordt met het badgenummer van de personen die hun post kunnen gaan afhalen. De openingsuren van het centrum worden hier tevens uitgehangen. Het Klein Kasteeltje is gesloten tussen 2 en 6 uur 's nachts, maar maakt uitzonderingen tijdens de Ramadan en voor mensen die in nachtploegen werken. Dit komt erop neer dat men wel nog buiten kan tussen 2 en 6, maar niet meer binnen. De Reno is doorlopend open voor de bewoners, maar last een bezoekersstop in van 22 tot 6 uur.

2. GEBRUIKERSREGIME

OPSMUK

Het personeel beplakt een muur van het onthaal met foto's van bewoners, en zet er een plant in een poging de streng controlerende ruimte leefbaarder te maken. Voorbeeld uit het Klein Kasteeltje.

PRIVACY EN ZELFSTANDIGHEID

De interactie van gebruikers met het ad valvas ent zich op problemen van privacy en zelfstandigheid. Voor het Klein Kasteeltje is de openlijke affichering van persoonlijke briefwisseling van bewoners opmerkelijk. In de Reno is dit ook gebruikelijk, maar toch vallen hier vooral de vele inschrijvingslijsten voor allerlei activiteiten op, die de autonomie van de bewoners in het gedrang werken.

BEZOEKERSDREMPELS

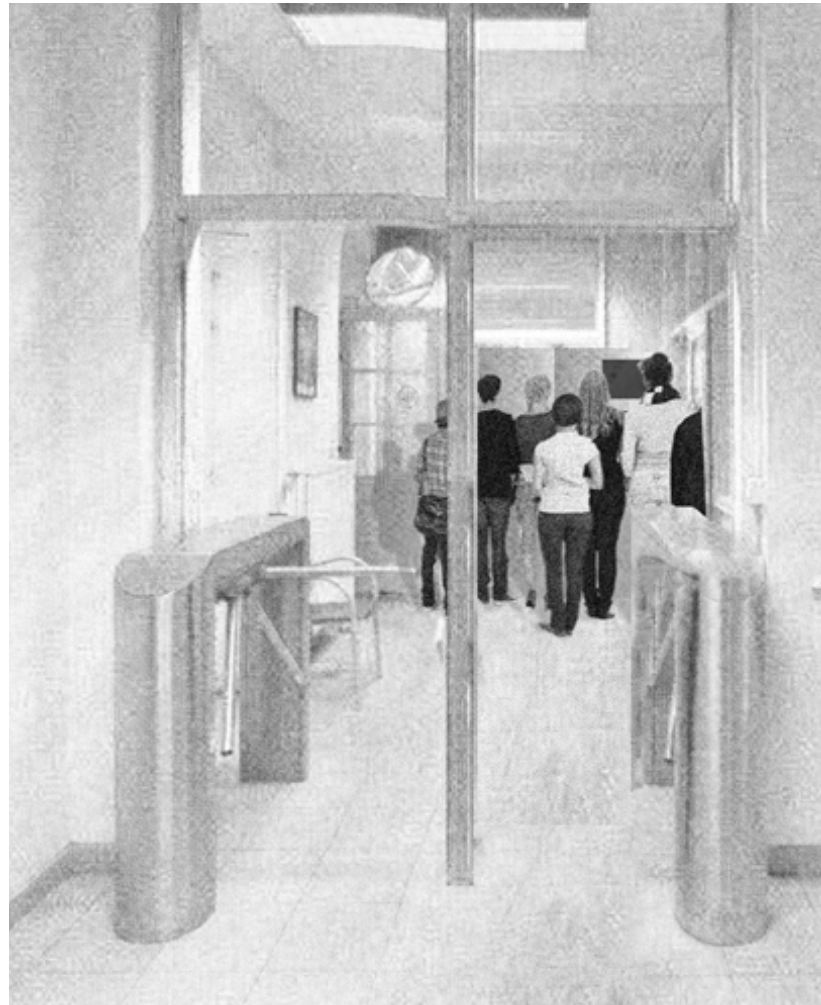
Bezoekers dienen veel drempels over te steken eer ze de strenge ruimte van het onthaal bereiken.

SCHAAL DEELRUIMTES ONTHAAL

PERSONEEL ALS MEDIATOR | Afb. 2 Klein Kasteeltje - project voor een fotomuur in samenwerking met het personeel
Een poging tot het leefbaarder maken van de architectuur en inrichting van het onthaal, foto's van bewoners en een plant pogen het strenge uitzicht van tralies en badgetoestel te verzachten.

II.4 "Administratief beheer van briefwisseling bewoners."

Afb. 3

"Elke ochtend opnieuw vormt er zich een groep bewoners die staan te drummen rond het ad valvas: indien hun badgenummer uithangt, betekent het dat er belangrijke post is, wat meestal te maken heeft met een beslissing in verband met de asielprocedure."

- voormalig werknemster Klein Kasteeltje, november 2015, Gent

VII.12 "De begunstigde wordt op de hoogte gesteld van het interne en externe activiteiten aanbod."

Afb. 2

"Wij zouden het aangenamer vinden mochten we niet altijd op voorhand moeten inschrijven voor activiteiten, maar op het moment zelf kunnen bepalen of we al dan niet zin hebben om deel te nemen."

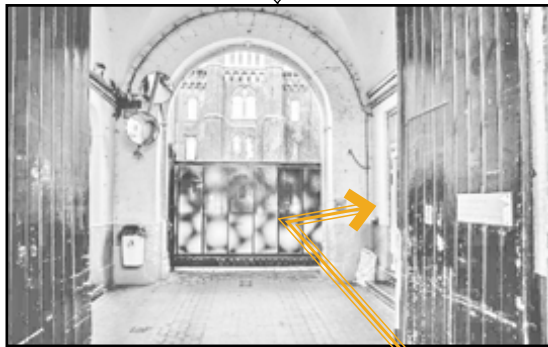
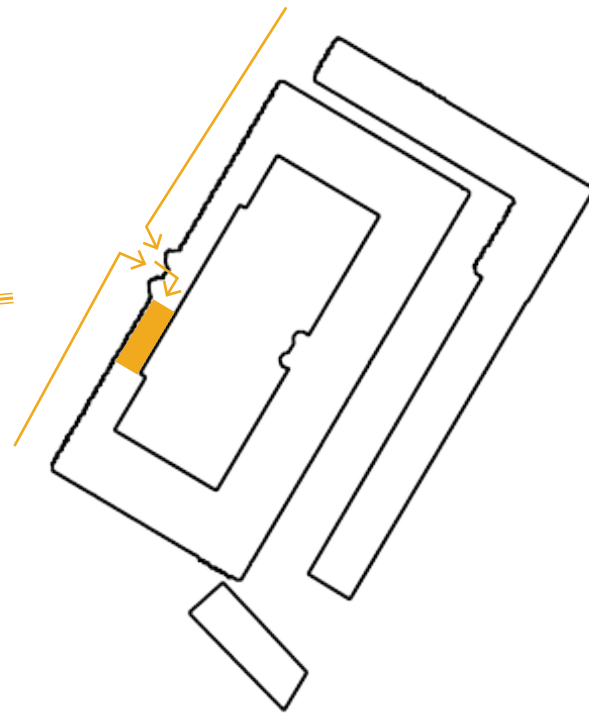
- groepje bewoners Reno, april 2015, Gent

II.9 "U kunt bezoekers ontvangen overeenkomstig de modaliteiten bepaald door de opvangstructuur."

II.9 "U kunt bezoekers ontvangen overeenkomstig de modaliteiten bepaald door de opvangstructuur."

Afb. 4 Eerste poort, door de blinde gevel wordt het onthaal nergens aangekondigd

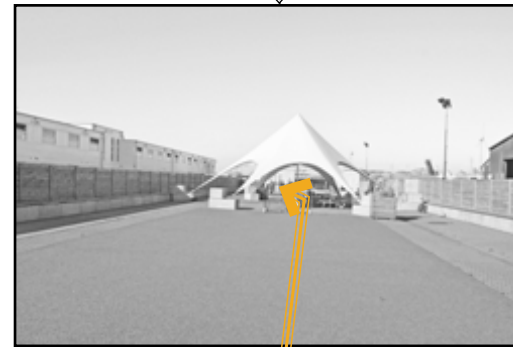
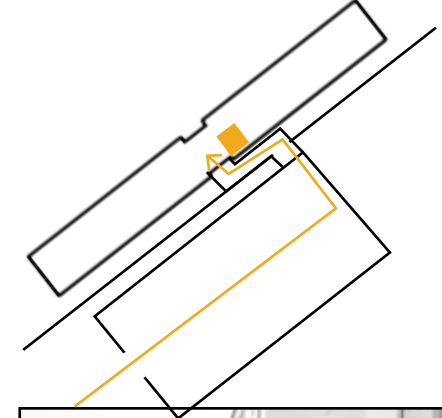
Afb. 5 Deur rechts: ingang van het onthaal

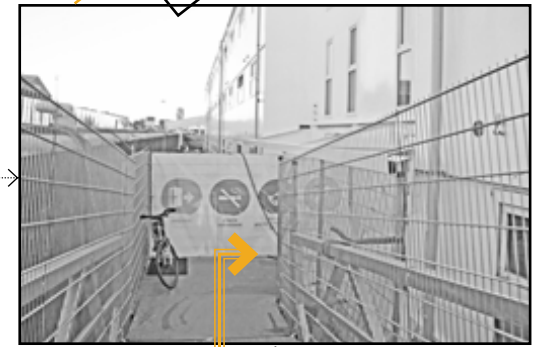
Afb. 6 Onthaal, door de deur betreedt men de binnenkoer

Afb. 3 Eerste poort na 400 meter de Rigakadai afwandelen

Afb. 4 Oversteken van de buitenruimte van ongeveer 80 meter

Afb. 5 Ingangsbrug naar onthaal

"Hier zou ergens een opvangcentrum voor asielzoekers moeten zijn, weet u misschien hoe ik daar geraak?"

Verschillende keren kwam ik in aanraking met mensen die zich vlakbij het centrum bevonden maar de ingang, of zelfs het centrum zelf niet vonden en mij hierover aanspraken: een tolk, een buurtbewoner die een donatie kwam brengen, medevrijwilligers die voor de eerste keer kwamen...

Afb. 6 Onthaal

3. Nabeschouwing

Opmerkelijk is hoe Fedasil het controleren en disciplineren van asielzoekers zelf benadrukt in publicaties, bijvoorbeeld naar lokale gemeentebesturen toe. In de informatiebrochure “Een opvangcentrum in uw gemeente – informatiebrochure voor het gemeentebestuur”¹ (vrij toegankelijk op de website van Fedasil) werd een volledig hoofdstuk gewijd aan “Veiligheid binnen de opvangstructuur en in de omgeving”. Er werden onder meer vragen over de samenwerking met lokale politie, en de mogelijkheid tot identificeren van asielzoekers beantwoord. Om de negatieve stereotypering en het beschouwen van asielzoekers als gevaarlijke massa uniforme individuen te stoppen, moeten ze in een eerste stap zichtbaar gemaakt worden en moeten hun stemmen gehoord worden.² Het is grotendeels de afgezonderde inplanting in combinatie met het zeer controlerende onthaal dat dit volledig belemmert. Het Klein Kasteeltje is

.....
1 Fedasil. “Een opvangcentrum in uw gemeente.” Fedasil. December 4, 2015. Accessed January 21, 2017. <http://fedasil.be/nl/publications/een-opvangcentrum-uw-gemeente>.
2 Schroeder, S. Architecture and Asylum: a critical analysis of the segregation/integration of asylum seekers in Denmark. Master’s thesis, UCL Bartlett, 2014.

wel gelegen in een stedelijke omgeving, maar er worden drempels geïnstalleerd door de volledig blinde gevels van het onthaal, de poort die men door moet, het door glas afgeschermd loket waar men zich moet aanmelden, de duidelijk zichtbare bewakingscamera’s... In de Reno zorgt de afgezonderde inplanting reeds voor isolement, maar creëert het moeilijk bereikbare onthaal op zijn beurt extra drempels, opnieuw door gebruik van een met glas afgeschermd loket, bewakingscamera’s enzovoort. In een pilootproject in Denemarken werd het onthaal georganiseerd in een voormalige winkel. Door het open plan en de glazen schuiframen die elke ochtend volledig werden geopend, ontstond één vloeiende ruimte met de omgeving errond, en was de toegang tot het centrum zeer laagdrempelig.³ Hierdoor kregen voorbijgangers de kans op een informele manier binnen te wandelen en te vragen of er hulp nodig was met iets, of om contact te leggen met de bewoners. Op deze manier is het onthaal een ruimte die interactie met de buurt aan- in plaats van ontmoedigt, en bewoners verwelkomt in plaats van louter controleert.

.....
3 Ibid.

KLEIN KASTEELTJE

1. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Lastenboek voor reguliere opvangcentra. By Fedasil. Brussel, 2015.
2. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Huisreglement. By Fedasil. Brussel.
3. Vanhecke, N. “Herman Brys blikt terug op 25 jaar Klein Kasteeltje.” *De Standaard*, September 8, 2011. Accessed January 13, 2017. http://www.canonsociaalwerk.eu/1946_vlucht/Klein%20Kasteeltje%2025%20DS%202011%2009.pdf.

Afb. 1 Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt: Lannoo, 2013.

Afb. 2 Fedasil. Facebookpagina Klein Kasteeltje. Accessed January 20, 2017. <https://www.facebook.com/fedasil.petitchateaukleinkasteeltje/?fref=ts>.

Afb. 3 Collage van afb. 1

Afb. 4 “Klein Kasteeltje Brussel.” Sander de Wilde. November 10, 2010. Accessed January 20, 2017. <https://sanderdewilde.wordpress.com/2010/11/10/klein-kasteeltje-asylum-in-brussels-full/fedasil-brussel-kan-toestroom-asielzoekers-niet-meer-aan-4/>.

Afb. 5 “Klein Kasteeltje Brussel.” Sander de Wilde. November 10, 2010. Accessed January 20, 2017. <https://sanderdewilde.wordpress.com/2010/11/10/klein-kasteeltje-asylum-in-brussels-full/fedasil-brussel-kan-toestroom-asielzoekers-niet-meer-aan-4/>.

Afb. 6 Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt: Lannoo, 2013.

RENO PONTON

1. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Lastenboek voor transitcentra. By Fedasil. Brussel, 2015.
2. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Huisreglement. By Fedasil. Brussel.

Afb. 1 Evrard, O. “Ponton “Reno” (Rigakaai, Gent).” *Vlaams Belang Nevele*. February 27, 2016. Accessed January 20, 2017. <http://vlaamsbelangnevele.skynetblogs.be/archive/2016/02/29/ponton-reno-rigakaai-gent-8575374.html>.

Afb. 2-5 Eigen foto

Afb. 6 Evrard, O. “Ponton “Reno” (Rigakaai, Gent).” *Vlaams Belang Nevele*. February 27, 2016. Accessed January 20, 2017. <http://vlaamsbelangnevele.skynetblogs.be/archive/2016/02/29/ponton-reno-rigakaai-gent-8575374.html>.

B. SANITAIR

In veel culturen is het zich wassen een belangrijk en ontspannend ritueel. De typologie van de hammam bijvoorbeeld, is kenmerkend voor de Arabische wereld, bepaalde regio's in het Midden-Oosten en Turkije. Hoewel de centra verschillen in het soort sanitair dat wordt aangeboden (in de Reno heeft iedereen sanitair op de slaapkamer, in het Klein Kasteeltje niet), vloeit uit implementatie van de minimumnormen een gebrek aan privacy, een koude en onpersoonlijke materialisatie en een onveiligheidsgevoel voort, die het ontspannende potentieel van deze ruimte belemmeren. Het is functioneel sanitair, vergelijkbaar met dat van scholen en zwembaden, maar niet met dat van een woning. Vrouwen voelen zich vaak onveilig, ofwel door een (te) grote afstand tussen slaapkamer en sanitair, waardoor ze verschillende gangen door moeten met hun handdoek (en zo de aandacht van de mannen trekken), ofwel door de onmogelijkheid om de douchecabine degelijk af te sluiten, gezien de minimumnormen enkel concrete uitspraken doen over aantallen en oppervlaktes, maar vaag blijven over even cruciale zaken als privacy en veiligheid. Tot op vandaag is deze ruimte de enige plaats in het hele centrum waar men zich individueel kan afzonderen. Wanneer de bewoners in staat zouden zijn zich op hun gemak te voelen en zich te identificeren met deze ruimte, zou het nemen van een douche een mogelijkheid kunnen bieden tot ontspanning, cultuurbehoud en een gevoel van thuis.

1. DISCIPLINERINGS- REGIME

STRUCTUUR

In de normen wordt op vlak van structuur niets gezegd over de locatie van het sanitair, een degelijke fysische of akoestische afsluiting wordt in vrij open bewoordingen vermeld, wat in sommige centra resulteert in een groot onveiligheidsgevoel voornamelijk bij vrouwen. De transitcentra mogen meer gebruikers per douche hebben, waarmee ingeboet wordt op privacy.

INRICHTING

'Privacy' wordt letterlijk vermeld in de minimumnormen, maar dit zou bewerkstelligd worden door kledinghaak en douchegordijn 'of alternatief'.

WERKING

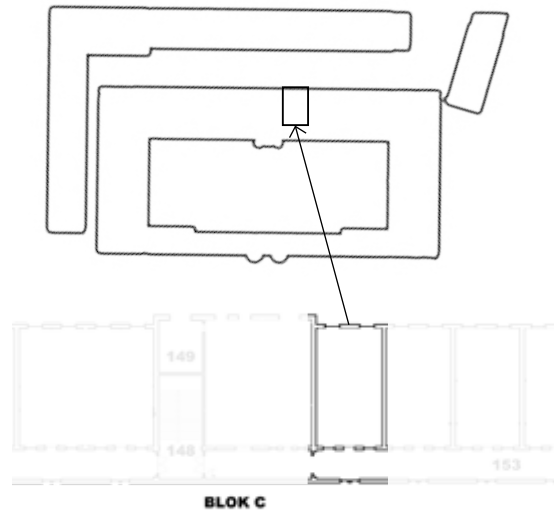
Ook hier is affichering opnieuw prominent aanwezig, wat een relatie ten opzichte van de ruimte belemmert. Door verbodsborden en instructies regelt men het gebruik, gezien de culturele verschillen in sanitaire gewoontes.

SCHAAL DEELRUIMTES SANITAIR

- 1 **Bij opening als asielzoekerscentrum: bestaand sanitair niet voorzien op vrouwen en kinderen**
Er werden bijgevoegd toiletwagens gehuurd die op de binnenkoer stonden. Personeel ging in een naburig café naar het toilet. Vermoedelijk deden deze toiletwagens dienst tot de renovatie van het bestaande sanitair voltooid was.
- 2 **Eigen sanitair voor gezinnen, later ook voor alleenstaanden**
Er werd door het personeel al langer gepleit voor een meer autonome woonvorm voor gezinnen, in 2000, na 14 jaar, opende blok E. Drie jaar later werd dit ook mogelijk voor alleenstaanden vanaf zij reeds een bepaalde tijd in de collectieve blokken verbleven.

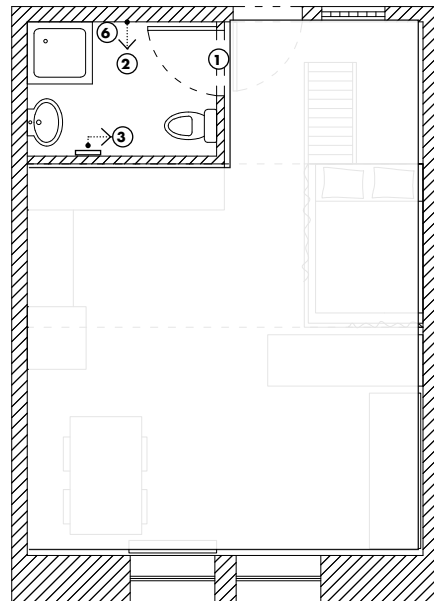
COLLECTIEF SANITAIR
(enige sanitair voor blokken B, C, D)

Collectieve sanitaire blokken voor de kamers die geen eigen sanitair hebben (blok B, C, D), zijn verspreid over de gebouwen en verdiepen. Eén zulk blok bevindt zich bijvoorbeeld op het gelijkvloers grenzend aan de binnenkoer. (Planmateriaal betreffende de indeling van de sanitaire ruimtes en de exacte locatie ervan is niet beschikbaar.)

PRIVE SANITAIR
(enkel blok E en F)

De gezinsappartementen hebben eigen sanitair, wat tevens de enige met deur afgesloten ruimte vormt van de wooneenheid. Dit sanitair is te delen met één groot of twee kleinere gezinnen. Ook de studio's hebben eigen sanitair (per zeven personen). Hiervan zijn echter geen foto's beschikbaar waaruit af te leiden is waar dit zich bevindt.

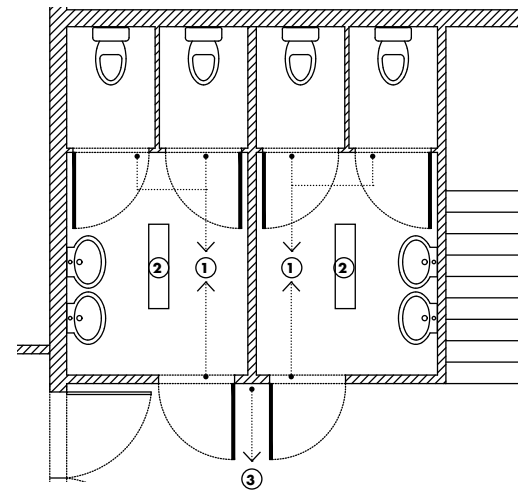

MINIMUMNORMEN¹

- 1 **IV.2** "Beschikken over degelijk raamwerk en deuren."
- 2 **IV.3** "Beschikken over verzorgd schilderwerk, behang, en vloer-, wand- en plafondbekleding."
- 3 **IV.8** "Alle ruimten die door bewoners betreden worden en de toegangswegen beschikken over voldoende, functionele verlichting in goede staat."
- 4 **IV.10** "De doucheruimtes zijn gescheiden voor mannen en vrouwen. Uitgezonderd de doucheruimtes die enkel ter beschikking staan van 1 familie."
- 5 **IV.13** "De wastafels zijn gescheiden voor mannen en vrouwen. Uitgezonderd wastafels die enkel ter beschikking zijn van 1 familie."
- 6 **IV.16** "De toiletten zijn gescheiden voor mannen en vrouwen. Uitgezonderd toiletten die enkel ter beschikking zijn van 1 familie."
- 7 **IV.11** "Maximum 8 begunstigden/afsluitbare douchekabine. In functie van het aantal mannen/vrouwen. De douches zijn individueel afsluitbaar."
- 8 **IV.14** "Maximum 8 begunstigden/wastafel met warm en koud water."
- 9 **IV.17** "Maximum 8 begunstigden/toilet. Minstens 50% van het gevraagde aantal toiletten voor mannen zijn zittend (geen urinoir. De zittende toiletten zijn afsluitbaar."
- 10 **IV.18** "1 wastafel met koud water/4 toiletten, met minstens 1 wastafel."
- 11 **IV.12** "De doucheruimten hebben verluchting via: of een raam dat opent in de buitenlucht; of een afsluitbare opening die verbonden is met de buitenlucht; of een mechanische afvoer van verontreinigde lucht dmv een elektrische ventilator."
- 12 **VI.1** "Er zijn geen zichtbare gebreken aan de structurele staat van het gebouw, die een gevaar zijn voor het veilig wonen. De ruimten voor de begunstigden zijn zichtbaar vocht- en schimmelvrij en vrij van ongedierte. De ruimten voor de begunstigden zijn asbestvrij (verklaring eigenaar) of de opvangstructuur beschikt over een asbestbeheersplan. (...)"
- 13 **VI.2** "De ruimten zijn afgewerkt en de afwerking levert geen gevaar op. (Uitgezonderd kelders, bergingen en zolders die niet gebruikt worden voor de opvangfunctie."
- 14 **VI.11** "Opengaande ramen op de verdiepingen met een vensterbank < 1 meter kunnen slechts op een kier van maximum 11 cm breed openen of dienen voorzien te zijn van een borstwering van minimum 1 m hoog en met openingen van maximaal 11 cm breed (zodanig dat een kind niet tussen de kier of de borstwering kan). De toegang tot platte daken wordt verhinderd."

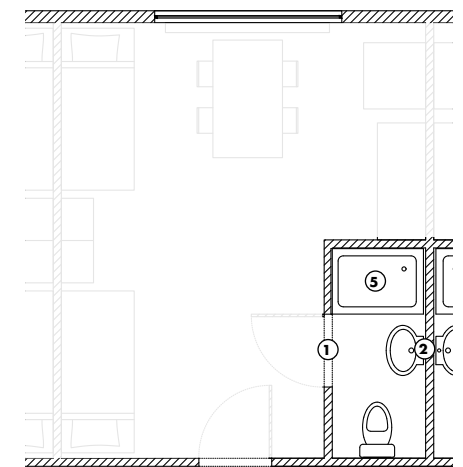
COLLECTIEF SANITAIR
(naast eigen sanitair)

Uitsluitend op de verdieping met collectieve functies waar zich tevens het onthaal bevindt (-1) zijn er collectieve toiletten: twee voor mannen en twee voor vrouwen. Alle bewoners, evenals de personeelsleden hebben immers hun eigen sanitair op de kamer of bureau.

PRIVE SANITAIR
(iedereen)

Alle bewonerskamers hebben eigen sanitair, bij volle kamerbezetting (twee stapelbedden) betekent dit een wc, wastafel en douche per vier personen.

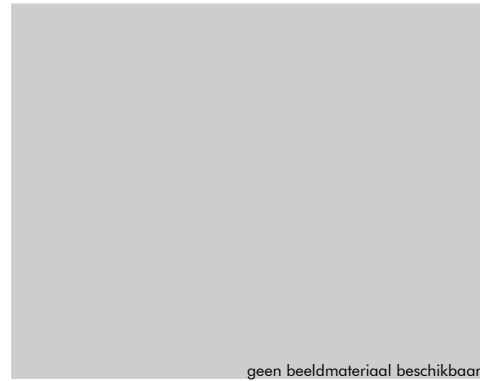

MINIMUMNORMEN¹

- 1 **IV.2** "Beschikken over degelijk raamwerk en deuren."
- 2 **IV.6** "Alle ruimten die door bewoners betreden worden en de toegangswegen beschikken over voldoende, functionele verlichting in goede staat."
- 3 **IV.8** "De doucheruimtes zijn gescheiden voor mannen en vrouwen. Uitgezonderd de doucheruimtes die enkel ter beschikking staan van 1 familie."
- 4 **IV.11** "De wastafels zijn gescheiden voor mannen en vrouwen. Uitgezonderd wastafels die enkel ter beschikking zijn van 1 familie."
- 5 **IV.13** "De toiletten zijn gescheiden voor mannen en vrouwen. Uitgezonderd toiletten die enkel ter beschikking zijn van 1 familie."
- 6 **IV.9** "Maximum 12 begunstigden/afsluitbare douchekabine. In functie van het aantal mannen/vrouwen. De douches zijn individueel afsluitbaar."
- 7 **IV.12** "Maximum 12 begunstigden/wastafel met warm en koud water."
- 8 **IV.14** "Maximum 12 begunstigden/toilet. Minstens 50% van het gevraagde aantal toiletten voor mannen zijn zittend (geen urinoir. De zittende toiletten zijn afsluitbaar."
- 9 **IV.15** "1 wastafel met koud water/6 toiletten, met minstens 1 wastafel."
- 10 **IV.10** "De doucheruimten hebben verluchting via: of een raam dat opent in de buitenlucht; of een afsluitbare opening die verbonden is met de buitenlucht; of een mechanische afvoer van verontreinigde lucht dmv een elektrische ventilator."
- 11 **VI.1** "Er zijn geen zichtbare gebreken aan de structurele staat van het gebouw, die een gevaar zijn voor het veilig wonen. De ruimten voor de begunstigden zijn zichtbaar vocht- en schimmelvrij en vrij van ongedierte. De ruimten voor de begunstigden zijn asbestvrij (verklaring eigenaar) of de opvangstructuur beschikt over een asbestbeheersplan. (...)"
- 12 **VI.2** "De ruimten zijn afgewerkt en de afwerking levert geen gevaar op. (Uitgezonderd kelders, bergingen en zolders die niet gebruikt worden voor de opvangfunctie."
- 13 **VI.11** "Opengaande ramen op de verdiepingen met een vensterbank < 1 meter kunnen slechts op een kier van maximum 11 cm breed openen of dienen voorzien te zijn van een borstwering van minimum 1 m hoog en met openingen van maximaal 11 cm breed (zodanig dat een kind niet tussen de kier of de borstwering kan). De toegang tot platte daken wordt verhinderd."

- 1 I.1 "De opvangstructuur voorziet u van voeding en hygiënische producten."
- 2 I.10 "U kunt verschillende taken uitvoeren binnen of buiten de opvangstructuur, ten voordele van de gemeenschap van de bewoners, of in het kader van een activiteit die in samenwerking met de opvangstructuur georganiseerd wordt die bijdraagt tot haar integratie in de lokale omgeving, en waarvoor u een verhoging van uw dagvergoeding ontvangt, zonder evenwel een bepaald bedrag te overschrijden."
- 3 II.3 "Individuele lokalen en gemeenschappelijke ruimten en hun uitrusting (bedden, huishoudelijke toestellen enz....) worden ter uwer beschikking gesteld. U dient deze te respecteren en toe te zien op het goede onderhoud."

PRIVE SANITAIR
(enkel blok E en F)

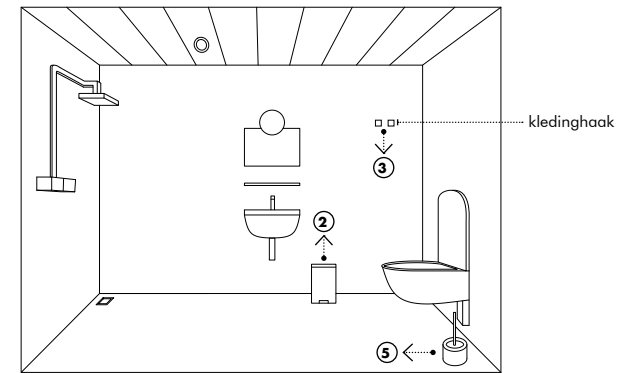
COLLECTIEF SANITAIR
(enige sanitair voor blokken B, C, D)

MINIMUMNORMEN

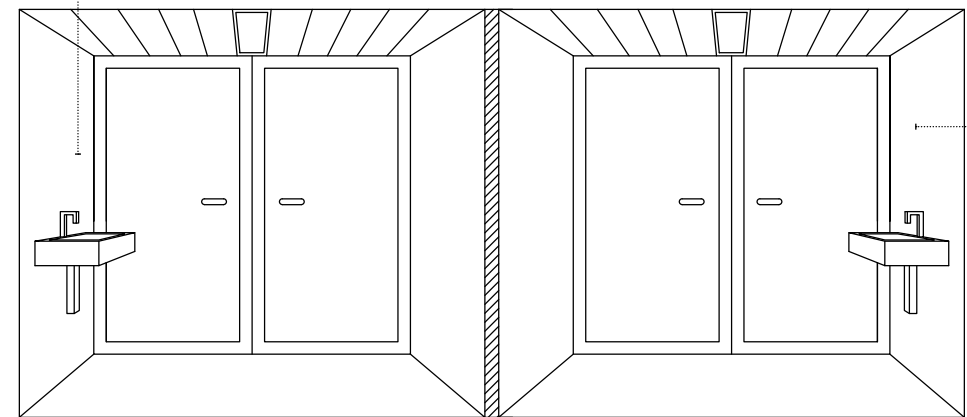
- 1 IV.15 "1 spiegel per wastafel."
- 2 IV.38 "De infrastructuur bevindt zich in goede staat, wordt beheerd als een goede huisvader en wordt dagelijks gereinigd. Er bestaat een reinigingsplan voor het volledige opvangcentrum. Per lokaal/plaats wordt er omschreven wat er moet gebeuren en volgens welke periodiciteit."
- 3 V.22 "Er is 24/7 toiletpapier beschikbaar en 1 vuilbak met deksel per wc voor vrouwen."
- 4 V.23 "De begunstigde kan zich in alle privacy uitkleden en kledij en handdoek kunnen droog bewaard worden tijdens het douchen: minimum 1 kledinghaak per douche en minimum 1 douchegordijn per douche of alternatief."
- 5 V.24 "Er is dagelijks poetsmateriaal en -producten ter beschikking voor het poetsen van de gemeenschappelijke ruimten en voor het onderhouden van de kamers."
- 6 V.25 "1 toiletborstel en toiletproduct per niet-gemeenschappelijk toilet."
- 7 V.26 "De inboedel bevindt zich in goede staat, wordt beheerd als een goede huisvader en wordt voldoende gereinigd."
- 8 VI.19 "Er moeten eenvoudige visuele richtlijnen bestaan die beschrijven wat de begunstigten moeten doen indien ze het evacuatiealarm horen. Deze richtlijnen dienen uitgedragen te worden in alle bewonerskamers en gemeenschappelijke ruimten in het opvangcentrum."
- 9 VI.31 "100% van de evacuatiewegen, brandblusapparaten en brandhaspels zijn duidelijk aangegeven met pictogrammen."

- 1 I.1 "De opvangstructuur voorziet u van voeding en hygiënische producten."
- 2 I.10 "U kunt verschillende taken uitvoeren binnen of buiten de opvangstructuur, ten voordele van de gemeenschap van de bewoners, of in het kader van een activiteit die in samenwerking met de opvangstructuur georganiseerd wordt die bijdraagt tot haar integratie in de lokale omgeving, en waarvoor u een verhoging van uw dagvergoeding ontvangt, zonder evenwel een bepaald bedrag te overschrijden."
- 3 II.3 "Individuele lokalen en gemeenschappelijke ruimten en hun uitrusting (bedden, huishoudelijke toestellen enz....) worden ter uwer beschikking gesteld. U dient deze te respecteren en toe te zien op het goede onderhoud."

PRIVE SANITAIR
(iedereen)

geen spiegel
(enkel in
normen
permanente
centra)

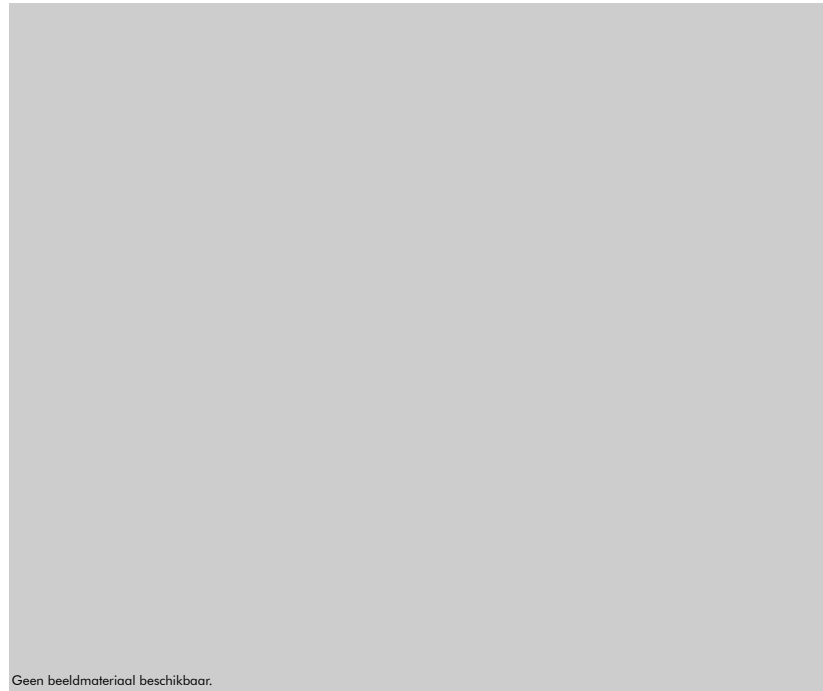

geen spiegel
(enkel in
normen
permanente
centra)

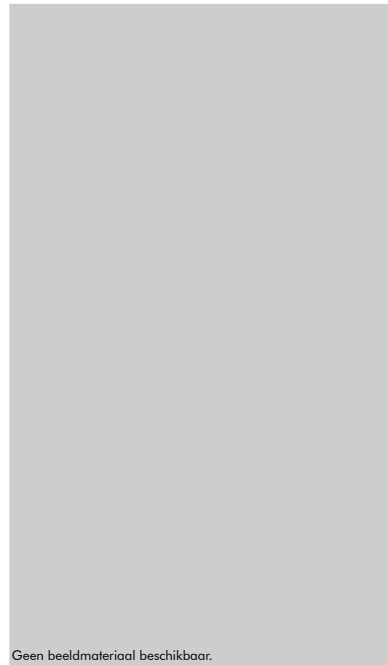
COLLECTIEF SANITAIR
(naast eigen sanitair)

MINIMUMNORMEN

- 1 IV.27 "De infrastructuur bevindt zich in goede staat, wordt beheerd als een goede huisvader en wordt dagelijks gereinigd. Er bestaat een reinigingsplan voor het volledige opvangcentrum. Per lokaal/plaats wordt er omschreven wat er moet gebeuren en volgens welke periodiciteit."
- 2 V.18 "Er is 24/7 toiletpapier beschikbaar en 1 vuilbak met deksel per wc voor vrouwen."
- 3 V.19 "De begunstigde kan zich in alle privacy uitkleden en kledij en handdoek kunnen droog bewaard worden tijdens het douchen: minimum 1 kledinghaak per douche en minimum 1 douchegordijn per douche of alternatief."
- 4 V.20 "Er is dagelijks poetsmateriaal en -producten ter beschikking voor het poetsen van de gemeenschappelijke ruimten en voor het onderhouden van de kamers."
- 5 V.21 "1 toiletborstel en toiletproduct per niet-gemeenschappelijk toilet."
- 6 V.22 "De inboedel bevindt zich in goede staat, wordt beheerd als een goede huisvader en wordt voldoende gereinigd."
- 7 VI.19 "Er moeten eenvoudige visuele richtlijnen bestaan die beschrijven wat de begunstigten moeten doen indien ze het evacuatiealarm horen. Deze richtlijnen dienen uitgedragen te worden in alle bewonerskamers en gemeenschappelijke ruimten in het opvangcentrum."
- 8 VI.30 "100% van de evacuatiewegen, brandblusapparaten en brandhaspels zijn duidelijk aangegeven met pictogrammen."

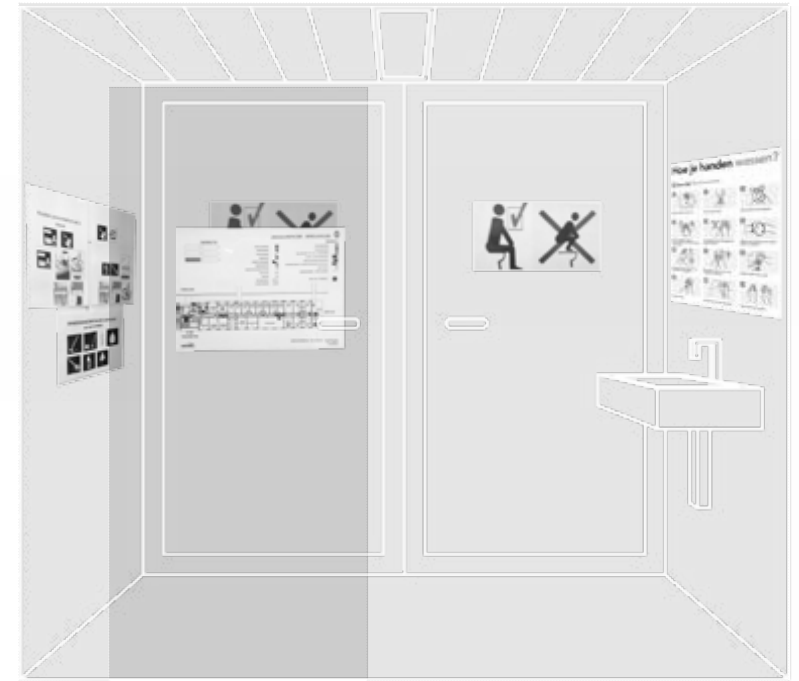
Geen beeldmateriaal beschikbaar.

Geen beeldmateriaal beschikbaar.

Affichering legt gebruik vast

Eenzelfde observatie in het Klein Kasteeltje, echter geen beeldmateriaal beschikbaar.

Affichering legt gebruik vast

Door de kaalheid van deze ruimte valt de affichering, die terug te vinden is in iedere ruimte van het opvangcentrum, extra op. De gebiedende en verbiedende pictogrammen, de strippewijze instructies onder andere voor het poetsen van het sanitair en dergelijke meer leggen het precieze gebruik van de ruimtes vast.

2. GEBRUIKERSREGIME

VEILIGHEID EN PRIVACY

De mate waarin veiligheid en privacy ervaren worden hangt af van verschillende factoren. Enerzijds hebben ruimtelijke factoren een invloed (locatie en mogelijkheid tot afsluiten), anderzijds ook organisatie zoals samenstelling van de kamer (bij eigen sanitair).

HYGIËNE

Wanneer men het collectief sanitair poetst verdient men extra zakgeld, in kamers met eigen sanitair vormt het dan weer onderwerp van discussie. Poetsen lijkt dus bijna een meer belangrijke handeling dan gebruiken van het sanitair waarvoor het bedoeld is. Het zich wassen gebeurt in veel gevallen namelijk zo snel mogelijk door een gevoel van onveiligheid of gebrek aan privacy.

SCHAAL DEELRUIMTES SANITAIR

V.23 "De begunstigde kan zich in alle privacy uitkleden en kledij en handdoek kunnen droog bewaard worden tijdens het douchen: minimum 1 kledinghaak per douche en minimum 1 douchegordijn per douche of alternatief."¹

De minimumnormen erkennen het belang van privacy dat onlosmakelijk verbonden is met de ruimte van het sanitair. Echter, de oplossing die wordt gesuggereerd om deze privacy te verzekeren is het "voorzien van een douchegordijn per douche of alternatief". In het Klein Kasteeltje maken 547 mensen gebruik van gemeenschappelijke sanitaire blokken: verschillende types bewoners uit allerhande culturen. Het privacyprobleem dat zich voornamelijk in het gebrek aan akoestische afsluiting uit, en het onveiligheidsgevoel dat zich voornamelijk in locatie of het gebrek aan veilige fysieke afsluiting uit, zal zich hier vermoedelijk niet oplossen door een douchegordijn te voorzien.

Gemeenschappelijk sanitair blok B, C, D
 Locatie en gebrek aan mogelijkheid tot akoestisch en fysisch afsluiten zorgen voor gevoel van onveiligheid en gebrek aan privacy

De douches, toiletten en wastafels zijn gescheiden voor mannen en vrouwen, maar toch voelen vrouwen zich vaak onveilig door de reeks gangen of verdiepen die ze door moeten om aan het blok te geraken. (cf. infra) Vooral als de avond valt treedt dit gevoel op: er zijn nog maximum drie personeelsleden aanwezig vanaf 17:00u, voor 700 à 900 bewoners. Hiervan gebruiken er bij volle bezetting 547 mensen het gemeenschappelijk sanitair, weliswaar verspreid over een aantal sanitaire blokken. Het sanitair is dan wel gescheiden voor mannen en vrouwen, zoals de minimumnormen voorschrijven, maar allerlei categorieën van mannen en van vrouwen delen de sanitaire blokken: medische patiënten, alleenstaanden, maar ook gezinnen, koppels, ouderen, zwangere vrouwen, alleenstaande vrouwen met kind... uit talloze verschillende culturen.

Eigen sanitair blok E (gezinsappartementen)
 Eigen badkamer per gezinsappartement, maar soms meerdere families per wooneenheid

In de minimumnormen staat beschreven dat het sanitair gescheiden dient te zijn voor mannen en vrouwen, behalve als het om een gezin gaat. De gezinsappartementen hebben bijgevolg één badkamer. Echter, soms komt het voor dat meerdere kleine gezinnen een appartement delen. In dat geval wordt de ene sanitaire ruimte toch gebruikt door niet-verwante mannen en vrouwen.

of

Eigen sanitair blok F (studio's)
 Eigen badkamer per studio voor zeven personen

De studio's zijn georganiseerd per zeven alleenstaande mannen of vrouwen. Dit sanitair is dus strikt gescheiden. Hierdoor treedt het onveiligheidsgevoel meer naar de achtergrond, maar steken vaak wel nog problemen qua privacy de kop op (cf. Reno).

of

of

PERSONEEL ALS MEDIATOR

Vrouwen in het Klein Kasteeltje

"Ik spreek geregeld met vluchtelingenvrouwen", zegt Julie Weyne die tot voor enkele jaren geleden in het opvangcentrum Klein Kasteeltje in Brussel werkte en met fotografe Lisa Van Damme voor het boek Transit51 portretten maakte van sterke vrouwen in het asielcentrum. "Vaak zeggen ze me: overdag valt het mee, maar als het personeel van het centrum om 17 uur naar huis gaat en als het donker wordt, begint het echte leven pas. Sommige vrouwen durven hun kamer niet buiten te komen. (...) En ze durven alleen in groep naar het toilet of de douches op de gang te gaan. (...) Zelfs al zijn er niet veel incidenten, de belangrijkste vaststelling is dat vrouwen zich onveilig voelen. En dat onveiligheidsgevoel moeten we aanpakken. Ondanks eerdere beloftes, zie ik op dit vlak weinig gebeuren. Zeker in de huidige crisistijd heeft Fedasil er weinig aandacht voor."

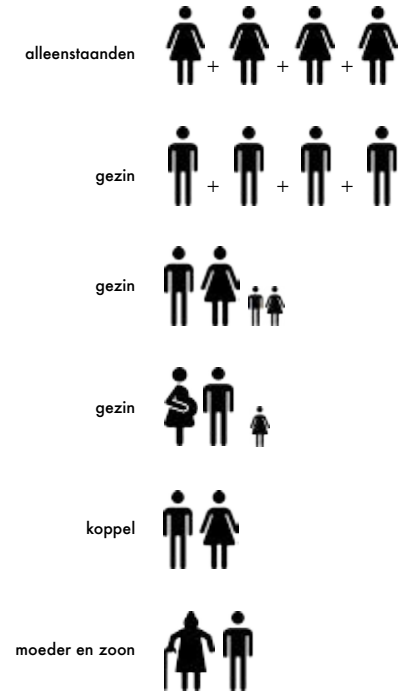

V.19 "De begunstigde kan zich in alle privacy uitkleden en kledij en handdoek kunnen droog bewaard worden tijdens het douchen: minimum 1 kledinghaak per douche en minimum 1 douchegordijn per douche of alternatief."¹

De minimumnormen erkennen het belang van privacy dat onlosmakelijk verbonden is met de ruimte van het sanitair. Echter, de oplossing die wordt gesuggereerd teneinde deze privacy te verzekeren is het "voorzien van een douchegordijn per douche of alternatief". In de Reno heeft iedereen zijn eigen sanitair (personeel en bewoners), en zijn er tevens collectieve toiletten op verdieping -1. Gezien elke kamer identiek dezelfde sanitaire ruimte bezit, met amper een akoestische afsluiting door de dunne containerwandjes en zeer weinig plaats om zich om te kleden, hangt de graad waarin een bewoner een gebrek aan privacy ervaart volledig af van de kamersamenstelling.

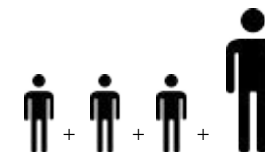
Eigen sanitair
 Zowel personeel als bewoners hebben eigen (identiek) sanitair met zeer dunne wandjes en weinig ruimte om zich om te kleden

De verschillende graad van privacy die bewoners ervaren hangt volledig af van hun kamersamenstelling, aangezien iedereen identiek dezelfde slaapkamer met sanitair bezit. Alleenstaanden delen een slaapkamer en dus ook het sanitair met drie vreemden, terwijl een gezin, soms zelfs een koppel, een eigen kamer en dus ook eigen sanitair krijgt.

Alleenstaande man in het Reno ponton

"Ik sliep met drie andere alleenstaande mannen op de kamer en hoewel we ons eigen sanitair hadden, ondervond ik veel problemen. Door de dunne muren van het sanitair was er amper een akoestische afscheiding. Zo vormde zelfs iets simpel zoals naar toilet gaan een probleem. Ook stonden mijn kamergenoten zeer vroeg op om zich te douchen, opnieuw door het gebrek aan akoestische afsluiting was het onmogelijk hierdoor te slapen. Ook gebruikten ze mijn persoonlijke spullen zonder toestemming te vragen." (Gent, februari 2017)

I.10 "U kunt verschillende taken uitvoeren binnen of buiten de opvangstructuur, ten voordele van de gemeenschap van de bewoners, of in het kader van een activiteit die in samenwerking met de opvangstructuur georganiseerd wordt die bijdraagt tot haar integratie in de lokale omgeving, en waarvoor u een verhoging van uw dagvergoeding ontvangt, zonder evenwel een bepaald bedrag te overschrijden."²

Afb. 3

"Ik gaf me op om gemeenschapsdienst uit te voeren in het centrum om mijn tijd nuttig te besteden en wat extra zakgeld te verdienen. Bij mijn eerste taak had ik zeer veel moeite om mij over mijn schaamte te zetten. Ik had nog nooit in mijn leven toiletten moeten poetsen en ik had het gevoel dat iedereen die voorbijkwam naar mij keek."

- voormalig bewoner Klein Kasteeltje, oktober 2016, Brussel

II.6 "Wij vragen u toe te zien op de orde en de netheid in de opvangstructuur. Het onderhoud van uw kamer is uw verantwoordelijkheid."²

Afb. 2

"Aan het hebben van eigen sanitair zijn nadelen verbonden indien je het moet delen met vreemden, zo hadden we bijvoorbeeld vaak discussies over wie zijn beurt het was te poetsen."

- voormalig bewoner Reno, februari 2017, Gent

3. Nabeschouwing

Zich wassen is een belangrijk ontspannend en cultureel gegeven, maar de minimumnormen brengen dit niet in rekening. De enige nauwkeurig uitgewerkte artikelen handelen over functionaliteit. Belangrijke thema's zoals privacy worden kort vermeld maar behoorlijk vaag gelaten, wat in veel centra voor spanningen zorgt. Een voorbeeld is de afsluitbaarheid van douchekabines. Hoewel twee artikelen hierover spreken ("*Maximum 8 begunstigen/afsluitbare douchekabine. In functie van het aantal mannen/vrouwen. De douches zijn individueel afsluitbaar.*" en "*De begunstigde kan zich in alle privacy uitkleden en kledij en handdoek kunnen droog bewaard worden tijdens het douchen: minimum 1 kledinghaak per douche en minimum 1 douchegordijn per douche of alternatief.*") wordt het woord 'afsluitbaar' nog steeds behoorlijk vrij gelaten: douchegordijn 'of alternatief' worden gesuggereerd. Dit leidt in het Klein Kasteeltje bijvoorbeeld tot een plastic afsluitsysteem van de douchecabine, dat in een handomdraai van buitenaf kan worden geopend. Naast een gevoel van onveiligheid en een gebrek aan privacy zorgen *surface effects* (een geïmproviseerde inrichting, koud materiaalgebruik, affichering met instructies...) ervoor dat men zich moeilijk kan identificeren

met de ruimte. Dit impliceert dat de enige plaats waar men zich momenteel individueel kan afzonderen in een asielzoekerscentrum zeer weinig kwaliteiten biedt voor de bewoners. In het Klein Kasteeltje zagen we dat voornamelijk het collectief sanitair voor een gevoel van onveiligheid en gebrek aan privacy zorgt, in de Reno is het al dan niet ervaren van privacy afhankelijk van de kamersamenstelling. Het ontwerpen van deze ruimte zou onder meer betekenen: aandacht hebben voor de locatie van het sanitair, voor een degelijke afsluiting en akoestiek, en voor de esthetiek van de ruimte.

KLEIN KASTEELTJE

1. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Lastenboek voor reguliere opvangcentra. By Fedasil. Brussel, 2015.
2. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Huisreglement. By Fedasil. Brussel.
3. Delepeleire, Y. "Ze hebben nog nooit een vrouw in bikini gezien" De Standaard. December 27, 2015. Accessed January 23, 2017. http://www.standaard.be/cnt/dmf20151227_02039063.

Afb. 1 Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. Transit 51. Tielt: Lannoo, 2013.

Afb. 2 D'Haese, T., uit Pleysier, B. Het Klein Kasteeltje: een kwarteeuw asielopvang. Peer: Hendrix, 2011.

Afb. 3 Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. Transit 51. Tielt: Lannoo, 2013.

RENO PONTON

1. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Lastenboek voor transitcentra. By Fedasil. Brussel, 2015.
2. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Huisreglement. By Fedasil. Brussel.

Afb. 1 Arnoudt, R. "Het leven van een asielzoeker in Gent: ontdek het ponton." Deredactie.be. February 26, 2016. Accessed January 27, 2017. <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/grafiek/interactief/1.2583601>.

Afb. 2 Eigen foto

CONCLUSIE

Afb. 1 Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. Transit 51. Tielt: Lannoo, 2013.

C. KEUKEN

Aan de opvatting van de keuken(s) in een centrum hangt veel af voor de zelfstandigheid van de bewoners. In het geval van een collectieve refter zijn de bewoners afhankelijk van de beperkte uren waarin het eten geserveerd wordt, het aanschuiven in de lange rij voor ze bediend worden en kan men nooit kiezen wat men eet (telkens typisch Belgische gerechten). Voor deze ruimte zullen vooral de belangrijke rol van het personeel en de veranderlijkheid van de minimumnormen voor en na ingebruikname worden benadrukt. Dit zijn twee invalshoeken die iets minder in het onthaal en sanitair aanwezig waren, maar steeds sterker worden naarmate er meer tijd gespendeerd wordt in de ruimte.

Het personeel van beide collectieve opvangcentra erkent duidelijk het belang van de keuken en bijhorende eetplaats en verzet zich hiermee tegen de louter functionele en controlerende opvatting ervan in de minimumnormen. Ten eerste kan de ruimte meer betekenen dan het louter driemaal per dag snel en efficiënt voeden van mensen. Het op deze plaats organiseren van recreatieve activiteiten en het opsmukken van deze plek zijn voorbeelden van manieren waarop ze dit bekrachtigen. Ook hebben zij heel goed begrepen dat zelfstandigheid in de keuken cruciaal is voor cultuurbehoud en het terugwinnen aan eigenwaarde. In het Klein Kasteeltje pleitte het personeel jaren voor een meer autonome woonvorm, in de Reno was dit het idee van in het begin.

In de keuken en bijhorende eetplaats komt anderzijds zeer duidelijk de relativiteit van de minimumnormen naar boven. Om dit aan te tonen zal een analyse volgen van de Reno, waaruit zal blijken dat voor opening aan de minimumnormen voldaan was, en na ingebruikname door de bewoners plots niet meer. Dit niet voldoen zorgde echter niet per definitie voor minder kwalitatieve ruimtes. Ook omgekeerd, wanneer de bewoners kans hebben om gebruik te maken van een ruimte waar de minimumnormen worden gerespecteerd, zullen zij soms meer kwaliteit vinden in andere ruimtes waar dit niet het geval is. Zo primeert de kans tot meer privacy bijvoorbeeld op het verzekerd worden van 1,3 vierkante meter zitplaats per persoon.

1. DISCIPLINERINGS- REGIME

STRUCTUUR

Net als de andere ruimtes, worden de ontspanningsruimtes momenteel omgevormd door het bijna blindelings implementeren van de minimumnormen. Er zijn echter hiaten in de minimumnormen waar misbruik van kan worden gemaakt.

INRICHTING

De term 'zelfstandigheid' komt letterlijk voor in de minimumnormen, maar wordt gelinkt aan de beschikbaarheid van materiaal om te koken. Zelfstandigheid uit zich echter ook in een keuken waaraan geen openingsuren verbonden zijn, het niet continu moeten volgen van instructies op affiches...

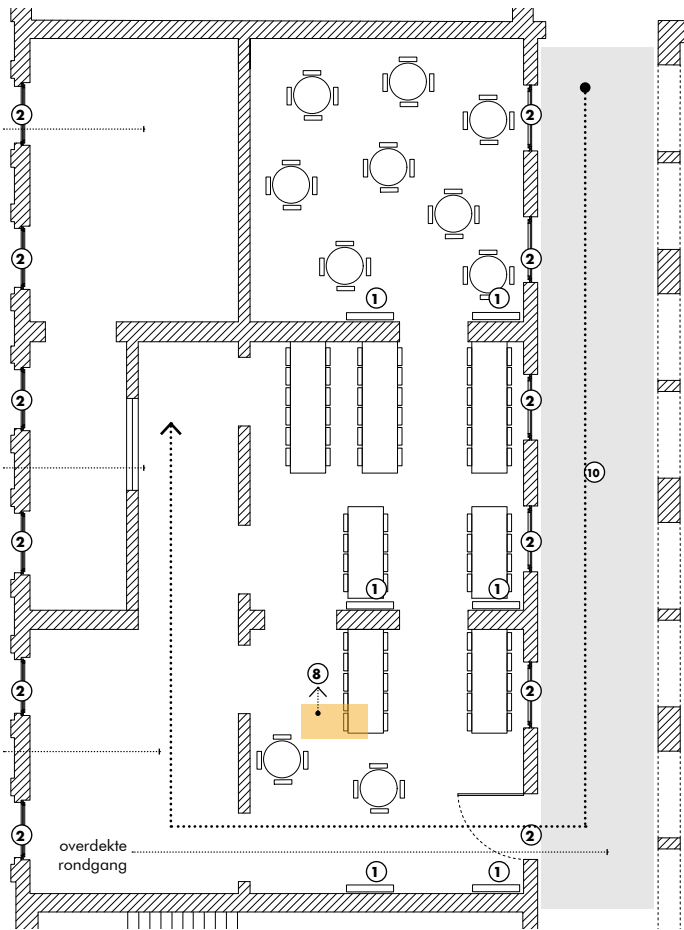
WERKING

Een korte vergelijking van de verschillende soorten keukens.

SCHAAL DEELRUIMTES KEUKEN

Grootkeuken met refter
(Blok B, C, D)

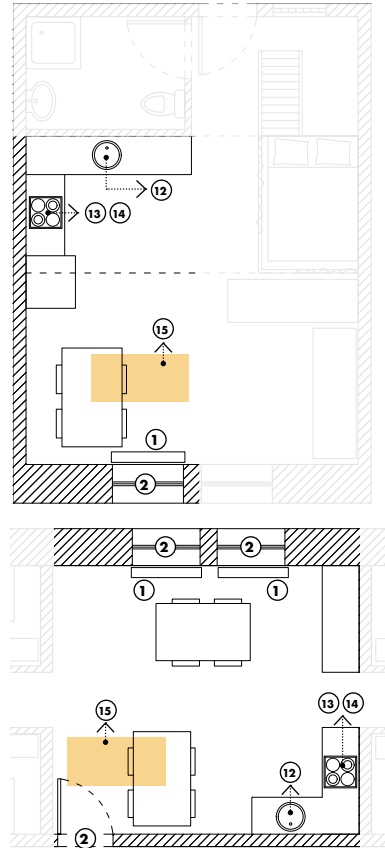
In fase 1 van het verblijf, krijgt men sowieso een plaats in blok B, C, of D, wat wilt zeggen dat men onder het systeem van de cateringdienst met refter valt.

Eigen keuken

(Boven: blok E (gezinsappartement), onder: blok F (studio alleenstaanden per 7))

Na een bepaalde periode in het Klein Kasteeltje verbleven te hebben bestaat de mogelijkheid voor sommigen om te verhuizen naar blok E of F, die elk een bewonerskeuken bieden. (fase 2)

voor de inrichting op de plannen zijn aannames gemaakt wegens gebrek aan gedetailleerd planmateriaal

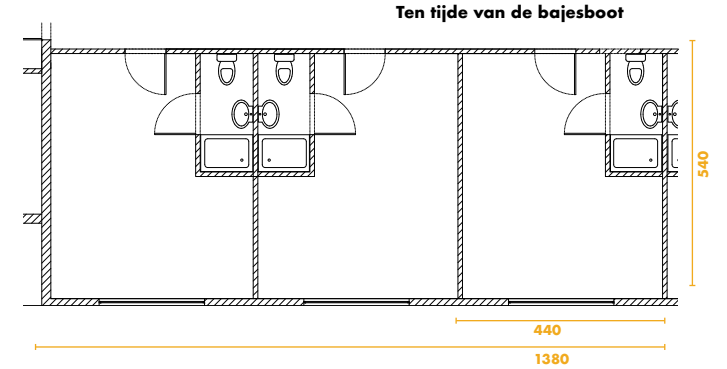
MINIMUMNORMEN!

- ① **IV.1** "Voorzien van verwarming in bewoonbare lokalen: 19-22° tijdens gebruik door begunstigten."
- ② **IV.2** "Beschikken over degelijk raamwerk en deuren."
- ③ **IV.3** "Beschikken over verzorgd schilderwerk, behang, en vloer-, wand- en plafondbekleding."
- ④ **IV.8** "Alle ruimten die door bewoners betreden worden en de toegangswegen beschikken over voldoende, functionele verlichting in goede staat."
- ⑤ **VI.1** "Er zijn geen zichtbare gebreken aan de structurele staat van het gebouw, die een gevaar zijn voor het veilig wonen. De ruimten voor de begunstigten zijn zichtbaar vocht- en schimmelvrij en vrij van ongedierte. De ruimten voor de begunstigten zijn asbestvrij (verklaring eigenaar) of de opvangstructuur beschikt over een asbestbeheersplan. (...)"
- ⑥ **VI.2** "De ruimten zijn afgewerkt en de afwerking levert geen gevaar op. (Uitgezonderd kelders, bergingen en zolders die niet gebruikt worden voor de opvangfunctie.)"
- ⑦ **VI.11** "Opengaande ramen op de verdiepingen met een vensterbank <1 meter kunnen slechts op een kier van maximum 11 cm breed openen of dienen voorzien te zijn van een borstwering van minimum 1 m hoog en met openingen van maximaal 11 cm breed (zodanig dat een kind niet tussen de kier of de borstwering kan). De toegang tot platte daken wordt verhinderd."
- ⑧ **VI.13** "2,5 begunstigten per zitplaats (turn-over). Zitplaats = een stoel en bijhorende tafelruimte."
- ⑨ **VI.19** "1,3 m² per zitplaats (zelfservice zone niet inbegrepen)."
- ⑩ **VI.20** "Er zijn minimum 2 toegangs/uitgangswegen."
- ⑪ **VI.21** "Er is een overdekte aanschuifrij indien begunstigten buiten moeten wachten."
- ⑫ **VI.22** "Indien de begunstigde zelf de afwas moet doen van zijn eetset, is er warm water ter beschikking."
- ⑬ **VI.23** "Minimaal 1 gootsteen met warm en koud water per 10 alleenstaanden of per 3 families."
- ⑭ **VI.24** "Minimaal 2 kookplaten per 5 alleenstaanden, minimaal 4 kookplaten per 3 gezinnen."
- ⑮ **VI.25** "1 damkap per fornuis, 1 stopcontact per fornuis."
- ⑯ **VI.26** "1,3 m² zitplaats in bewonerskeuken of aanpalende ruimte."

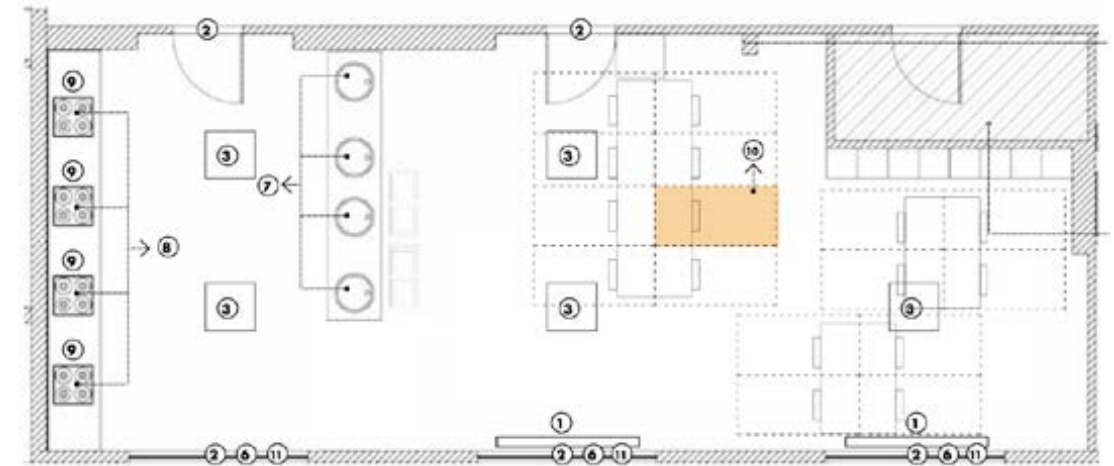
Bewonerskeuken

(één keuken per 36 personen, vier keukens per slaapverdieping)

De normen voor transitcentra laten de keuze vrij om met een cateringdienst en refter of met bewonerskeukens te werken. Jesse Vrielynck, directeur van het Reno ponton, besliste al van bij de verbouwing dat de focus in de Reno op zelfstandigheid zou liggen. Er werd bijgevolg geopteerd voor bewonerskeukens. Hiervoor was meer oppervlakte nodig dan één cel, dus werd het strenge grid van reeksen aangrenzende cellen opengewerkt: men nam voor elke keuken telkens drie cellen samen en haalde hun gemeenschappelijke muren weg. Drie aangrenzende cellen werden versmolten tot bewonerskeuken en het opberghok voor reddingsvesten, gearceerd op het grondplan rechtsboven, werd vermoedelijk geïnstalleerd om geen drie toegangen tot de keukens te bekomen.

Na conversie

overgebleven stukje muur belemmert gebruik van de wand (bijvoorbeeld voor lockers)

beruimte gecreëerd, vermoedelijk om geen drie toegangen tot de keukens te bekomen

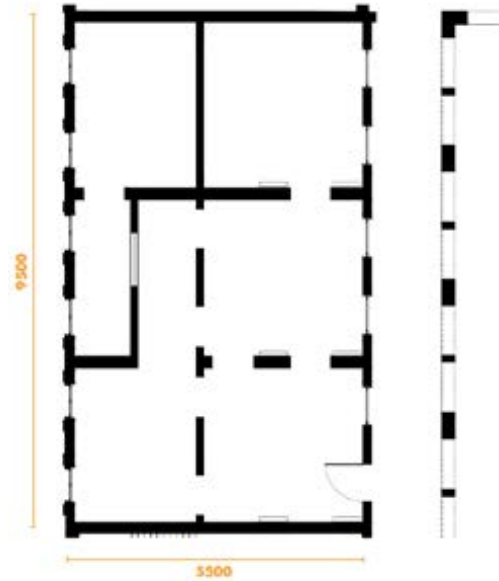
MINIMUMNORMEN!

- ① **IV.1** "Voorzien van verwarming in bewoonbare lokalen: 19-22° tijdens gebruik door begunstigten."
- ② **IV.2** "Beschikken over degelijk raamwerk en deuren."
- ③ **IV.6** "Alle ruimten die door bewoners betreden worden en de toegangswegen beschikken over voldoende, functionele verlichting in goede staat."
- ④ **VI.1** "Er zijn geen zichtbare gebreken aan de structurele staat van het gebouw, die een gevaar zijn voor het veilig wonen. De ruimten voor de begunstigten zijn zichtbaar vocht- en schimmelvrij en vrij van ongedierte. De ruimten voor de begunstigten zijn asbestvrij (verklaring eigenaar) of de opvangstructuur beschikt over een asbestbeheersplan. (...)"
- ⑤ **VI.2** "De ruimten zijn afgewerkt en de afwerking levert geen gevaar op. (Uitgezonderd kelders, bergingen en zolders die niet gebruikt worden voor de opvangfunctie.)"
- ⑥ **VI.11** "Opengaande ramen op de verdiepingen met een vensterbank <1 meter kunnen slechts op een kier van maximum 11 cm breed openen of dienen voorzien te zijn van een borstwering van minimum 1 m hoog en met openingen van maximaal 11 cm breed (zodanig dat een kind niet tussen de kier of de borstwering kan). De toegang tot platte daken wordt verhinderd."
- ⑦ **BEWONERSKEUKEN**
- ⑧ **VI.20** "Minimaal 1 gootsteen met warm en koud water per 10 alleenstaanden of per 3 families."
- ⑨ **VI.21** "Minimaal 2 kookplaten per 5 alleenstaanden, minimaal 4 kookplaten per 3 gezinnen."
- ⑩ **VI.22** "1 damkap per fornuis, 1 stopcontact per fornuis."
- ⑪ **VI.23** "1,3 m² zitplaats in bewonerskeuken of aanpalende ruimte."
- ⑫ **VI.24** "Verluchting via: of een raam dat opent in de buitenlucht; of een afsluitbare opening die verbonden is met de buitenlucht; of een mechanische afvoer van verontreinigde lucht dmv een elektrische ventilator."

V.13 "2,5 begunstigen per zitplaats (turn-over). Zitplaats = een stoel en bijhorende tafelruimte."¹
VI.19 "1,3 m² per zitplaats (zelfservice zone niet inbegrepen)."¹

HUIDIGE TOESTAND REFTER KLEIN KASTEELTJE: geen 1,3m² zitplaats per persoon

De indeling van de refter alsook de binnenmuren zijn aannames op basis van foto's. Wat wel een zekerheid is, is dat bij er volle bezetting 548 bewoners zijn die gebruik maken van de refter. Volgens het turn-over systeem is er één gebruiker per 2,5 zitplaatsen. Dit impliceert bij volle bezetting $548/2,5 = 219,2$ dus 220 te voorziene zitplaatsen. Elke zitplaats moet 1,3 vierkante meter zijn wat dus 286 vierkante meter aan zitplaatsen betekent. De refter is in zijn geheel 214 vierkante meter, keuken, muren, en doorgangen waar dus geen zitplaatsen georganiseerd kunnen worden inbegrepen. Ook hier is er dus niet voldaan aan de minimumnormen.

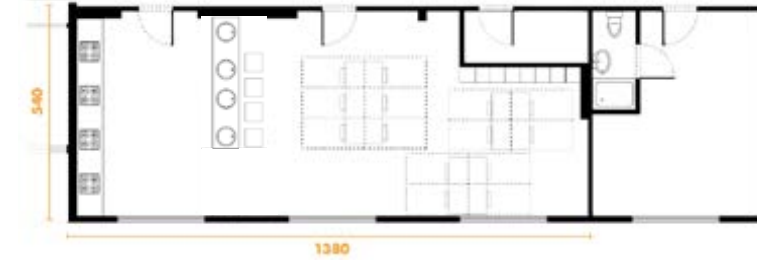

NIET CONFORM

VI.23 1,3 m² per zitplaats in bewonerskeuken of aanpalende ruimte."¹

WERKELIJKE TOESTAND: 14 zitplaatsen voor 36 personen, elke zitplaats is 1,3m²

CONFORM

Voor het aantal kookplaten en gootstenen zijn er exacte richtlijnen gegeven (waaraan voldaan is), maar nergens staat te lezen hoeveel zitplaatsen er minimum moeten aanwezig zijn, iets wat voor refectories wel vermeld wordt (2,5 personen per zitplaats). De enige voorwaarde die de minimumnormen oplegt is dat de zitplaats 1,3 vierkante meter groot moet zijn. Hieronder twee hypothesen van bewonerskeukens die voldoen aan de minimumnormen, maar daarom niet noodzakelijk goede keuzes zijn.

HYPOTHESE 1: één cel minder, zodat er 4 zitplaatsen zijn voor 36 personen, met 1,3 m² per zitplaats

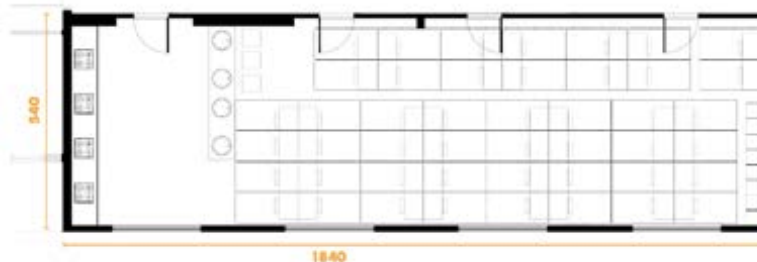
CONFORM

In deze hypothese is een cel minder gebruikt in het samensmelten tot bewonerskeuken. Dankzij het feit dat hier acht cellen minder worden uitgekoken, ontstaat de mogelijkheid tot het huisvesten van 32 personen extra. Dit resulteert in vier extra gebruikers per keuken, wat neerkomt op een totaal van 40 gebruikers per keuken. Hoewel de normen voor kookplaten en gootstenen nog steeds conform zijn in dit geval, zal het weinig waarschijnlijk zijn dat deze eetzone voldoende groot zal zijn. Het feit dat deze situatie volgens de normen mogelijk is, kan leiden tot misbruik in de situaties waarbij Fedasil met partners samenwerkt. Partners worden immers betaald per asielzoeker die ze opvangen, dus hebben zij er alle baat bij de minimumnormen op de manier toe te passen die het beste uitkomt qua opvangcapaciteit, zoals in deze hypothese.

HYPOTHESE 2: extra cel openbreken, zodat alle 36 gebruikers een zitplaats hebben van 1,3m²

CONFORM

In deze tweede hypothese heeft iedere gebruiker een zitplaats van 1,3m². Dit heeft echter een aantal consequenties. Ten eerste is de maximale bezetting met 1,3m² zitruimte per persoon nu 46 personen. Dat betekent dat de zitzone overgedimensioneerd zou zijn (zitplaatsen voor 10 personen meer dan het toegewezen aantal gebruikers) in verhouding tot nog steeds dezelfde aantal kookvuren en gootstenen. Ten tweede zijn er door de logica van het cellengrid nu vier ingangen voor één keuken. Ten derde impliceert deze oplossing dat één cel per keuken niet gebruikt kan worden als slaapkamer. Hierdoor kan het centrum 32 personen minder opvangen, wat gezien de functie van dit centrum als snel plaatsbiedend in tijden van crisis niet ideaal is.

HUISREGLEMENT

- 1 **I.1** "De opvangstructuur voorziet u van voeding en hygiënische producten."
- 2 **II.3** "Individuele lokalen en gemeenschappelijke ruimten en hun uitrusting (bedden, huishoudelijke toestellen enz....) worden ter uwer beschikking gesteld. U dient deze te respecteren en toe te zien op het goede onderhoud."
- 3 **II.4** "Indien u materiaal van de opvangstructuur beschadigt, kan u verzocht worden dit te herstellen. Bovendien kan u eventueel een waarborg gevraagd worden voor de sleutels van uw kamer, of wanneer u materiaal van de opvangstructuur leent."
- 4 **II.17** "Het is verboden te roken in de gebouwen van de opvangstructuur, behalve in de daarvoor aangewezen plaatsen indien ze voorzien zijn."

AD HOC PRAGMATIEK

- 1 **Een milieuvriendelijk alternatief zorgt voor werk**
In 1995 schakelde het Klein Kasteeltje over van wegwerpborden, bestek en bekertjes, naar echt servies. Door deze verandering konden bewoners vanaf nu extra zakgeld verdienen door af te wassen.³
- 2 **De strijd voor een autonome woonvorm**
Het personeel van het Klein Kasteeltje heeft al jaren door dat er een meer autonome opvangtypologie voor gezinnen nodig is. In 1999 gaat het plan voor de autonome gezinsflats van start. Voor het eerst beschikken bewoners van het Klein Kasteeltje over een eigen keuken. Op het moment dat de appartementen in aanbouw waren, stuitte men echter op het probleem dat teneinde het zelf koken van de bewoners zij over de middelen dienden te beschikken zelf inkopen te doen, en op dat punt was de financiële hulp voor asielzoekers net afgeschaft (cf. deel 1). Minister Vandelanotte weigerde deze opnieuw in te voeren, waarop de directie van het Klein Kasteeltje de secretaris-generaal van Volksgezondheid Eric De Loof uitnodigde om de gezinsflats te komen bezoeken. Vanaf nu zouden bewoners van de autonome typologie maaltijdcheques krijgen.³

MINIMUMNORMEN¹

- 1 **V.27** "Er is dagelijks poetsmateriaal en -producten ter beschikking voor het poetsen van de gemeenschappelijke ruimten en voor het onderhouden van de kamers."
 - 2 **VI.19** "Er moeten eenvoudige visuele richtlijnen bestaan die beschrijven wat de begunstigden moeten doen indien ze het evacuatiealarm horen. Deze richtlijnen dienen uitgedrukt te worden in alle bewonerskamers en gemeenschappelijke ruimten in het opvangcentrum."
 - 3 **VI.24** "100% van de ruimtes (uitgezonderd sanitair) hebben een branddetector."
 - 4 **VI.31** "100% van de evacuatiewegen, brandblusapparaten en brandhaspels zijn duidelijk aangegeven met pictogrammen."
- GROOTKEUKEN**
- 5 **V.13** "2,5 begunstigden per zitplaats (turn-over). Zitplaats = een stoel en bijhorende tafelruimte."
 - 6 **V.14** "1 kinderstoel aangepast aan de leeftijd per kind tot 4 jaar."
 - 7 **VII.1** "In geval van maaltijden voorzien door de opvangstructuur: de opvangstructuur zorgt voor 3 evenwichtige maaltijden, waarvan minstens éénmaal per dag een warme maaltijd; ook indien de begunstigde om gegronde redenen afwezig is tijdens de gewone maaltijdmomenten (school en opleiding, interview asielprocedure, vasten etc). In dat geval moet de mogelijkheid voorzien worden om de warme maaltijd op te warmen. Het voedsel is in voldoende hoeveelheden beschikbaar. De maaltijden zijn gezond en afwisselend. Er is een volwaardig vegetarisch aanbod. De dieetvoorschriften van de behandelende arts worden in acht genomen. Het weekmenu wordt geafficeerd."

- 7 **V.15** "Minimum 1 zitplaats aan tafel per begunstigde, + 1 zitplaats per 2 begunstigden vanaf 5 begunstigden. Minimum 1 zitplaats per gezinslid van 1 familie."
- 8 **V.16** "Minimum 1 zitplaats per gezinslid van 1 familie."
- 9 **V.17** "Minimum 1 legplank in koelkast per alleenstaande. Minimum 2 legplanken in koelkast per familie."
- 10 **V.18** "Aanbeveling: 1 diepvriesvak per koelkast of een equivalente ruimte in een diepvriezer."
- 11 **V.19** "Minimum 1 afsluitbare opbergkast per alleenstaande of familie."
- 12 **V.20** "Er is voldoende kookgerei om zelfstandig te kunnen koken: servies, bestek, enz. per 3 families of 10 alleenstaanden."
- 13 **V.21** "1 vuilnisbak met deksel en pedaal voor PMD en 1 vuilnisbak met deksel en pedaal voor restafval per kookruimte."
- 14 **VI.27** "De bewonerskeuken is minstens 3 maal per dag 3 uren open. De openingsuren zijn duidelijk geafficeerd."
- 15 **VI.28** "Schoolkinderen moeten kunnen ontbijten vóór schooltijd en begunstigden vóór afspraken in het kader van de asielprocedure. Er wordt rekening gehouden met vastenperiodes."
- 16 **VI.29** "Er is een branddeken per ruimte waarin gekookt wordt, toegankelijk voor de begunstigden. Minstens 1 keer per maand controle van de branddekens, opgenomen in een logboek (...)."
- 17 **VII.2** "De opvangstructuur keert wekelijks bij vooruitbetaling een som uit die bestemd is voor de uitgaven van voeding, en dit in cash geld of met een prepaid bankkaart of gestort op een bankrekening op naam van de begunstigde of in maaltijdcheques. (...) Een begunstigde die niet in de mogelijkheid is te koken, ontvangt 3 evenwichtige maaltijden, volgens de specificaties voor de collectieve keuken."

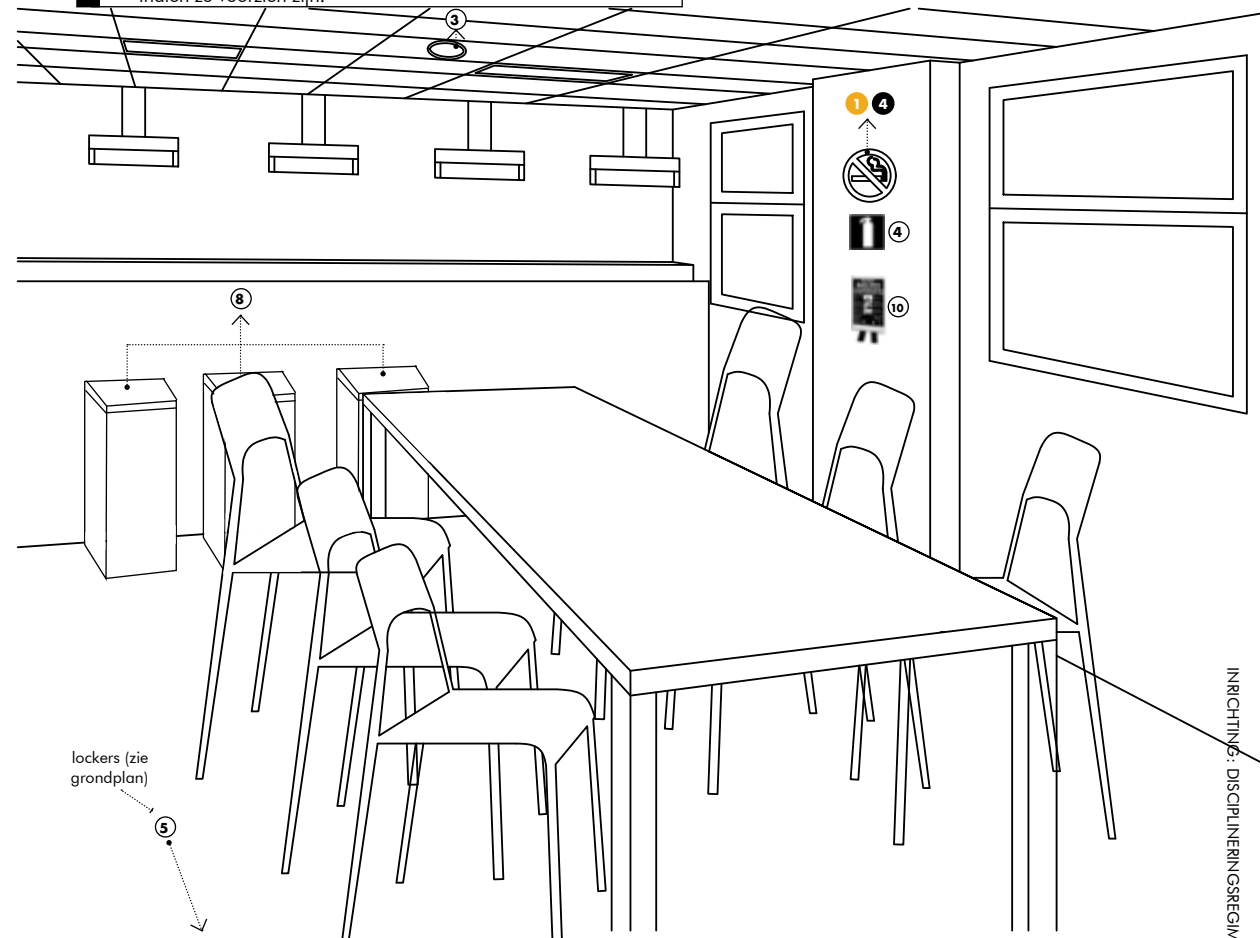
SCHAAL DEELRUIMTES / KEUKEN: INRICHTING

HUISREGLEMENT

- 1 **I.1** "De opvangstructuur voorziet u van voeding en hygiënische producten."
- 2 **II.3** "Individuele lokalen en gemeenschappelijke ruimten en hun uitrusting (bedden, huishoudelijke toestellen enz....) worden ter uwer beschikking gesteld. U dient deze te respecteren en toe te zien op het goede onderhoud."
- 3 **II.4** "Indien u materiaal van de opvangstructuur beschadigt, kan u verzocht worden dit te herstellen. Bovendien kan u eventueel een waarborg gevraagd worden voor de sleutels van uw kamer, of wanneer u materiaal van de opvangstructuur leent."
- 4 **II.17** "Het is verboden te roken in de gebouwen van de opvangstructuur, behalve in de daarvoor aangewezen plaatsen indien ze voorzien zijn."

AD HOC PRAGMATIEK

- 1 **Affichering speelt in op concrete situaties**
Naast de verplichte afficherings van brandhaspels, evacuatieplannen en dergelijke meer, werd ook in de keuken affichering ingezet als middel voor het opleggen van een bepaald gebruik van de ruimte. Opmerkelijk is dat de affichering zeer direct inspeelde op wat het personeel liever niet zag gebeuren. Zo werd na enkele maanden opgemerkt dat het 'verboden te roken' niet zeer effectief was en werd er een affiche bij gehangen waar de sancties op te lezen waren: eerste waarschuwing betekende een formele verwijting en geldboete, tweede waarschuwing een transfer.

lockers (zie grondplan)

MINIMUMNORMEN¹

- 1 **V.20** "Er is dagelijks poetsmateriaal en -producten ter beschikking voor het poetsen van de gemeenschappelijke ruimten en voor het onderhouden van de kamers."
 - 2 **VI.19** "Er moeten eenvoudige visuele richtlijnen bestaan die beschrijven wat de begunstigden moeten doen indien ze het evacuatiealarm horen. Deze richtlijnen dienen uitgedrukt te worden in alle bewonerskamers en gemeenschappelijke ruimten in het opvangcentrum."
 - 3 **VI.24** "100% van de ruimtes (uitgezonderd sanitair) hebben een branddetector."
 - 4 **VI.30** "100% van de evacuatiewegen, brandblusapparaten en brandhaspels zijn duidelijk aangegeven met pictogrammen."
- BEWONERSKEUKEN**
- 5 **V.13** "Minimum 1 afsluitbare opbergkast per alleenstaande of familie."
 - 6 **V.14** "Er is voldoende kookgerei om zelfstandig te kunnen koken: servies, bestek, enz. per 3 families of 10 alleenstaanden."
 - 7 **V.15** "Minimum 1 legplank in koelkast per alleenstaande."

- 8 **V.16** "Minimum 2 legplanken in koelkast per familie." (koelkast in kamer bij Reno)
- 9 **VI.16** "1 vuilnisbak met deksel en pedaal voor PMD en 1 vuilnisbak met deksel en pedaal voor restafval per kookruimte."
- 10 **VI.25** "De bewonerskeuken is minstens 3 maal per dag 3 uren open. Indien er kinderen zijn die naar school gaan, moeten ze kunnen ontbijten vóór schooltijd en begunstigden vóór afspraken."
- 11 **VI.33** "Er is een branddeken per ruimte waarin gekookt wordt, toegankelijk voor de begunstigden. Minstens 1 keer per maand controle van de branddekens, opgenomen in een logboek (...)."
- 12 **VII.2** "De opvangstructuur keert wekelijks bij vooruitbetaling een som uit die bestemd is voor de uitgaven van voeding, en dit in cash geld of met een prepaid bankkaart of gestort op een bankrekening op naam van de begunstigde of in maaltijdcheques. (...) Een begunstigde die niet in de mogelijkheid is te koken, ontvangt 3 evenwichtige maaltijden, volgens de specificaties voor de collectieve keuken."

INRICHTING: DISCIPLINERINGSREGIME - KEUKEN / SCHAAL DEELRUIMTES

Grootkeuken met refter (Blok B, C, D)

max.
548
pers.

1 maaltijden

cateringdienst: vaste menu, er wordt rekening gehouden met halal of vegetarisch

2 openingsuren

3 x per dag open op vaste uren, verschillende shiften, niet iedereen kan tegelijk eten

3 inrichting

aluminium rekken waar het servies op wordt afgeruimd

4 gemeenschapsdienst

gemeenschapsdienst: poetsen, afwassen, opdienen

5 organisatie

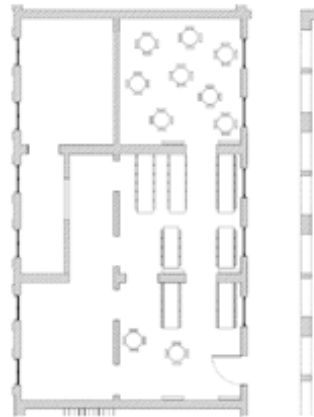
met badge maaltijd bestellen

6 eetplek

refertafels

7 affichering

weekmenu wordt uitgehangen, pictogrammen en affiches leggen gebruik op

Eigen keuken (Blok E, F)

max.
8
pers.

1 maaltijden

zelf kiezen wat men kookt, kookgerei wordt aangeboden door het opvangcentrum

2 openingsuren

vrij om etensuur te kiezen (mits afspraken met medebewoners) want doorlopend omdat het deel uitmaakt van het eigen appartement of studio

3 inrichting

open meubilair om keukengerei en servies in te bewaren, eigen koelkast

4 gemeenschapsdienst

zelf verantwoordelijk voor poetsen eigen keuken

5 organisatie

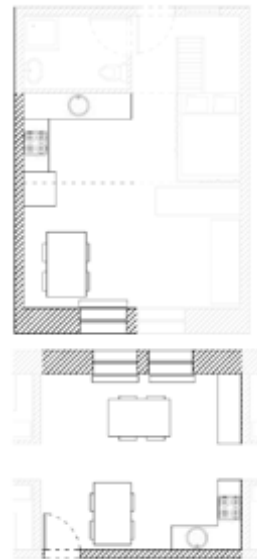
met badge weekgeld afhalen in de vorm van maaltijdcheques

6 eetplek

eigen tafel voor de bewoners van één appartement of studio

7 affichering

ook in de zelfstandige typologieën leggen pictogrammen en affiches het gebruik op

Bewonerskeuken (iedereen)

max.
36
pers.

1 maaltijden

zelf kiezen wat men kookt, kookgerei wordt aangeboden door het opvangcentrum

2 openingsuren

sluit om middernacht en opent terug 's ochtens, vrij om etensuur te kiezen binnen deze tijdsspanne

3 inrichting

lockers in bewonerskeuken om keukengerei in te bewaren, koelkast in slaapkamer

4 gemeenschapsdienst

zelf proper houden, maar volledige keuken poetsen is gemeenschapsdienst

5 organisatie

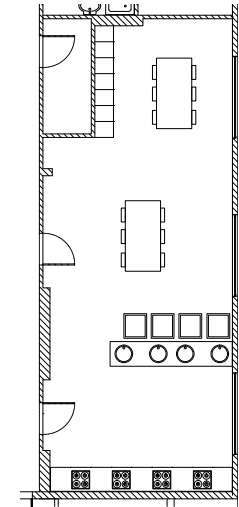
met badge weekgeld afhalen in de vorm van cash geld

6 eetplek

zitzone met eettafels en stoelen voorzien in de bewonerskeuken

7 affichering

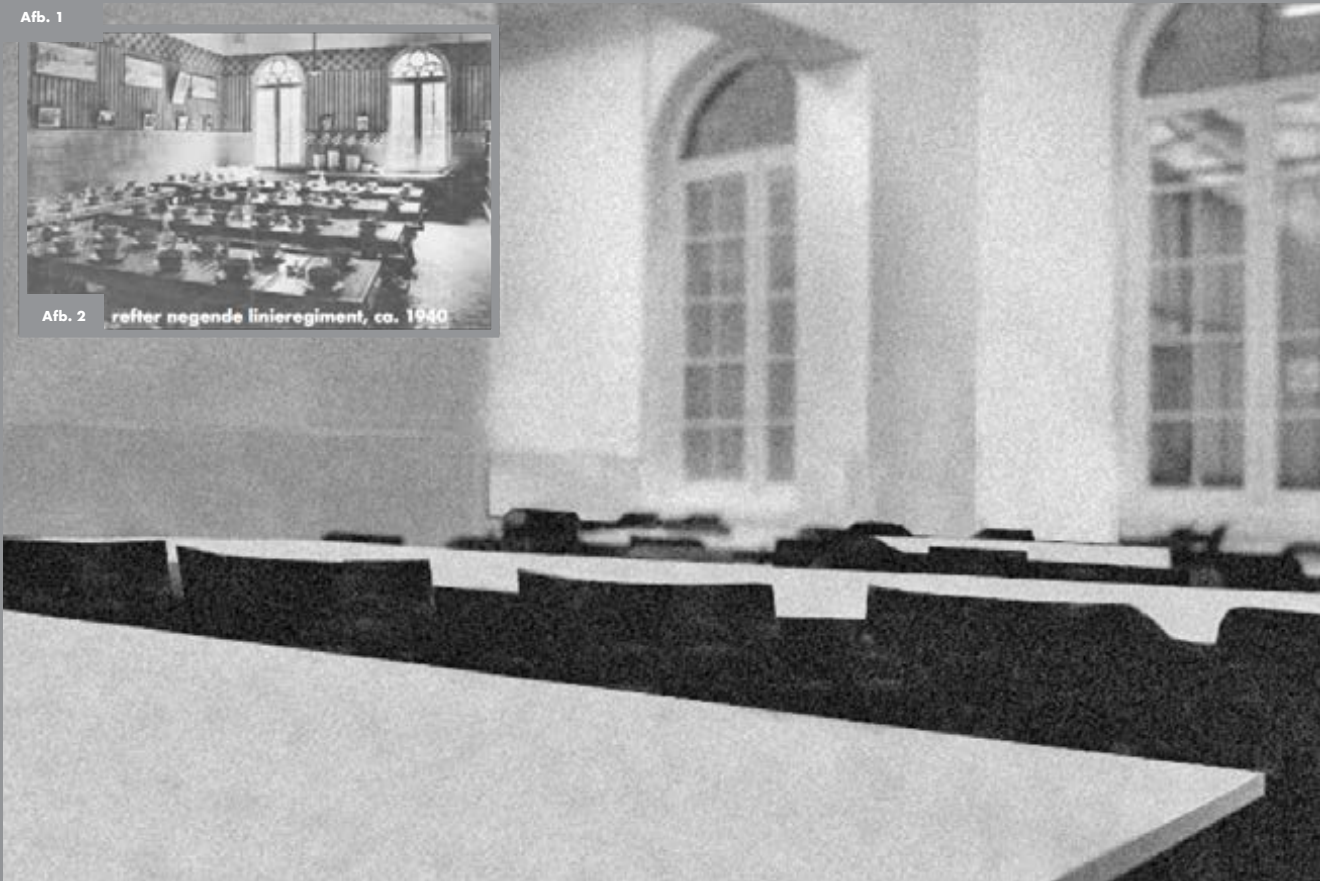
pictogrammen en affiches leggen gebruik van de ruimte op (Afb. 13)

Afb. 1

Afb. 2 refter negende linieregiment, ca. 1940

Afb. 1

Afb. 3

Afb. 2

2. GEBRUIKERSREGIME

ORGANISATIE

De minimumnormen voldoen misschien wel initieel, maar vaak na ingebruikname niet meer. De gebruikers zijn dynamisch: er ontstaan banden tussen bewoners waardoor men in andere keukens zal koken, er tafels, stoelen en kookgerei zullen worden uitgewisseld...

INRICHTING VERSUS GEBRUIK

De locker is het soort meubilair dat bestaat in gebouwen waar je écht maar tijdelijk bent, zoals een zwembad of bibliotheek, maar niet in een woonomgeving. Bijkomend lijkt hun aanwezigheid niet echt te werken: ze blijken te klein dus mensen stockeren kookgerei op de kamer, sommigen gebruiken ze wel maar laten het deurtje open staan...

ZELFSTANDIGHEID

De mogelijkheid om te koken is positief voor eigenwaarde en cultuurbehoud. Bewoners zijn zo in staat om zelf zaken te kunnen ondernemen, zoals het organiseren van een Ramadan feestmaal, een verjaardagsdiner,...

OPSMUK

Ook de keuken wordt gekenmerkt door een onpersoonlijke, koude materialisatie door felle tl-lampen, een laminaatvloer, affichering met verbodsborden... Het personeel probeert de ruimte huiselijker te maken door er planten te plaatsen.

SCHAAL DEELRUIMTES

KEUKEN

Grootkeuken met refter

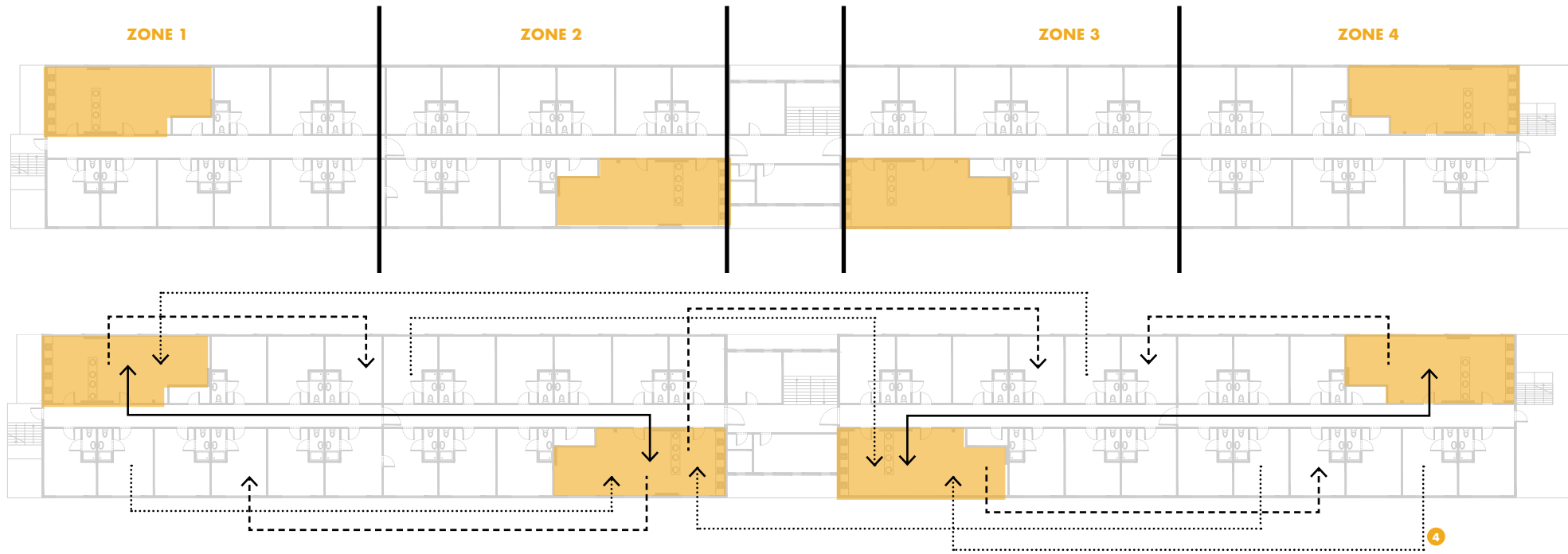
“De refter is de grootste plaats van conflict, bijvoorbeeld als de bewoners te lang moeten aanschuiven, wanneer er mensen voorsteken, of wanneer bewoners zien dat anderen vaker hun bord laten opscheppen dan toegelaten...”

– Architecte Fedasil

Bewonerskeuken

“Wij merken dat als mensen zelf hun potje kunnen koken, dat ze dan aan eigenwaarde terugwinnen. We mogen niet vergeten dat we hier te maken hebben met mensen die een traumatische oorlogservaring met zich mee brengen. Ook om conflicten te vermijden is dit gunstig, koken met de ingrediënten die ze zelf kunnen kopen en zelf gaan zoeken. Dan vermijden we al de situatie waarbij wij een catering gaan opleggen.”³

– Directeur Reno

NORMEN

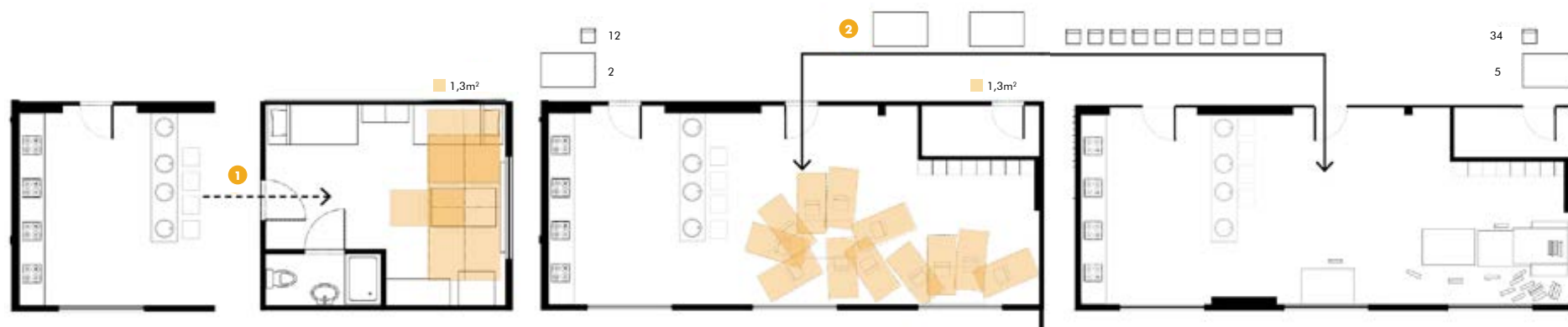
Voor de twee slaapverdiepingen geldt dat per negen kamers één vaste keuken werd toegewezen. Deze keukens voldoen voor maximum negen kamers exact aan de minimumnormen in aantal kookplaten, lockers en gootstenen.

— scheiding tussen zones: één zone bestaat uit negen slaapkamers die toegewezen zijn aan de keuken uit deze zone

INGEBRUIKNAME

In realiteit zullen deze zones niet strikt opgevolgd worden en zal er uitwisseling ontstaan tussen slaapkamers en keukens en keukens onderling.

— interactie tussen keukens
 bewoners die de keukens van een andere zone gebruiken
 - - - - - bewoners die eten op de kamer

1 Slaapkamer als eetzone

Hoewel er een eetzone voorzien is in de bewonerskeukens, opteren velen er toch voor om in de slaapkamer te eten.

2 Uitwisseling tussen keukens

Als de 14 voorziene plaatsen per keuken niet genoeg blijken te zijn, bijvoorbeeld bij een feestelijke gelegenheid, ontstaat er een uitwisseling van tafels en stoelen tussen de verschillende bewonerskeukens.

3 1,3 vierkante meter niet noodzakelijk meest aangename compositie

De bewoners schikken de overgebleven tafels niet op de manier die het meeste oppervlakte per persoon geeft, maar de voor hen meest aangename manier. Dat kan bijvoorbeeld het plaatsen van de tafel tegen het raam zijn, zodat men uitzicht heeft op wat zich buiten afspeelt, of het schikken van een reeks stoelen rond één tafeltje bij het thee drinken in groep.

4 Gebruikers keukens niet controleerbaar

De normen veronderstellen dat alle bewoners zich strikt gaan houden aan het gebruik van de keukens in hun zone, zodat de 1,3 vierkante meter per zitplaats verzekerd is en zodat er voldoende kookvuren en gootstenen zijn. Er ontstaan echter banden tussen mensen die tot verschillende zones verspreid over verschillende verdiepingen horen, die vervolgens in groep gaan koken. Hierdoor gebruiken plots een heel deel bewoners de 'verkeerde' keukens, zodat niet elke keuken nog aan de minimumnormen voldoet. In realiteit zullen sommige keukens dus over- en anderen ondergedimensioneerd blijken te zijn.

Afb. 3

Afb. 4

Afb. 5

Koken in de keukens, eten op de kamer

Interactie tussen keukens

V.19 "Minimum 1 afsluitbare opbergkast per alleenstaande of familie."

Eigen keuken
(Blok E: gezinsappartementen)

Afb. 4

Afb. 5

Afb. 6

In blok E maakt de gedeelde keuken deel uit van de woonunit. Gezien men de keuken enkel deelt met eigen en soms nog één ander gezin, werden open kasten voorzien in plaats van vergrendelbare lockers. Boven en onder het aanrecht is plaats voorzien voor het bewaren van grote potten en pannen, daarnaast staat in elke keuken een grote kast voor het bewaren van servies, droge voeding, kruiden...

Eigen keuken
(Blok F: studio's per zeven)

Afb. 7

Afb. 8

Afb. 9

Gelijkaardige voorzieningen als in blok E.

V.13 "Minimum 1 afsluitbare opbergkast per alleenstaande of familie."

Bewonerskeuken

Afb. 6

stockage bovenop lockers

gebruikte lockers die niet worden afgesloten

Slaapkamer

Afb. 7

Bewoners gebruikten de enige open opbergruimte in hun kamer om hun keukengerei te stockeren.

Afb. 8

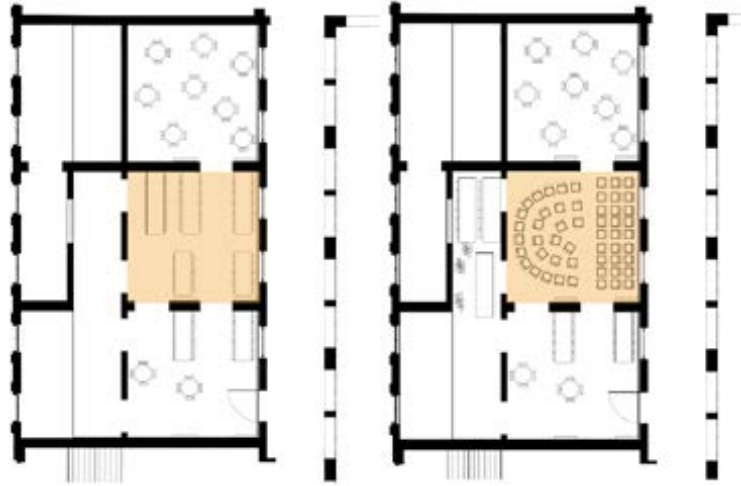
stockage bovenop lockers

ongebruikte lockers

Aangezien er per bewonerskeuken 36 gebruikers waren, voorzagen men afsluitbare lockers om kookgerei, servies en andere keukenbenodigdheden in te bewaren. De lockers bleken echter vrij klein om potten, pannen en servies in te bewaren. Bewoners plaatsten zaken daarom op de lockers, of in de kamer. Veel lockers bleven ongebruikt. (Afb.9)

GROOTKEUKEN MET REFTER (BLOK B, C, D): MEER DAN EEN EETPLAATS MET DE HULP VAN HET PERSONEEL

Wat opvalt in de refter, is dat het een zeer steriele omgeving is, waar afficheringen zoals verbodsborden, richtlijnen in verband met het sorteren van afval, een branddeken, een brandblusapparaat en dergelijke meer veruit de enige aanwezige elementen zijn die dan ook het uitzicht van de ruimte bepalen. De refter van het Klein Kasteeltje is doorgaans een machine, waar bij volle bezetting 548 bewoners drie keer per dag een maaltijd moeten krijgen. In samenwerking met het personeel wordt de refter af en toe gereorganiseerd en op zulke manier toege-eigend, dat ze niet meer beperkt is tot een puur functionele ruimte.

Afb. 10

Afb. 11

Afb. 12

Verschillende televisieschermen werden geïnstalleerd in de refter. Het is echter onduidelijk of het zoals in de Reno om een recreatieve functie gaat dan wel louter functioneel is voor bijvoorbeeld het tonen van het weekmenu.

BEWONERSKEUKEN: MEER DAN EEN EETPLAATS MET DE HULP VAN HET PERSONEEL

De bewonerskeuken is meer dan een plek om te koken: het is tevens de plaats waar persoonlijkere interactie met het personeel plaatsvindt. Bij de aankondiging van sluiting van de Reno bijvoorbeeld, verzamelde het personeel telkens een klein groepje bewoners in de keukens, brachten ze het nieuws, en beantwoordden ze hun vragen en bezorgdheden. Ook benadrukte directeur Jesse Vrielynck, nog voor opening van de Reno, dat dit de leefruimte zou worden voor bewoners.

Afb. 9

“De acht leefkeukens zijn eigenlijk heel belangrijk, omdat zij ook als een soort van polyvalente ruimte dienen. Er wordt niet alleen gekookt door de bewoners zelf, maar er wordt ook samen naar televisie gekeken, een kaart gelegd, enzovoort.”
- Jesse Vrielynck, directeur Reno

GROOTKEUKEN MET REFTER (BLOK B, C, D): PERSONEEL ERKENT BELANG VAN ZELFSTANDIGHEID

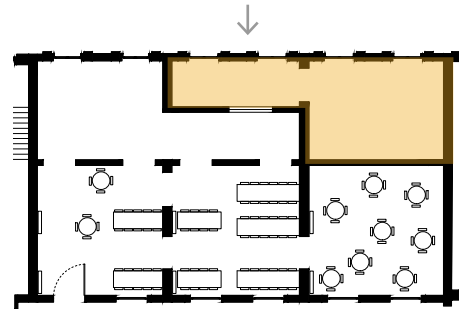
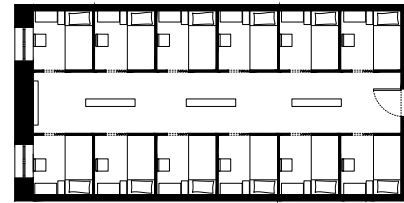
Af en toe zelf koken dankzij de hulp van het personeel

Normaal gezien kunnen bewoners van de blokken B, C en D niet zelf koken, maar voor speciale gelegenheden zoals verjaardagen of evenementen in het centrum stelt het personeel de grootkeuken open voor deze bewoners.

“Wij verzoeken u de geldende regels inzake brandpreventie en brandveiligheid te respecteren en het materieel voor branddetectie en brandveiligheid niet te beschadigen. Het is daarom ook strikt verboden te koken op uw kamer, tenzij dit uitdrukkelijk werd toegestaan door de opvangstructuur.” (Huisreglement II.7)

Afb. 13

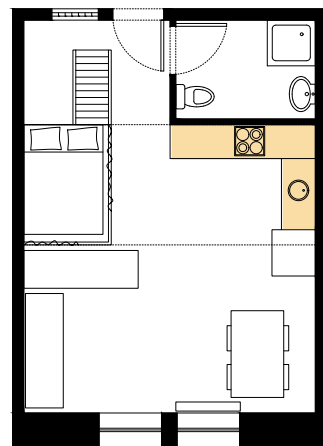
EIGEN KEUKEN (BLOK E, F): ZELF KOKEN BETEKENT MOGELIJKHEID TOT ZELFSTANDIGHEID EN CULTUURBEHOUD

Een zekere eigenwaarde wordt teruggewonnen doordat bewoners zelf maaltijden kunnen voorzien. Op die manier is men in staat voor een stuk opnieuw voor zichzelf te zorgen en vertrouwde maaltijden klaar te maken. Tevens kan men op die manier iets aanbieden aan medebewoners, bezoekers of personeel. Hierdoor neemt de mate van afhankelijkheid af waarbij hen alles, geweld of ongewild, door het centrum in de schoot wordt geworpen.

“Studio 601. Hier woont het gezin C. Een bijzonder vriendelijke Armeense man en zijn even vriendelijke Azerische vrouw. ‘Anciens’ van het centrum, want ze wonen hier al vier jaar. (...) Ik sla vriendelijk de aangeboden dolmades van mama C. af en ook de slivovic van papa C., met een knipoog want wij weten beiden dat alcohol in het centrum verboden is.”³

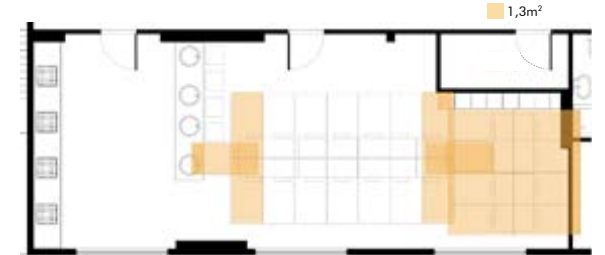
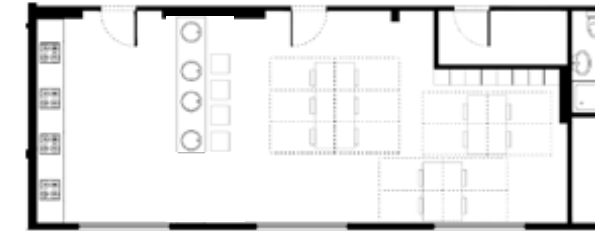

Afb. 14

BEWONERSKEUKEN: ZELF KOKEN BETEKENT MOGELIJKHEID TOT ZELFSTANDIGHEID EN CULTUURBEHOUD

Wat opvalt in de keukens, is dat het een zeer steriele omgeving is, waar affichering zoals verbodsborden, richtlijnen in verband met het sorteren van afval, een branddeken, een brandblusapparaat en dergelijke meer veruit de enige aanwezige elementen zijn die dan ook het uitzicht van de ruimte bepalen. Toch vindt er een in grote mate toe-eigening plaats op een andere manier. Door de zelfstandigheid van het zelf koken beschikken bewoners over de mogelijkheid hun vertrouwde gerechten klaar te maken, voor zichzelf, maar ook vaak in groep. Zo worden er voor tal van gelegenheden feestmalen georganiseerd: tijdens de Ramadan, voor verjaardagen, voor iemand die positief heeft gekregen, bij afscheid van iemand die naar een ander centrum gaat... Een aantal bewoners koken en de tafels worden bij elkaar geschoven tot één lange tafel waaraan iedereen samen kan plaatsnemen.

Afb. 10

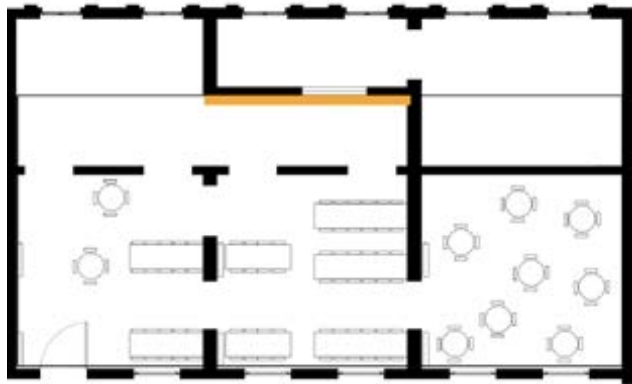

Afb. 11

“Wanneer ik een typisch Syrisch gerecht maak, brengen die vertrouwde smaken mij even weer thuis.”
- Bewoonster Reno, oktober 2016, Gent

“Kom volgende week wat vroeger, dan leer ik je het nationaal gerecht van Afghanistan maken.”
- Bewoner Reno, december 2016, Gent

GROOTKEUKEN MET REFTER (BLOK B, C, D): PERSONEEL SMUKT DISCIPLINERENDE OMGEVING OP

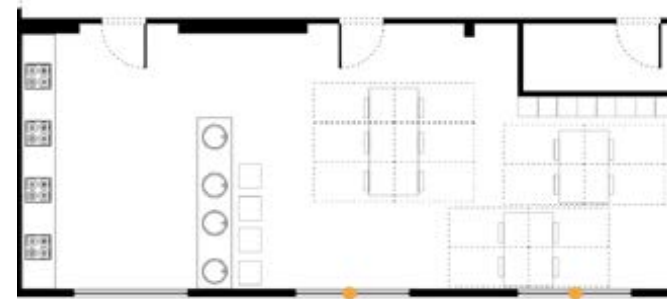
In het gebruik van de refter was opvallend dat het personeel helpt de steriele ruimte leefbaarder te maken, door er ontspanningsactiviteiten te organiseren, of door bewoners af en toe eens zelf te laten koken. Op vlak van permanente inrichting wordt er tevens een (bescheiden) poging gedaan tot het aangenamer maken van de ruimte. Om de ruimte op te fleuren werden er boven de catering een aantal afbeeldingen gehangen van voedsel en etende mensen van andere origine, met het Fedasil logo op.

Afb. 15

“De momenten waarop het zakgeld wordt uitgedeeld zijn niet goed voor het zelfbeeld van de mensen. Velen voelen zich dan bedelaars, vragend om een aalmoes.”
- Personeelslid Klein Kasteeltje, november 2015

BEWONERSKEUKEN: PERSONEEL SMUKT DISCIPLINERENDE OMGEVING OP

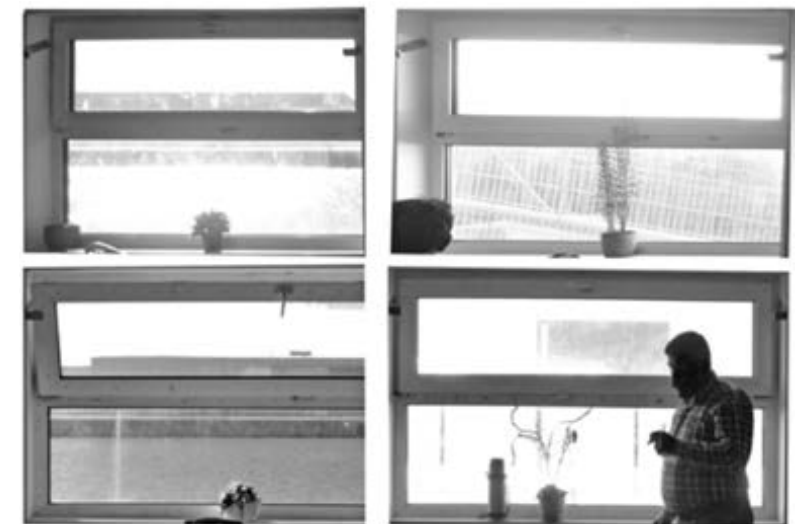

In het gebruik van de bewonerskeukenen werd aangehaald dat dit de ruimte is waar meer persoonlijke interactie met het personeel plaatsvindt. Op vlak van permanente inrichting wordt er net zoals in het Klein Kasteeltje een bescheiden poging gedaan tot het aangenamer maken van de ruimte die zijn uitzicht kreeg door affichering. In elke keuken werden telkens in het midden van beide vensterbanken van de eetzone plantjes voorzien.

Afb. 12

Affichering bepaalt het uitzicht van de ruimte: collage op basis van foto's van één bewonerskeuken

Afb. 13

Personeel smukt de ruimte op met behulp van planten: collage op basis van foto's van verschillende bewonerskeukenen

3. Nabeschouwing

Kunnen koken geeft een gevoel van zelfstandigheid, eigenwaarde en identiteit terug. Een studie van collectieve opvangcentra in Tsjechië toonde aan dat bewoners het gebrek aan keuken, namelijk een systeem van catering, als zeer onderdrukkend beschouwen. Personeelsleden zagen het daarentegen als een goede manier om asielzoekers op te volgen: de beperkte uren waarop maaltijden geserveerd worden zouden ervoor zorgen dat bewoners niet tot de middag slapen, en dus ontmoedigd worden het nachtleven in te duiken.¹ Dit legt opnieuw de fijne lijn tussen controle/disciplineren en assistentie bloot. Het is echter niet alleen het vermijden van zo'n systeem

door het simpelweg installeren van fornuizen dat zorgt voor een thuisgevoel. Ook het architecturaal ontwerp van de keukens is belangrijk. In de Reno wordt een eetzone voorzien, maar bewoners prefereren toch hun maaltijd te nuttigen op de slaapkamer omwille van een gebrek aan afzondering en identificatie met de ruimte, daar de minimumnormen geen uitspraak doen over de ruimtelijke kwaliteiten van de keukens. De lockers, verbodsborden en kaalheid maken het niet echt een aangename plaats om te eten. Wel positief is dat de ruimte groot genoeg is om maaltijden in groep te organiseren: een mogelijkheid die het Klein Kasteeltje mist. Hier zijn de keukens binnen de appartementen gesitueerd, wat op zich al een meer huiselijke sfeer creëert: er is geen nood om lockers te gebruiken, en men kan de ruimte aankleden (cf. slaapkamer).

.....
¹ Szczepanikova, A. "Between Control and Assistance: The Problem of European Accommodation Centres for Asylum Seekers." *International Migration* 51, no. 4 (2012): 130-43.

KLEIN KASTEELTJE

1. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Lastenboek voor reguliere opvangcentra. By Fedasil. Brussel, 2015.
2. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Huisreglement. By Fedasil. Brussel.
3. Pleysier, B. *Het Klein Kasteeltje: een kwarteeuw asielopvang*. Peer: Hendrix, 2011.

Afb. 1 Claus, F., uit: Instituut voor sociale geschiedenis. Accessed February 28, 2017. <http://opac.amsab.be/>.

Afb. 2 "Het Belgische leger in de meidagen van 1940." Abbl 1940. Accessed March 04, 2017. <http://www.abbl1940.be/>.

Afb. 3 Collage aan de hand van foto uit van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt: Lannoo, 2013.

Afb. 4-9 van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt: Lannoo, 2013.

Afb. 10-13 "Fedasil Petit-Château Klein Kasteeltje." Facebook. Accessed February 04, 2017. <https://www.facebook.com/fedasil.petitchateaukleinkasteeltje/?fref=ts>.

Afb. 14 van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt: Lannoo, 2013.

Afb. 15 Collage aan de hand van foto uit: "Fedasil Petit-Château Klein Kasteeltje." Facebook. Accessed February 04, 2017. <https://www.facebook.com/fedasil.petitchateaukleinkasteeltje/?fref=ts>.

RENO PONTON

1. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Lastenboek voor transitcentra. By Fedasil. Brussel, 2015.

2. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Huisreglement. By Fedasil. Brussel.

3. AVS. "Leefkeukens Reno." Vimeo. February 2016. Accessed February 28, 2017. <https://vimeo.com/156839484>.

Afb. 1-2 Evrard, O. "Ponton "Reno" (Rigakaai, Gent)." *Vlaams Belang Nevele*. February 27, 2016. Accessed January 20, 2017. <http://vlaamsbelangnevele.skynetblogs.be/archive/2016/02/29/ponton-reno-rigakaai-gent-8575374.html>.

Afb. 3-9 Eigen foto's.

Afb. 10-11 Foto's van Facebookpagina bewoner Reno (met toestemming).

Afb. 12-13 Collage van eigen foto's.

D. ONTSPANNINGSRUIMTE

.....

In de ontspanningsruimtes wordt voornamelijk het absurde van het generische karakter van de minimumnormen duidelijk. Voor de invulling van ontspanningsruimtes wordt geen rekening gehouden met de mogelijkheden van een specifiek centrum, maar worden een aantal verplichte invullingen opgegeven, die identiek zijn voor alle centra in België. Er wordt met andere woorden noch rekening gehouden met de architectuur van het centrum, noch met zijn schaal, noch met de context, noch met de noden van de bewoners, noch met ervaring van het personeel. Zo worden ontspanningsruimtes ingericht die de minimumnormen voorschrijven, maar die helemaal niet werken omdat ze te veel discussie en conflict veroorzaken door de grootschaligheid van het centrum (bijvoorbeeld de televisieruimte in het Klein Kasteeltje). Anderzijds zijn er invullingen die niet in de minimumnormen staan, maar waar dan weer een grote nood aan blijkt vanuit de bewoners (bijvoorbeeld vrouwenkamer, klerenhersteldienst, fietsatelier, gebedsruimte). Het oprichten en verder bestaan van zulke functies hangt echter volledig af van het personeel, die vaak al met te weinig zijn. Bij het vertrek van een personeelslid dat een bepaalde invulling had geïnitieerd, is de kans groot dat deze invulling simultaan verdwijnt. Dit wijst enerzijds op het belang van het ontwerpen, zodat de functie duurzamer is ingebed in de ruimte, en anderzijds op het belang van inspraak van het personeel.

.....

1. DISCIPLINERINGS- REGIME

STRUCTUUR

Het enige wat gebeurt op structureel niveau, is het weghalen van muren, om qua oppervlakte in orde te zijn, en het renoveren van ruimtes, om te voldoen aan de veiligheidsvoorschriften. Er wordt er met andere woorden opnieuw niet vertrokken van de logica van het gebouw, en welke mogelijkheden het biedt tot het ontwerpen van kwalitatieve ontspanningsruimtes, maar er dienen simpelweg een aantal ruimtes met raam aangewezen te worden waarvan grootte en aantal 'in functie van het aantal begunstigden' zijn en waarvan de afwerking geen gevaar oplevert.

INRICHTING

Het voorwerp van de ontspanningsruimte wordt in de ruimte geplaatst en deze wordt als af beschouwd: de tv-ruimte krijgt vorm door een tv (vaak achter glas) te plaatsen, in een grote ontspanningsruimte wordt bijna standaard een pingpongtafel gezet. Maar dit maakt de ruimte niet standaard kwalitatief, goed functionerend en toegankelijk. Het gebrek aan ontwerp levert problemen op vlak van akoestiek, mogelijkheid tot gelijktijdigheid van activiteiten, toegankelijkheid voor vrouwen, zelfstandigheid...

WERKING

Er is een groot gebrek aan zelfstandigheid, voor alles wat men wil ondernemen moet men eerst bij het onthaal langsgaan voor materiaal, een sleutel, begeleiding naar de ontspanningsruimte...

SCHAAL DEELRUIMTES ONTSPANNINGSRUIMTE

15 jaar na opening: verhuis van ontspanningsruimtes naar de zolder (2001)³

Door renovatie van de zolder verhuizen de ontspanningsruimtes die zich eerder voornamelijk rond de binnenkoer bevonden naar deze verdieping. De bezoekersruimte bleef wel op het gelijkvloers (volgens de beschikbare informatie), alsook een ruimte met een aantal computers.

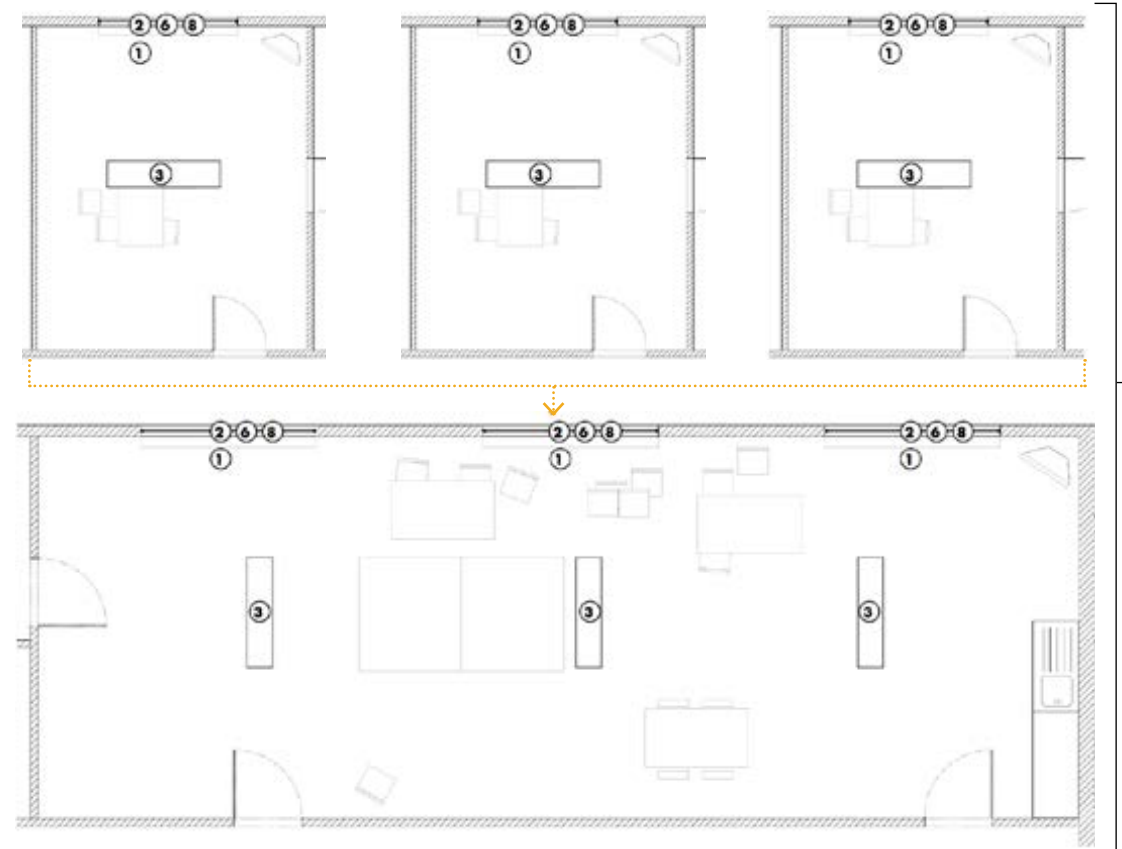
Geen planmateriaal beschikbaar. Wel is geweten dat de ontspanningsruimtes verspreid zijn over alle gebouwen over verscheidene verdiepen en dat ze alle verschillen in vorm en grootte.

MINIMUMNORMEN¹

- ① **IV.1** "Voorzien van verwarming in bewoonbare lokalen: 19-22° tijdens gebruik door begunstigten."
- ② **IV.2** "Beschikken over degelijk raamwerk en deuren."
- ③ **IV.3** "Beschikken over verzorgd schilderwerk, behang, en vloer-, wand- en plafondbekleding."
- ④ **IV.8** "Alle ruimten die door bewoners betreden worden en de toegangswegen beschikken over voldoende, functionele verlichting in goede staat."
- ⑤ **VI.1** "Er zijn geen zichtbare gebreken aan de structurele staat van het gebouw, die een gevaar zijn voor het veilig wonen. De ruimten voor de begunstigten zijn zichtbaar vocht- en schimmelvrij en vrij van ongedierte. De ruimten voor de begunstigten zijn asbestvrij (verklaring eigenaar) of de opvangstructuur beschikt over een asbestbeheersplan. (...)"
- ⑥ **VI.2** "De ruimten zijn afgewerkt en de afwerking levert geen gevaar op. (Uitgezonderd kelders, bergingen en zolders die niet gebruikt worden voor de opvangfunctie.)"
- ⑦ **VI.11** "Opengaande ramen op de verdiepingen met een vensterbank <1 meter kunnen slechts op een kier van maximum 11 cm breed openen of dienen voorzien te zijn van een borstwering van minimum 1 m hoog en met openingen van maximaal 11 cm breed (zodanig dat een kind niet tussen de kier of de borstwering kan). De toegang tot platte daken wordt verhinderd."
- ⑧ **VI.29** "Het centrum beschikt over één of meerdere ontspanningsruimten. Het aantal en de grootte van deze ontspanningsruimten zijn in functie van het aantal begunstigten."
- ⑨ **VI.30** "Elke ontspanningsruimte beschikt over een raam dat open kan of over een mechanisch ventilatiesysteem met luchttoevoer en -afvoer."

Voor opening: samennemen van drie bestaande ruimtes tot één grote ontspanningsruimte

De normen leggen op dat het aantal en de grootte van de ontspanningsruimte in functie is van het aantal gebruikers. Een aantal potentieel bruikbare ruimtes hiervoor waren verspreid over de collectieve verdieping: allen identieke ruimtes van elk 25 vierkante meter. Bij de verbouwing werd opgemerkt dat dit voor gebruik door 250 bewoners waarschijnlijk klein zou uitvallen, dus werd besloten de muren tussen drie zulke aanpalende ruimtes weg te nemen zodat de grotere ruimte die hierdoor ontstond kon dienen als meer 'centrale', all-round ontspanningsruimte.

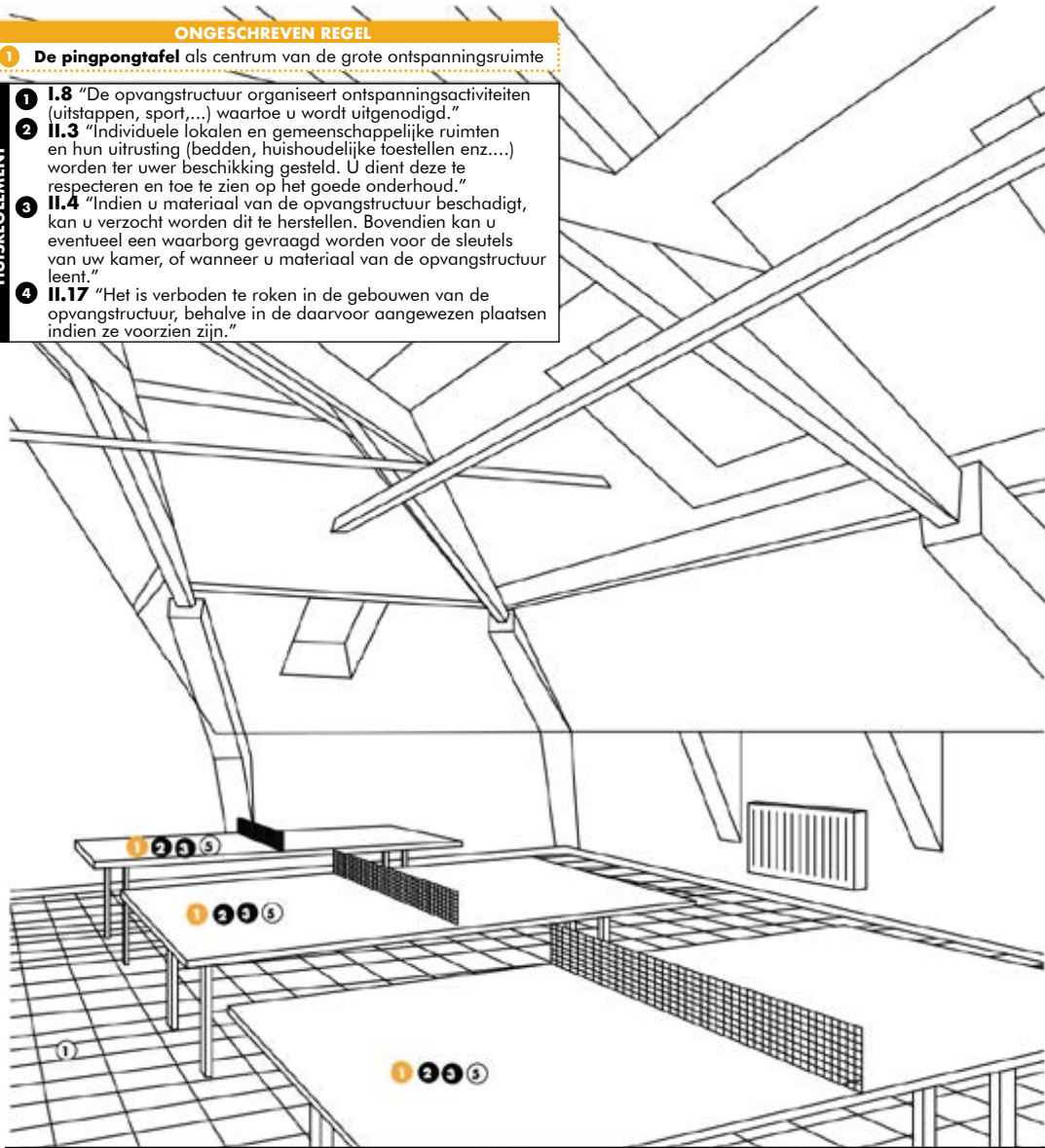
MINIMUMNORMEN¹

- ① **IV.1** "Voorzien van verwarming in bewoonbare lokalen: 19-22° tijdens gebruik door begunstigten."
- ② **IV.2** "Beschikken over degelijk raamwerk en deuren."
- ③ **IV.6** "Alle ruimten die door bewoners betreden worden en de toegangswegen beschikken over voldoende, functionele verlichting in goede staat."
- ④ **VI.1** "Er zijn geen zichtbare gebreken aan de structurele staat van het gebouw, die een gevaar zijn voor het veilig wonen. De ruimten voor de begunstigten zijn zichtbaar vocht- en schimmelvrij en vrij van ongedierte. De ruimten voor de begunstigten zijn asbestvrij (verklaring eigenaar) of de opvangstructuur beschikt over een asbestbeheersplan. (...)"
- ⑤ **VI.2** "De ruimten zijn afgewerkt en de afwerking levert geen gevaar op. (Uitgezonderd kelders, bergingen en zolders die niet gebruikt worden voor de opvangfunctie.)"
- ⑥ **VI.11** "Opengaande ramen op de verdiepingen met een vensterbank <1 meter kunnen slechts op een kier van maximum 11 cm breed openen of dienen voorzien te zijn van een borstwering van minimum 1 m hoog en met openingen van maximaal 11 cm breed (zodanig dat een kind niet tussen de kier of de borstwering kan). De toegang tot platte daken wordt verhinderd."
- ⑦ **VI.26** "Het centrum beschikt over één of meerdere ontspanningsruimten. Het aantal en de grootte van deze ontspanningsruimten zijn in functie van het aantal begunstigten."
- ⑧ **VI.27** "Elke ontspanningsruimte beschikt over een raam dat open kan of over een mechanisch ventilatiesysteem met luchttoevoer en -afvoer."

ONGESCHREVEN REGEL

1 De pingongtafel als centrum van de grote ontspanningsruimte

- HUISREGLEMENT²**
- 1 I.8 "De opvangstructuur organiseert ontspanningsactiviteiten (uitstappen, sport,...) waartoe u wordt uitgenodigd."
 - 2 II.3 "Individuele lokalen en gemeenschappelijke ruimten en hun uitrusting (bedden, huishoudelijke toestellen enz....) worden ter uwer beschikking gesteld. U dient deze te respecteren en toe te zien op het goede onderhoud."
 - 3 II.4 "Indien u materiaal van de opvangstructuur beschadigt, kan u verzocht worden dit te herstellen. Bovendien kan u eventueel een waarborg gevraagd worden voor de sleutels van uw kamer, of wanneer u materiaal van de opvangstructuur leent."
 - 4 II.17 "Het is verboden te roken in de gebouwen van de opvangstructuur, behalve in de daarvoor aangewezen plaatsen indien ze voorzien zijn."

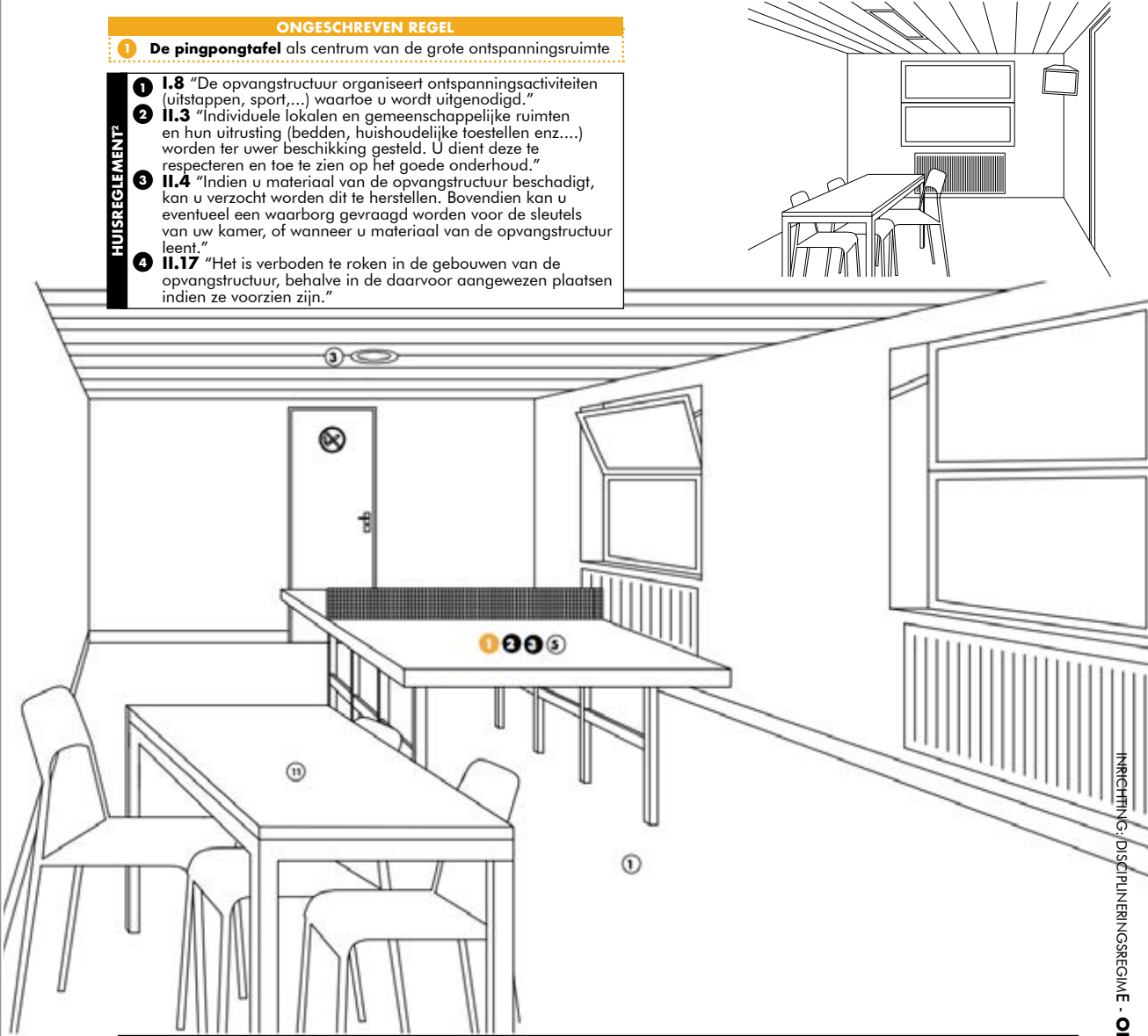
MINIMUMNORMEN¹

- 1 V.27 "Er is dagelijks poetsmateriaal en -producten ter beschikking voor het poetsen van de gemeenschappelijke ruimten en voor het onderhouden van de kamers."
- 2 VI.19 "Er moeten eenvoudige visuele richtlijnen bestaan die beschrijven wat de begunstigden moeten doen indien ze het evacuatiealarm horen. Deze richtlijnen dienen uitgehangen te worden in alle bewonerskamers en gemeenschappelijke ruimten in het opvangcentrum."
- 3 VI.24 "100% van de ruimtes (uitgezonderd sanitair) hebben een branddetector."
- 4 VI.31 "100% van de evacuatiewegen, brandblusapparaten en brandhospels zijn duidelijk aangegeven met pictogrammen."
- 5 VII.14 "De opvangstructuur voorziet in vrijetijdsbesteding (sport, cultuur of taallessen)."
- 6 VII.14 "De begunstigde kan TV kijken in de opvangstructuur. Minimum 1 TV met kabelaansluiting per 150 begunstigden."
- 7 IV.31 "Volgende functies zijn minimaal aanwezig in de ontspanningsruimte(n): tv-ruimte, bibliotheek*, internetruimte, sportruimte binnen*, binnenspeelruimte voor kinderen.
* Deze ruimten mogen ook buiten het centrum aangeboden worden op volgende voorwaarden: op loopafstand of gemakkelijk en snel bereikbaar met het openbaar vervoer; gratis gebruik van deze faciliteiten en vervoer wordt bekostigd indien niet op loopafstand."
- 8 IV.32 "Onderstaande functies moeten voldoende beschikbaar zijn voor de begunstigden: tv-ruimte: minimaal 2 uur per dag/begunstigde, aparte ruimte of andere openingsuren voor vrouwen en kinderen; bibliotheek: minimaal 1 dag/week; internetruimte: minimaal 15 min. per dag/begunstigde, 5d/7; sportruimte binnen: minimaal 2u per week/begunstigde, aparte ruimte of andere openingsuren voor vrouwen; binnenspeelruimte voor kinderen: minimaal 2 uur per dag en 4 uur op woensdag en weekend."
- 9 IV.33 "Minimum 1 sportruimte buiten/centrum: voorzien van sportinfrastructuur in veilige en degelijke staat of goede toegang tot een sportruimte buiten. (vervoer, indien niet op wandelafstand, en gebruik gratis)"
- 10 IV.34 "Minimum 1 buitenspeelruimte/centrum met kinderen <12 jaar of goede toegang tot een buitenspeelruimte."
- 11 IV.35 "Voorzien van een studieruimte voor schoolgaande kinderen."
- 12 IV.36 "Voorzien van ruimte om bezoek te ontvangen minimaal 2u/dag."

ONGESCHREVEN REGEL

1 De pingongtafel als centrum van de grote ontspanningsruimte

- HUISREGLEMENT²**
- 1 I.8 "De opvangstructuur organiseert ontspanningsactiviteiten (uitstappen, sport,...) waartoe u wordt uitgenodigd."
 - 2 II.3 "Individuele lokalen en gemeenschappelijke ruimten en hun uitrusting (bedden, huishoudelijke toestellen enz....) worden ter uwer beschikking gesteld. U dient deze te respecteren en toe te zien op het goede onderhoud."
 - 3 II.4 "Indien u materiaal van de opvangstructuur beschadigt, kan u verzocht worden dit te herstellen. Bovendien kan u eventueel een waarborg gevraagd worden voor de sleutels van uw kamer, of wanneer u materiaal van de opvangstructuur leent."
 - 4 II.17 "Het is verboden te roken in de gebouwen van de opvangstructuur, behalve in de daarvoor aangewezen plaatsen indien ze voorzien zijn."

MINIMUMNORMEN¹

- 1 V.20 "Er is dagelijks poetsmateriaal en -producten ter beschikking voor het poetsen van de gemeenschappelijke ruimten en voor het onderhouden van de kamers."
- 2 VI.19 "Er moeten eenvoudige visuele richtlijnen bestaan die beschrijven wat de begunstigden moeten doen indien ze het evacuatiealarm horen. Deze richtlijnen dienen uitgehangen te worden in alle bewonerskamers en gemeenschappelijke ruimten in het opvangcentrum."
- 3 VI.24 "100% van de ruimtes (uitgezonderd sanitair) hebben een branddetector."
- 4 VI.30 "100% van de evacuatiewegen, brandblusapparaten en brandhospels zijn duidelijk aangegeven met pictogrammen."
- 5 VII.13 "De opvangstructuur voorziet in vrijetijdsbesteding (sport, cultuur of taallessen)."
- 6 VII.13 "De begunstigde kan TV kijken in de opvangstructuur. Minimum 1 TV met kabelaansluiting per 150 begunstigden."
- 7 IV.28 "Volgende functies kunnen aanwezig zijn in de ontspanningsruimte(n): tv-ruimte, bibliotheek, internetruimte, sportruimte binnen, binnenspeelruimte voor kinderen."
- 8 IV.29 "Onderstaande functies moeten voldoende beschikbaar zijn voor de begunstigden: tv-ruimte: minimaal 2 uur per dag/begunstigde, aparte ruimte of andere openingsuren voor vrouwen en kinderen; internetruimte: minimaal 15 min. per dag/begunstigde, 5d/7; binnenspeelruimte voor kinderen: minimaal 4 u per dag."
- 9 IV.30 "Minimum 1 sportruimte buiten/centrum: voorzien van sportinfrastructuur in veilige en degelijke staat of goede toegang tot een externe sportruimte."
- 10 IV.31 "Minimum 1 buitenspeelruimte/centrum met kinderen <12 jaar of goede toegang tot een buitenspeelruimte."
- 11 IV.32 "Voorzien van ruimte om bezoek te ontvangen minimaal 2u/dag."

“De bewoners kunnen amper iets zelfstandig ondernemen, want ze hebben altijd wel iets nodig om te kunnen doen wat ze willen doen: materiaal, een sleutel...”

- Voormalig medewerkster Klein Kasteeltje, Gent, november 2016

1. ONTHAAL

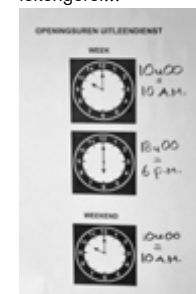
Sleutel, materiaal, en dergelijke vragen aan het onthaal

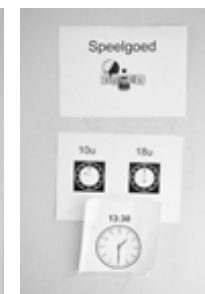
Afb. 1

2. UITLEENDIENST

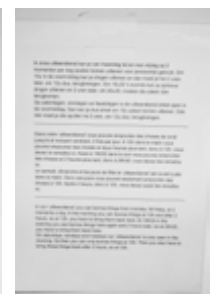
Onthaalpersoneel doet uitleendienst en/of ontspanningsruimte open en schrijft op wat door wie wordt uitgeleend, beperkte openingsuren
Voorbeelden van uitleenbaar materiaal zijn pingpongpaletjes, speelgoed, tekengerei...

Afb. 2

Afb. 3

Afb. 4 regels uitleendienst

3. ONTSPANNINGSRUIMTE

Ontspanningsactiviteit uitvoeren in de grote ontspanningsruimte, of één van de niet strikt gedefinieerde ruimtes.
Na twee uur moet het materiaal worden teruggebracht.

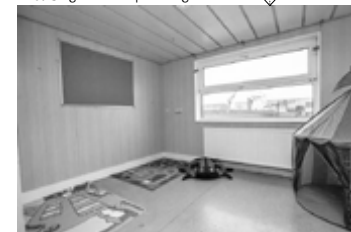
Afb. 5 grote ontspanningsruimte

Afb. 6 één van de kleinere ontspanningsruimtes

Afb. 7 één van de kleinere ontspanningsruimtes

Afb. 8 speelruimte grenzend aan de grote ontspanningsruimte

Afb. 9 één van de kleinere ontspanningsruimtes

2. GEBRUIKERSREGIME

CONTEXT

Dit punt is een aanvulling op het hoofdstukje 'inplanting' uit het eerste deel van de casestudies. Daarin werd de rol van de omgeving aangehaald op vlak van activiteiten en faciliteiten. Als men hier meer op inzet, kunnen ruimtes die gebruikt worden voor invullingen die eigenlijk in de omgeving aanwezig zijn, een functie vervullen waar meer vraag naar is.

HIATEN IN MINIMUMNORMEN

Bewoners hebben er zeker baat bij dat er ruimte wordt voorzien voor ontspanning, maar het blijft veelal passieve bezigheidstherapie. Velen hebben echter specifieke vaardigheden die een groot potentieel bieden voor een nuttige en tegelijk nog steeds ontspannende tijdsbesteding, waarin ze zich meer geapprecieerd voelen.

COLLECTIVITEIT

De grote ontspanningsruimte wordt zowel in de Reno als het Klein Kasteeltje gebruikt om collectieve activiteiten te laten plaatsvinden. Er zijn echter ook bewoners die hier niet aan wensen deel te nemen. In de Reno werkte er al dan niet bewust een succesvol systeem van een uitwijkmogelijkheid naar kleinere, niet echt gedefinieerde ruimtes, waardoor diegenen die dit wouden toch eerder de rust konden opzoeken tijdens zo'n collectieve activiteiten.

MATE VAN DEFINIËRING RUIMTES

Het niet definiëren van ruimtes werkt opmerkelijk goed in kleinere centra.

SCHAAL DEELRUIMTES ONTSPANNINGSRUIMTE

VERPLICHTE INVULLINGEN MINIMUMNORMEN DIE POTENTIEEL IN DE OMGEVING AANWEZIG ZIJN

10 minuten met het openbaar vervoer

A. tv-ruimte

- Maximiliaanhall, Willebroekkaai, Brussel
- Bioscoop Aventure, Kleerkopersstraat, Brussel
- Bioscoop Movy Club, Monnikenstraat, Vorst
- Bioscoop Actor'Studio, Korte Beenhouwersstraat, Brussel
- ...

B. bibliotheek + studieruimte schoolgaande kinderen

- Bibliothèque Charles Janssen, Emile Jacquainlaan, Brussel
- Bibliothèque Principale et Locale de Bruxelles I, Rijkkelarenstraat, Brussel
- Bibliothèque Royale de Belgique, Keizerslaan, Brussel
- ...

C. internetruimte

- Gokami, Rue Armande Dansaert, Brussel
- Bibliotheken

D. sportruimte binnen

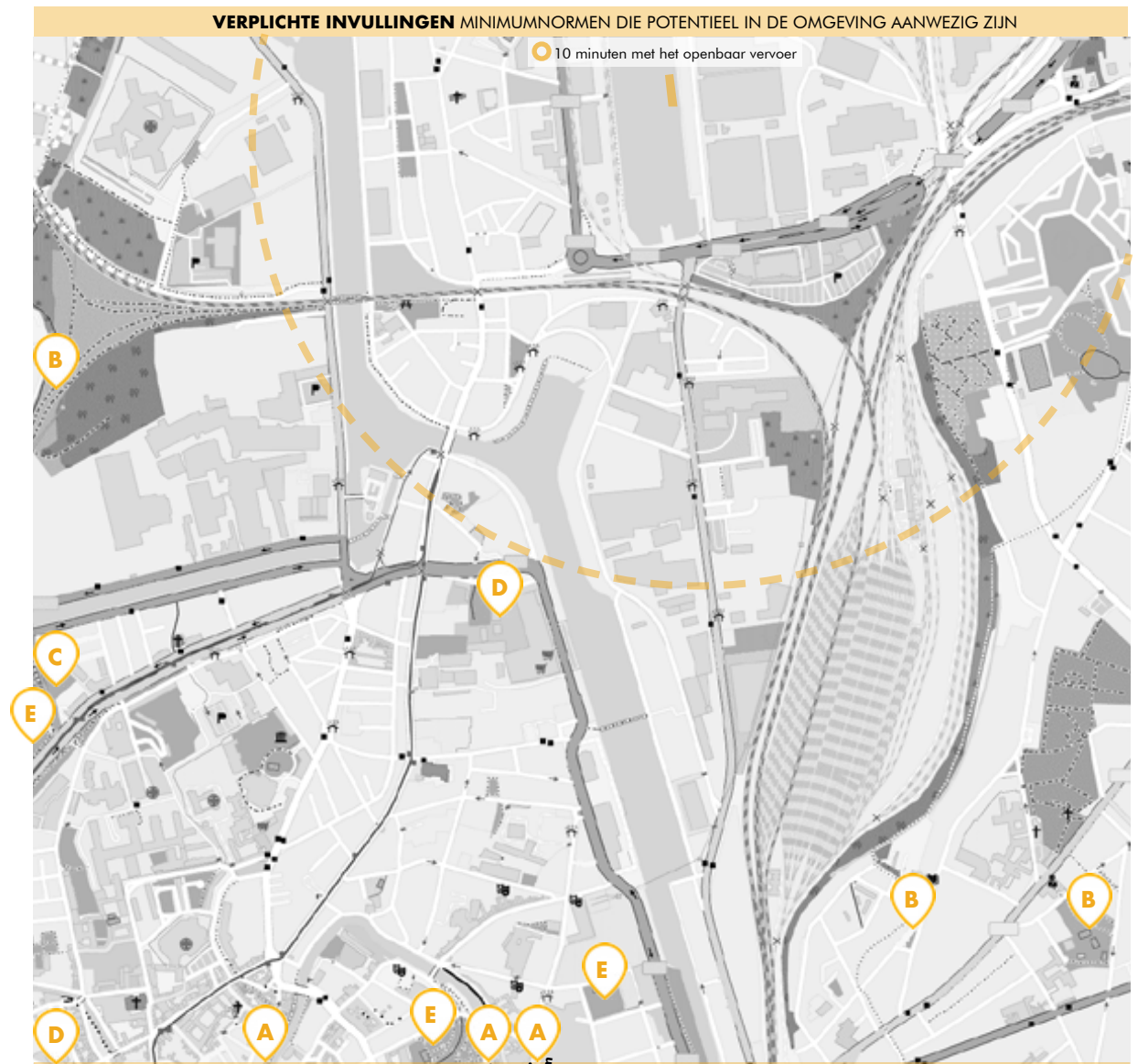
- Fitness Gym, Paul-Michielsstraat, Jette
- FitnessBoutique Bruxelles, Leuvensesteenweg, Evere
- Fitness Club ets Triton, Oud-Strijderslaan, Evere
- Zwembaden, sportclubs,...

E. sportruimte buiten + buitenspeelruimte kinderen

- Parken (lopen, frisbee, voetbal, basket...)

F. binnenspeelruimte voor kinderen

- Maximiliaanhall, Willebroekkaai, Brussel
- Zwembaden, binnenspeeltuinen,...

VERPLICHTE INVULLINGEN MINIMUMNORMEN DIE POTENTIEEL IN DE OMGEVING AANWEZIG ZIJN

10 minuten met het openbaar vervoer

A. tv-ruimte

- Studio Skoop, Sint-Annaplein, Gent
- Sphinx Cinema, Sint-Michielsplein, Gent
- Kinepolis, Ter Platen, Gent

B. bibliotheek + studieruimte schoolgaande kinderen

- Bibliotheek, Halvemaanstraat, Sint-Amandsberg
- Bibliotheek Westveld, Heiveldstraat, Sint-Amandsberg
- Bibliotheek Bloemekenswijk, Francisco Ferrerlaan, Gent
- ...

C. internetruimte

- Rabot internet, Wondelgemstraat, Gent
- Bibliotheken
- ...

D. sportruimte binnen

- Oxygen Fitness Clubs, Gent Dok Noord, Gent
- Stadium Coupure Fitness Gent, Coupure Links, Gent
- Zwembaden, sportclubs,...

E. sportruimte buiten + buitenspeelruimte kinderen

- Parken (lopen, frisbee, voetbal, basket...)

F. binnenspeelruimte voor kinderen

- Zwembaden, binnenspeeltuinen,...

“De invulling van de ontspanningsruimtes is enorm afhankelijk van het personeel. Er zijn zoveel bewoners met een enorme kennis en interessante achtergrond, doe daar iets mee! Toen ik in het Klein Kasteeltje werkte, richtte ik er in samenwerking met een bewoonster die naaister was bijvoorbeeld een klerenherstdienst op voor het centrum. Voor een klein bedrag konden bewoners hun kleren laten ver- of herstellen, het was een enorm succes. Mijn vertrek bij het Klein Kasteeltje betekende jammergenoeg ook het einde van de hersteldienst.”

- Voormalig medewerkster Klein Kasteeltje

INVULLINGEN DIE NIET IN MINIMUMNORMEN STAAN MAAR NODIG BLIJKEN

POLYVALENTE RUIMTE WORDT **FIETSATELIER**

Afb. 11

2

Afb. 12

3

Afb. 14

- 1 Eén van de lege ruimtes die bij opening nog als ‘polyvalent’ werden bestempeld.
- 2 Bewoners kochten fietsen, er werden er gedoneerd, en ook de Stad Gent leverde er een aantal. Onvermijdelijk traden er defecten op aan de fietsen, en een fietsherstelplaats was duur en niet bij de deur. Bovendien waren er een aantal bewoners die iets af wisten van techniek.
- 3 In samenwerking met het personeel werd één van de polyvalente ruimtes omgedoopt tot fietsherstelplaats. Deze dienst werd gerund door de bewoners, voor de bewoners. Hoewel de kennis van bewoners werd ingezet om een nuttige invulling voor een polyvalente ruimte te voorzien, werd er geen interactie gecreëerd met de buurt, die misschien eveneens zulke dienst zouden kunnen gebruiken.

POLYVALENTE RUIMTE WORDT **VROUWENKAMER**

Afb. 11

2

Afb. 13

3

Afb. 15

- 1 Eén van de lege ruimtes die bij opening nog als ‘polyvalent’ werden bestempeld.
- 2 Aangezien vrouwen zich vaak opsloten op hun kamer en niet deelnamen aan collectieve activiteiten, werd aan één van de polyvalente ruimtes een poster gehangen waarop te lezen was dat mannen na 18 uur niet meer welkom waren in deze ruimte. Weenigen hielden zich echter aan deze regel.
- 3 Als reactie hierop werd een volledig aparte ruimte voorzien voor vrouwen en kinderen. Het personeel plaatste zoekertjes online met vraag naar materiaal. De bewoonsters gingen zelf aan de slag met wat het personeel inzamelde. De vrouwenkamer werd ingericht met een schildersezal, een naaimachine, zeteltjes en ligkussens. Voor het raam werden gordijntjes gemaakt, de muren werden gedecoreerd, en er kwam een staande lamp ter vervanging van het koude tl-licht.

GROTE ONTSPANNINGSRUIMTE: ACTIVITEITEN DIE DE VOLLEDIGE RUIMTE INPALMEN

geen planmateriaal beschikbaar

Uit het beeldmateriaal dat van deze ruimte beschikbaar is lijkt de in 2001 gerenoveerde zolder van het Klein Kasteeltje een gelijkaardige werking te kennen als de grote ontspanningsruimte van de Reno. Door de grootte van de ruimte kunnen er verschillende activiteiten tegelijk plaatsvinden of een grotere collectieve activiteit. Uitwijkmogelijkheden wanneer bewoners niet wensen deel te nemen aan de collectieve activiteiten, maar even weg willen zijn van hun kamer,

Afb. 2 Kinderactiviteit

Afb. 3 Ping-pong

Afb. 4 Filmscreening

GROTE ONTSPANNINGSRUIMTE: ACTIVITEITEN DIE DE VOLLEDIGE RUIMTE INPALMEN

De grote ontspanningsruimte is niet strikt gedefinieerd qua functie, waardoor ze dan ook intensief gebruikt wordt voor allerlei doeleinden: er wordt geschilderd, tv gekeken, gepingpong, gelezen... Dit is tevens echter de enige grote ontspanningsruimte waar het mogelijk is een collectieve activiteit te organiseren: een concert, feestmaal, dansfeest, filmscreening... Dit zorgt regelmatig voor een botsing van gebruik: voor bewoners die hier liever niet aan deelnemen is het moeilijk hier verder tv te kijken wanneer er een concert bezig is, of te lezen wanneer er een filmscreening plaatsvindt.

Een uitwijkmogelijkheid wanneer deze grote ruimte een aantal uren wordt ingepalmd door een evenement dat alle andere activiteiten hypothekeert, wordt geboden door een aantal kleinere niet-gedefinieerde kamers op de collectieve verdieping. Dit principe werkt wel, afgezien van het af en toe botsen op het feit dat de ruimtes gesloten zijn of al gebruikt wordt. (Afb. 22, 23, 24 p. 270)

Over het algemeen functioneert het principe van de grote polyvalente ontspanningsruimte met uitwijkmogelijkheid naar de kleinere ruimtes vrij goed. Gezien het grote aantal gebruikers (250 personen) zou een mogelijks nog interessantere opstelling geweest zijn de drie ruimtes die in de huidige situatie samengesmolten werden tot één wasruimte, als drie afzonderlijke ruimtes te behouden. Van de wasruimte werd immers slechts een vierde gebruikt voor de eigenlijke wasmachines en strijkplanken. Deze faciliteit had dus evengoed in één van de drie kamers kunnen georganiseerd worden. In deze situatie zouden bewoners, wanneer ze niet wensen deel te nemen aan een collectieve activiteit, of wat meer afzondering zoeken, twee extra kleine ruimtes hebben, die fungeren als woonkamer. (Afb. 25 p. 270)

Wanneer we binnenkomen om de filmscreening op te zetten is er iemand aan het schilderen en zijn een paar bewoners tv aan het kijken: activiteiten die ze niet kunnen verderzetten wanneer we alles verduisteren en zelf een projectie starten. Terwijl de film speelt, komt een groepje bewoners vragen wanneer het einde gepland is, gezien de pingpongtafel tevens in deze ruimte staat en zij aan het wachten zijn om te kunnen spelen. Tegelijkertijd willen de kinderen spelen, dit doen we in de zeer kleine ruimte die hiervoor voorzien is naast de algemene ontspanningsruimte maar door de te dunne wandjes komen volwassenen klagen dat we te veel lawaai maken en dat ze de film niet meer kunnen volgen.
- filmscreening Cinemaximiliaan, november 2016

Afb. 16 Concert door bewoners

Afb. 17 Maaltijd door bewoners voor vrijwilligers

Afb. 18 Dansfeest

Afb. 19 Pingpong, kinderactiviteiten...

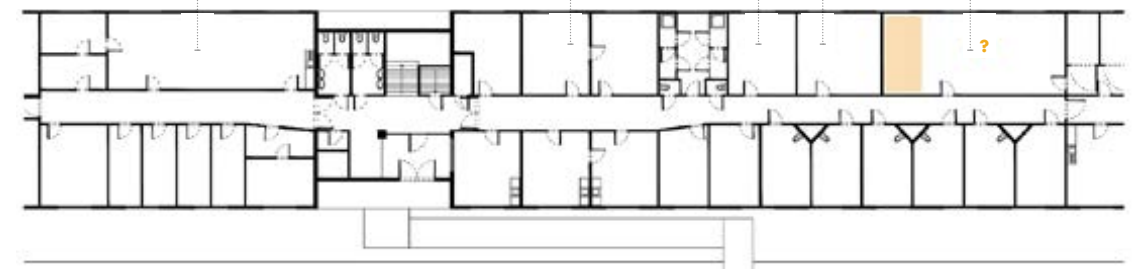

Afb. 20 Televisie

Afb. 21 Filmscreening

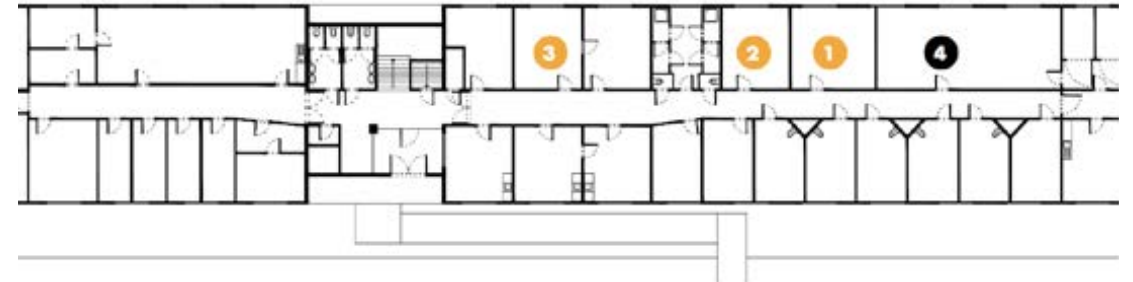
grote ontspanningsruimte → kleinere ongedefinieerde ruimtes → wasruimte

ruimte die gebruikt wordt voor wasmachines en strijkplanken

WEGENS SCHAAL CENTRUM NOOD AAN **GEDEFINIEERDE ONTSPANNINGSRUIMTES**, MAAR ENKEL DEFINIËREN VOLSTAAT NIET

KLEINERE **NIET STRIKT GEDEFINIEERDE RUIMTES** FUNGEREN ALS EEN REEKS KLEINE WOONKAMERS

De minimumnormen schrijven voor elk centrum dezelfde minimum invullingen voor ontspanningsruimtes voor, afgezien van de verschillen tussen permanente en transitcentra. In één artikel wordt rekening gehouden met de schaal van het centrum, namelijk: de ontspanningsruimtes dienen qua **grootte en aantal** 'in functie van het aantal begunstigden' te zijn. Echter, de noodzaak tot het al dan niet strikt **definiëren** van ruimtes is ook een variabele. Voor een kleiner centrum als de Reno (250 bewoners) ligt de kwaliteit immers in het flexibel, niet strikt afgelijnde karakter van de ontspanningsruimtes, die het ene moment kunnen fungeren als muziekkamer, de andere keer als tv-ruimte, de andere keer als woonkamer om bezoek te ontvangen... In het Klein Kasteeltje, waar 700 à 900 asielzoekers wonen, ligt dit door de omvang van het centrum moeilijker en zou men verwachten dat meer definitie noodzakelijk is om chaos te vermijden. Maar het strikt definiëren van ontspanningsruimtes alleen is niet genoeg. Er moet nagedacht worden over de ruimtes en hun kwaliteit in relatie tot het gebruik. In de televisieruimte bijvoorbeeld,

De minimumnormen schrijven voor dat er een 'tv-ruimte' moet zijn, een 'internet-ruimte', een 'bibliotheek'... In de Reno lijken de bewoners echter net de grote mate van flexibiliteit van de ruimtes te appreciëren. Een ruimte waar een tv in staat, wordt niet noodzakelijk alleen maar gebruikt om televisie te kijken, maar kan ook afwisselend een plek zijn om bezoek te ontvangen, een vertrouwelijk gesprek te voeren, te lezen, een gezelschapsspel te spelen... Het geeft de bewoners de mogelijkheid een soort ruime woonkamer te hebben, als extensie van de slaapkamer waarin zich heel hun hebben en houden bevindt. De mogelijkheden tot een reeks zulke ruimtes hangen natuurlijk af van de logica van het gebouw. In dit geval hadden bijvoorbeeld wel twee extra 'woonkamers' verkregen kunnen worden mochten de muren in de huidige wasruimte niet zijn weggehaald. Dit had perfect gekonnen, gezien de huidige wasruimte slechts voor een vierde in beslag genomen wordt door de eigenlijke wasmachines en strijkplanken.

Afb. 5 - Vermoedelijk polyvalente ruimte

Afb. 6 - Vermoedelijk polyvalente ruimte

Afb. 7 - Fitnessruimte

Afb. 8 - Bibliotheek en computerruimte

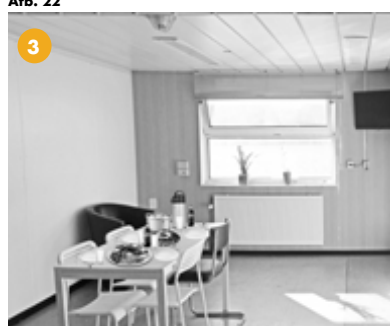
werden ondanks het feit dat deze ruimte beperkt was tot die invulling, nog extra maatregelen genomen om de activiteit vlot te laten verlopen: er werd een vaste programmatie voorzien zodat de vraag wat te kijken geen conflict kon veroorzaken. Ook de bezoekersruimte is strikt voorbehouden tot deze functie, maar volgens een medewerker van het Klein Kasteeltje wordt deze amper gebruikt omdat hij ongezellig is, en wordt bezoek om die reden vaak gewoon op de binnenkoer ontvangen. Eén van de gegeerde computerruimtes is gecombineerd met een bibliotheek waar men niet mag praten, zodat skype met het thuisfront bijvoorbeeld niet mogelijk is. De fitness is tevens strikt gedefinieerd, maar volgens een medewerkster is de drempel voor de meesten zeer groot om hier te komen sporten. Conclusie: definiëring van de ontspanningsruimtes is naast grootte en aantal een andere parameter die fluctueert met de schaal van het centrum, maar het definiëren alleen betekent niet noodzakelijk dat de ruimte ook zal werken zoals wordt opgelegd: er dienen niet simpelweg functies aan beschikbare ruimtes te worden toegewezen, maar men moet deze ruimtes ook ontwerpen naar hun invulling.

Afb. 22

Afb. 23

Afb. 24

Afb. 25

Afb. 22 - In deze ruimte staat een piano, maar dat wilt niet zeggen dat dit dan ook per definitie 'de muziekkamer' wordt. De kleinere ruimte is ook perfect geschikt voor andere doeleinden waarvoor men zich wil afzonderen, bijvoorbeeld voor het voeren van een vertrouwelijk gesprek in verband met de asielpprocedure.

Afb. 23 - Een andere activiteit waarvoor de kleinere ruimtes gebruikt worden is het gebed. Bewoners die zich niet volledig op hun gemak voelen in de slaapkamer, of die zich liever volledig afzonderen, vinden een meer privacy in zo een tijdelijk niet-gebruikte ruimte, hoewel er af en toe mensen binnenkomen om na te gaan of de ruimte vrij is.

Afb. 24 - Ook om bezoek te ontvangen is dit soort kleinere ruimte zeer geschikt, de bewoners kunnen op die manier toch nog met bezoekers in een meer private ruimte vertoeven, nadat de regel werd ingevoerd dat bezoekers niet meer op de slaapkamers mochten komen.

Afb. 25 - Van het principe van de niet strikt gedefinieerde kleine ruimtes wordt intensief gebruik gemaakt, maar er is niet altijd kans tot gebruik voor elke bewoner die dit wenst. Een oplossing had kunnen zijn geen muren uit te breken om deze wasruimte te creëren. Deze is momenteel toch overgedimensioneerd en in dat geval waren er nog twee extra kleinere ruimtes geweest.

3. Nabeschouwing

Een brede waaier aan (standaard)activiteiten opgelegd door de minimumnormen gaat misschien wel verveling tegen tijdens het maanden- tot jarenlang wachten op een uitspraak in verband met de asielpcedure, maar er is een keerzijde. Het aanbieden van een heleboel activiteiten door het centrum betekent dat de bewoners binnen hun sociale groep blijven, waardoor segregatie van de maatschappij nog groter wordt.¹ Ten tweede hebben asielzoekers wel talrijke mogelijkheden om hun tijd in de centra op een actieve manier te spenderen, maar deze hebben weinig of geen impact op het maken van doordachte, geïnformeerde beslissingen over hun toekomst.² Ten derde worden de aangeboden activiteiten te veel ofwel gezien als passieve bezigheidstherapie (tv, pingpong, computer...) ofwel als het 'leren aan' (inburgeringscursus, Nederlandse les...). Er ontbreekt echter één belangrijke actor: de asielzoeker zelf. Hoofd van Refugees Welcome Denmark Michala Bendixen stelt dat we veel meer moeten inzetten op de kennis en vaardigheden van asielzoekers, en wat dit kan bijbrengen aan het centrum en de nabije omgeving.³ Zo krijgen ze vanaf dag

één de kans om zich actief in te zetten en zich gerespecteerd en nuttig te voelen. Het beeld dat op deze manier wordt uitgedragen van de asielzoeker als 'bijdragend aan' werkt tevens dat van de bogus vluchteling (die komt profiteren van onze welvaartstaat) tegen. Door het proactief zijn van de bewoners zelf wordt het *in-between* waarin ze zich bevinden op een positieve manier aangegrepen om sociale inclusie te bevorderen.⁴ Wanneer er bijkomend een contextstudie gedaan wordt om te zien welke faciliteiten en activiteiten reeds in de nabije omgeving aanwezig zijn, kunnen de ontspanningsruimtes die hierdoor vrijkomen idealiter gebruikt worden om er een invulling te organiseren die de buurt nog mist. Zo kunnen het *micro-publics*⁵ worden: plaatsen van culturele uitwisseling en sociale interactie tussen bewoners en nabije omgeving. Ook hier is het belang van een doordacht ontwerp niet te onderschatten. Aandacht voor akoestiek en een beredeneerde indeling zodat in grote ruimtes (zoals de zolder van het Klein Kasteeltje en de grote ontspanningsruimte in de Reno) verschillende activiteiten tegelijk kunnen doorgaan, het zo laagdrempelig mogelijk maken van de ruimte voor vrouwen, invullingen die ook naar de buurt gericht zijn zichtbaar maken...

.....
1 Schroeder, S. *Architecture and Asylum: a critical analysis of the segregation/integration of asylum seekers in Denmark*. Master's thesis, UCL Bartlett, 2014.

2 Szczepanikova, A. "Between Control and Assistance: The Problem of European Accommodation Centres for Asylum Seekers." *International Migration* 51, no. 4 (2012): 130-43.

3 Bendixen, M. "Asylum camp limbo." *Refugees Welcome*, 2011. Accessed April 24, 2017. http://refugeeswelcome.dk/bcknd/wp-content/uploads/AsylumCampLimbo_web.pdf.

.....
4 Manjikian, L. "Refugee "In-betweenness": A proactive existence." *Refuge* 27, no. 1 (2010). Accessed April 25, 2017.

5 Zoals gedefinieerd door academicus Ash Amin, zie Wiesemann, L. "The struggle to belong: Dealing with diversity in 21st century urban settings." International RC21 conference, Amsterdam, 2011.

KLEIN KASTEELTJE

1. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Lastenboek voor reguliere opvangcentra. By Fedasil. Brussel, 2015.
2. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Huisreglement. By Fedasil. Brussel.
3. Pleysier, B. Het Klein Kasteeltje: een kwarteeuw asielopvang. Peer: Hendrix, 2011.

Afb. 1-8 "Fedasil Petit-Château Klein Kasteeltje." Facebook. Accessed February 04, 2017. <https://www.facebook.com/fedasil.petitchateaukleinkasteeltje/?fref=ts>.

RENO PONTON

1. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Lastenboek voor transitcentra. By Fedasil. Brussel, 2015.
2. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Huisreglement. By Fedasil. Brussel.

Afb. 1, 8 Evrard, O. "Ponton "Reno" (Rigakaai, Gent)." Vlaams Belang Nevele. February 27, 2016. Accessed January 20, 2017. <http://vlaamsbelangnevele.skynetblogs.be/archive/2016/02/29/ponton-reno-rigakaai-gent-8575374.html>.

Afb. 2-7, 9-15, 20, 22, 25 Eigen foto's.

Afb. 19, 23, 24 Collage aan de hand van eigen foto's.

Afb. 16-18, 21 Cinemaximiliaan. "Cinemaximiliaan behind the screen." Facebook. Accessed February 10, 2017. <https://www.facebook.com/groups/149247867713388/?fref=ts>.

E. SLAAPKAMER

Op het niveau van de slaapkamer ervoeren de alleenstaande bewoners waarmee ik sprak unaniem problemen. De kamers worden veelal willekeurig ingedeeld naargelang het aantal plaatsen dat beschikbaar is. Bijgevolg moeten mensen met vaak compleet andere culturen, religies, gewoontes en taal plots de meest private handelingen met elkaar delen: slapen, zich omkleden, het sanitair gebruiken, bellen met het thuisland... Verder heeft iedereen een ander bioritme waardoor er dagelijks klachten in verband met lawaai gemeld worden (brochure Fedasil). In familiekamers delen alle leden van het gezin voor maanden tot jaren één open ruimte. Daarenboven is de slaapkamer veel meer dan een ruimte om te slapen, maar dat erkennen de minimumnormen niet. Het is – afhankelijk van de voorzieningen van het centrum – een plek waar men tevens eet, leeft, studeert en ontspant. Het is dus van groot belang dat men zich comfortabel voelt en kan identificeren met deze ruimte. Echter, een onveiligheidsgevoel, een gebrek aan ruimte en privacy, het surface effect van de kille materialiteit (tl buizen, geïmproviseerde blote elektriciteitskasten, tegelvloer, lockers in plaats van een kleerkast, metalen ziekenhuisbedden...) en het verbod zich de ruimte toe te eigenen werken dit tegen.

1. DISCIPLINERINGS- REGIME

STRUCTUUR

Een slaapkamer is nooit volledig (akoestisch en visueel) afsluitbaar tot op niveau individu, ook niet op een kamer met vreemden. Normen voor transitcentra boeten in op privacy door meer personen per kamer toe te staan.

INRICHTING

De inrichting is koud, institutioneel en praktisch: een locker, metalen bed en eventueel een tafel. Stoffen en posters zijn niet toegelaten omwille van brandveiligheid.

WERKING

De mate van privacy hangt af van typologie en samenstelling, maar zelfs voor een familie is het nefast om jarenlang in één en dezelfde kleine ruimte te leven, zonder individuele uitwijkmogelijkheid.

SCHAAL DEELRUIMTES SLAAPKAMER

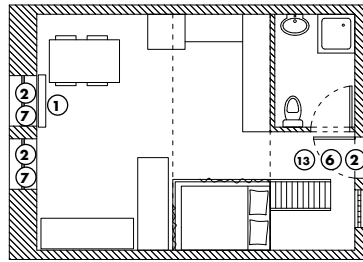
AD HOC PRAGMATIEK

Ontstaan van waaijer aan typologieën¹
 Bij opening van het centrum waren er slechts twee typologieën: slaappzalen en iets kleinere kamers voor families. Diversificatie in de typologieën ontstond doordat het personeel bepaalde problemen opmerkte, een oplossing zag in een ander soort woontypologie, en dit aanbracht hogerop. (zie 'werking')

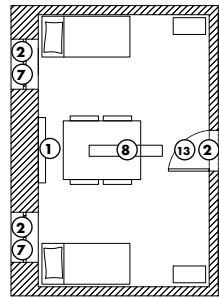
ONGESCHREVEN REGEL

1 Slaapkamer biedt geen mogelijkheid tot afzondering tot op niveau van het individu
 Er zijn twee types onderverdeling in de kamers: gecompartmenteerd (chambrettes, appartement, studio) of volledig open (crisis slaapzaal, familiekamer). Echter, doordat compartimentering telkens wordt bewerkstelligd door gebruik van gyproc wandjes die vaak niet tot het plafond reiken, afgesloten door middel van een gordijn in plaats van een deur, is er geen fysische, noch akoestische afsluiting mogelijk.

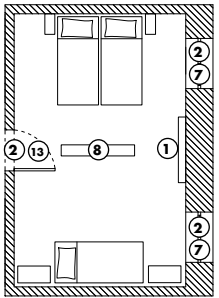
4 GEZINSAPPARTEMENT

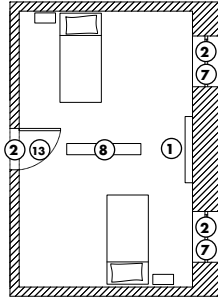
5 JONGERENKAMER

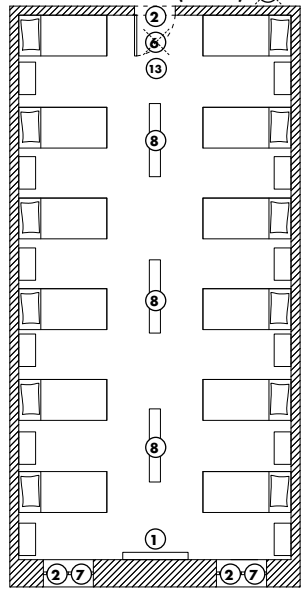
1 GEZINSKAMER

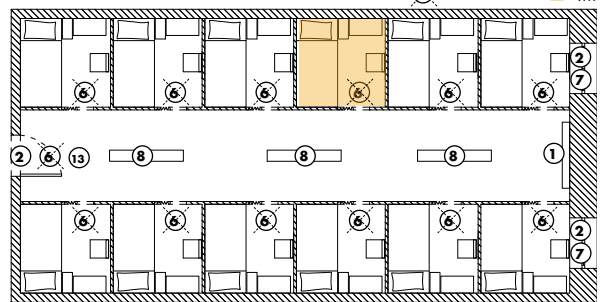
3 MEDISCHE KAMER

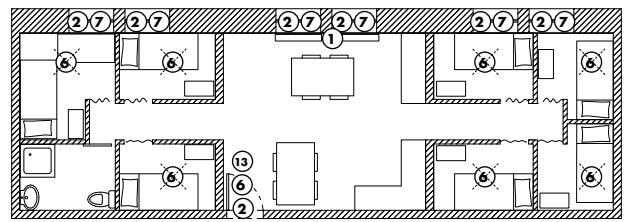
1 SLAAPZAAL (CRISIS)

2 CHAMBRETTEKAMER

6 STUDIO

1 2 3 4 5 = volgorde ontstaan

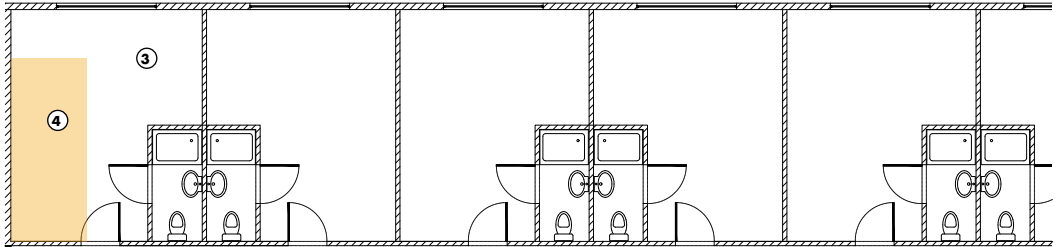
MINIMUMNORMEN¹

- ① **IV.1** "Slaapkamers: min. 16° (min. 18° voor kinderen tot 18 maanden) tussen 22u en 6u."
- ② **IV.2** "Beschikken over degelijk raamwerk en deuren."
- ③ **IV.3** "Beschikken over verzorgd schilderwerk, behang, en vloer-, wand- en plafondbekleding."
- ④ **IV.4** "Maximum 6 alleenstaanden per kamer, maximum 1 familie per kamer. De kamers zijn gescheiden voor alleenstaande mannen en vrouwen."
- ⑤ **IV.5** "Een slaapkamer is minimum 8m². Minimum 4m² slaapruijme per begunstigde. In het geval van een studio, of een appartement, wordt de oppervlakte van de kook-, eet- en/of sanitaire functies niet meegeteld voor de berekening van de 4m² per begunstigde."
- ⑥ **IV.6** "De slaapkamers kunnen langs binnen en langs buiten afgesloten worden door de begunstigten die er verblijven."
- ⑦ **IV.7** "De slaapkamers hebben natuurlijke verlichting en verlichting via minstens 1 raam dat opent in de buitenlucht."
- ⑧ **IV.8** "Alle ruimten die door bewoners betreden worden en de toegangswegen beschikken over voldoende, functionele verlichting in goede staat."
- ⑨ **IV.9** "Minimaal 1 stopcontact per 3 begunstigten per slaapkamer met een minimum van 1 stopcontact per slaapkamer."
- ⑩ **VI.1** "Er zijn geen zichtbare gebreken aan de structurele staat van het gebouw, die een gevaar zijn voor het veilig wonen. De ruimten voor de begunstigten zijn zichtbaar vocht- en schimmelvrij en vrij van ongedierte. De ruimten voor de begunstigten zijn asbestvrij (verklaring eigenaar) of de opvangstructuur beschikt over een asbestbeheersplan. (...)"
- ⑪ **VI.2** "De ruimten zijn afgewerkt en de afwerking levert geen gevaar op. (Uitgezonderd kelders, bergingen en zolders die niet gebruikt worden voor de opvangfunctie."
- ⑫ **VI.11** "Opengaande ramen op de verdiepingen met een vensterbank <1 meter kunnen slechts op een kier van maximum 11 cm breed openen of dienen voorzien te zijn van een borstwering van minimum 1 m hoog en met openingen van maximaal 11 cm breed (zodanig dat een kind niet tussen de kier of de borstwering kan). De toegang tot platte daken wordt verhinderd."
- ⑬ **VI.21** "1 kamercontrole veiligheid per maand, opgenomen in een logboek, met vastgelegde controlepunten."

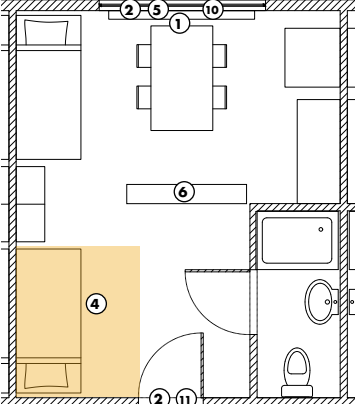
ONGESCHREVEN REGEL

1 Slaapkamer biedt geen mogelijkheid tot afzondering tot op niveau van het individu
 De mate van privacy hangt af van de kamersamenstelling. Kamers voor vier alleenstaanden die elkaar niet kennen zien er identiek hetzelfde uit als kamers voor een koppel. Er is nergens een compartimentering voorzien die mogelijkheid tot afzondering en privacy geeft tot op niveau van het individu.

8m²

4m²

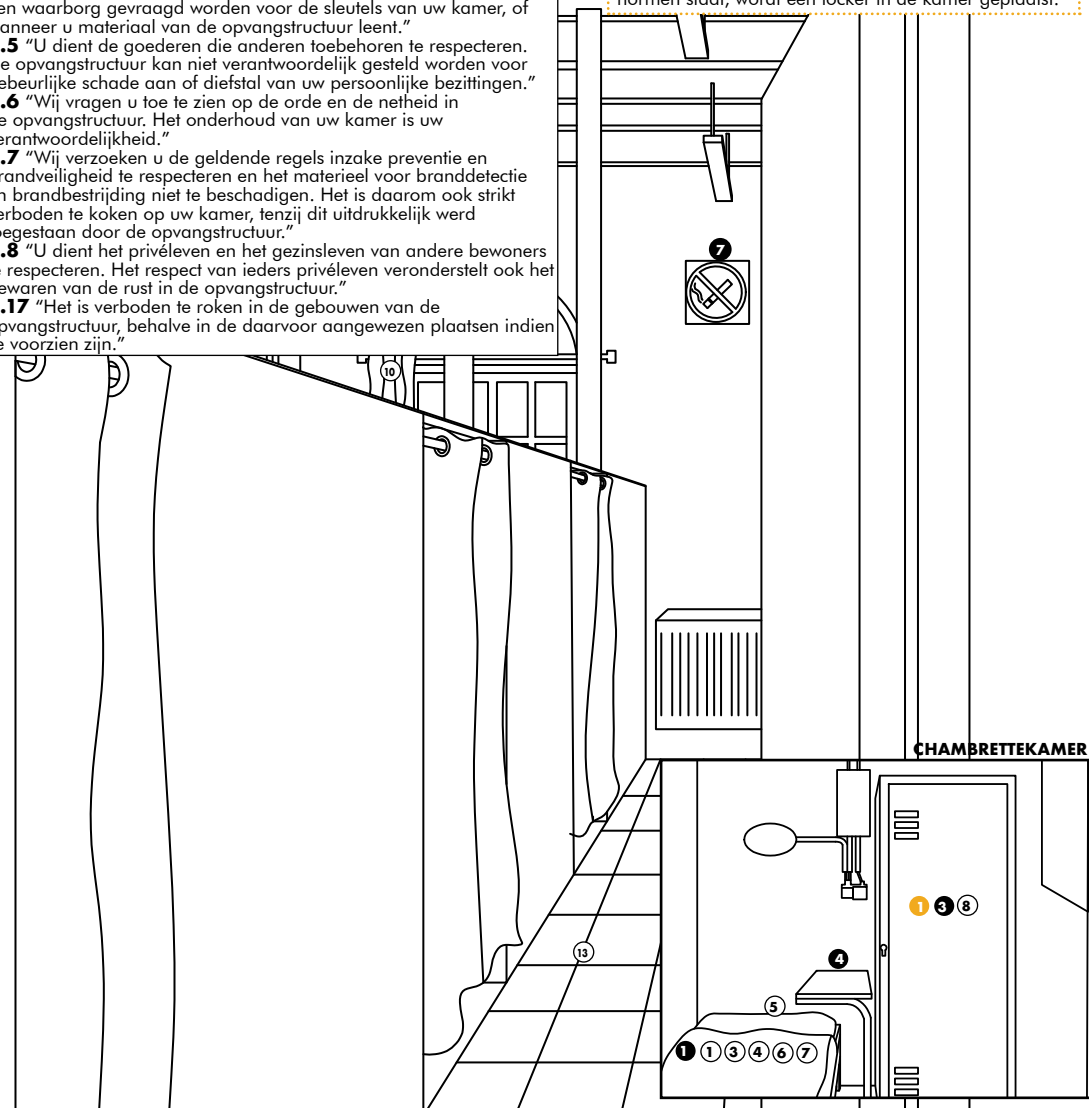

MINIMUMNORMEN¹

- ① **IV.1** "Slaapkamers: min. 16° (min. 18° voor kinderen tot 18 maanden) tussen 22u en 6u."
- ② **IV.2** "Beschikken over degelijk raamwerk en deuren."
- ③ **IV.3** "Maximum 1 familie per kamer. Maximum 10 alleenstaanden per kamer. De kamers zijn gescheiden voor alleenstaande mannen en vrouwen."
- ④ **IV.4** "Een slaapkamer is minimum 8m². Minimum 4m² slaapruijme per begunstigde. In het geval van een studio, of een appartement, wordt de oppervlakte van de kook-, eet- en/of sanitaire functies niet meegeteld voor de berekening van de 4m² per begunstigde."
- ⑤ **IV.5** "De slaapkamers hebben natuurlijke verlichting en verlichting via minstens 1 raam dat opent in de buitenlucht."
- ⑥ **IV.6** "Alle ruimten die door bewoners betreden worden en de toegangswegen beschikken over voldoende, functionele verlichting in goede staat."
- ⑦ **IV.7** "Minimaal 1 stopcontact per slaapruijme."
- ⑧ **VI.1** "Er zijn geen zichtbare gebreken aan de structurele staat van het gebouw, die een gevaar zijn voor het veilig wonen. De ruimten voor de begunstigten zijn zichtbaar vocht- en schimmelvrij en vrij van ongedierte. De ruimten voor de begunstigten zijn asbestvrij (verklaring eigenaar) of de opvangstructuur beschikt over een asbestbeheersplan. (...)"
- ⑨ **VI.2** "De ruimten zijn afgewerkt en de afwerking levert geen gevaar op. (Uitgezonderd kelders, bergingen en zolders die niet gebruikt worden voor de opvangfunctie."
- ⑩ **VI.11** "Opengaande ramen op de verdiepingen met een vensterbank <1 meter kunnen slechts op een kier van maximum 11 cm breed openen of dienen voorzien te zijn van een borstwering van minimum 1 m hoog en met openingen van maximaal 11 cm breed (zodanig dat een kind niet tussen de kier of de borstwering kan). De toegang tot platte daken wordt verhinderd."
- ⑪ **VI.21** "1 kamercontrole veiligheid per maand, opgenomen in een logboek, met vastgelegde controlepunten."

- 1 **II.3** "Individuele lokalen en gemeenschappelijke ruimten en hun uitrusting (bedden, huishoudelijke toestellen enz...) worden ter uwer beschikking gesteld. U dient deze te respecteren en toe te zien op het goede onderhoud."
- 2 **II.4** "Indien u materiaal van de opvangstructuur beschadigt, kan u verzocht worden dit te herstellen. Bovendien kan u eventueel een waarborg gevraagd worden voor de sleutels van uw kamer, of wanneer u materiaal van de opvangstructuur leent."
- 3 **II.5** "U dient de goederen die anderen toebehoren te respecteren. De opvangstructuur kan niet verantwoordelijk gesteld worden voor gebeurlijke schade aan of diefstal van uw persoonlijke bezittingen."
- 4 **II.6** "Wij vragen u toe te zien op de orde en de netheid in de opvangstructuur. Het onderhoud van uw kamer is uw verantwoordelijkheid."
- 5 **II.7** "Wij verzoeken u de geldende regels inzake preventie en brandveiligheid te respecteren en het materieel voor branddetectie en brandbestrijding niet te beschadigen. Het is daarom ook strikt verboden te koken op uw kamer, tenzij dit uitdrukkelijk werd toegestaan door de opvangstructuur."
- 6 **II.8** "U dient het privéleven en het gezinsleven van andere bewoners te respecteren. Het respect van ieders privéleven veronderstelt ook het bewaren van de rust in de opvangstructuur."
- 7 **II.17** "Het is verboden te roken in de gebouwen van de opvangstructuur, behalve in de daarvoor aangewezen plaatsen indien ze voorzien zijn."

ONGESCHREVEN REGEL
 1 "Afsluitbare kleerkast" = locker
 iets wat in alle centra terugkomt, is de aanwezigheid van lockers in plaats van 'echt' meubilair. Van zodra het woord 'afsluitbaar' in de normen staat, wordt een locker in de kamer geplaatst.

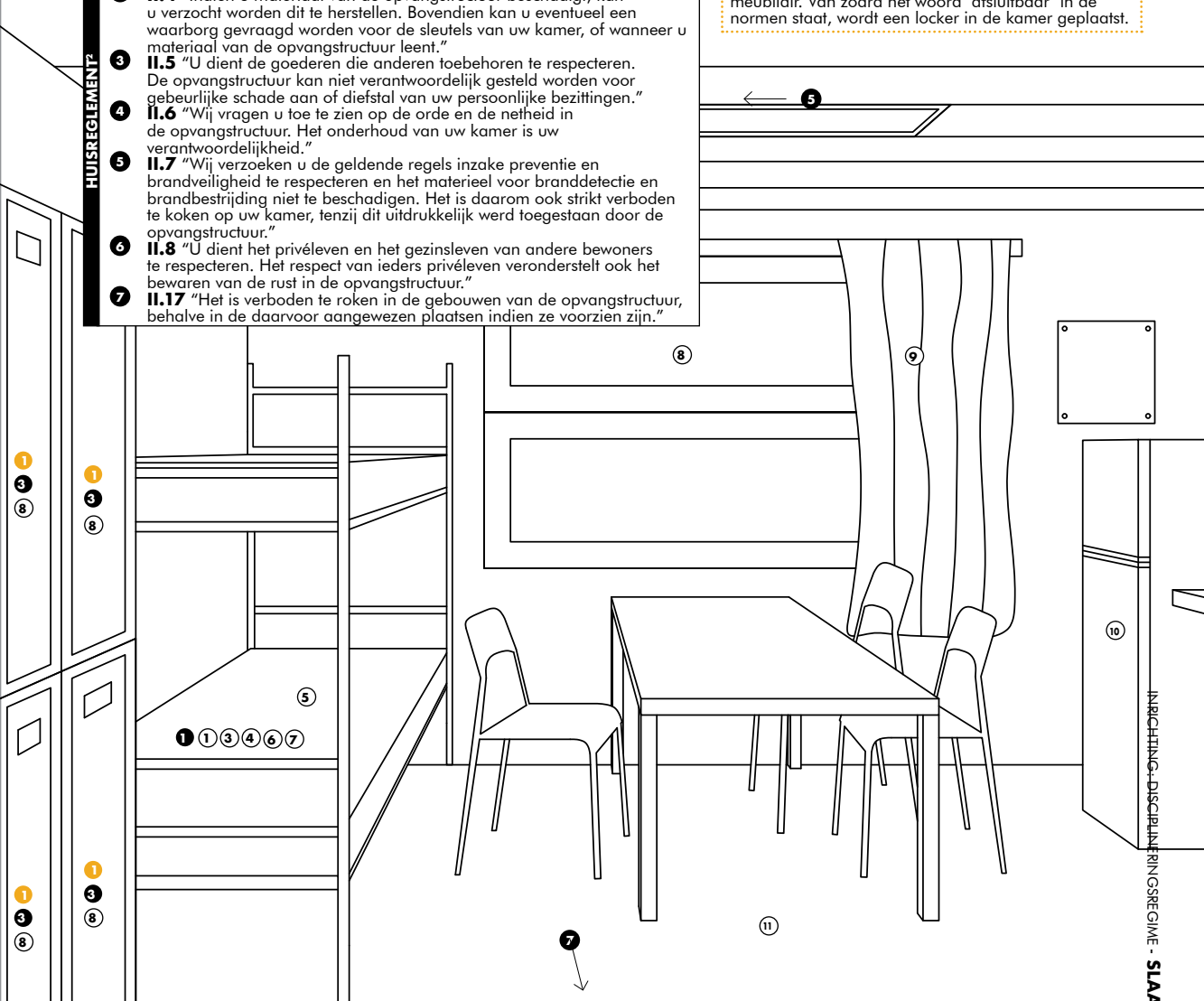

MINIMUMNORMEN

1 V.1 "1 enkel bed per begunstigde, plaats bovenaan in stapelbed vanaf 7 jaar." 2 V.2 "1 kinderbed per baby of peuter, peuter < 3 jaar." 3 V.3 "1 brandveilige matras per begunstigde. Classificatierapport reactie bij brand: (...)" 4 V.4 "1 ondoorlaatbare beschermende matrashoes per bed, indien matras niet reeds bestaat uit ondoorlaatbaar materiaal." 5 V.5 "1 hoofdkussen per begunstigde." 6 V.6 "Minimum 1 deken of dekbed per begunstigde, met minstens 1x om de 3 maanden mogelijkheid tot wassen en drogen." 7 V.7 "Minimum linnenset per begunstigde: 2 lakens en een kussensloop of een laken, een dekbedovertrek en een kussensloop." 8 V.9 "Minimum 1 afsluitbare, voldoende grote kleerkast per begunstigde of familie. Indien afsluitbaar met een hangslot, dient dit gratis ter beschikking gesteld te worden van de begunstigde (waarborg mogelijk)." VI.9 "Er is de mogelijkheid tot veilig bewaren van bagage en	9 V.10 "Minimum 1 kledinghaak per begunstigde." 10 V.11 "Elk raam is voorzien van brandveilige raamverduistering. Bij textiel: classificatierapport reactie bij brand: voldoet aan (...)" 11 V.26 "De inboedel bevindt zich in goede staat, wordt beheerd als een goede huisvader en wordt voldoende gereinigd." 12 VI.19 "Er moeten eenvoudige visuele richtlijnen bestaan die beschrijven wat de begunstigten moeten doen indien ze het evacuatiealarm horen. Deze richtlijnen dienen uitgehangen te worden in alle bewonerskamers en gemeenschappelijke ruimten in het opvangcentrum." 13 V.27 "Er is dagelijks poetsmateriaal en -producten ter beschikking voor het poetsen van de gemeenschappelijke ruimten en voor het onderhouden van de kamers." 14 VI.31 "100% van de evacuatiewegen, brandblusapparaten en brandhaspels zijn duidelijk aangegeven met pictogrammen."

- 1 **II.3** "Individuele lokalen en gemeenschappelijke ruimten en hun uitrusting (bedden, huishoudelijke toestellen enz...) worden ter uwer beschikking gesteld. U dient deze te respecteren en toe te zien op het goede onderhoud."
- 2 **II.4** "Indien u materiaal van de opvangstructuur beschadigt, kan u verzocht worden dit te herstellen. Bovendien kan u eventueel een waarborg gevraagd worden voor de sleutels van uw kamer, of wanneer u materiaal van de opvangstructuur leent."
- 3 **II.5** "U dient de goederen die anderen toebehoren te respecteren. De opvangstructuur kan niet verantwoordelijk gesteld worden voor gebeurlijke schade aan of diefstal van uw persoonlijke bezittingen."
- 4 **II.6** "Wij vragen u toe te zien op de orde en de netheid in de opvangstructuur. Het onderhoud van uw kamer is uw verantwoordelijkheid."
- 5 **II.7** "Wij verzoeken u de geldende regels inzake preventie en brandveiligheid te respecteren en het materieel voor branddetectie en brandbestrijding niet te beschadigen. Het is daarom ook strikt verboden te koken op uw kamer, tenzij dit uitdrukkelijk werd toegestaan door de opvangstructuur."
- 6 **II.8** "U dient het privéleven en het gezinsleven van andere bewoners te respecteren. Het respect van ieders privéleven veronderstelt ook het bewaren van de rust in de opvangstructuur."
- 7 **II.17** "Het is verboden te roken in de gebouwen van de opvangstructuur, behalve in de daarvoor aangewezen plaatsen indien ze voorzien zijn."

ONGESCHREVEN REGEL
 1 "Afsluitbare kleerkast" = locker
 iets wat in alle centra terugkomt, is de aanwezigheid van lockers in plaats van 'echt' meubilair. Van zodra het woord 'afsluitbaar' in de normen staat, wordt een locker in de kamer geplaatst.

MINIMUMNORMEN

1 V.1 "1 enkel bed per begunstigde, plaats bovenaan in stapelbed vanaf 7 jaar." 2 V.2 "1 kinderbed per baby of peuter, peuter < 3 jaar." 3 V.3 "1 brandveilige matras per begunstigde. Classificatierapport reactie bij brand: (...)" 4 V.4 "1 ondoorlaatbare beschermende matrashoes per bed, indien matras niet reeds bestaat uit ondoorlaatbaar materiaal." 5 V.5 "1 hoofdkussen per begunstigde." 6 V.6 "Minimum 1 deken of dekbed per begunstigde, met minstens 1x om de 2 maanden mogelijkheid tot wassen en drogen." 7 V.7 "Minimum linnenset per begunstigde: 2 lakens en een kussensloop of een laken, een dekbedovertrek en een kussensloop." 8 V.9 "Minimum 1 afsluitbare, voldoende grote kleerkast per begunstigde of familie. Indien afsluitbaar met een hangslot, dient dit gratis ter beschikking gesteld te worden van de begunstigde (waarborg mogelijk)." VI.9 "Er is de mogelijkheid tot veilig bewaren van bagage en	9 V.10 "Elk raam is voorzien van brandveilige raamverduistering. Bij textiel: classificatierapport reactie bij brand: voldoet aan (...)" 10 V.11 "Minimum 1 legplank in koelkast per alleenstaande, minimum 2 legplanken in koelkast per familie." 11 V.20 "Er is dagelijks poetsmateriaal en -producten ter beschikking voor het poetsen van de gemeenschappelijke ruimten en voor het onderhouden van de kamers." 12 V.22 "De inboedel bevindt zich in goede staat, wordt beheerd als een goede huisvader en wordt voldoende gereinigd." 13 VI.19 "Er moeten eenvoudige visuele richtlijnen bestaan die beschrijven wat de begunstigten moeten doen indien ze het evacuatiealarm horen. Deze richtlijnen dienen uitgehangen te worden in alle bewonerskamers en gemeenschappelijke ruimten in het opvangcentrum." 14 VI.30 "100% van de evacuatiewegen, brandblusapparaten en brandhaspels zijn duidelijk aangegeven met pictogrammen."

MEERDERE TYPOLOGIËN, VERSCHILLENDE SAMENSTELLINGEN, VERSCHILLENDE WERKING³

FAMILIEKAMERS
 1986 de familiekamers bestaan al sinds opening van het centrum: een kamer waar het hele gezin slaapt, zonder afscherming, sanitair is gemeenschappelijk met de rest van het blok en er bestaat geen mogelijkheid tot zelf koken (blok B, C, D)

CHAMBRETTEKAMERS
 1997 alleenstaanden slapen tot 1997 in ongecompartmenteerde slaapzalen, mannen en vrouwen gescheiden; families slapen in kleinere kamers (Blok B,C,D). In 1997 wordt het Klein Kasteeltje benoemd tot permanent opvangcentrum: alle slaapzalen worden nu gecompartmenteerd.

SLAAPZALEN (CRISIS)
 1998, 2007, 2009, 2015 het Klein Kasteeltje improviseert transitopvang in de vorm van ongecompartmenteerde slaapzalen tijdens vluchtelingencrisissen in de turnzaal van blok G en op de zolders van verschillende blokken. (blok B, C, D, G)

MEDISCHE KAMERS
 men merkt dat mensen met medische problemen idealiter wat meer privacy en een kamer op het gelijkvloers krijgen (verschillende blokken)

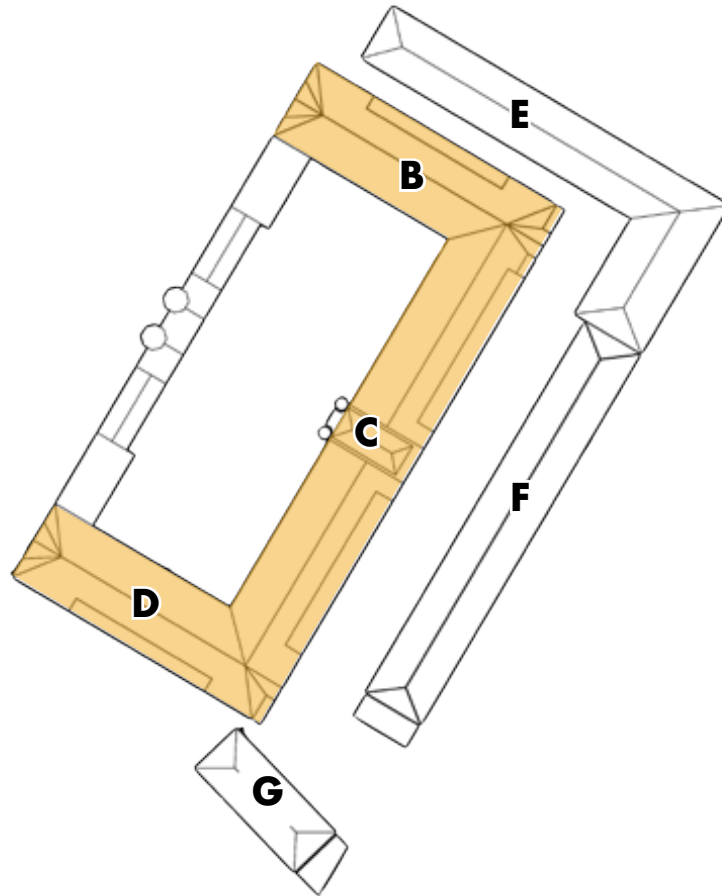
FAMILIEAPPARTEMENT
 2000 het personeel van het Klein Kasteeltje pleit voor een meer zelfstandige woonvorm voor families. In 2000 opent blok E, appartementen waar één (of soms meerdere) families een eigen keuken, sanitair en leefruimte hebben.

JONGERENKAMERS
 2000 er wordt (reeds in 1994) een voorstel gedaan voor het openen van een specifiek blok voor minderjarige asielzoekers aangezien het personeel merkt dat de grootschalige opvang niet geschikt is voor deze kwetsbare groep. In 2000 opent blok G.

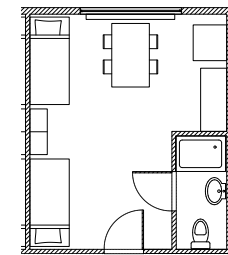
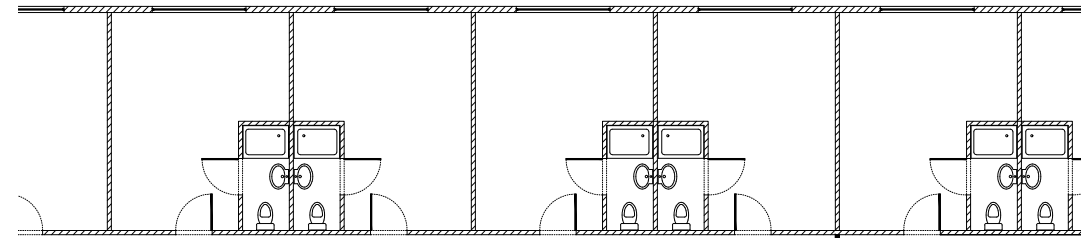
STUDIO'S
 2003 het project voor een meer zelfstandige woonvorm voor alleenstaanden (studio's per zeven) gaat van start samen met de plannen voor blok E, maar opent pas drie jaar later.

FAMILIEAPPARTEMENT
 ? sinds 2007 is het idee aanwezig om extra gezinsappartementen te voorzien op de zolders van verschillende blokken.

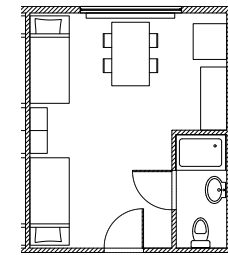
men verblijft in één van deze blokken in de eerste fase van het verblijf, na x aantal maand in het centrum kan men overgeplaatst worden naar blok E of F, waar een meer zelfstandige woonvorm mogelijk is

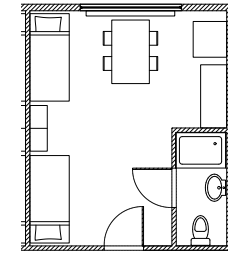
ÉÉN TYPOLOGIE, VERSCHILLENDE SAMENSTELLINGEN, ZELFDE WERKING

KOPPEL
 - leder eigen sleutel
 - Eigen sanitair
 - Zelfde meubilair, zelfs bij niet volle bezetting: twee stapelbedden, een tafel met vier stoelen, koelkast, twee legplanken
 - leder heeft een locker

FAMILIE
 - leder eigen sleutel
 - Eigen sanitair
 - Zelfde meubilair, zelfs bij niet volle bezetting: twee stapelbedden, een tafel met vier stoelen, koelkast, twee legplanken
 - leder heeft een locker

ALLENSTAANDEN
 - leder eigen sleutel
 - Eigen sanitair
 - Zelfde meubilair, zelfs bij niet volle bezetting: twee stapelbedden, een tafel met vier stoelen, koelkast, twee legplanken
 - leder heeft een locker

⋮

Afb. 2

2. GEBRUIKERSREGIME

PRIVACY

Het ervaren van privacy hangt af van de persoon: sommigen hunkeren door het achterlaten van vrienden en familie naar de continue aanwezigheid van medebewoners en het kunnen voeren van niet-bureaucratische babbels, maar de meerderheid brengt een gebrek aan privacy op als probleem.

VEILIGHEID

Een gevoel van onveiligheid hangt af van de grootte van het centrum, het aantal personeelsleden, de mogelijkheid tot afsluiten van de kamer en veilig bewaren van persoonlijke bezittingen... Het is een probleem in zeer veel opvangcentra. In deze specifieke cases is het vooral aanwezig in het Klein Kasteeltje, door de grootschaligheid van het centrum en gebrek aan afsluitbaarheid tot op niveau van het individu (er worden vaak gordijnen gebruikt in plaats van een deur met slot).

IDENTITEIT (PERSONEEL)

Het personeel doet een poging het centrum persoonlijker te maken en de bewoners meer dan een nummer te maken, door in plaats van een kamernummer hun naam of een kleurprent op te hangen. Opnieuw worden de kamers 'huiselijker' gemaakt door het plaatsen van planten.

IDENTITEIT (BEWONERS): TOE-EIGENING

De verschillende invloedsfactoren van toe-eigening door bewoners zal kort geduid worden. Vervolgens komen een aantal voorbeelden van coping strategies van de bewoners: op welke manier maken zij een institutionele ruimte leefbaar?

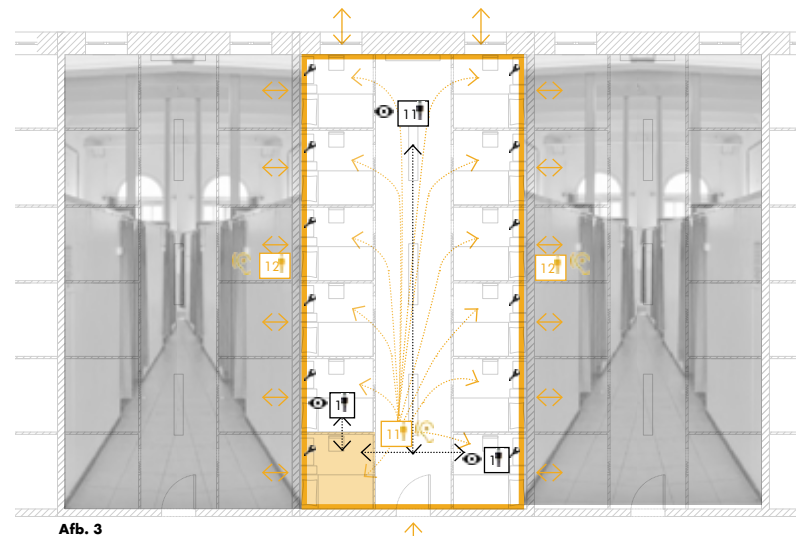
SCHAAL DEELRUIMTES SLAAPKAMER

GEBREK AAN AKOESTISCHE EN VISUELE AFSCHERMING **CHAMBRETTEKAMERS**

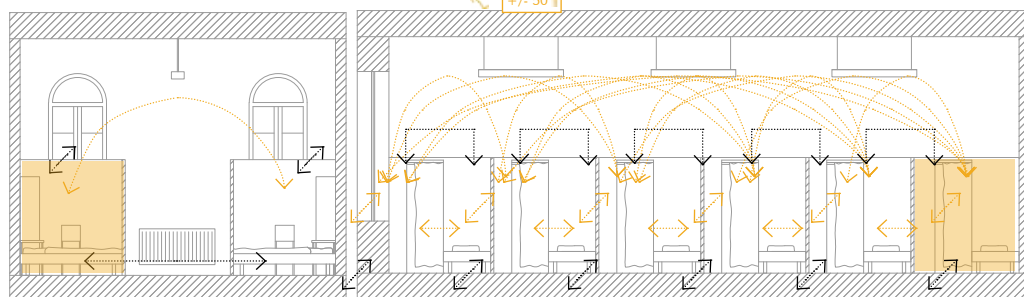

Afb. 4

Afb. 5

Afb. 3

1 OPEN RUIMTE PER 12 ALLEENSTAANDEN - GECOMPARTITEERD PER INDIVIDU:

- **AKOESTISCH**
- **VISUEEL**
- **MOGELIJKHEID TOT AFSLUITEN**

De ruimte zelf wordt gedeeld door 12 personen en is akoestisch volledig open. Op sommige plaatsen grenst ze aan twee andere chambrettekamers van telkens 12 personen, in de gang is er passage van circa 50 bewoners.

Gyproc wandjes die de helft van de kamerhoogte beslaan schermen de compartimenten visueel af. De toegang tot de chambrette is visueel afgeschermd met behulp van een gordijn, wat niet tot beneden reikt.

De gemeenschappelijke deur is altijd open. De chambrettes zelf werken met een gordijn in plaats van deur. Het enige wat bewoners kunnen afsluiten is hun locker.

GEBREK AAN AKOESTISCHE EN VISUELE AFSCHERMING **STANDAARDKAMERS**

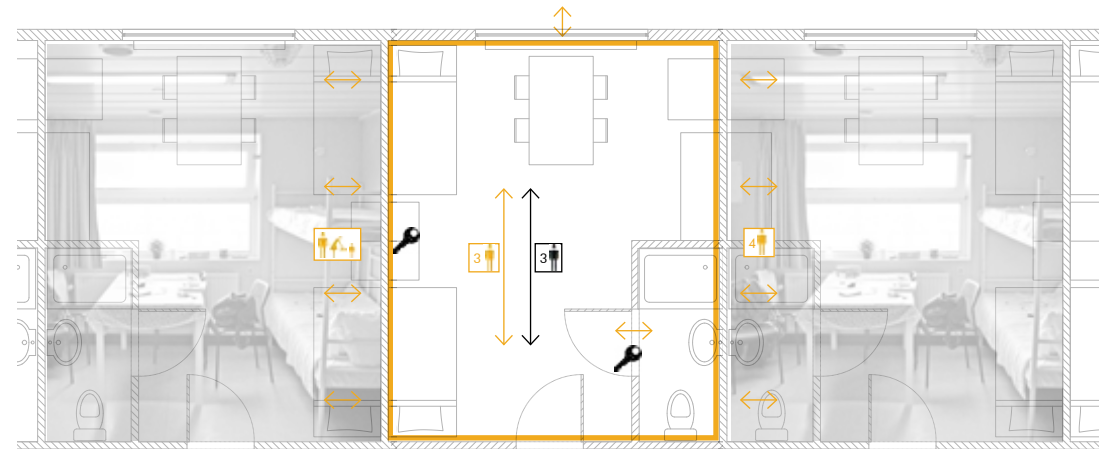
“Er was een groot privacy probleem in onze kamer. Bij alles wat ik deed voelde ik mij bekeken.”
- Voormalig bewoner Reno, februari 2017, Gent

- Kan je ooit alleen zijn in dit centrum?
- Nee. Maar we willen net allemaal samen zijn.
- Dus je zou niet graag een kamer voor jezelf hebben?
- Nee. Ik wil samen kunnen eten, en kunnen praten met iemand.
- Bewoner Reno, mei 2015, Gent

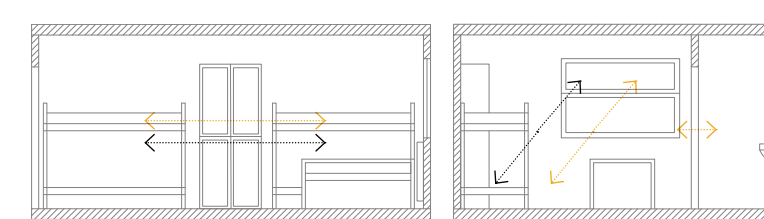

Afb. 3

Afb. 4

Afb. 2

1 OPEN RUIMTE PER 4 ALLEENSTAANDEN - NIET GECOMPARTITEERD:

- **AKOESTISCH**
- **VISUEEL**
- **MOGELIJKHEID TOT AFSLUITEN**

De kamer wordt gedeeld door 4 personen, waarvan het slaap- en leefgedeelte akoestisch volledig open is. Ze wordt behalve op de eindpunten telkens ingesloten door twee identiek dezelfde ruimtes van maximaal 4 bewoners. De badkamer geeft een kleine akoestische buffer, maar deze is door de dunne wandjes verwaarloosbaar.

Het slaap- en leefgedeelte van de kamer is visueel volledig open, in de badkamer is men visueel volledig afgeschermd.

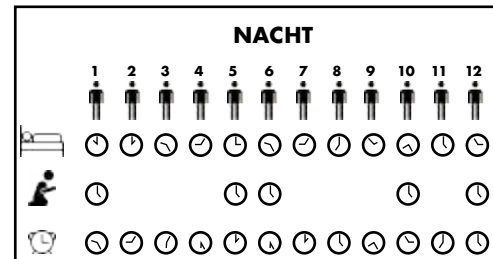
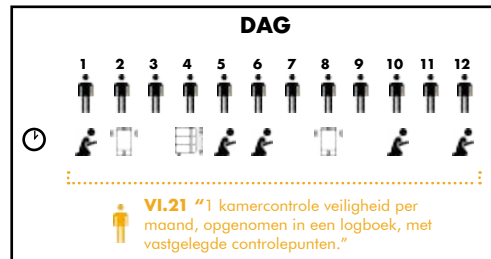
Elke bewoner heeft een eigen sleutel van zijn slaapkamer. De badkamer kan op slot, evenals de persoonlijke locker.

CONSEQUENTIES GEBREK AAN AKOESTISCHE EN VISUELE AFSCHERMING OP **PRIVACY CHAMBRETTEKAMERS**

II.8 "U dient het privéleven en het gezinsleven van andere bewoners te respecteren. Het respect van ieders privéleven veronderstelt ook het bewaren van de rust in de opvangstructuur."¹

Voorbeeldscenario van moeilijk verzoenbare activiteiten die gedurende de dag op hetzelfde moment plaatsvinden, maar waarvoor idealiter zowel visuele als akoestische afsluiting aanwezig zou zijn.

Voorbeeldscenario van een chambrettekamer met 12 personen waarvan ieder een ander bioritme heeft, waardoor het amper stil wordt.

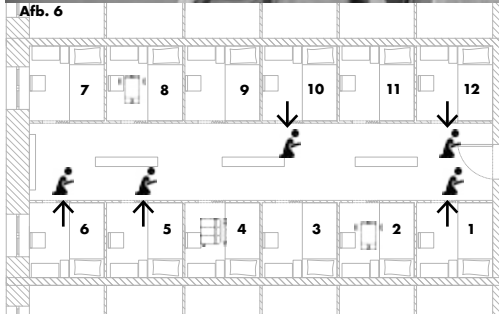

- Bidden produceert geluid, maar vereist voor velen stilte en afzondering.
- Bellen produceert geluid, maar vereist stilte, en indien de kamergenoten dezelfde taal spreken is akoestische afzondering waarschijnlijk gewenst.
- Studeren vereist voor velen stilte (Nederlands/Frans, verplichte inburgeringscursus, of een andere opleiding).
- Een kamercontrole kan een bijkomende invloed hebben op de mate van privacy die ervaren wordt.

- Ander uur van slapen betekent vaak een ander uur van stil worden.
- Bidden produceert geluid terwijl anderen proberen te slapen.
- Ander uur van opstaan betekent vaak ander uur van opnieuw lawaai beginnen maken.

CONSEQUENTIES RUIMTELIJKE MINIMUMNORMEN OP **PRIVACY CHAMBRETTEKAMERS**

IV.5 "Een slaapkamer is minimum 8m². Minimum 4m² slaapruijme per begunstigde."¹

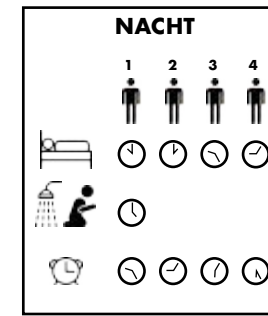
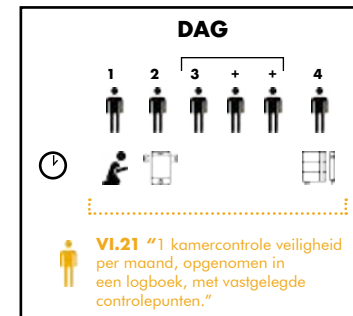
Afb. 7 Gezien de kleine oppervlakte van de chambrettes, wordt de gemeenschappelijke gang gebruikt om te bidden.

CONSEQUENTIES GEBREK AAN AKOESTISCHE EN VISUELE AFSCHERMING OP **PRIVACY STANDAARDKAMERS**

II.8 "U dient het privéleven en het gezinsleven van andere bewoners te respecteren. Het respect van ieders privéleven veronderstelt ook het bewaren van de rust in de opvangstructuur."¹

Voorbeeldscenario van moeilijk verzoenbare activiteiten die gedurende de dag op hetzelfde moment plaatsvinden, maar waarvoor idealiter zowel visuele als akoestische afsluiting aanwezig zou zijn.

Voorbeeldscenario van een kamer met 4 alleenstaanden, waarvan ieder een ander bioritme heeft, waardoor het amper stil wordt.

"Ik slaap hier alleen met mijn moeder, ik heb geluk. Ik ben zelf architect, en kan mij niet voorstellen dat je hier met vier moet leven. Je ziet duidelijk dat dit een gevangenis was, een kamer van 20 vierkante meter voor vier personen is echt niet groot."
- Voormalig bewoner Reno, oktober 2016, Gent

"Overdag stoort de aanwezigheid en het lawaai van anderen mij niet zo erg, ik heb het geluk dat ik mij gemakkelijk mentaal kan afzonderen: als ik bid bijvoorbeeld, ben ik in mijn eigen wereld. 's Nachts daarentegen, wanneer ik probeer te slapen, stoort het aanhoudende gepraat van mijn kamergenoten en de medebewoners die ze op de kamer uitnodigen mij wel."
- Voormalig bewoner Reno, mei 2015, Gent

"Als ik overdag met mijn familie wil bellen stoort ik mij aan het feit dat er continu anderen kunnen meeluisteren."
- Voormalig bewoner Reno, februari 2017, Gent

- Studeren vereist voor velen stilte (Nederlands/Frans, verplichte inburgeringscursus, of een andere opleiding).

- Door een inzamelactie van onder andere Democracy kregen bewoners de kans een instrument te krijgen. Dit vereist echter opnieuw akoestische afsluiting, zodat andere bewoners niet gestoord worden.

- Ander uur van slapen betekent vaak een ander uur van stil worden.
- Bidden produceert geluid terwijl anderen proberen te slapen. Bovendien dient men zich voor het gebed te wassen, en bevindt de badkamer zich in de kamer, met geringe akoestische afsluiting.
- Ander uur van opstaan betekent vaak ander uur van opnieuw lawaai beginnen maken.

Afb. 5

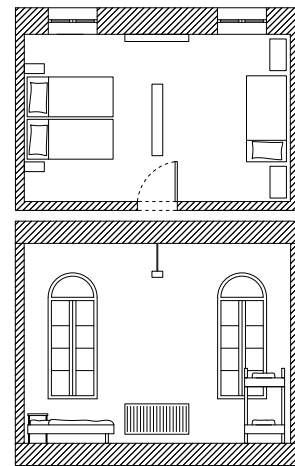
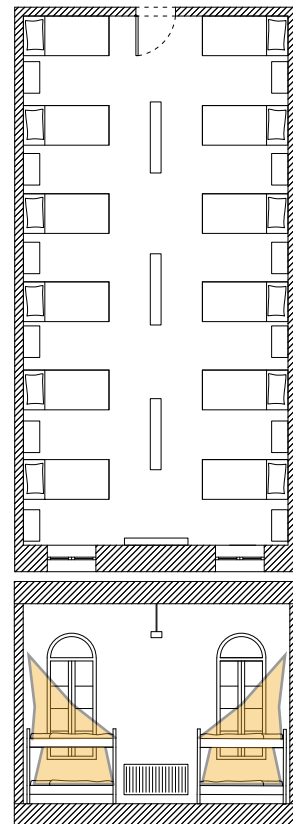
- Een kamercontrole kan een bijkomende invloed hebben op de mate van privacy die ervaren wordt.

VOLLEDIG OPEN TYPOLOGIEËN

GROTE SLAAPZAAL (CRISIS)
(IEDEREEN DIE TIJDENS EEN CRISIS IN TRANSIT IS)

“De crisis verplicht het Klein Kasteeltje in maart 2009 opnieuw tot noodopvang. (...) In de transit-stapelbedden op de derde verdieping passeren er meer dan vijfduizend asielzoekers. Ze blijven er gemiddeld vier weken. De stapelbedden worden met lakens omgevormd tot primitieve tenten. Een déjà vu voor de anciens: de bedoeïenen van de jaren tachtig zijn terug.”
- Voormalig directeur Klein Kasteeltje

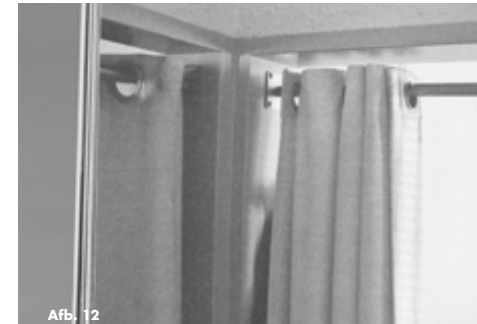
KLEINERE OPEN KAMER
(FAMILIE, MEDISCHE PATIËNTEN, JONGEREN)

GECOMPARTIMENTEERDE TYPOLOGIEËN

STUDIO
(ALLEENSTAANDEN)

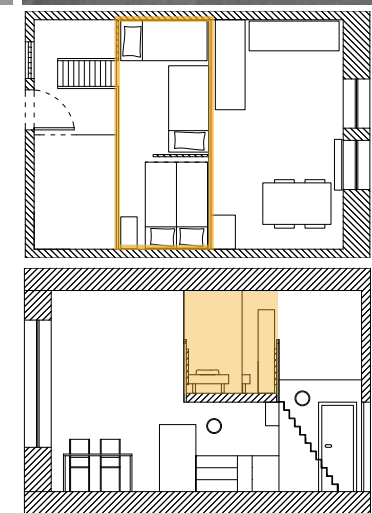
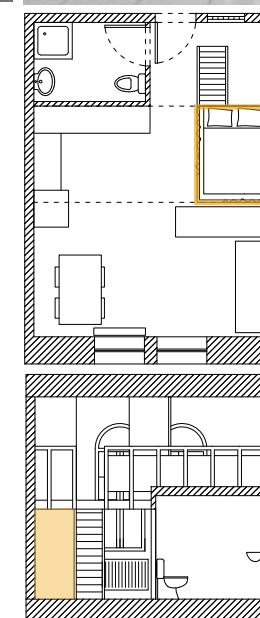
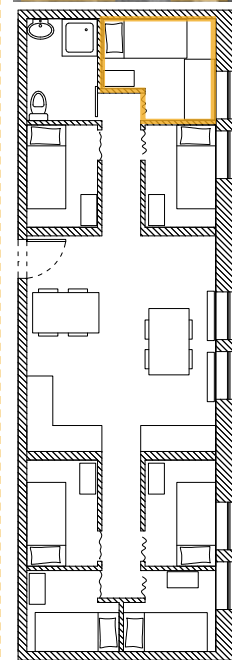
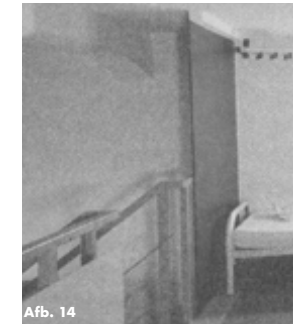
Net zoals in de chambrettekamers wordt ook de slaapkamer van de alleenstaanden in de studio's enkel visueel afgeschermd met een gordijn in plaats van deur

Net zoals in de chambrettekamers wordt ook de slaapkamer van de ouders in een gezinsappartement enkel visueel afgeschermd met gordijnen

GEZINSAPPARTEMENT
(FAMILIE)

Net zoals in de chambrettekamers scheiden losstaande of niet tot boven reikende dunne wanden de kindermezzanine gedeeltelijk visueel van de rest van het appartement, maar niet akoestisch

DIEFSTAL EN PERSOONLIJKE VEILIGHEID

DIEFSTAL EN PERSOONLIJKE VEILIGHEID

II.5 "U dient de goederen die anderen toebehoren te respecteren. De opvangstructuur kan niet verantwoordelijk gesteld worden voor gebeurlijke schade aan of diefstal van uw persoonlijke bezittingen."¹

II.5 "U dient de goederen die anderen toebehoren te respecteren. De opvangstructuur kan niet verantwoordelijk gesteld worden voor gebeurlijke schade aan of diefstal van uw persoonlijke bezittingen."¹

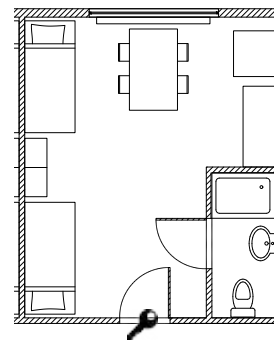
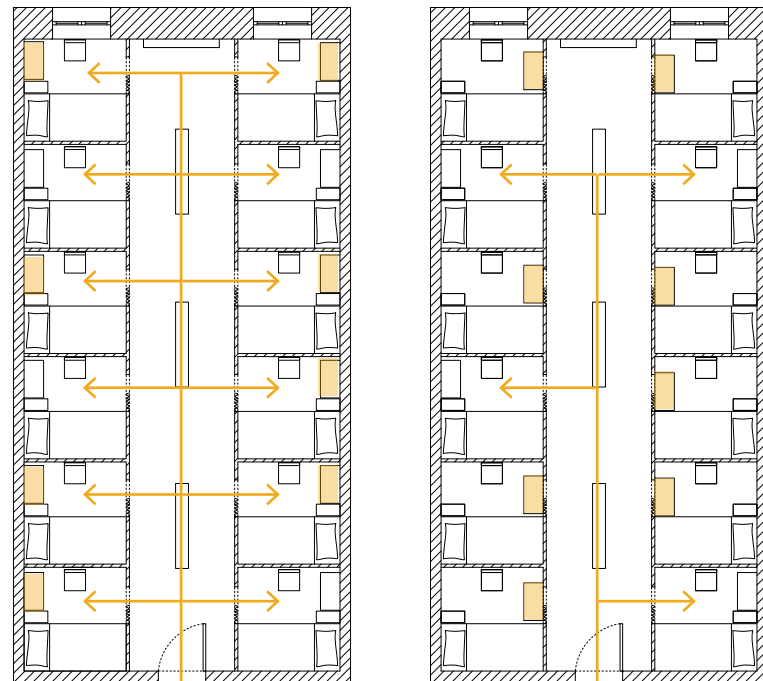
"Elke bewoner heeft wel een vestiairekast met slot, maar gewiekste jongens hebben vrij snel ontdekt dat je met wat handigheid en een schroevendraaier het dakje van zo'n kast kan oplichten zodat hij als een bloemkelk openvalt." - Voormalig directeur Klein Kasteeltje

In elke kamer zijn vier lockers voorzien, ook in de kamers waar een koppel of gezin slaapt. Vaak wordt er naast deze lockers nog extra opslagruimte voorzien met behulp van opslagdozen, die men onder het bed schuift, of wordt het bed zelf als kleerkast gebruikt.

In elke slaapkamertypologie is er minstens één locker aanwezig. Deze is beveiligd met een hypersterk slot, maar blijkt op andere manieren open te krijgen.

II.8 "U dient het privéleven en het gezinsleven van andere bewoners te respecteren."¹

II.8 "U dient het privéleven en het gezinsleven van andere bewoners te respecteren."¹

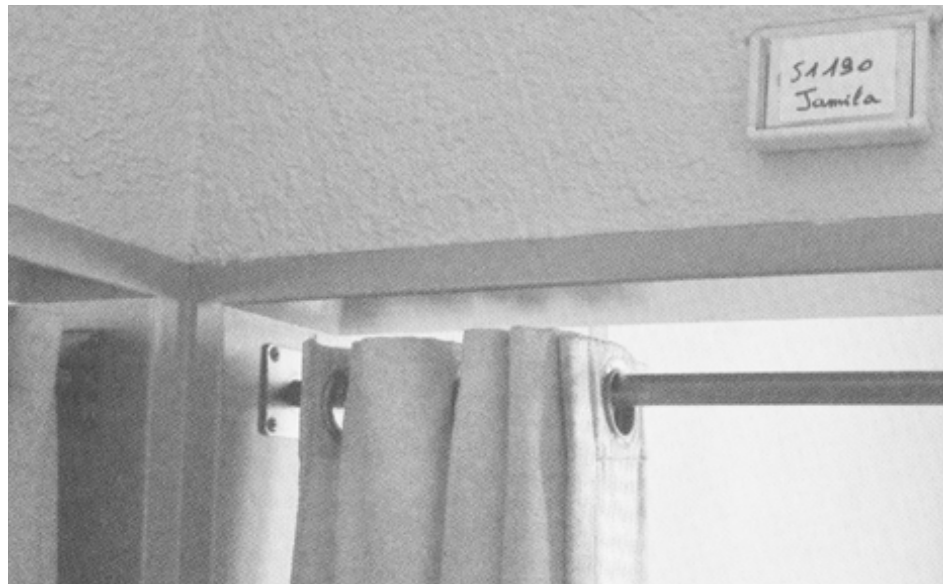
"Sommige vrouwen durven hun kamer niet buiten te komen. Ze slapen half wakend, alleen afgeschermd door een gordijntje, bang dat iemand plots aan hun bed staat." - Voormalig werkneemster Klein Kasteeltje

Het feit dat er een deur aanwezig is die op slot kan, maakt dat het gevoel van onveiligheid minder leeft dan in het Klein Kasteeltje. Als er problemen zijn lijken die zich vooral intern te vormen, bijvoorbeeld doordat kamergenoten ongevraagd persoonlijke spullen gebruiken.

"'s Nachts zette ik, net zoals vele andere bewoners, mijn locker voor de deuropening die enkel afgeschermd werd door een gordijn. Op die manier was de kans al iets kleiner dat er 's nachts iemand mijn kamer zou binnenvallen." - Voormalig bewoner Klein Kasteeltje

Gezien in geen enkele typologie de mogelijkheid bestaat tot het afsluiten van de persoonlijke ruimte, zoeken bewoners naar manieren om met een veilig(er) gevoel te kunnen slapen.

ADAPTATIES DOOR HET PERSONEEL

Afb. 19 Ook op het niveau van de slaapkamer doet het personeel een poging de onpersoonlijke ruimte meer leefbaar te maken. In het Klein Kasteeltje wordt niet enkel het kamernummer, maar ook de voornaam van de bewoner uitgehangen.

ADAPTATIES DOOR HET PERSONEEL

Afb. 8 Ook op het niveau van de slaapkamer doet het personeel een poging de onpersoonlijke ruimte meer leefbaar te maken. In de Reno kreeg elke kamer behalve een kamernummer tevens een figuur toegewezen.

Afb. 9 In elke slaapkamer werd een plant voorzien, net zoals in de bewonerskeukens.

TOE-EIGENING DOOR DE BEWONERS: VERSCHILLENDE INVLOEDSFACTOREN

De voorzieningen in de kamertypologie en de hieruitvolgende hoeveelheid tijd die men er spendeert is een belangrijke factor die de mate van toe-eigening beïnvloedt.

Afb. 20

"Ik ging enkel naar het Klein Kasteeltje om er te slapen."
- Voormalig bewoner Klein Kasteeltje, oktober 2016, Brussel

Afb. 21

"Het decor is simpel: een metalen bed op de voorgrond, de voorkant van een metalen kast, de rug van een metalen kast, een lage tl-lamp, een vloer met grijze tegels, slecht afgewerkte plinten, een venster met enkel glas en de plakkerige muren van het Klein Kasteeltje. De armtierigheid is niet eens lelijk en ze kan ook niet vuil worden. Elke versiering zou hier misplaatst zijn, ze zou valse hoop kunnen geven. Dat zou lelijk zijn."³

Afb. 22

"Ik loop op de tweede verdieping van de E-vleugel van het Klein Kasteeltje. Hier wonen acht gezinnen in studio's. Er hangt een zoete geur van kruiden en exotische gerechten. In de gangen ruikt het naar bruine zeep, want de mensen vinden het hier goed wonen, dus houden ze ook hun verdieping netjes."³

Afb. 23

"Studio 601. Hier woont het gezin C. Een bijzonder vriendelijke Armeense man en zijn even vriendelijke Azerische vrouw. 'Anciens' van het centrum, want ze wonen hier al vier jaar."³

TOE-EIGENING DOOR DE BEWONERS: VERSCHILLENDE INVLOEDSFACTOREN

Iedereen heeft identiek dezelfde kamer. De mate van toe-eigening hangt dus volledig af van andere factoren: de kamersamenstelling, cultuur en gebruiken, hoe tijdelijk het opvangcentrum ervaren wordt...

Kamer met twee Syriërs

Afb. 10

"Ik ben ervan overtuigd dat ik snel een positief antwoord zal krijgen. Ik ben me vooral zorgen aan het maken over hoe ik een job moet vinden en waar ik zal gaan wonen."
- Bewoner Reno, oktober 2016, Gent

Kamer met vier Afghanen

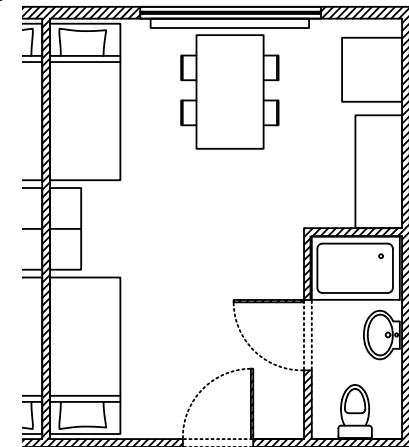
Afb. 11

"Ik ben mij er erg van bewust dat er een grote kans is dat mijn procedure als Afghaan zeer lang zal duren. Er wordt voorrang gegeven aan Syriërs."
- Bewoner Reno, mei 2015, Gent

“In studio 608 woont een oud Afghaans koppel van wie de drie zoons vermist zijn. Twee schoondochters kwamen mee met elk twee kinderen en nog een jongen van de derde zoon. Zij hebben alle meubelen netjes aan de kant geschoven en koken, eten, rusten op tapijten op de grond. Alle gezinsleden kregen het vluchtelingenstatuut in minder dan drie maanden. Ik krijg muntthee aangeboden. Grote Aldi-zakken staan klaar voor hun vertrek naar een nieuw leven in Gent.”³

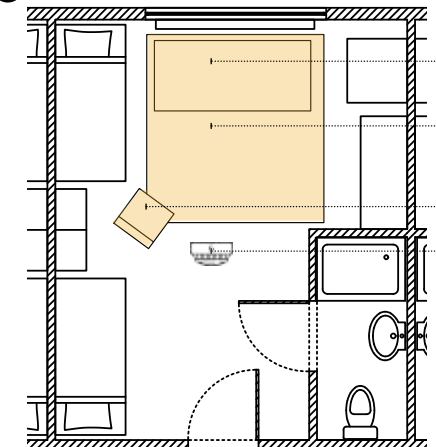
TOE-EIGENING DOOR DE BEWONERS: REORGANISATIE VAN DE RUIMTE

1 Moeder en zoon (Syrië)

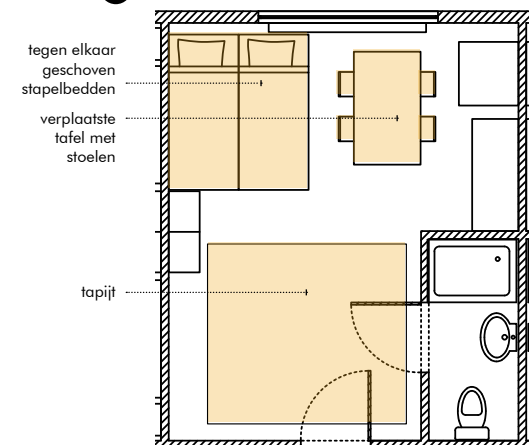
Er werd niets veranderd aan de kamerindeling.

2 Vier alleenstaanden (Afghanistan)

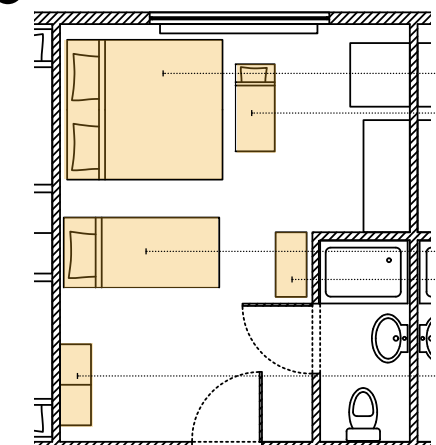
Het tafeltje en de stoelen werden naar een andere ruimte gebracht. In plaats daarvan werd een niet-gebruikte matras uit een andere kamer. In deze zithoek werd gegeten, thee gedronken, muziek gespeeld, bezoek ontvangen, enzovoort. Ook werden de batterijen uit de rookdetector gehaald en rookten de bewoners op de kamer.

3 Koppel met kind (Afghanistan)

De twee stapelbedden werden tegen elkaar geschoven zodat op de onderste verdieping een dubbel bed gecreëerd werd en het kind op één van de matrassen erboven kon slapen. Door het bed te verschuiven werd een vrije ruimte gecreëerd bij het binnenkomen, waarop een tapijt gelegd werd, wat als een tweede zithoek gebruikt werd.

4 Koppel met kind, hoogzwangere vrouw (Irak)

Het Iraakse koppel met kind en toekomstige baby kreeg vermoedelijk door een donatie in samenspraak met het personeel, een tweepersoonsbed, een babybedje, en een verschoontafel.

TOE-EIGENING DOOR DE BEWONERS: OPSMUK

VI.21 "1 kamercontrole veiligheid per maand, opgenomen in een logboek, met vastgelegde controlepunten."¹

Stoffen - Het zelf toevoegen van stoffen is verboden vanwege brandveiligheid. Voor de kamercontrole plaatsvindt, verwijderen de bewoners daarom alles. Nadat men is langsgeweest, wordt alles teruggeplaatst.

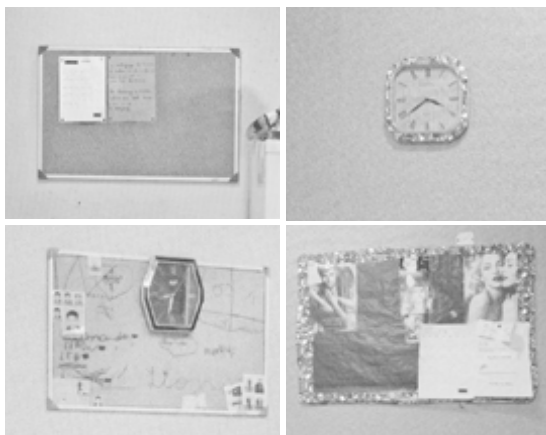
Afb. 24

Prullaria - Een andere manier van het toe-eigenen van de ruimte is het uitstellen van persoonlijke spullen of objecten.

Afb. 25

Standaard objecten - Zelfs de in elke kamer aanwezige standaardobjecten worden toege-eigend door het toevoegen van posters, stofjes, persoonlijke foto's enzovoort.

Afb. 26

Tapijt - Tapijt is tevens verboden wegens de algemene brandveiligheidsnormen. Velen doen dit toch om de koude tegelvloer te vermijden. Bewoners die zich strikter aan de regels houden, hebben de optie het deken dat ze van het centrum krijgen met 'centre d'accueil pour refugies' op, onder hun voeten te schuiven als het te koud wordt. "Alsof ze continu moeten herinnerd worden aan waar ze zijn", aldus een voormalig personeelslid van het Klein Kasteeltje.

Afb. 27

TOE-EIGENING DOOR DE BEWONERS: OPSMUK

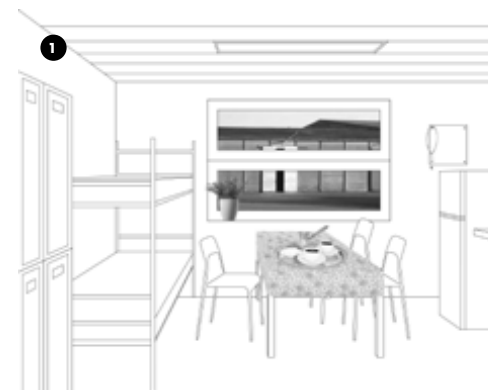
Afb. 12

In de Reno lijkt het vaakst terugkerende element het introduceren van het tapijt, zowel als organisatorisch element als element van opsmuk, waarop gegeten en gerust wordt.

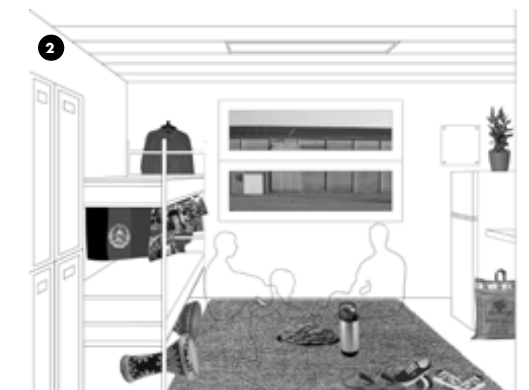
De Syriërs in de eerste ruimte veranderden niets op vlak van organisatie noch op vlak van opsmuk, op een tafelkleed en een gebedskrans na.

Opvallend in ruimte twee (vier alleenstaande mannen) is de toeëigening tot op het niveau van een bed. Het bed van één van de mannen, werd van het zicht afgeschermd door een grote Afghaanse vlag en er hangen tientallen foto's en andere decoratie aan touwtjes bevestigd aan de lattenbodem van het bed erboven.

In ruimte drie is er vooral toeëigening door het uitstellen van prullaria en ruimte vier kreeg een heel ander uitzicht dan alle andere kamers door de afwezigheid van metalen stapelbedden.

Afb. 13

Afb. 14

Afb. 15

Afb. 16

3. Nabeschouwing

De slaapkamer wordt in de minimumnormen louter gezien als de verzameling van meubels (locker en bed) en het voldoen aan een minimum oppervlakte van vier vierkante meter per persoon, maar afhankelijk van de voorzieningen van het centrum wordt het in werkelijkheid maanden- tot jarenlang gebruikt als studiekamer, gebedsruimte, leefruimte en eetkamer. Ook deze ruimte vereist dus zorgvuldig ontwerp: enerzijds om de hiervoor aangehaalde problematieken te reduceren (gebrek aan plaats, privacy en veiligheid en *surface effects*), anderzijds om toe-eigening aan te moedigen, zodat men in staat is zich met de ruimte te identificeren. In deze conclusie zal ik het belang van dit laatste concept verder uitwerken.

De bewoners gebruiken momenteel *coping strategies* om de institutionele slaapruijme met al zijn problematieken leefbaarder te maken: gaande van het uit elkaar halen van meubels en een tapijt leggen om op de grond te kunnen eten, tot het tegenwerken van deprimerende *surface effects* door het inzetten van stoffen en prularia. Veel van deze elementen worden momenteel echter nog verboden door het centrum, omwille van brandveiligheid of andere redenen. Daarenboven gebruiken personeelsleden tijdens kamercontroles hun macht als *street level bureaucrats* om te beslissen of bepaalde adaptaties van de bewoners al dan niet zijn toegelaten. De *agency* van de bewoners tot het uiten van hun identiteit valt of staat dus volledig met de ad hoc besluiten van het personeel. Sara Ahmed benadrukte het belang van *regrounding* (strategieën om zich te hechten aan een nieuwe plek) in een context van *uprooting* (het gedwongen verlaten van iemands vaderland)¹. We modificeren onze omgeving en maken hem eigen door het aanbrengen van wijzigingen in de bestaande ruimte, of door het introduceren van decoratieve elementen.² Zeker als de plaats waar we leven niet van ons is, helpen

1 Ahmed, S. *Uprootings/regroundings: questions of home and migration*. Oxford: Berg, 2013.
2 Hauge, A. L. *Housing qualities and effect on identity and well-being: theoretical perspectives for interdisciplinary research on asylum seeker reception centers*. Report no. 169. Architectural Engineering, Sintef. 2016.

zelf aangebrachte modificaties bij het creëren van een thuisgevoel. Waar we wonen is immers een extensie van onze identiteit. Heidegger staaft dit concept vanuit een etymologie van het woord ‘bauen’:

I think, I am, ich denke, ich bin. Bin, like the English be, stems from the Indo-Germanic bheu, as does the Latin fui (I have been) and the Greek phud (I come to light, grow, engender). But these words also give rise to the German word bauen, to build. The Cartesian ich bin, floating in the unextended realm of the res cogitans and representing all extended things out of itself, is now required to build on the earth – and that means to dwell, since the original meaning of bauen is wohnen, to settle a piece of land, work it by farming, mining, or viticulture, and build a home on it. (Also the English verb to be originally has the sense of placedwelling.) In short, to think about building and dwelling appears to advance thought on the meaning of ‘Being’.³

Het toe-eigenen van de ruimte is een belangrijk proces: enerzijds in de vrijheid om zijn identiteit te uiten, anderzijds om de *ghost* van het gebouw weg te werken. Bewoners worden door de institutionele architectuur en prominente heteronomie continu herinnerd aan het feit dat de plek waar ze wonen niet van hen is.⁴ Daarenboven kennen zowel het Klein Kasteeltje als de Reno een beruchte geschiedenis die door hun architectuur allesbehalve associaties van een ‘thuis’ oproepen.

Om samen te vatten biedt de ideale slaapruijme in het opvangcentrum de mogelijkheid tot een lichtrijke, akoestische en visuele afzondering voor het uitoefenen van verschillende activiteiten, is ze esthetisch, afsluitbaar, én uitnodigt ze uit tot toe-eigening door flexibiliteit in het plan, zodat men zich kan identificeren met deze ruimte.

3 Heidegger, M. *Poetry, Language, Thought*. New York: Harper & Row, 1971.
4 Miller, D. *Home possessions: material culture behind closed doors*. Oxford: Berg, 2010.

KLEIN KASTEELTJE

1. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Lastenboek voor reguliere opvangcentra. By Fedasil. Brussel, 2015.
2. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Huisreglement. By Fedasil. Brussel.
3. Pleysier, B. Het Klein Kasteeltje: een kwarteeuw asielopvang. Peer: Hendrix, 2011.

Afb. 1, 2, 6, 16, 20 Van Den Berge, M. Asielcentra in België: een actuele ontwerpogave. Masterthesis, Universiteit Gent, 2013.
Afb. 3, 4, 5 Collage adhv foto uit: Van Den Berge, M. Asielcentra in België: een actuele ontwerpogave. Masterthesis, Universiteit Gent, 2013.

Afb. 7

“Klein Kasteeltje.” Auriewouters.be. Accessed March 19, 2017. <http://auriewouters.wixsite.com/aurie/klein-kasteeltje?lightbox=imagekv0>.

Afb. 8, 21 Pleysier, B. Het Klein Kasteeltje: een kwarteeuw asielopvang. Peer: Hendrix, 2011.

Afb. 9, 11-15, 17-19, 22, 23, 27 van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. Transit 51. Tielt: Lannoo, 2013.

Afb. 24-26 Collage adhv foto uit: van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. Transit 51. Tielt: Lannoo, 2013.

Afb. 10

Belga

RENO PONTON

1. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Lastenboek voor transitcentra. By Fedasil. Brussel, 2015.
2. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Huisreglement. By Fedasil. Brussel.

Afb. 1, 6 Joos, A. “Het is geen luxehotel.” Schamper. February 26, 2016. Accessed March 19, 2017. <http://steentijd.schamper.be/2016-online/het-is-geen-luxehotel>.

Afb. 2, 3 Collage adhv foto uit: Joos, A. “Het is geen luxehotel.” Schamper. February 26, 2016. Accessed March 19, 2017. <http://steentijd.schamper.be/2016-online/het-is-geen-luxehotel>.

Afb. 4, 7, 10, 11

Afb. 5 Eigen foto. “Handelsbeurs Concertzaal.” Facebook. Accessed March 19, 2017. <https://www.facebook.com/handelsbeurs/?fref=ts>.

Afb. 8, 9 Colpaert, K. “Ponton Reno is klaar voor bewoners.” AVS Oost-Vlaamse Televisie. February 26, 2016. Accessed March 19, 2017. <http://www.avs.be/avsnews/ponton-reno-is-klaar-voor-bewoners>.

Afb. 13-16

Collage adhv observaties.

4/ Conclusie

4/ Conclusie

Meer dan een dak: ontwikkeling van een architecturale visie

In de introductie werd benadrukt waarom architecturaal ontwerp van collectieve opvangcentra een noodzaak is: *regrounding* is een basisbehoefte voor asielzoekers in de context van *uprooting*. Vervolgens werd aangetoond dat zulke architecturale visie vandaag nog ontbreekt. De conversie van een gebouw tot collectief opvangcentrum werd voor oprichting van Fedasil reeds op een non-architecturale manier aangepakt, na de oprichting werd deze werkwijze hardgemaakt onder de vorm van generische minimumnormen. In de globale studie werd gestart met een algemene vergelijking tussen de twee gebouwen. Hieruit werd hun grote verscheidenheid duidelijk, hoewel ze op eenzelfde (oppervlakkige) manier tot collectief opvangcentrum werden omgevormd. Hierna kwam een detailstudie van de belangrijkste ruimtes aan bod, waarin de concrete dagelijkse problematieken werden belicht, voortvloeiend uit een gebrek aan ontwerp door het blindelings volgen van minimumnormen. In deze conclusie zal ik pleiten voor een meer doordachte architectuur, die niet alleen onderdak biedt, maar ook de - zeker voor deze groep mensen - basisbehoefte van een thuis.

In de bestaande literatuur wordt vooral gefocust op de negatieve manier waarop vandaag wordt omgegaan met het ontwerpen van de centra: ze zijn veelvuldig beschreven als non-plaatsen, heterotopieën en totale instituties. Een uitzondering is het onderzoek van Manjikian. Zij focust op

de mogelijkheden van de kritische tussenfase die asielzoekers ervaren in het wachten op een procedurebeslissing, meer specifiek in het bevorderen van sociale inclusie.¹ Als we deze invalshoek projecteren op de architectuur van het centrum zelf, zouden opvangcentra op veel meer vlakken op een positieve manier kunnen worden benaderd: het centrum zou een rustpunt kunnen zijn, een thuis, een katalysator voor integratie en het terug opbouwen van een zelfstandig leven in de gastsamenleving.

In deze conclusie zal ik drie theoretische concepten uit de literatuur aangrijpen als vertrekpunt, waarna ik deze zal toetsen aan mijn eigen bevindingen. Vertrekkend vanuit eenzelfde positieve invalshoek als Manjikian, pleit ik voor een architectuur die de legale tussenfase van de asielzoeker aangrijpt als noodzaak tot ontwikkeling van een betekenisvolle architecturale visie - ook tijdens momenten van crisis - en niet als excuus voor een gebrek eraan. Hiertoe zal ik een aantal concrete aanbevelingen formuleren - iets wat ontbreekt in de huidige literatuur.

A. Non-plaats

“Processes of otherising are not only mental processes, but as much spatial processes. Taking a perspective in which an actual neighbourhood, institution or asylum centre is recognised as

.....
 1 Manjikian, L. “Refugee “In-betweenness”: A Proactive Existence.” *Refuge* 27, no. 1 (2010): 50-58.

offering a type of “zone in between” – not fully inside nor outside – they can be seen as ‘non-places’ (Augé 1995) or ‘empty spaces’ (Agamben 1998).”²

Verschillende studies leggen de link tussen het collectief opvangcentrum voor asielzoekers en een non-plaats zoals gedefinieerd door Augé³ (Kreichauff, Hauge, O’Mahony, Ghorashi, Diken...). Non-plaatsen worden gekenmerkt door hun uniformiteit: ze vertonen een gebrek aan geschiedenis, relatie en identiteit. Vertrekkend vanuit de observaties in deze thesis, kunnen we inderdaad parallellen terugvinden met de non-plaats, maar er zijn tevens verschillen te traceren, waar architecturaal potentieel in schuilt.

1. Ontwikkelen van een gevoeligheid voor de bestaande architectuur

Non-plaatsen worden gekenmerkt door een gebrek aan **geschiedenis**. Aangezien het gros van de opvangcentra georganiseerd wordt in leegstaande – voornamelijk militaire – gebouwen is echter hier duidelijk wel een geschiedenis aanwezig. Desondanks wordt deze bij omvorming tot collectief opvangcentrum in zijn meest prominente uitingen gewist (bijvoorbeeld wegnemen van tralies), waarna er adaptaties plaatsvinden die de bestaande architectuur negeren door het hanteren van generische normen. Fedasil behandelt de collectieve centra met andere woorden als non-plaatsen, terwijl ze het niet zijn. De oppervlakkige improvisatie (in plaats van doordacht ontwerp) die hiermee gepaard gaat, veroorzaakt niet alleen onaangename *surface effects* die nefast zijn voor een gevoel van thuis, maar ook meer diepgewortelde problemen op vlak van akoestiek, privacy en veiligheid.

Aanbevelingen

1. Ontwikkelen van een gebouwspecifieke architectuurgevoeligheid
- De bestaande architectuur respecteren: gevoeligheid voor materiaal, schaal en logica van het gebouw

.....
2 Hauge, A. L. *Housing qualities and effect on identity and well-being: theoretical perspectives for interdisciplinary research on asylum seeker reception centers*. Report no. 169. Architectural Engineering, Sintef. 2016.

3 Het concept van de ‘non-plaats’ werd voor het eerst gedefinieerd door Henri Lefebvre in 1970.

- Rekening houden met akoestiek, esthetiek (*surface effects*), privacy, veiligheid... en improvisatie ter plekke vermijden

2. Inzetten op agency van personeel en bewoners

Een tweede kenmerk van non-plaatsen is een gebrek aan **relatie**. Dit ontbreken van relatie uit zich op twee niveaus: ontbreken van relatie tussen gebruikers, en ontbreken van een relatie tussen gebruikers en gebouw. Beiden zijn initieel terug te vinden in het centrum, maar na een tijdje vervagen ze. De toewijzing van een asielzoeker aan een centrum gebeurt inderdaad compleet willekeurig, desalniettemin ontstaan er relaties tussen de bewoners. Relatie met het gebouw wordt inderdaad ontmoedigd – het gebruik van het gebouw wordt volledig geregeld door pictogrammen, verbodsborden en instructies – desalniettemin vinden er processen van toe-eigening plaats.

De derde voorwaarde van een non-plaats is een gebrek aan **identiteit**. Het wegvallen van identiteit houdt volgens Augé in dat men bevrijd is van zijn gewoontelijke determinanten en niets meer is dan wat men doet of ervaart in zijn rol als gebruiker van de non-plaats.⁴ Fontanari bevestigt deze voorwaarde voor asielcentra door ze letterlijk te beschrijven als plaatsen van anonimiteit.⁵ Wat ze niet vermeldt, is dat deze anonimiteit in werkelijkheid wordt tegengewerkt, zowel door personeel als door de bewoners, opnieuw door toe-eigening.

Hoewel de centra worden beschreven als non-plaatsen, zien we dus dat er toch ontwikkelingen van relatie met het gebouw en *identity formation* plaatsvinden. Doorheen deze thesis stelden we vast dat zowel personeel als bewoners over een groot potentieel beschikken om de institutionele architectuur om te vormen tot een identificeerbare thuis. Toe-eigening blijkt cruciaal, zowel voor het ontwikkelen van een relatie ten opzichte van het gebouw als in het uiten van zijn identiteit.

“Another important aspect to the materiality of home is the modification of physical structures,

.....
4 Augé, M. *Non-places: introduction to an anthropology of supermodernity*. London: Verso, 1995.

5 Fontanari, E. “Confined to the threshold.” *City* 19, no. 5 (2015): 714-26.

which can be understood as yet a way of imbuing things with meaning. As people come to inhabit dwellings, they adjust their living spaces through various alterations and decorations.”⁶

Om processen van toe-eigening te kunnen faciliteren, is het van groot belang dat men de vrijheid heeft om ruimtes te modificeren. Na de ervaring van een *double displacement* is de kans tot *emplacement* cruciaal om zich opnieuw een gevoel van thuis aan te meten. Desondanks wordt toe-eigening nog te veel in de kiem gesmoord door brandveiligheids- en andere regels.

Architectuur zou hierin een rol kunnen spelen. Ten eerste kan er in het ontwerp meer *agency* voor de bewoners worden voorzien, door een graad van flexibiliteit te introduceren. Daarbij denk ik bijvoorbeeld aan het in rekening brengen van het feit dat veel culturen de gewoonte hebben op de grond te eten, slapen en ontspannen. Wat het personeel betreft, kunnen zij als ervaringsdeskundigen veel vroeger ingezet worden. Zij hechten over het algemeen duidelijk veel belang aan het vermijden van anonimiteit en het creëren van een thuis. Als ervaringsdeskundigen kunnen ze in de ontwerpfase reeds bepaalde problematieken voorspellen, eigen aan het opvangcentrum (ik denk hierbij bijvoorbeeld aan de moeilijkheid om vrouwen te betrekken in ontspanningsactiviteiten, de nood aan een ruimte om te bidden, een onveiligheidsgevoel bij vrouwen, het belang van zelfstandigheid...) Ik pleit dus ten tweede voor het inzetten van ervaren personeel als experts, en dit vanaf het ontwerpproces.

Aanbevelingen

2. Moedig relatie met het gebouw en uiting van identiteit aan
- Door flexibel ontwerp, waarin reorganisatie van de ruimte aangemoedigd wordt (bv. voor culturen die op de grond slapen, eten, leven)
- Focus hierbij op de slaapkamer (aangezien deze veel meer betekent dan een ruimte waarin men slaapt)
3. Personeel als mediator: inzetten op (ervaren)

.....
6 Hauge, A. L. *Housing qualities and effect on identity and well-being: theoretical perspectives for interdisciplinary research on asylum seeker reception centers*. Report no. 169. Architectural Engineering, Sintef. 2016.

personeel vanaf ontwerpproces

- Laat personeel veelvoorkomende problemen aanhalen (laagdrempeligheid voor vrouwen, privacy, veiligheid...)
- Laat personeel veelvoorkomende vragen naar specifieke invullingen van de bewoners aanbrengen (gebedsruimte, vrouwenkamer, naaiatelier...)

B. Heterotopie

“Foucault’s (1984) ideas on heterotopias set a more suitable framework to embedded and explain asylum centres. (...) The centre defines the subject in divergence from the general society, characterised by an exclusive access and especially due its specific function to classify and discipline its users due to specific rules and norms that are different to the ones in the society.”⁷

Foucault definieerde dit neologisme (hetero = anders + topos = plaats) als een plek die ‘anders’ is dan alles wat erbuiten ligt. Een heterotopie situeert zich ergens tussen privaat en publiek, waardoor je er niet zomaar binnenwandelt. Hij onderscheidde twee soorten: heterotopieën van crisis en heterotopieën van afwijking. Kreichauff refereerde naar collectieve opvangcentra als deze laatste soort, gezien ze zich tijdelijk buiten de ruimte en norm van de ‘normale’ samenleving bevinden. We hebben inderdaad gezien dat beide cases zich ten eerste ruimtelijk zeer geïsoleerd opstellen, hoewel ze zich in een stedelijke context bevinden, en ten tweede dat er in de centra andere regels gelden dan erbuiten, waardoor ook in het gebruik het ‘anders’ wordt geïntroduceerd. In deze thesis werd aangetoond dat Fedasil de centra behandelt als een soort heterotopie. Enerzijds door ze streng af te schermen van de ‘buitenwereld’, anderzijds door een verkeerd accent te leggen op tijdelijkheid, een aspect dat zeer sterk in de minimumnormen aanwezig is. Een doordacht architecturaal ontwerp zou er enerzijds voor kunnen zorgen dat het minder enclaves zijn en ten tweede dat er processen van toe-eigening worden gefaciliteerd, gezien het in realiteit niet-tijdelijke karakter van de centra.

.....
7 Kreichauff, R. “The Fortress European City: The socio-spatial Exclusion of Asylum Seekers in Copenhagen, Madrid, and Berlin.” 2015.

1. Bevorderen van sociale inclusie en minder prominente controle

Het onthaal speelt een belangrijke rol in het verzwakken van de grenzen van het opvangcentrum, zodat polarisatie tegengegaan wordt. Desondanks lijkt het vandaag bijna de functie van een panopticon te bewerkstelligen. Een open, transparant en verwelkomend ontwerp is cruciaal, enerzijds voor het verkleinen van de bezoekersdrempel (cf. onthaal), anderzijds voor een minder prominent gevoel van gecontroleerd te worden. Hiernaast kan ook het ontwerpen van *micro-publics*⁸ (plekken van continue interactie tussen opvangcentrum en buurt) sociale inclusie bevorderen: een café uitgebaat door de bewoners, een fietsherstelplaats voor het centrum én de buurt, een naaiatelier... Stuk voor stuk zijn het actieve tijdsbestedingen, waarbij men zich nuttig voelt, in contact komt met buurtbewoners, Nederlands leert en terug aan eigenwaarde wint.

De bewoners van de centra bevinden zich in een liminale status – *betwixt and between home and host*.⁹ We zien dat Fedasil deze legale staat van *in-betweenness* verkeerdelijk aangrijpt om de centra als tijdelijke oplossingen te beschouwen en ze ook met dat idee in het achterhoofd te ‘ontwerpen’. Desondanks is de grote nadruk op tijdelijkheid in de minimumnormen verkeerd, gezien de ervaring ons leert dat nieuwkomers hier in realiteit jarenlang verblijven. En het zijn net deze eerste jaren in het gastland die cruciaal zijn voor het al dan niet toekomstig succes van de asielzoeker.¹⁰ Aangezien de centra in werkelijkheid geen tijdelijke, maar een aanzienlijk lange huisvesting bieden, is het faciliteren van toe-eigening cruciaal zodat bewoners zich kunnen identificeren met het gebouw. Het faciliteren van processen van toe-eigening werd besproken onder A.2.

Aanbevelingen

4. Minder sterke grenzen/minder drempels

- Ontwerp van een open, verwelkomend onthaal die de link legt met de straat
- Ontwerp van *micro-publics*: plaatsen van continue

8 Zoals gedefinieerd door Ash Amin, zie Wiesemann, L. *The struggle to belong: Dealing with diversity in 21st century urban settings*. International RC21 conference, Amsterdam, 2011.

9 Thomassen, B. “The Uses and Meanings of Liminality.” *International Political Anthropology* 2, no. 1 (2009): 5-27.

10 Ghorashi, H. “Agents of Change or Passive Victims: The Impact of Welfare States (the Case of the Netherlands) on Refugees.” *Journal of Refugee Studies* 18, no. 2 (2005): 181-98.

interactie tussen buurt en centrum

C. Totale institutie

“Yet, for exploring this visible, or what we refer to as material, aspect of discursive power we found the concept of the total institution by Erving Goffman (2007) to be particularly useful. (...) The main idea behind total institutions is that the majority of human requirements are covered under different forms of bureaucratic control. All these requirements are provided in an impersonal and bureaucratic manner, where the individuals are kept away from decisions concerning their future. In this way, institutionalized individuals experience a degradation of the self that in many cases is materialized through social or physical abuse.”¹¹

Naast de non-plaats en de heterotopie, worden collectieve opvangcentra ten slotte veelvuldig vergeleken met de totale institutie, zoals gedefinieerd door socioloog Erving Goffman. De definitie van een totale institutie vertoont gelijkenissen met die van een heterotopie, in die zin dat het tevens een van de buitenwereld geïsoleerde plaatsen is. Waar het bij Foucault gaat om een plaats met een ‘ander’ statuut dan de rest van de samenleving in de brede zin – een heterotopie kan gaan van een begraafplaats tot een ziekenhuis, is de definitie van een totale institutie concreter. Kenmerkend is dat wonen, werken, slapen, eten en ontspannen allemaal binnen de muren van de institutie plaatsvinden, waardoor zelfstandigheid en privacy in het gedrang komen. Ook kent de plek een eigen regime, en is hij opgedeeld in bewoners, die zich allemaal in eenzelfde sociale positie bevinden, en personeel, die niet zijn onderworpen aan het regime. Observaties die we allemaal kunnen terugvinden in het collectief opvangcentrum, met één belangrijke nuance: het opvangcentrum is open.¹² Bewoners zijn vrij om binnen en buiten te gaan, ze worden niet verplicht om elk moment van de dag binnen de muren van de institutie door te brengen. En net dit gegeven biedt een groot potentieel in het faciliteren van

11 Larruina, R., and H. Ghorashi. “The Normality and Materiality of the Dominant Discourse: Voluntary Work Inside a Dutch Asylum Seeker Center.” *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 14, no. 2 (2016): 220-37.

12 Kreichauff, R. “The Fortress European City: The socio-spatial Exclusion of Asylum Seekers in Copenhagen, Madrid, and Berlin.” 2015.

interactie tussen buurt en bewoners. Vandaag echter, zijn alle mogelijke faciliteiten en activiteiten aanwezig in het centrum, waardoor men eigenlijk weinig reden heeft om zich naar buiten te begeven.

1. Diepgaandere omvorming van de institutionele architectuur en creëren van een gevoel voor inplanting

Door het feit dat alles aanwezig is in het centrum, hebben de bewoners ten eerste vaak geen reden om zich naar buiten te begeven, wat het gevoel van een enclave versterkt. Ten tweede heeft Fedasil een dubbele taak: accommoderen en controleren. Door het feit dat de focus doorgaans veel meer op het controleren dan accommoderen ligt, lijkt het centrum behandeld te worden als een totale institutie.

Het is begrijpelijk waarom de gebouwen die gebruikt worden als collectief opvangcentrum voor asielzoekers net worden gekozen: het zijn overheidsgebouwen dus er wordt geen huur betaald, en de typologie is vaak al residentieel (cf. deel 1). Desondanks vergt het meer doordachte aanpassingen om van een controlerend institutioneel gebouw accommodatie te maken, zeker als een disciplinerend regime deze institutie nog eens versterkt. Young definieerde het kritisch politiek potentieel in het concept van een thuis.¹³ Volgens haar zouden er minstens vier normatieve waarden moeten voldaan zijn: persoonlijke veiligheid, zelfstandigheid, privacy en het veilig bewaren van persoonlijke spullen. We kunnen concluderen dat zelfs de kritische noden in de institutionele architectuur momenteel niet voldaan zijn. Dit is niet enkel te wijten aan de architectuur, maar ook aan het regime. Desondanks kan het doordacht ontwerpen van de ruimtes bijdragen tot oplossingen.

Ten slotte: waar bij de heterotopie de nadruk lag op problematiek van de geslotenheid naar buiten toe en het ontwerp van *micro-publics* in het centrum werd gesuggereerd, is het typerend regime van de totale institutie een geschikt aanknopingspunt om ook de omgekeerde beweging te bevragen: de vermenging van bewoners in de buurt. Momenteel is alles in elk centrum aanwezig, ongeacht de inplanting. Dit leidt tot absurde situaties zoals in het Klein Kasteeltje: er is een zeer gebrekkige fitness aanwezig in het centrum terwijl er zich in de omgeving minstens drie veel beter geëquiperde bevinden. Een omgevingsanalyse

13 Young, I. M. *On female body experience: “Throwing like a girl” and other essays*. New York: Oxford University Press, 2009.

voor conversie van het centrum zou enerzijds kunnen zorgen voor meer inmenging van bewoners in de buurt, en anderzijds voor het vrijkomen van de nu gebrekkig ingevulde ruimtes, om deze voor een meer kwalitatieve functie te gebruiken.

Aanbevelingen

5. Minder institutie, meer thuis

- Pak de oorzaken aan die het vormen van een thuis bemoeilijken (cf. introductie), én zorg ervoor dat tenminste de vier kritische elementen van een thuis (Young) aanwezig zijn: persoonlijke veiligheid, zelfstandigheid, privacy en het veilig kunnen bewaren van persoonlijke spullen
- Moedig toe-eigening aan (zie A.2)

6. Programma afstemmen op omgevingsanalyse

- Ruimtes waarin overbodige functies georganiseerd zijn vrijmaken en kwalitatiever invullen
- Bewoners meer reden geven om naar buiten te gaan

Tot slot

Het is moeilijk een goed evenwicht te vinden tussen het leefbaar(der) maken van de centra, en het hierdoor niet normaliseren van dit systeem (het jarenlang ‘opsluiten’ van mensen in een *in-betweenzone*). Cairns wees net om die reden op het gevaar tussen *architecture-for-migrants* en esthetiek. Hij stelde dat de enige ‘veilige’ plaats voor architecten om hier een uitspraak over te doen, onder de vorm van ontwikkelingshulp is, ver weg, en zich bijgevolg niet uitsprekend over het politiek beleid van het vaderland.¹⁴ In deze thesis argumenteerde ik dat er net een groot potentieel schuilt in de architectuur van asielcentra, die voor zowel asielzoekers, als voor onze samenleving, op een positieve manier zou kunnen worden ingezet. Vandaag gebeurt dit echter nog niet, aangezien een architecturale visie van bouwheer Fedasil ontbreekt. Een doordacht ontwerp zou er nochtans voor kunnen zorgen dat asielzoekers bij een positieve asielbeslissing tot rust zijn gekomen, geïntegreerd en structureel bezig geweest, en dat ze bij een negatieve asielbeslissing geen jaren van hun leven hebben verloren met het passief wachten in een institutionele omgeving.

14 Cairns, S. *Drifting: Architecture and Migrancy*. New York: Routledge, 2004.

Bibliografie

Deel 1

Wetenschappelijk artikel

Ghorashi, Halleh. "Agents of Change or Passive Victims: The Impact of Welfare States (the Case of the Netherlands) on Refugees." *Journal of Refugee Studies* 18, no. 2 (2005): 181-98.

Kakoliris, G. "Jacques Derrida on the Ethics of Hospitality." *The Ethics of Subjectivity*. Accessed January 20, 2017.

Loobuyck, P. "Vlaanderen, België En Europa Als 'immigratiesamelevingen'." *Communicatie, informatie, educatie*. May 25, 2011. Accessed December 10, 2016. <http://www.cie.ugent.be/CIE/loobuyck4.htm>.

Caestecker, F. "Terugblik Op Een Dramatisch Moment in De Belgisch-Hongaarse Relaties." *De Belgische Senaat*. Accessed December 10, 2016. https://www.senate.be/event/20061025-hungarian-revolution/speech/Frank_Caestecker.pdf.

Pleysier, Bob. "25 Jaar Asielopvang." *Samenleving En Politiek*, January 2011, 4-12. January 2011. Accessed November 18, 2016. <http://www.sampol.be/samenleving-en-politiek/interviews/38-2011/januari-2011/19-25-jaar-asielopvang>.

Szczepanikova, Alice. "Between Control and Assistance: The Problem of European Accommodation Centres for Asylum Seekers." *International Migration* 51, no. 4 (2012): 130-43.

Vertovec, S. "Super-diversity and Its Implications." *Ethnic and Racial Studies* 30, no. 6 (November 2007): 1024-054. Accessed December 09, 2016.

Boek

Geldof, Dirk. *Superdiversiteit: Hoe Migratie Onze Samenleving Verandert*. Leuven: Acco, 2013.

Tan, S. *The Arrival*. London: Hodder Books, 2014.

Rapport

België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. *Huisreglement*. By Fedasil. Brussel.

België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. *Lastenboek voor reguliere opvangcentra*. By Fedasil. Brussel, 2015.

België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. *Lastenboek voor transitcentra*. By Fedasil. Brussel, 2015.

België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. *Huisreglement*. By Fedasil. Brussel.

België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. *Opvang van asielzoekers in LOI's*. By Fedasil. Brussel, 2004.

EUR Lex. "EUR-Lex Access to European Union Law." *Directive of the European Parliament and of the Council Laying down Standards for the Reception of Applicants for International Protection (recast)*. June 26, 2013. Accessed November 23, 2016. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013L0033>.

Internet

"Alles met een dak erop komt in aanmerking" *De Standaard*. November 3, 2015. Accessed January 18, 2017. http://www.standaard.be/cnt/dmf20151102_01951807.

"Economische Vluchtelingen" *Amnesty International*. Accessed December 10, 2016. <https://www.amnesty.nl/mensenrechten/encyclopedie/economische-vluchtelingen>.

"Een eeuw asiel: de logica is politiek" *Ons Erfdeel*. September 10, 2015. Accessed January 05, 2017. <http://www.onserfdeel.be/nl/blogs/detail/een-eeuw-asiel-de-logica-is-politiek>.

"Elektronische B Kaart" *Kruispunt Migratie-Integratie*. Accessed December 10, 2016. <http://www.kruispuntmi.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal-privaatrecht/verblijfsdocumenten/elektronische-vreemdelingenkaarten/elektronische-b-kaart>.

"Migranten krijgen meer sociale voorrechten dan Belgen!" *DeWereldMorgen.be*. June 17, 2011. Accessed January 05, 2017. <http://www.dewereldmorgen.be/artikels/2011/06/17/migranten-krijgen-meer-sociale-voorrechten-dan-belgen>.

"Nationaliteit En Naturalisatie" *Website Vlaanderen*. Accessed December 10, 2016. <http://www.vlaanderen.be/nl/gezin-welzijn-en-gezondheid/nationaliteit-en-naturalisatie>.

"Naturalisatie: Wie Komt in Aanmerking?" *Kruispunt Migratie-Integratie*. Accessed December 10, 2016. <http://www.kruispuntmi.be/thema/nationaliteit/procedures-om-belg-te-worden/uitzonderlijk-naturalisatie/wie-komt-in-aanmerking>.

"Ontheemden" *UNHCR*. Accessed December 10, 2016. <http://www.unhcr.be/nl/over-unhcr/wie-helpen-we/ontheemden.html>.

"Plannen voor verhuizing Klein Kasteeltje" *De Morgen*. December 13, 2016. Accessed December 17, 2016. <http://www.demorgen.be/plus/plannen-voor-verhuizing-klein-kasteeltje-b-1480726823834/>.

Beernaert, L. "Zeg Niet Migrant Tegen Een Vluchteling" *De Morgen*. September 02, 2015. Accessed December 10, 2016. <http://www.demorgen.be/buitenland/zeg-niet-migrant-tegen-een-vluchteling-en-ja-het-onderscheid-is-belangrijk-b7f3edaa/>.

CGVS. "Conventie Van Genève" *Commissariaat-generaal Voor De Vluchtelingen En De Staatlozen*. Accessed September 26, 2016. http://www.cgvs.be/sites/default/files/content/download/files/verdrag_van_geneve.pdf

Damme, S. Van. "Leven op Reno: sober maar proper" *Het Laatste Nieuws*. February 27, 2016. Accessed

January 18, 2017. <http://www.hln.be/regio/nieuws-uit-gent/leven-op-reno-sober-maar-proper-a2629905/>.

De Bock, J. "Les Trente Glorieuses: 1945-1974" *STAM Gent*. Accessed May 08, 2017. <http://www.blijvenplakkingent.be/nl/historisch/periodes/les-trente-glorieuses-1945-1974>.

De Standaard. "Visumrel" *De Standaard*. Accessed January 05, 2017. <http://www.standaard.be/tag/visumrel>.

Dienst Vreemdelingenzaken. "Over Ons" *Binnenlandse Zaken*. Accessed December 10, 2016. <https://dofi.ibz.be/sites/dvzoe/NL/Over-ons/Pages/over-ons.aspx>.

Expertisecentrum Migratie Brussel. "Minderjarigen in Detentie?" *Kruispunt Migratie-Integratie*. Accessed December 14, 2016. <http://www.kruispuntmi.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal-privaatrecht/verblijfsrecht-uitwijzing-reizen/detectie/minderjarigen-in-detentie>.

Fedasil. "Fedasil Verkozen Tot Federale Overheidsorganisatie Van Het Jaar" *Fedasil*. June 29, 2016. Accessed November 28, 2016. <http://fedasil.be/nl/press-release/fedasil-verkozen-tot-federale-overheidsorganisatie-van-het-jaar>.

Fedasil. "Jaarverslag 2015" *Fedasil*. June 2016. Accessed November 18, 2016. <https://5042.fedimbo.belgium.be/nl/nieuws/accueil-des-demandeurs-dasile/jaarverslag-2015>.

Fedasil. "Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV)" *Fedasil*. Accessed December 17, 2016. <http://fedasil.be/nl/inhoud/niet-begeleide-minderjarige-vreemdelingen-nbm-0>.

Fedasil. "Onze Missie" *Fedasil*. Accessed November 22, 2016. <http://fedasil.be/onze-missie>.

Fedasil. "Opening Van Een Opvangstructuur Voor Asielzoekers" *Fedasil*. December 2015. Accessed November 21, 2016. [https://5042.fedimbo.belgium.be/sites/5042.fedimbo.belgium.be/files/Brochure opening opvang.pdf](https://5042.fedimbo.belgium.be/sites/5042.fedimbo.belgium.be/files/Brochure%20opening%20opvang.pdf).

Fedasil. "Over Fedasil" *Fedasil*. Accessed December 10, 2016. <http://fedasil.be/nl/inhoud/over-fedasil>.

Fedasil. "Reserveplaatsen, Indien Nodig" *Fedasil*. March 18, 2014. Accessed December 13, 2016. <http://fedasil.be/nl/nieuws/accueil-des-demandeurs-dasile/reserveplaatsen-indien-nodig>.

Fedasil. "Sluiting opvangcentrum Fedasil in Virton" *Fedasil*. December 11, 2014. Accessed December 18, 2016. <http://fedasil.be/nl/nieuws/accueil-des-demandeurs-dasile/sluiting-opvangcentrum-fedasil-virton>.

Fedasil. "Verblijf in Het Opvangcentrum" *Fedasil*. Accessed November 22, 2016. <http://fedasil.be/nl/inhoud/opvang-asielzoekers-0>.

Francken, T. "Terugkeerbudget stijgt met oog op versterkt terugkeerbeleid" *Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA)*. November 28, 2016. Accessed January 05, 2017. <https://www.n-va.be/nieuws/terugkeerbudget-stijgt-met-oog-op-versterkt-terugkeerbeleid>.

Fransen, A. "Wat is het verschil tussen asielaanvraag en regularisatie" *Deredactie.be*. September 30, 2013. Accessed December 10, 2016. <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/binnenland/1.1742786#>.

Hermanides, E. "Geen permanent bed, bad, brood voor 'eigen daklozen', wel voor asielzoekers" *Het Parool*. December 05, 2014. Accessed January 02, 2017. <http://www.parool.nl/amsterdam/geen-permanent-bed-bad-brood-voor-eigen-daklozen-wel-voor-asielzoekers~a3804644/>.

HLN. "Opvangcentrum Lubbeek verwacht vanavond eerste groep van 50 vluchtelingen" *Het Laatste Nieuws*. November 12, 2015. Accessed January 02, 2017. <http://www.hln.be/hln/nl/957/Binnenland/article/detail/2522008/2015/11/12/Opvangcentrum-Lubbeek-verwacht-vanavond-eerste-groep-van-50-vluchtelingen.dhtml>.

Joos, A. "Het is geen luxehotel" *Schamper*. February 26, 2016. Accessed January 18, 2017. <http://steentijd.schamper.be/2016-online/het-is-geen-luxehotel>.

Justaert, M. "West-Vlaanderen Krijgt Groot Deel Van Opvangkoek" *De Standaard*. October 19, 2015. Accessed November 25, 2016. http://www.standaard.be/cnt/dmf20151018_01926123.

Knack. "Francken: 'Landen die hun werk doen, worden gestraft'" *Knack.be*. December 30, 2016. Accessed January 02, 2017. <http://www.knack.be/nieuws/belgie/francken-landen-die-hun-werk-doen-worden-gestraft/article-normal-795939.html>.

L'Institut Belge De L'Information Et De La Documentation. "Soyez Les Bienvenus" *Histoire De L'immigration*. Accessed September 26, 2016. <http://www.sjpa.be/realisations/immigration/bienvenus.htm>.

Matonge.be. Accessed May 08, 2017. <http://www.matongematonge.be/matonge.htm>.

Matthyssen, K. "Slaapkamer asielzoeker moet 10 vierkante meter groot zijn" *Gazet van Antwerpen*. February 27, 2016. Accessed January 18, 2017. http://www.gva.be/cnt/blkma_02153079/veel-asielzoekers-slapen-te-klein.

OCMW. "Regularisatie Van Asielzoekers" *OCMW*. Accessed December 10, 2016. <http://ocmw-lummen.be/asielzoekers-regularisatie.html>.

Poppelmonde, J. "'Dat hekje, daar klimmen ze toch gewoon over?'" *De Standaard*. January 12, 2016. Accessed January 18, 2017. http://www.standaard.be/cnt/dmf20160111_02061860.

Vluchtelingenwerk Vlaanderen. "Een jaar na de crisis, tijd voor een humaan asielbeleid" *Vluchtelingenwerk Vlaanderen*. October 2016. Accessed December 17, 2016. http://www.vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/rapport_-_ceci_n'est_pas_un_demandeur_d'asile.pdf.

Vluchtelingenwerk Vlaanderen. "Wat Is Een Vluchteling" *Vluchtelingenwerk Vlaanderen*. August 2013. Accessed December 10, 2016. <https://www.vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/WatIsEenVluchteling-achtergrondinformatie.pdf>.

Vluchtelingenwerk Vlaanderen. "De brieven van Theo Francken: Informatie of ontrading?" *Vluchtelingenwerk Vlaanderen*. March 09, 2016. Accessed January 05, 2017. <http://www.vluchtelingenwerk.be/nieuws/de-brieven-van-theo-francken-informatie-of-ontrading>.

Deel 2

Wetenschappelijk artikel

- Bendixen, M. "Asylum camp limbo." *Refugees Welcome*, 2011. Accessed April 24, 2017. http://refugeeswelcome.dk/bcknd/wp-content/uploads/AsylumCampLimbo_web.pdf
- Fontanari, E. "Confined to the threshold." *City* 19, no. 5 (2015): 714-26.
- Ghorashi, H. "Agents of Change or Passive Victims: The Impact of Welfare States (the Case of the Netherlands) on Refugees." *Journal of Refugee Studies* 18, no. 2 (2005): 181-98.
- Gieryn, T. F. "What Buildings Do." *Theory and Society* 31, no. 1 (2002): 35-74.
- Hauge, A. L. *Housing qualities and effect on identity and well-being: theoretical perspectives for interdisciplinary research on asylum seeker reception centers*. Report no. 169. Architectural Engineering, Sintef. 2016.
- Hubbard, P. "Accommodating Otherness: anti-asylum centre protest and the maintenance of white privilege." *Transactions of the Institute of British Geographers* 30, no. 1 (2005)
- Horst, H. Van Der. "Living in a reception centre: the search for home in an institutional setting." *Housing, Theory and Society* 21, no. 1 (2004): 36-46.
- Kreichauff, R. "The Fortress European City: The socio-spatial Exclusion of Asylum Seekers in Copenhagen, Madrid, and Berlin." 2015.
- Larruina, R., and H. Ghorashi. "The Normality and Materiality of the Dominant Discourse: Voluntary Work Inside a Dutch Asylum Seeker Center." *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 14, no. 2 (2016): 220-37.
- Lipsky, M. *Toward a theory of street level bureaucracy*. Proceedings of Annual meeting of the American Political Science Association, Commodore hotel, New York. Madison, Wisconsin: University of Wisconsin, 1969.
- Manjikian, L. "Refugee "In-betweenness": A Proactive Existence." *Refuge* 27, no. 1 (2010): 50-58.
- O'Mahony, Lorna Fox, and James A. Sweeney. "The Exclusion of (Failed) Asylum Seekers from Housing and Home: Towards an Oppositional Discourse." *Journal of Law and Society* 37, no. 2 (2010): 285-314.
- Schroeder, S. *Architecture and Asylum: a critical analysis of the segregation/integration of asylum seekers in Denmark*. Master's thesis, UCL Bartlett, 2014.
- Szczepanikova, A. "Between Control and Assistance: The Problem of European Accommodation Centres for Asylum Seekers." *International Migration* 51, no. 4 (2012): 130-43.
- Thomassen, B. "The Uses and Meanings of Liminality." *International Political Anthropology* 2, no. 1 (2009): 5-27.

Wiesemann, L. *The struggle to belong: Dealing with diversity in 21st century urban settings*. International RC21 conference, Amsterdam, 2011.

Boek

- Agamben, G. *Homo sacer*. Paris: Seuil, 2003.
- Ahmed, S. *Uprootings/regroundings: questions of home and migration*. Oxford: Berg, 2013.
- Augé, M. *Non-places: introduction to an anthropology of supermodernity*. London: Verso, 1995.
- Cairns, S. *Drifting: Architecture and Migrancy*. New York: Routledge, 2004.
- Foucault, M. *The essential works of Michel Foucault, 1954-1984*. London: Penguin, 2002.
- Goffman, E. *Asylums: essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Anchor Books, 1961.
- Heidegger, M. *Poetry, language, thought*. New York: Harper & Row, 1975.
- Herz, M. "Refugee camps or ideal cities in dust and dirt." In *Urban transformation*, by A. Ruby and I. Ruby. Berlin: Ruby Press, 2008.
- Latour, B. *Reassembling the social: an introduction to actor-network-theory*. Oxford: Oxford Univ. Press, 2008.
- Miller, D. *Home Possessions: material culture behind closed doors*. Oxford: Berg, 2010.
- Pleysier, B. *Het Klein Kasteeltje: een kwarteeuw asielopvang*. Peer: Hendrix, 2011.
- Rapoport, A. "Thinking about home environments." In *Home Environments*, edited by I. Altman and C. M. Werner, 255-80. New York: Plenum Press, 1985.
- Van Damme, L., J. Vanstallen, and J. Weyne. *Transit 51*. Tielt: Lannoo, 2013.
- Vandekerckhove, R. *Het Klein Kasteeltje: geschiedenis van een mythe*. Neder-Over-Heembeek, België: Florent Weyland, 1986.
- Verschaffel, B. *Van Hermes en Hestia: over architectuur*. Gent: A&S/ books - Gent University, 2010.
- Young, I. M. *On female body experience: "Throwing like a girl" and other essays*. New York: Oxford University Press, 2009.
- Rapport**
- België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. *Huisreglement*. By Fedasil. Brussel.
- België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. *Lastenboek voor reguliere opvangcentra*. By Fedasil. Brussel, 2015.

België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. *Lastenboek voor transitcentra*. By Fedasil. Brussel, 2015. België. Fedasil. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Huisreglement. By Fedasil. Brussel.

Nederland. Federale Overheid. Ministerie Van Justitie. *Detentiecentra Rotterdam: Inspectierapport en Incidentonderzoek*. May 2006.

Nederland. Federale Overheid. Ministerie Van Justitie. *Detentiecentra Rotterdam: Vervolgonderzoek*. July 2007.

Internet

AVS. “Leefkeukens Reno” Vimeo. February 2016. Accessed February 28, 2017. <https://vimeo.com/156839484>.

Broer, T. “Felle Reacties Op ‘Undercover Op De Illegaleboot’” *Vrij Nederland*. April 01, 2006. Accessed October 15, 2016. <https://www.vn.nl/felle-reacties-op-undercover-op-de-illegaleboot/>.

Decat, P., and J. De Maeseneer. “Opvangcentrum Reno in Gent gaat dicht: “Waar moeten de mensen naartoe?”” *De Morgen*. December 23, 2016. Accessed January 09, 2017. <http://www.demorgen.be/opinie/opvangcentrum-reno-in-gent-gaat-dicht-waar-moeten-de-mensen-naartoe-ba9a9145/>.

Delepeleire, Y. “Ze hebben nog nooit een vrouw in bikini gezien” *De Standaard*. December 27, 2015. Accessed January 23, 2017. http://www.standaard.be/cnt/dmf20151227_02039063.

van de Griend, R. “Undercover Op De Illegaleboot” *Vrij Nederland*. March 25, 2006. Accessed October 15, 2016. <https://www.vn.nl/undercover-op-de-illegaleboot/>.

Vandekerckhove, S. “Gents Ponton Voor Opvang Vluchtelingen Is Beruchte ‘bajesboot’” *De Morgen*. January 16, 2016. Accessed October 15, 2016. <http://www.demorgen.be/buitenland/gents-ponton-voor-opvang-vluchtelingen-is-beruchte-bajesboot-b8cd288c/>.

Vanhecke, N. “Herman Brys blikt terug op 25 jaar Klein Kasteeltje” *De Standaard*, September 8, 2011. Accessed January 13, 2017. http://www.canonsociaalwerk.eu/1946_vlucht/Klein%20Kasteeltje%2025%20DS%202011%2009.pdf.

“Schipholbrand” *Amnesty International*. Accessed October 15, 2016. <https://www.amnesty.nl/mensenrechten/encyclopedie/schipholbrand>.

“Bajesboot uit Zaandam wordt Amsterdams hotel” *Hotel*. March 06, 2015. Accessed January 09, 2017. <http://hotel.blog.nl/lokatie/europa/nederland/amsterdam/2015/03/06/zaandamse-bajesboot-wordt-amsterdams-hotel>.

“Autonomy/heteronomy” *Oxford Reference*. March 17, 2017. Accessed April 22, 2017. <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803095436286>.

“Bajesboten” *Liga van de Rechten van de Mens*. Accessed January 09, 2017. <http://www.ligarechtenvandemens.nl/Bajesboten.html>.

“Asielzoekers op ex-bajesboten Zaanstad” *Telegraaf*. Accessed January 09, 2017. http://www.telegraaf.nl/binnenland/23533872/___Asielzoekers_op_ex-bajesboten_.html.

“Doodligactie voor kantoor EGM architecten” *Architectenweb*. Accessed January 09, 2017. http://www.architectenweb.nl/aweb/redactie/redactie_detail.asp?iNID=14913.

“EGM: De architecten van het opsluit- en uitsluitbeleid” *EGM: De architecten van het opsluit- en uitsluitbeleid*. Accessed January 09, 2017. <http://www.vrijheidvanbeweging.nl/EGM/>.

“Over EGM – Organisatie | EGM architecten” *EGM architecten*. Accessed January 09, 2017. <https://www.egm.nl/over-egm/organisatie/>.

Interviews en *participant observations*

Architecte Fedasil, 13 april 2016, Brussel

Medewerker hoofdzetel Fedasil, 16 maart 2016, Brussel

Voormalig personeelslid Klein Kasteeltje, 6 december 2015, Brussel

Voormalig personeelslid Klein Kasteeltje 2, 14 oktober 2016, Gent

Voormalig bewoner Klein Kasteeltje, 14 oktober 2016 en 30 oktober 2016, Brussel

Bezoek Klein Kasteeltje, 13 november 2015, Brussel

Bewoner Reno 1, 5 oktober 2016, Gent

Bewoner Reno 2, 5 oktober 2016, Gent

Bewoner Reno 3, 7 februari 2017, Gent

Wekelijks bezoek Reno ponton, van maart 2016 tot maart 2017

Bijlagen

A. Het voorbeeld LOI - Fedasil

Als algemeen besluit schetsen we het - weliswaar hypothetische - "voorbeeld-LOI" dat een samensmelting is van alle 'beste praktijken'. Vaak vallen die samen met de grootste gemene deler van alle LOI's. Telkens als de meest gangbare praktijk afwijkt van de ideale, dan kiezen we voor de aanbeveling.

Personeel
Het voorbeeld-LOI heeft één FTE in dienst die 20 asielzoekers begeleidt. De maatschappelijk assistent neemt de operationele beslissingen op een autonome manier. In volgorde van belangrijkheid beslissen de ocmw-raad, de -secretaris en de -voorzitter op budgettair en beheersniveau. De ontvanger speelt enkel een rol op budgettair niveau. Het voorbeeld-LOI is geïntegreerd in de ocmw-structuur.

Weekgeld
De volwassen asielzoeker ontvangt 50 euro als weekgeld en dit via een persoonlijk contact (huisbezoek of afhalen op het ocmw). De asielzoeker krijgt voldoende autonomie en neemt zelf zijn voeding en hygiëne ten laste. Het ocmw betaalt voor kledij en activiteiten, de telefoonkosten worden gedeeld.

Opleidingsaanbod voor asielzoekers
Het voorbeeld-LOI biedt taallessen aan in minstens één landstaal en geeft de mogelijkheid ook Engels en informatica te volgen. Het LOI stimuleert technische en andere vormen waarbij de asielzoeker een attest kan behalen.

Opvang van asielzoekers in LOI's, september 2004 69

Gemeenschapsdiensten De asielzoeker kan gemeenschapsdiensten verrichten in het kader van het algemeen onderhoud van het LOI. Hij krijgt daarvoor 1,86 euro per uur met een maximum van 125 euro per maand. Het voorbeeld-LOI sluit een polis burgerlijke aansprakelijkheid af. De asielzoeker kan ook vrijwilligerswerk verrichten waardoor hij zijn sociale contacten kan uitbreiden.	Administratieve begeleiding De maatschappelijk assistent van het voorbeeld-LOI verstrekt enkel informatie over de asielprocedure en verwijst voor de juridische begeleiding door naar een pro-Deo- of privé-advocaat. Het programma voor vrijwillige terugkeer is volledig in de begeleiding geïntegreerd.
Transport Het voorbeeld-LOI biedt gratis transport voor verplaatsingen in verband met asielprocedure, medische zaken, onderwijs en opleiding. Ook voor vrijetijdsactiviteiten voorziet het vaak in transport. De asielzoeker heeft een verminderingkaart voor de bus.	Taal Het personeel van het voorbeeld-LOI voert het vertaalwerk van bekende talen zelf uit. Wanneer het vreemde talen betreft, doet het een beroep op een externe organisatie.
Vrijwilligerswerk Vrijwilligers kunnen een functie vervullen binnen het voorbeeld-LOI. Zij ondersteunen het LOI in zijn activiteiten en zij vormen een meerwaarde door in extra begeleiding te voorzien.	Flexibiliteit Het voorbeeld-LOI heeft een flexibele overeenkomst zodat de bezetting van de opvangplaatsen kan worden afgestemd op de vraag. Ook door met huurwoningen te werken, kan het voorbeeld-LOI flexibel zijn. De woningen eigendom van het ocmw worden, indien nodig, gerenoveerd zodat ze aan de doelgroep zijn aangepast.
Vrijtijdsbesteding Het voorbeeld-LOI biedt vrijetijdsbesteding aan. Het LOI organiseert samen met andere organisaties en de plaatselijke overheid sport- en culturele activiteiten en disjuncties. Samen zorgen ze ook voor kinderanimatie tijdens de schoolvakanties. In het voorbeeld-LOI is animatiemateriaal aanwezig zoals een televisie, fietsen en speelgoed.	Financiële modaliteiten Het voorbeeld-LOI houdt een aparte, gedetailleerde en precieze boekhouding bij die een globale evaluatie van de uitgaven voortvloeiend uit de materiele opvang mogelijk maakt.
Medische begeleiding Het LOI ligt in de buurt van gezondheidsvoorzieningen. De asielzoeker kan één van de artsen met wie het LOI samenwerkt, kiezen. Het voorbeeld-LOI garandeert de continuïteit van de medische begeleiding en heeft contact met externe zorgverstrekkers voor psychosociale begeleiding.	Opleidingen voor personeel Het voorbeeld-LOI is op de hoogte van het bestaande vormingsaanbod voor het personeel. Het personeel is geïnteresseerd in een opleiding over de asielprocedure, over de culturele en religieuze achtergrond van de asielzoekers die het begeleidt, en over psychische hulpverlening in het algemeen en posttraumatische stressstoornis in het bijzonder. Die opleidingen zijn aangepast aan de specifieke noden van het personeel.

B. Normen voor reguliere centra - Fedasil

Ik voeg enkel de normen voor de reguliere centra toe, aangezien in deel 1 hoofdstuk 3, de belangrijkste verschillen met de normen voor transitcentra besproken zijn.

Algemene bepalingen
De opvangstructuur garandeert de opvang te organiseren conform de geldende Europese richtlijnen en nationale wetgeving. Meer bepaald de wet van 12 januari 2007 aangaande de materiële opvang van asielzoekers en andere categorieën van rechthebbenden, verder genoemd, de opvangwet.
De opvangstructuur staat zelf in voor het bekomen en naleven van alle reglementaire en wettelijke bepalingen inzake ruimtelijke ordening, bestemming, veiligheidsvoorschriften, lokale communicatie enz.
De opvangstructuur geeft toestemming aan Fedasil om controle en kwaliteitsaudits te kunnen uitvoeren en deelt alle nodige informatie die het hiertoe vraagt.
De opvangstructuur vangt elke asielzoeker op die hem wordt toegewezen door Fedasil. De opvangstructuur leeft de instructies na die door het Agentschap worden uitgevaardigd. Tevens worden medewerkers intern geïnformeerd over wijzigende regelgeving en instructies.
Nummer paritair comité: 319 paritair comité voor de opvoedings- en huisvestingsinrichtingen en -diensten. Toepassingsgebied: opvangcentra voor asielzoekers erkend en/of gesubsidieerd door de federale overheid.
Bewonersbeheer
Dagelijks beheer van inschrijvingen van nieuwe bewoners en uitschrijvingen van bewoners die vertrekken.
Dagelijks communiceren van beschikbare plaatsen en hun kamerconfiguratie aan de Dispatching van Fedasil.
Opvolgen van het recht op verblijf en informeren van de bewoner m.b.t. de gevolgen.
Administratief beheer van biefwisseling bewoners.
Flexibele kamerconfiguraties, om schommelingen op te vangen in de samenstelling van nieuwkomers (bij benadering 50% gezinnen, 45% alleenstaande mannen, 5% alleenstaande vrouwen).
Garanderen van 100% bezettingsgraad, ongeacht de gezinssamenstelling, door verliesbedden in gezinskamers te kunnen opvangen door reservekamers (richtcijfer: 6 à 10% meer bedden dan vastgelegde capaciteit).
Voor het plaats- en bewonersbeheer maakt de opvangstructuur gebruik van "Match-It" als database dat aangeboden wordt door Fedasil.
De opvangstructuur wisselt informatie uit met Fedasil opdat het Agentschap haar rol als verantwoordelijke overheid voor de opvang van Asielzoekers ten volle kan vervullen.
De opvangstructuur voorziet de monitoring, de registratie en de ter beschikkingstelling van kerncijfers en indicatoren die het Agentschap vraagt.
Samenwerking met het opvangnetwerk en andere stakeholders
De opvangstructuur participeert aan overlegstructuren georganiseerd door het Agentschap.
De opvangstructuur wisselt functionele informatie uit met andere opvangstructuren om een goede samenwerking te bevorderen.
De opvangstructuur werkt loyaal en constructief samen met andere stakeholders zoals de asielinstanties, gezondheidsverstrekkers, andere opvangstructuren, lokale besturen, enz.
Infrastructuur
Voorzien van verwarming in bewoonbare lokalen: 19-22° tijdens gebruik door begunstigden. Slaapkamers: min 16° (min. 18°C voor kinderen tot 18 maanden) tussen 22u. en 6u. Beschikken over degelijk raamwerk en deuren.
Beschikken over verzorgd schilderwerk, behang, en vloer-, wand- en plafondbekleding. Maximum 6 alleenstaanden per kamer, maximum 1 familie per kamer. De kamers zijn gescheiden voor alleenstaande mannen en vrouwen.
Een slaapkamer is minimum 8m². Minimum 4m² slaapruiimte per begunstigde. In het geval van een studio, of een appartement, wordt de oppervlakte van de kook-, eet- en/of sanitaire functies niet meegeteld voor de berekening van de 4m² per begunstigde.
De slaapkamers kunnen langs binnen en langs buiten afgesloten worden door de begunstigden die er verblijven.
De slaapkamers hebben natuurlijke ventilatie en verlichting via minstens 1 raam dat opent in de buitenlucht

Alle ruimten die door bewoners betreden worden en de toegangswegen beschikken over voldoende, functionele verlichting in goede staat.
Minimum 1 stopcontact /3 begunstigden per slaapkamer met een minimum van 1 stopcontact per slaapkamer.
De doucheruimtes zijn gescheiden voor mannen en vrouwen Uitgezonderd de doucheruimtes die enkel ter beschikking staan van 1 familie.
Maximum 8 begunstigden/afsluitbare douchekabine. In functie van het aantal mannen/vrouwen. De douches zijn individueel afsluitbaar.
De doucheruimten hebben verlichting via: of een raam dat opent in de buitenlucht; of een afsluitbare opening die verbonden is met de buitenlucht; of een mechanische afvoer van verontreinigde lucht dmv een elektrische ventilator.
De wastafels zijn gescheiden voor mannen en vrouwen Uitgezonderd wastafels die enkel ter beschikking zijn van 1 familie.
Maximum 8 begunstigden/wastafel met warm en koud water. 1 spiegel per wastafel
De toiletten zijn gescheiden voor mannen en vrouwen Uitgezonderd toiletten die enkel ter beschikking zijn van 1 familie.
Maximum 8 begunstigden/toilet Minstens 50% van het gevraagde aantal toiletten voor mannen zijn zittend (geen urinoir)
1 wastafel met koud water/4 toiletten, met minstens 1 wastafel
OF referer bij collectieve keukens: 1,3 m² / zitplaats (zelf service zone niet inbegrepen) Er zijn minimum 2 toegangs/uitgangswegen. Er is een overdekte aanschuifrij indien begunstigden buiten moeten wachten. Indien de begunstigde zelf de afwas moet doen van zijn eetsel, is er warm water ter beschikking.
OF bewonerskeuken (self catering): - Minimaal 1 gootsteen met warm en koud water/ 10 alleenstaanden of 3 gezinnen Minimaal 2 kookplaten/ 5 alleenstaanden Minimaal 4 kookplaten/ 3 gezinnen - 1,3 m² / zitplaats in bewonerskeuken of aanpalende ruimte - 1 dampkap per fornuis, 1 vrij stopcontact / fornuis - De bewonerskeuken is minimaal 3 maal/dag 3 uur toegankelijk. De openingsuren zijn duidelijk geafficheerd. - Schoolkinderen moeten kunnen ontbijten vóór schooltijd en begunstigden vóór afspraken in het kader van de asielprocedure. Er wordt rekening gehouden met vastenperiodes.
Het centrum beschikt over één of meerdere gemeenschappelijke ontspanningsruimten. Het aantal en de grootte van deze ontspanningsruimten zijn in functie van het aantal begunstigden.
Elke ontspanningsruimte beschikt over een raam dat open kan of over een mechanisch ventilatiesysteem met luchttoevoer en -afvoer.
Volgende functies zijn minimaal aanwezig in de ontspanningsruimte(n): - tv-ruimte - bibliotheek* - internetruimte - sportruimte binnen* - binnenspeelruimte voor kinderen
*Deze ruimten mogen ook buiten het centrum aangeboden worden op volgende voorwaarden: - op loopafstand of gemakkelijk en snel bereikbaar met het openbaar vervoer - gratis gebruik van deze faciliteiten en vervoer wordt bekostigd indien niet op loopafstand
Bovenstaande functies moeten voldoende beschikbaar zijn voor de begunstigden: - tv-ruimte: minimaal 2 uur per dag/begunstigde, aparte ruimte of andere openingsuren voor vrouwen en kinderen - bibliotheek: minimaal 1dag/week - internetruimte: minimaal 15min. per dag/begunstigde, 5d/7 - sportruimte binnen: minimaal 2u per week/begunstigde, aparte ruimte of andere openingsuren voor vrouwen - binnenspeelruimte voor kinderen: minimaal 2u per dag en 4 uur op woensdag en weekend
Minimum 1 sportruimte buiten/centrum voorzien van sportinfrastructuur in veilige en degelijke staat of goede toegang tot een sportruimte buiten (vervoer, indien niet op wandelafstand, en gebruik gratis)

Minimum 1 buitenspeelruimte/centrum met kinderen < 12 jaar of goede toegang tot een buitenspeelruimte
Voorzien van een studieruimte schoolgaande kinderen
Voorzien van ruimte om bezoek te ontvangen minimaal 2u/dag
Een medische ruimte met minimaal: een bureau, een onderzoekstafel, een wastafel met warm en koud water en een afsluitbare kast.
De infrastructuur bevindt zich in goede staat, wordt beheerd als een goede huisvader en wordt dagelijks gereinigd. Er bestaat een reinigingsplan voor het volledige opvangcentrum. Per lokaal/plaats wordt er omschreven wat er moeten gebeuren en volgens welke periodiciteit.
Inboedel
1 enkel bed / begunstigde
Plaats bovenaan in stapelbed vanaf 7 jaar
1 kinderbed / baby of peuter
Peuter < 3 jaar
1 brandveilige matras / begunstigde
Classificatierapport reactie bij brand: voldoet aan BS 5852-deel 2 CRIB 5 of BS 6807 - Crib 5 of gelijkwaardige test goedgekeurd door de preventie-adviseur van Fedasil.
1 ondoorlaatbare beschermende matrashoes/bed
Indien matras niet reeds bestaat uit ondoorlaatbaar materiaal.
1 hoofdkussen / begunstigde
Minimum 1 deken of dekbed per begunstigde
Minstens 1x/3 maanden mogelijkheid tot wassen en drogen.
Minimum linnenset per begunstigde: 2 lakens en een kussenloop of een laken, een dekbedovertrek en een kussenloop.
Minimum 2 handdoeken/begunstigde
Minimum 1 afsluitbare, voldoende grote kleerkast / begunstigde of familie
Indien afsluitbaar met een hangslot, dient dit gratis ter beschikking gesteld te worden van de begunstigde (waarborg mogelijk).
Minimum 1 kledinghaak/begunstigde
Elk raam is voorzien van brandveilige raamverduistering.
Bij textiel: classificatierapport reactie bij brand: voldoet aan M1 / BS 5867 deel 2 type B of C.
OF referer bij collectieve keuken:
2,5 begunstigten / zitplaats (turn-over)
(Zitplaats = een stoel en bijhorende tafelruimte)
1 kinderstoel aangepast aan de leeftijd / kind tot 4 jaar
OF bewonerskeuken (zelfcatering):
Minimum 1 zitplaats aan tafel/begunstigde, +1 zitplaats/2 begunstigten vanaf 5 begunstigten.
Minimum 1 zitplaats per gezinslid van 1 familie:
1 kinderstoel aangepast aan de leeftijd / kind tot 4 jaar.
Minimum 1 legplank in koelkast /alleenstaande
minimum 2 legplanken in koelkast/familie
Aanbeveling: 1 diepvriesvak / koelkast of een equivalente ruimte in een diepvriezer
Minimum 1 afsluitbare opbergkast / alleenstaande of familie
Er is voldoende kookgerei om zelfstandig te kunnen koken: servies, bestek, enz. / 3 families of 10 alleenstaanden.
1 vuilnisbak met deksel en pedaal voor PMD en 1 vuilnisbak met deksel en pedaal voor restafval / kookruimte
Er is 24/7 toilet papier beschikbaar en 1 vuilbak met deksel/ wc voor vrouwen
De begunstigde kan zich in alle privacy uitkleden en kledij en handdoek kunnen droog bewaard worden tijdens het douchen.
Minimum 1 kledinghaak/douche en minimum 1 douchegordijn/douche of alternatief.
Er is dagelijks poetsmateriaal en -producten ter beschikking voor het poetsen van de gemeenschappelijke ruimten en voor het onderhouden van de kamers.
1 toiletborstel en toiletproduct/niet gemeenschappelijk toilet
De inboedel bevindt zich in goede staat, wordt beheerd als een goede huisvader en wordt voldoende gereinigd. Er bestaat een reinigingsplan voor het volledige opvangcentrum. Per lokaal/plaats wordt er omschreven wat er moeten gebeuren en volgens welke periodiciteit.
Veiligheid
Er zijn geen zichtbare gebreken aan de structurele staat van het gebouw, die een gevaar zijn voor het veilig wonen.
De ruimten voor de begunstigten zijn zichtbaar vocht- en schimmelvrij en vrij van ongedierte.
De ruimten voor de begunstigten zijn asbestvrij (verklaring eigenaar) of de opvangstructuur beschikt over een asbestbeheersplan. Asbesthoudend materiaal wordt ten minste éénmaal per jaar gecontroleerd: visuele inspectie en indien nodig onderzoek van de lucht en/of het stof. Aan de resultaten worden zo nodig acties gekoppeld.
De ruimten zijn afgewerkt en de afwerking levert geen gevaar op. (Uitgezonderd kelders, bergingen en zolders die niet gebruikt worden voor de opvangfunctie.)

De veiligheid van de begunstigten wordt 24/7 gegarandeerd door een permanentiesysteem. De begunstigde weet 24/7 hoe hij zich snel tot een personeelslid kan richten.
Indien de opvangstructuur het centrum 's nachts sluit, kunnen de begunstigten de toegangs- of uitgangsdur zelf van binnen uit openen.
24/7 is er toegang tot het verwittigen van de nooddiensten.
Minstens aan het onthaal worden alle noodnummers duidelijk geafficheerd.
Bij de ingang van elk gebouw hangt een interventie- en evacuatieplan per niveau met: - de indeling en de bestemming van de lokalen, de situering van de compartimentsgrenzen; - de ligging van de lokalen met een verhoogd gevaar voor brand; - de ligging van de uitgangen, nooduitgangen en verzamelplaatsen na evacuatie en het tracé van de evacuatiewegen. - de plaats van de interventiemiddelen (brandblussers, brandhaspels, branddekens,...).
Er is een kopie beschikbaar voor de nooddiensten.
Er zijn regelmatige controlerondes door het personeel, langs vaste punten in het opvangcentrum en op het buitenterrein. Er wordt extra aandacht besteed aan de toegankelijkheid van evacuatiewegen.
Er is minstens 1 sleutel of een looper van alle ruimtes beschikbaar voor het personeel aan het onthaal. De deuren kunnen vlot geopend worden, zelfs indien de ruimte langs binnen op slot gedaan werd en de sleutel zich nog op de binnenkant van de deur zou bevinden.
Er is de mogelijkheid tot veilig bewaren van bagage en waardevolle spullen van de de begunstigten (afgesloten ruimte of kluis).
Een firma voor ongediertebestrijding komt minstens 6/jaar langs voor een controle.
Opmerkingen worden zo snel mogelijk verholpen.
Opengaande ramen op de verdiepingen met een vensterbank < 1 meter kunnen slechts op een kier van maximum 11cm breed openen of dienen voorzien te zijn van een borstwering van minimum 1m hoog en met openingen van maximaal 11cm breed (zodanig dat een kind niet tussen de kier of de borstwering kan). De toegang tot platte daken wordt verhinderd.
De trappen zijn voorzien van minimum één stevige leuning.
Langs de zijde(n) met valgevaar: minstens 1 m hoog op de overlopen
minstens 0,9 m op alle andere plaatsen van de trap
Elke slaapkamer met trap, waar kinderen tot 4 jaar verblijven, is voorzien van een veiligheidshekje onder- en bovenaan de trap.
Bij 100% van de trappen kan een bol met een diameter van 11 cm (simulatie kinderhoofd) niet door leuning/borstwering
De laagspanning is conform de normen van A.R.E.I.
Minstens 1/5jaar controle van de laagspanning.
Opmerkingen worden zo snel mogelijk verholpen.
Er zijn geen blootliggende elektriciteitsdraden.
Alle stopcontacten zijn intact en hangen vast.
Alle stopcontacten hangen op een veilige plaats.
Er is voor alle toestellen die dit vereisen een stopcontact met aarding.
De lampen in vochtige ruimten (douche, bad) hebben een spatwaterdicht armatuur.
Minstens 1/jaar wordt de hoogspanningscabine gekeurd door een externe firma.
Opmerkingen worden zo snel mogelijk verholpen.
Minstens 1/3jaar wordt de gasinstallatie gekeurd door een externe dienst voor technische controle: conformiteit installatie, dichtheidsproef van alle zichtbare/bereikbare leidingen, koppelingen en afsluiters, controle met zeepwater en/of met specifieke apparatuur.
Minstens 1/jaar controle van de verwarmingsinstallatie door een externe firma: controlemetingen (onderdruk, rookindex, CO, temperatuur, verbrandingsrendement,...) en reiniging stooktoestellen en schouwven.
Opmerkingen worden zo snel mogelijk verholpen.
2/jaar worden de liften gekeurd door een erkende firma.
Opmerkingen worden zo snel mogelijk verholpen.
Er moet een gedetailleerde procedure bestaan die de te ondernemen acties op een realistische manier moet beschrijven, rekening houdende met een worst case scenario (minimale personeelsbezetting). Minstens volgende elementen worden erin opgenomen: bluspoging, verwittigen brandweer, nummer brandweer, aanzetten evacuatiealarm, evacueren, compartimentering. Deze procedure moet aanwezig zijn aan het onthaal.
1 keer/ jaar wordt een brandevacuatieoefening gehouden. De bevindingen worden genoteerd in een logboek. De nodige acties worden ondernomen.
Er moeten eenvoudige, visuele richtlijnen bestaan die beschrijven wat het personeel moet doen indien zij een brand opmerken en wat ze moeten doen indien ze het evacuatiealarm horen. Deze richtlijnen dienen uitgehangen te worden in alle burelen van het personeel.

Er moeten éérvoudige, visuele richtlijnen bestaan die beschrijven wat de begunstigden moeten doen indien zij een brand opmerken en wat ze moeten doen indien ze het evacuatiealarm horen. Deze richtlijnen dienen uitgehangen te worden in alle bewonerskamers en gemeenschappelijke ruimten in het opvangcentrum.
Bij elke nieuwe begunstigde overloopt men een checklist: rookverbod, uitleg over de procedure bij brand, uitleg over de procedure bij brandalarm, toelichting evacuatiewegen, hygiëne en gevaarlijke voorwerpen en gebruiksmaatregelen voor ruimten met asbest indien van toepassing. Indien bewonerskeuken: uitleg gevaar van water op brandende olie en illustratie werking branddeken.
1 kamercontrole veiligheid/maand, opgenomen in een logboek, met vastgelegde controlepunten.
De evacuatiewegen hebben noodverlichting.
1/maand controle van de noodverlichting.
1/jaar batterijduurtest
De controles en opmerkingen worden opgenomen in een logboek.
Opmerkingen worden zo snel mogelijk verholpen.
100% van de ruimtes (uitgezonderd sanitair) hebben een branddetector.
1/maand controle van de branddetectoren.
De controles en opmerkingen worden opgenomen in een logboek.
1/jaar controle van de installatie voor branddetectie (indien aanwezig) door een externe firma.
Opmerkingen worden zo snel mogelijk verholpen.
Minstens 1 brandblusapparaat in alle gebouwen per 150m ² .
Minstens 1 brandblusapparaat per verdieping.
De te overbruggen afstand tussen 2 brandblusapparaten is maximaal 20m.
Er bestaat een inventaris van alle brandblusapparaten.
Brandblusser = poederblusser (min. 6kg) of schuimblusser (min. 6 l), geen CO2-blusser
De brandblussers zijn toegankelijk voor de begunstigden.
1/maand controle brandblusapparaten; opgenomen in een logboek, met volgende controlepunten: aanwezig, gesignaleerd, opgehangen, vlot bereikbaar, veiligheidspen + zegel aanwezig, in goede staat.
1/jaar controle door een externe firma.
Opmerkingen worden zo snel mogelijk verholpen.
Er bestaat een inventaris van alle brandhaspels.
Minstens 1/maand controle van de brandhaspels: algemene staat, pictogram, correct opgeroid, zwenkbaar of voorzien van slanggeleider.
Minstens 4/jaar watertest en controle op lekken.
De controles en opmerkingen worden opgenomen in een logboek.
Opmerkingen worden zo snel mogelijk verholpen.
Er is een branddeken per ruimte waarin gekookt wordt, toegankelijk voor de begunstigden.
1/maand controle van de branddekens, opgenomen in een logboek, met volgende controlepunten: aanwezig, gesignaleerd, opgehangen, vlot bereikbaar, correct opgevouwen, twee linten uit de doos.
Opmerkingen worden zo snel mogelijk verholpen.
100% van de evacuatiewegen, brandblusapparaten en brandhaspels zijn duidelijk aangegeven met pictogrammen.
Er bestaat een inventaris van alle branddeuren.
Minstens 1/maand controle van de branddeuren, de controles en opmerkingen worden opgenomen in een logboek.
Opmerkingen worden zo snel mogelijk verholpen.
Elke grootkeuken moet geregistreerd zijn bij het FAVV.
In het geval van bewonerskeukens (zelfcatering):
Er is een branddeken per ruimte waarin gekookt wordt, toegankelijk voor de begunstigden.
Minstens 1/maand controle van de branddekens, opgenomen in een logboek, met volgende controlepunten: aanwezig, gesignaleerd, opgehangen, vlot bereikbaar, correct opgevouwen en twee linten uit de doos.
Materiële hulp
In geval van maaltijden voorzien door de opvangstructuur:
De opvangstructuur zorgt voor 3 evenwichtige maaltijden, waarvan minstens éénmaal per dag een warme maaltijd; ook indien de begunstigde om gegronde redenen afwezig is tijdens de gewone maaltijdmomenten (school en opleiding, interview asielprocedure, vasten etc). In dat geval moet de mogelijkheid voorzien worden om de warme maaltijd op te warmen.
Het voedsel is in voldoende hoeveelheden beschikbaar. De maaltijden zijn gezond en afwisselend. Er is een volwaardig vegetarisch aanbod. De dieetvoorschriften van de behandelende arts worden in acht genomen. Het weekmenu wordt geafficheerd.

In geval van bewonerskeuken (zelf catering):
De opvangstructuur keert wekelijks bij vooruitbetaling een som uit die bestemd is voor de uitgaven van voeding, en dit in cash geld of met een prepaid bankkaart of gestort op een bankrekening op naam van de begunstigde of in maaltijdcheques. (2015: 32,9€ per volwassene/niet-begeleide minderjarige vreemdeling; supplement van 22,7€ per alleenstaande ouder; 10,2€ per kind tot 12 jaar; 14€ per minderjarige vanaf 12 jaar).
Bij gebruik van een bankrekening heeft de begunstigde wekelijks toegang tot het volledige bedrag via bancontact.
Een begunstigde die niet in de mogelijkheid is te koken, ontvangt 3 evenwichtige maaltijden, volgens de specificaties voor de collectieve keuken.
Indien de moeder flesvoeding geeft aan haar kind op voorschrift van de arts of Kind en Gezin, betaalt de opvangstructuur het melkpoeder en voorziet het nodige materiaal.
De opvangstructuur voorziet in producten voor persoonlijke lichaamshygiëne per begunstigde, volgens noden: (zeep, shampoo, tandenborstel, tandpasta, en indien van toepassing, scheerschuim en -mes, maandverband, tampons, reinigende wasgelfotion voor baby's, wegwerp- of wasbare luiers, vochtige doekjes voor baby's).
Indien de begunstigde tijdelijk opgenomen is in een residentiële structuur (vb ziekenhuis), zorgt de opvangstructuur ervoor dat de begunstigde eveneens beschikt over deze producten.
De begunstigde heeft voldoende, nette kledij en schoeisel in goede staat, aangepast aan elk seizoen.
De opvangstructuur biedt hiertoe gratis nieuwe- of tweedehandskledij aan, in de structuur zelf of in een (tweedehands)winkel.
Bij transfer of verlaten van de opvangstructuur wordt voorzien in een draagtas.
Voorzien van mogelijkheid om kleren, bed-, bad- en keukentinnen te wassen, drogen en strijken.
Voorzien van materiaal voor kleine kinderen:
1 babybadje/gezin met kind tot 18m
2 washandjes/kind tot 18m
Specifieke babykledij/kind tot 18m: rompertjes, pyjama, kledij alle seizoenen etc
1 nagelschaartje van roestvrij staal met stompe punten/gezin met kind tot 18m
1 koortsthermometer/gezin met kind tot 5 jaar
1 haarborstel/gezin met kind tot 18m
1 kinderstoel aangepast aan de leeftijd / kind
1 eetset aangepast aan de leeftijd / kind
1 volledig kindewagen aangepast aan de leeftijd / kind
Elk kind heeft speelgoed aangepast aan de leeftijd en in goede staat ter beschikking.
De opvangstructuur voorziet in de kosten van of organiseert de verplaatsing van de begunstigde (tenzij op loopafstand) in het kader van de asielprocedure, om medische of psychosociale redenen en voor de school (ook voor de ouder die het kind naar school brengt). De begunstigde kan op tijd op deze afspraken raken en dit met een redelijke reistijd.
Minderjarigen vanaf 6 jaar hebben zo snel mogelijk en maximaal binnen de 60 dagen na aankomst in België toegang tot onderwijs. Bij transfer vanuit een andere opvangstructuur heeft de minderjarige binnen de week na aankomst (uitgezonderd de schoolvakanties) toegang tot onderwijs indien de minderjarige niet naar dezelfde school kan blijven gaan.
De opvangstructuur betaalt de schoolkosten van de kinderen: het basismateriaal (lijst van de school), verplichte binnenlandse uitstappen, schoolklassen en pedagogische activiteiten tijdens de schooluren. De opvangstructuur zorgt dat elk kind beschikt over een schooltas/rugzak.
De opvangstructuur voorziet minstens 5d/7 gratis toegang tot het internet voor schoolkinderen en studenten.
De communicatie tussen de opvangstructuur en de begunstigde gebeurt in een taal die beide gesprekpartners voldoende beheersen. Daartoe heeft de opvangstructuur een voldoende ruim aanbod aan, bij voorkeur gecertificeerde, sociale tolken. De opvangstructuur be vraagt en registreert de talenkennis van de begunstigde. Minderjarigen kunnen nooit gevraagd worden te tolken. Andere begunstigden of personeelsleden kunnen enkel tolken met het akkoord van de begunstigde.
De begunstigde kan gratis communiceren (telefoon, mail etc.) in het kader van de asielprocedure en de medische en psychosociale begeleiding.
Begunstigden hebben gratis toegang tot internet, minstens 5d/7.
De begunstigde wordt op de hoogte gesteld van de mogelijkheden.
De opvangstructuur voorziet in vrijetijdsbesteding (sport, cultuur, taallessen etc) en biedt toegang tot sportinfrastructuur.
De begunstigde wordt op de hoogte gesteld van het interne en externe activiteitenaanbod.
De begunstigde kan TV kijken in de opvangstructuur. Minimum 1 TV met kabelaanluiting/150 begunstigden.
De begunstigde hebben gratis toegang tot het volgen van de actualiteit (papier of digitaal) en tot literatuur (interne of externe bibliotheek).
De begunstigde wordt op de hoogte gesteld van de mogelijkheden.
1 EHBO-set / opvangstructuur, bevattende kleine verbanddoos met steriele kompressen, een doos snelverband, enkele rolletjes hechtpleister, een kleine verbandschaar, ontsmettingsmiddel in unidosis en een crème tegen brandwonden.

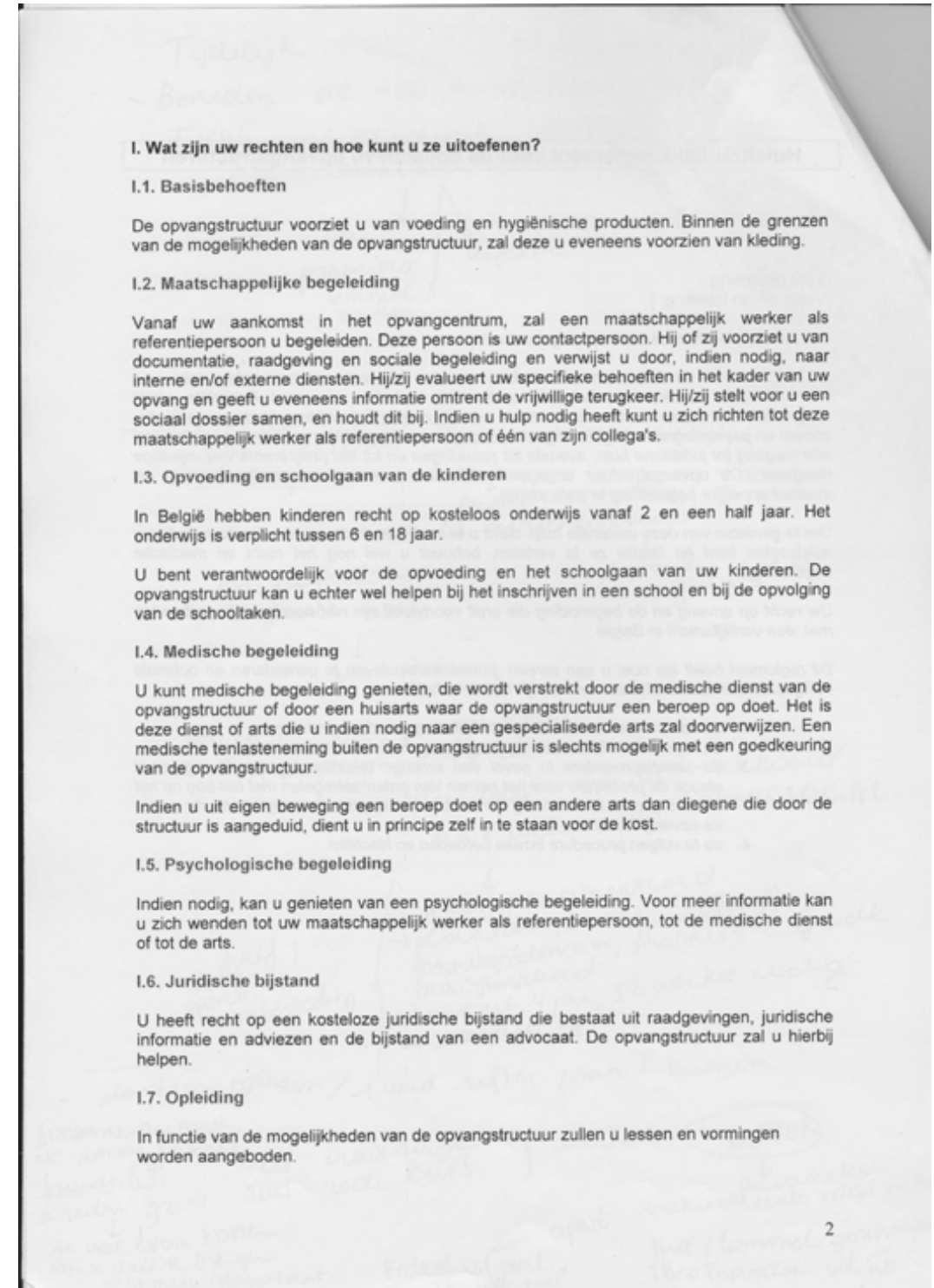
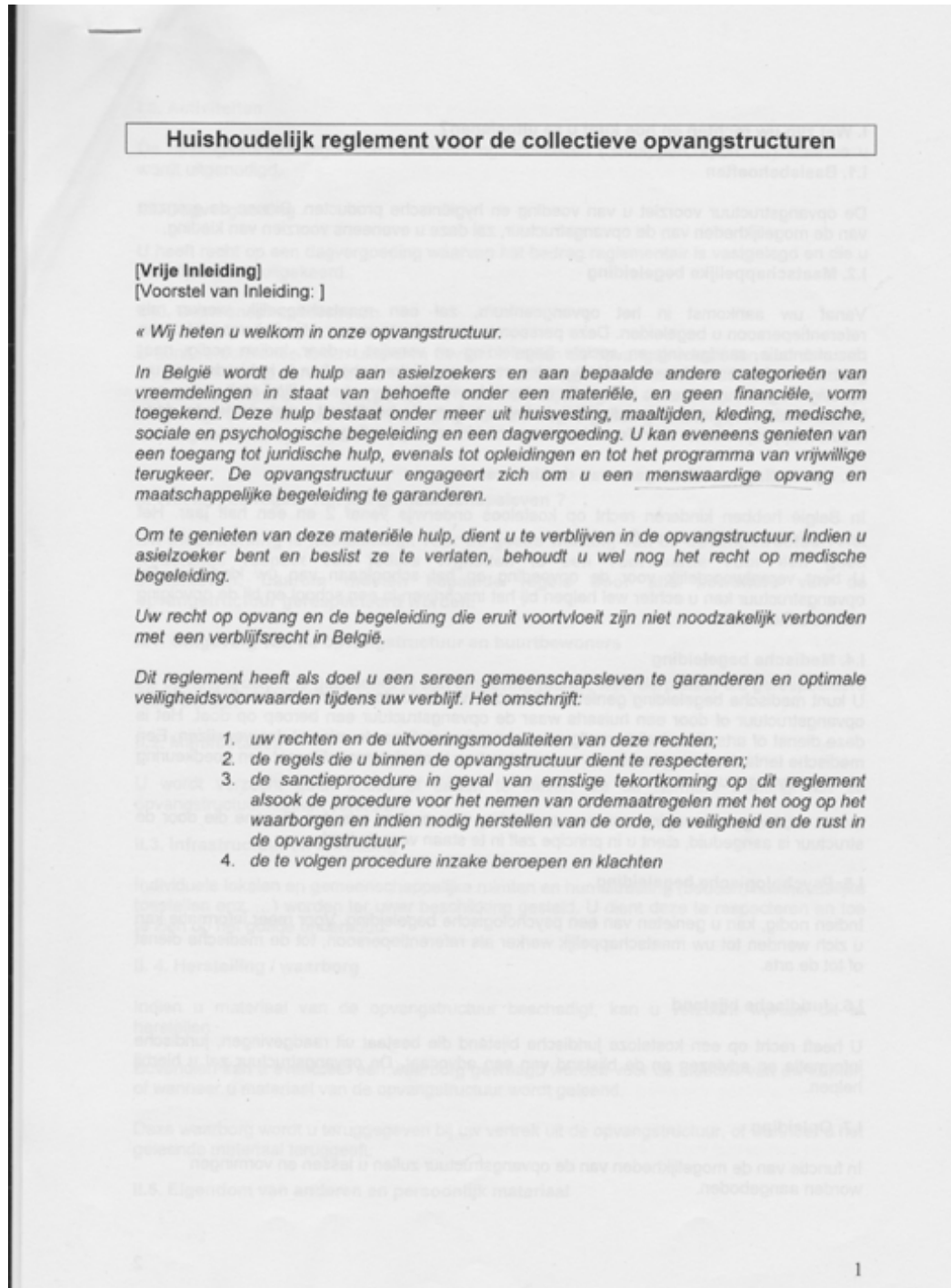
De begunstigde heeft gratis toegang tot condooms in de opvangstructuur.   De bedragen van het zakgeld zijn conform het KB en de instructies van het Agentschap (2015: 7,4€ voor volwassenen en schoolgaande minderjarigen vanaf 12 jaar; 4,5€ voor kinderen tot 12 jaar en niet schoolgaande minderjarigen vanaf 12 jaar). Het zakgeld wordt wekelijks uitbetaald, cash, met een prepaid bankkaart of gestort op een bankrekening op naam van de begunstigde. Bij gebruik van bankrekeningen moet de begunstigde het volledige bedrag wekelijks kunnen afhalen via een bankautomaat. Het zakgeld wordt steeds gegarandeerd, ook bij bijvoorbeeld tijdelijke opname in het ziekenhuis.
Een gedeelte van het zakgeld (maximum de helft met een maximum van één maand) kan gebruikt worden voor een waarborg met een specifiek doel. Aan het einde van het verblijf van de begunstigde wordt de waarborg terugbetaald. Het zakgeld van de minderjarigen in familieverband moet steeds volledig gegarandeerd blijven.   Het is mogelijk, indien de begunstigde opzettelijk materiële schade veroorzaakt, de kost voor de herstelling of de vervanging van het beschadigd materiaal af te houden van het zakgeld met een maximum van de helft van het zakgeld gedurende maximaal drie maanden/feit (voor verschillende feiten niet gelijktijdig afhouden, de helft van het zakgeld moet steeds gegarandeerd worden). Indien reeds een waarborg werd gespaard kan deze hiervoor bijkomend gebruikt worden. De kosten mogen geenzins de werkelijke kost overschrijden. Een bewijs van de werkelijke kost moet bijgehouden worden. De begunstigde wordt geïnformeerd over het terugbetalingsplan dat op papier staat. Het zakgeld van de minderjarigen in familieverband moet steeds volledig gegarandeerd blijven.   De collectieve opvangstructuur biedt de mogelijkheid om gemeenschapsdiensten te kunnen verrichten. De prestaties worden vrijwillig verricht door de begunstigten van de opvang onder toezicht van een personeelslid van de collectieve opvangstructuur.   Enkel taken die ten voordele van de gemeenschap van de begunstigten van de opvang die in de betreffende opvangstructuur verblijven of in het kader van een activiteit die door of in samenwerking met voornoemde structuur georganiseerd wordt en die bijdraagt tot de integratie van de opvangstructuur in de lokale omgeving.   De begunstigten van de opvang moeten gelijke kansen krijgen om deel te nemen aan de gemeenschapsdiensten, ook begunstigten met een beperking of begunstigten die een opleiding volgen. Forfaitair tarief dat vastgelegd wordt door de collectieve opvangstructuur en dat varieert naargelang van de aard van de prestatie. Dit forfaitaire tarief wordt voorafgaandelijk goedgekeurd door het Agentschap. Het bedrag mag niet hoger zijn dan het maandelijks maximumbedrag (zie instructie).
Maatschappelijke begeleiding en (toegang tot) juridische begeleiding   Elke begunstigde heeft een referentie maatschappelijk werker gedurende de volledige duur van het verblijf in de opvangstructuur.   Het personeel dat instaat voor de maatschappelijke begeleiding is op werkdagen voldoende beschikbaar voor de begunstigde.   Bij afwezigheid van de referentie maatschappelijk werker is er een vervanging voorzien.   De begunstigde is op de hoogte gesteld van de referentie maatschappelijk werker en de vervanger.   De gesprekken en het afsprakensysteem zijn duidelijk gecommuniceerd aan de begunstigde.   Er is een lokaal voorzien dat het vertrouwelijk karakter waarborgt van individuele gesprekken met begunstigten.   Elke begunstigde heeft de mogelijkheid zich te wenden tot maatschappelijke eerstelijns- en tweedelijnsbijstand. Het personeel faciliteert de toegang tot en verwijst door naar deze externe diensten.   Elke begunstigde heeft de mogelijkheid zich te wenden tot juridische eerstelijns- en tweedelijnsbijstand. Het personeel faciliteert de toegang tot en verwijst door naar deze externe diensten. Het personeel ziet erop toe dat een advocaat wordt aangesteld.   De begunstigde wordt geregistreerd op de dag van aankomst in de opvangstructuur. De wijziging van gekozen woonplaats bij de asielinstanties gebeurt binnen de 4 werkdagen.   Het administratieve adres wordt aangepast bij de gemeente binnen de 8 werkdagen. De opvangstructuur informeert de begunstigde en faciliteert de aanpassing.   De begunstigde wordt correct geïnformeerd over de werking van en het dagelijks leven in de opvangstructuur en over de activiteiten waartoe hij toegang heeft, in een taal die hij beheerst, binnen de 4 werkdagen na aankomst.   Het huishoudelijk reglement wordt toegelicht en ondertekend.   De begunstigde wordt wegwijs gemaakt in de buurt binnen de 4 werkdagen na aankomst.   Op de dag van aankomst in de opvangstructuur krijgt de begunstigde minstens informatie over de basisfaciliteiten van de opvangstructuur of van de buurt en over de beschikbaarheid van de referentie maatschappelijk werker.   De begunstigde krijgt een maatschappelijke intake binnen de 4 werkdagen na aankomst met een bespreking van de voorgeschiedenis, stand van zaken asielprocedure, recht op opvang, verblijfsprocedures, vrijwillige terugkeer, onderwijs, een bevraging van de competenties en het toekomstperspectief.
Fedasil

De begunstigde wordt correct en tijdig geïnformeerd over zijn asielprocedure, het recht op opvang, zijn verblijfsmogelijkheden en over het terugkeertraject volgens de instructies van het Agentschap.   De begunstigde wordt tevens geïnformeerd over recht op werken, vrijwilligerswerk (binnen de maand na aankomst), studentenjob en vakantiewerk voor jongeren.   De begunstigde wordt begeleid bij zijn administratieve handelingen zoals o.a. aanvraag immatriculatie attest, transferaanvraag, inschrijving opleidingen, aanvraag arbeidskaart C na 4 maanden verblijf en invullen belastingbrief.   De begunstigde wordt ondersteund in alle aspecten van het dagelijks leven: fysisch en psychisch welzijn, conflictbemiddeling, rechten en plichten, leven in de Belgische samenleving, opleidingen, dagbesteding, hygiëne, afvalsortering, poetsen, energieverbruik,...   De begunstigde wordt gesensibiliseerd inzake hygiëne, SOA's en zwangerschap.   Gedurende de dertig dagen die volgen op de toewijzing van zijn verplichte plaats van inschrijving wordt de persoonlijke situatie van de begunstigde van de opvang onderzocht om uit te maken of de opvang aangepast is aan zijn specifieke noden, op basis van een multidisciplinair overleg. De begeleiding wordt vervolgens indien nodig afgestemd op deze noden.   Indien de begeleiding niet afgestemd kan worden en indien mogelijk, wordt er overgegaan tot een wijziging van de verplichte plaats van inschrijving naar een meer aangepaste plaats. De evaluatie van de persoonlijke situatie van de begunstigde van de opvang wordt gedurende het hele verblijf in de opvangstructuur voortgezet.   De maatschappelijk werker communiceert de vertrektermijn, onderneemt de administratieve formaliteiten, informeert de begunstigde desgevallend over huisvesting en de werking van het OCMW en biedt daarbij de nodige ondersteuning, of bespreekt het terugkeertraject en bereidt de overplaatsing naar een open terugkeerplaats voor, en geeft nuttige adressen en contactgegevens mee zowel bij legaal als illegaal verblijf.
Wanneer er geen personeelslid beschikbaar is dat één van de gekende talen van de begunstigde machtig is, doet het personeel beroep op een, bij voorkeur, gecertificeerde, sociale tolk, in het bijzonder bij alle gesprekken in het kader van de maatschappelijke en toegang tot de juridische begeleiding van de begunstigde. De begunstigde krijgt de mogelijkheid zich te uiten en begrepen te worden over alle aspecten van het dagelijkse leven.
1 sociaal dossier/alleenstaande of familie   De referentie maatschappelijk werker is verantwoordelijk voor het sociaal dossier.   De begunstigde krijgt inzage in het sociaal dossier, indien gewenst.   Er is een regelmatige update van het sociaal dossier.
In geval van wijziging van deze verplichte plaats van inschrijving, wordt het sociaal dossier verzonden naar de nieuwe plaats van inschrijving, ten laatste op de dag van aankomst.   De begunstigde krijgt een kopie van het sociaal dossier, indien gewenst.
Alle minderjarigen vanaf 6 jaar hebben zo snel mogelijk en maximaal binnen de 60 dagen na aankomst in België toegang tot onderwijs. Bij transfer vanuit een andere opvangstructuur heeft de minderjarige binnen de week na aankomst (uitgezonderd de schoolvakanties) toegang tot onderwijs indien de minderjarige niet naar dezelfde school kan blijven gaan.   Opvolging van de schoolkinderen via ondersteuning van de ouders en dit op vlak van inschrijving, aanwezigheid, prestaties en facturen.   Er is een activiteitsaanbod voor schoolkinderen tijdens de schoolvakanties.
De klachten- en beroepsprocedure wordt correct toegelicht en toegepast, in een taal die de begunstigde beheerst. De eerstelijns klachtenbehandeling gebeurt in de opvangstructuur, de tweedelijns klachtenbehandeling gebeurt door het Agentschap.
Specifieke aandacht in de begeleiding zal gegeven worden aan de begeleiding en informatieverstrekking rond de vrijwillige terugkeer
De vrijwilligers met wie de opvangstructuur samenwerkt, krijgen correcte informatie (specificiteit van de doelgroep, werking opvangstructuur, deontologie, verzekering e.d.) en worden opgevolgd door een daartoe aangewezen personeelslid. Het takenpakket is duidelijk afgelijnd en overlapt geenzins met de verantwoordelijkheden van de personeelsleden. Het wordt vastgelegd in een afsprakennota die door beide partijen ondertekend wordt.   De begunstigde is op de hoogte van de vrijwilligers en hun aanbod.
Medische en psychologische begeleiding   De opvangstructuur waarborgt de effectieve toegang tot een medische begeleiding aan de begunstigde van de opvang. Deze medische begeleiding wordt verleend onder de verantwoordelijkheid van een arts.   De opvangstructuur gaat hiertoe een overeenkomst (schriftelijk of mondeling) aan met een aantal huisartsen (op redelijke afstand), of engageert zelf artsen.   Er is een tevens toegang tot gespecialiseerde medische begeleiding via doorverwijzing van de artsen met wie de opvangstructuur samenwerkt en toegang tot tandheelkundige zorgen.
Fedasil

De begunstigde kan zijn medicatie halen bij de apotheek waarmee er een reguliere samenwerking is (op redelijke afstand), of de opvangstructuur zorgt voor een correcte aflevering van de medicatie in de opvangstructuur zelf (nominatief distributiesysteem).
Voorzien in basismedicatie. Indien de opvangstructuur basismedicatie voorziet die gegeven wordt door niet-medisch personeel kan dit enkel met toestemming en volgens de instructies van de arts.
De medische begeleiding voor asielzoekers omvat de zorgen volgens instructie van het Agentschap. Bij twijfel of onduidelijkheden of zware/complex medische problemen, wordt de medische coördinatie van het Agentschap gecontacteerd.
Indien geen arts of medicijnen ter beschikking zijn in de opvangstructuur: de bewoners worden duidelijk geïnformeerd over de de artsen en de apothekers, en de voorwaarden voor betaling van de medische kosten worden duidelijk toegelicht (ook schriftelijk). Deze artsen en apothekers zijn op de hoogte van het terugbetalingssysteem van de opvangstructuur en kunnen de bewoners correct informeren.
De opvangstructuur schrijft zelf een requisitorium uit (= betalingsverintenis op voorwaarde dat de RIZIV-tarieven en andere voorwaarden van het Agentschap worden gerespecteerd) voor elke medische prestatie die niet door eigen (para)medisch personeel wordt verstrekt en zorgt voor een correcte opvolging van de medische facturatie: controle van de medische facturen (zijn verstrekte zorgen conform het requisitorium?, worden de RIZIV-tarieven gerespecteerd? ed) alsook tijdige betaling aan de zorgverstrekker(s).
Een analytische boekhouding betreffende de medische kosten wordt bijgehouden door de opvangstructuur, en dit volgens diverse categorieën zoals gedefinieerd door het Agentschap. De terugbetaling van de medische kosten gebeurt nadien door het Agentschap op basis van de werkelijke kostprijs/oorpronkelijke medische facturen.
De kosten voor specialisten waarnaar de bewoner werd doorverwezen door de artsen met wie de opvangstructuur een reguliere samenwerking heeft en specifieke onderzoeken die voorgeschreven werden, worden betaald door de opvangstructuur volgens de maximum erkende RIZIV tarieven.
De medische kosten (tenzij deze kosten rechtstreeks via mutualiteit kunnen ten laste genomen worden) blijven verzekerd voor personen die werken en een bijdrage tot de materiële hulp betalen aan Fedasil. De bewoners mogen deze medische kosten niet voorschieten.
Medische intake binnen de week na aankomst in de eerste opvangstructuur Medische intake wordt gedaan door gediplomeerd verpleger en/of dokter.
De noodzakelijke psychologische begeleiding wordt verzekerd aan de begunstigde van de opvang (intern en/of via doorverwijzing en facilitatie).
Toegang tot psycho-educatieve activiteiten organiseren of faciliteren.
Opvolgen van de TBC screening van begunstigten en eventuele screening op andere infectieziekten volgens de instructies van het Agentschap. Gegevens over meldingsplichtige infectieziekten worden doorgegeven aan het Agentschap en aan de gezondheidsinspecteur van de bevoegde
Verzekeren van vaccinaties en registratie van deze vaccinaties volgens instructies van het Agentschap.
Er is steeds (24/7) minimum 1 persoon aanwezig die EHBO kan toedienen. Het is duidelijk voor de bewoners tot wie ze zich moeten richten.
Er moet opgevolgd worden of er voldoende personeel een opleiding EHBO gevolgd heeft. Verplicht voor de permanentieploeg en aangewezen voor de personen die regelmatig op stap gaan met bewoners.
Basisvorming (minimum 15 uur excl. pauzes) + getuigschrift op basis van de evaluatie van de competenties + jaarlijkse oprissing (minimum 4 uur).
1/maand een interne controle van de EHBO-koffer. Er wordt nagegaan of alle EHBO-koffers aanwezig en compleet zijn, en er niets vervallen is. De controles en de eventuele opmerkingen worden opgenomen in een logboek.
Er wordt één enkel medisch dossier bijgehouden en bewaard in de collectieve opvangstructuur die als verplichte plaats van inschrijving is toegewezen. In geval wijziging van deze verplichte plaats van inschrijving wordt het dossier tijdig verzonden naar de nieuwe plaats van inschrijving.
Inzage en kopie medisch dossier wanneer de bewoner dit wenst.
Gezien het grote belang van een correcte communicatie tijdens de medische en psychologische begeleiding van asielzoekers, wordt bij de zorgverstrekkers met, bij voorkeur, gecertificeerde sociale tolken (telefonisch of ter plaatse) gewerkt. De opvangstructuur vergoedt de tolken- en telefoonkosten en bezorgt de zorgverstrekkers een informatiefiche met de beschikbare tolkendiensten en met de te volgen procedure voor de betaling door de opvangstructuur, wanneer deze diensten niet door de zorgstructuur zelf kunnen verstrekt worden.

Fartaxii

Mogelijkheid geven beroep in te dienen tegen een beslissing tot het verstrekken van medische zorgen.
Medische outtake bij vertrek: de begunstigde krijgt info over dringende medische hulp (indien van toepassing), medicatie voor minimum 1 week (indien van toepassing), medisch dossier onder gesloten envelop met een samenvatting met belangrijkste medische info en vervolgafspraken.
Personeel
De personeelsleden zijn gebonden aan de geheimhoudplicht en de deontologische code. De deontologische code wordt ondertekend door alle personeelsleden en toegevoegd aan het arbeidsreglement.
De opvangstructuur organiseert een multidisciplinaire en doorlopende opleidingscyclus voor het personeel.
1 FTE centrumverantwoordelijke/centrum. (of per 2 centra van samen maximum 500 personen die maximaal 15km van elkaar verwijderd zijn)
Voldoende permanentiemedewerkers/conciërge voor 24/7 aanwezigheid personeel.
Minimum 1 FTE maatschappelijk werker/ 40 à 50 dossiers. Diploma: bachelor in een sociale richting.
Minimum 0,5 FTE verpleegkundige/100 begunstigten (exclusief administratieve taken). Diploma: bachelor verpleegkunde.
Minimum 1,5 FTE begeleider (o.a. animatie, begeleiding dagelijks leven, aansturen vrijwilligers, schoolbegeleiding indien niet door maatschappelijk werker)/ 100 begunstigten.
Minimum 1 FTE logistiek/technisch medewerker (o.a. distributie hygiënische producten, hygiëne in het centrum, opvolging veiligheid, opvolging catering/bewonerskeukens, onderhoud)/100 begunstigten.
Minimum 0,5 FTE administratief medewerker (o.a. plaatsbeheer, boekhouding)/ 100 begunstigten.

I.8. Activiteiten

De opvangstructuur organiseert ontspanningsactiviteiten (uitstappen, sport, ...) waartoe u wordt uitgenodigd.

I.9. Dagvergoeding

U heeft recht op een dagvergoeding waarvan het bedrag reglementair is vastgelegd en die u wekelijks wordt uitgekeerd.

I.10. Gemeenschapdiensten

U kunt verschillende taken uitvoeren binnen of buiten de opvangstructuur, ten voordele van de gemeenschap van de bewoners, of in het kader van een activiteit die in samenwerking met de opvangstructuur georganiseerd wordt die bijdraagt tot haar integratie in de lokale omgeving, en waarvoor u een verhoging van uw dagvergoeding ontvangt, zonder evenwel een bepaald bedrag te overschrijden.

II. Wat zijn de regels van het gemeenschapsleven ?

Uw medewerking is noodzakelijk voor de goede werking van de opvangstructuur. Het wederzijds respect van ieders vrijheden is een voorwaarde voor een goed samenleven. Daarom moeten bepaalde regels door alle bewoners van de opvangstructuur gerespecteerd worden.

II.1. Omgeving van de opvangstructuur en buurtbewoners

De opvangstructuur is gesitueerd in een omgeving (buren, wijk, dorp/stad) die gerespecteerd moet worden.

II.2. Manifestaties

U wordt verzocht geen acties of daden te stellen die de normale werking van de opvangstructuur kunnen verstoren.

II.3. Infrastructuur en uitrusting

Individuele lokalen en gemeenschappelijke ruimten en hun uitrusting (bedden, huishoudelijke toestellen enz. ...) worden ter uwer beschikking gesteld. U dient deze te respecteren en toe te zien op het goede onderhoud.

II. 4. Herstelling / waarborg

Indien u materiaal van de opvangstructuur beschadigt, kan u verzocht worden dit te herstellen.

Bovendien kan u eventueel een waarborg gevraagd worden voor de sleutels van uw kamer, of wanneer u materiaal van de opvangstructuur wordt geleend.

Deze waarborg wordt u teruggegeven bij uw vertrek uit de opvangstructuur, of wanneer u het geleende materiaal teruggeeft.

II.5. Eigendom van anderen en persoonlijk materiaal

U dient de goederen die aan anderen toebehoren te respecteren. De opvangstructuur kan niet verantwoordelijk gesteld worden voor gebeurlijke schade aan of diefstal van uw persoonlijke bezittingen.

II.6. Hygiëne

Wij vragen u toe te zien op de orde en de netheid in de opvangstructuur. Het onderhoud van uw kamer is uw verantwoordelijkheid.

II.7. Veiligheid

Wij verzoeken u de geldende regels inzake preventie en brandveiligheid te respecteren en het materieel voor branddetectie en brandbestrijding niet te beschadigen. Het is daarom ook strikt verboden te koken op uw kamer, tenzij dit uitdrukkelijk werd toegestaan door de opvangstructuur.

II.8. Privé-leven en gezinsleven

U dient het privé-leven en het gezinsleven van de andere bewoners te respecteren. Het respect van ieders privé-leven veronderstelt ook het bewaren van de rust in de opvangstructuur.

II.9. Bezoekers

U kunt bezoekers ontvangen overeenkomstig de modaliteiten bepaald door de opvangstructuur.

II.10. Regelmatige aanwezigheid in de opvangstructuur

U kan uw plaats in de opvangstructuur alleen behouden indien u op regelmatige basis aanwezig bent. Indien u voorafgaand verwittigt, kunt u tot maximum 10 nachten per maand afwezig zijn. Zoniet wordt uw bed of kamer ter beschikking van een andere persoon gesteld. Hetzelfde geldt indien u gedurende meer dan 3 opeenvolgende nachten afwezig bent zonder op voorhand te verwittigen. Uw persoonlijke spullen zullen dan uit de kamer worden verwijderd. U dient zich dan naar de dispatching te begeven om een nieuwe opvangplaats toegewezen te krijgen.

Uw aanwezigheid in de opvangstructuur zal regelmatig worden gecontroleerd.

II. 11. Informatieplicht

U dient uw referentie-maatschappelijk werker geïnformeerd te houden van uw administratief dossier.

II. 12. Externe afspraken

U bent ertoe gehouden de medische of psychologische afspraken buiten de opvangstructuur die voor u gemaakt worden te respecteren.

Om de rust van eenieder te garanderen en te kunnen leven in een veilige omgeving, dienen een aantal verboden gerespecteerd te worden in de opvangstructuur.

II. 13. Externe betalende diensten

Eik beroep dat wordt gedaan op een betalende dienst buiten de opvangstructuur zonder dat hiervoor voorafgaand de toestemming werd gegeven door de directie van de structuur, wordt door u ten laste genomen.

II.14. Fysieke of verbale agressie

Het is verboden andere personen fysiek of verbaal aan te vallen. Voor elke vorm van schade die u vrijwillig aanricht aan materieel of aan personen kan een klacht tegen u worden neergelegd bij de bevoegde overheid (bv. de politie...).

II.15. Racisme en discriminatie

Het is verboden zich racistisch te gedragen tegenover iemand en/of racisme of discriminatie aan te moedigen. Elk racistisch feit kan onder meer voorwerp uitmaken van een klacht overeenkomstig de wetgeving op het racisme en discriminatie.

België is een vrij en tolerant land waar elke vorm van discriminatie wordt veroordeeld en waar de gelijkheid tussen mannen en vrouwen een prioriteit is. Wij garanderen u het respect van deze waarden. Wij vragen uw inzet om deze waarden ook te respecteren in het dagelijks leven.

II.16. Verdovende middelen en alcohol

Het bezit en het gebruik van alcohol en verdovende middelen in de opvangstructuur - met inbegrip van marihuana en cannabis - is verboden. Bovendien is elk problematisch gedrag in de structuur dat voortvloeit uit het gebruik van alcohol, geneesmiddelen of andere substanties verboden.

II.17. Tabak

Het is verboden te roken in de gebouwen van de opvangstructuur, behalve in de daarvoor aangewezen plaatsen indien ze voorzien zijn.

II.18. Gevaarlijke voorwerpen

Het is verboden om in de opvangstructuur enig voorwerp te bezitten dat de fysieke integriteit van de bewoners of van de personeelsleden in gevaar kan brengen of de infrastructuur of lokalen van de opvangstructuur kan beschadigen.

II.19. Huisdieren

Het is verboden huisdieren te houden in de opvangstructuur.

III. Er kunnen sancties of ordemaatregelen genomen worden indien u een ernstige inbreuk pleegt op dit reglement of met het oog op het bewaren van de orde, de veiligheid en de rust in de opvangstructuur

Sancties

Er kan u een sanctie worden opgelegd indien u een ernstige inbreuk pleegt op dit huishoudelijk reglement. Bij de keuze van de sanctie wordt rekening gehouden met de aard en de ernst van de inbreuk alsook met de concrete omstandigheden waarin u de feiten pleegde.

Alle personeelsleden staan in voor het toezicht op het naleven van dit reglement. Bij elke ingebrekestelling, zal de directie toezien dat u wordt gehoord, teneinde objectief en onpartijdig te oordelen of het noodzakelijk is een sanctie te nemen.

Indien nodig, zal de directie van de opvangstructuur een sanctie nemen in verhouding tot de gepleegde feiten en die uitvoerig motiveren. De gemotiveerde beslissing wordt u schriftelijk betekend via een door u voor ontvangst te ondertekenen document.

De volgende sancties kunnen worden uitgesproken:

1. de formele verwittiging met vermelding in het sociaal dossier ;
2. de tijdelijke uitsluiting van deelname aan de activiteiten georganiseerd door de opvangstructuur ;
3. de tijdelijke uitsluiting van de mogelijkheid om gemeenschapsdiensten uit te voeren tegen een vergoeding ;
4. de beperking van de toegang tot sommige diensten ;
5. de verplichting om taken van algemeen nut te verrichten , waarvan de niet-uitvoering of de gebrekkige uitvoering als een nieuwe overtreding beschouwd kan worden ;
6. de overplaatsing naar een andere opvangstructuur.

Ordemaatregelen

Wanneer de orde, de veiligheid en de rust in de opvangstructuur in het gedrang komen, kan de directeur of verantwoordelijke van de opvangstructuur ordemaatregelen nemen teneinde de goede werking van de opvangstructuur en het gemeenschapsleven te garanderen.

Indien de ordemaatregel ten aanzien van één of enkele bewoners wordt genomen, wordt deze schriftelijk genomen, gemotiveerd, en betekend aan de betrokkene(n). Indien het gaat om een algemene ordemaatregel ten aanzien van de gemeenschap van bewoners, dan wordt deze op zichtbare wijze bekendgemaakt in de opvangstructuur.

IV. Wat zijn de modaliteiten om beroep aan te tekenen of klacht neer te leggen?

Beroep tegen een sanctie

U heeft het recht om een beroep tot herziening in te dienen tegen sancties 4, 5 en 6. Dit beroep moet worden ingediend bij de directeur-generaal van het Agentschap (of bij de persoon die door de partner werd aangeduid en erkend door het Agentschap*) door middel van een eenvoudig schrijven binnen de vijf werkdagen vanaf de kennisgeving van de beslissing om u een sanctie op te leggen. Het beroep wordt ingediend in één van beide landstalen of in het Engels. Het beroep schort de sanctie niet op. U moet de sanctie dus uitvoeren in afwachting van een uitspraak in uw beroep.

Klachten

Indien u een klacht wenst neer te leggen met betrekking tot de leefomstandigheden in de opvangstructuur of de toepassing van dit huishoudelijk reglement, kunt u zich richten tot de

directeur of de verantwoordelijke van de opvangstructuur die uw klacht binnen een termijn van zeven dagen zal behandelen.

Bijkomende informatie?

- ▶ Indien u nog vragen heeft met betrekking tot dit huishoudelijk reglement of de rechten die u geniet tijdens uw verblijf in de opvangstructuur, kunt u steeds terecht bij een maatschappelijk werker.

Ik ondergetekende, X, bevestig kennis te hebben genomen en een kopie te hebben ontvangen van dit huishoudelijk reglement, dat werd toegelicht in een taal die ik begrijp.

Variabel gedeelte modeldocument

Variabel gedeelte van het huishoudelijk reglement, in te vullen door elke opvangstructuur

1. Dagvergoeding

Geef de modaliteiten aan voor het betalen van de dagvergoeding: bedrag, datum en uur van uitbetaling, ... (opgelet: 1x / week!)

2. Gemeenschapdiensten

Geef de modaliteiten aan (welke activiteiten) voor het verrichten van gemeenschapdiensten en van de toekenning van de verhoging van de dagvergoeding alsook het maximaal bedrag (125 euro).

3. Maaltijden

Geef de modaliteiten aan van het verstrekken van de maaltijden (plaats, uren, type voeding, ...)

4. Kleding

Geef aan of, en hoe, de bewoner kleding kan ontvangen in de opvangstructuur, en desgevallend de distributiemodaliteiten hiervoor.

5. Waarborg

Geef aan indien u een waarborg vraagt voor sleutels van de kamers of voor ander uitgeleend materiaal (welk materiaal, bedrag, dienst, ...).

6. Bezoekers

Geef de uren en de modaliteiten aan voor de toegang en ontvangst van bezoekers.

7. Regelmatige aanwezigheid in de opvangstructuur

Geef de modaliteiten van de controle van de aanwezigheid aan (wanneer, hoe, ...). Voorbeeld: gebruik van badge (+ benadrukken van strikt persoonlijk gebruik), rondes,

8. Hygiëne

Geef aan welke bederfelijke eetwaren niet in de kamer mogen worden bewaard.

Voorbeeld: elke voeding uit de verpakking moet onmiddellijk gebruikt of weggegooid worden. Vruchten/groenten die schimmel vertonen dienen onmiddellijk weggegooid te worden. Voeding die bewaard wordt in de koelkasten van de studio's moet verpakt zijn of beschermd in aluminiumfolie of cellofaan.

9. Verboden voorwerpen

Geef de lijst van verboden voorwerpen evenals de modaliteiten van de inbeslagname van verboden voorwerpen in de kamers en van bewaring van in beslag genomen goederen of verondersteld achtergelaten (hoeveel dagen), ...

10. Te respecteren uren in de opvangstructuur

Geef de tijdspanne aan waarbinnen de rust/stilte in de opvangstructuur diënt te worden gerespecteerd.

Geef de toegangsuren aan van de opvangstructuur alsook de openingstijden en de interne diensten (sociale dienst, medische dienst, economaat, vestiaire, wasplaats, crèche, informaticazaal, sportzaal, ...)

